LORAS COLLEGE LIBRARY
STAC
878.3EN352G c1
Oeuvres.

Fr. W. C. Johannes

UKNELIUS NÉPOS

ŒUVRES

Wahlert Memorial Library Dubuque, Iowa

Presented by

Rev. W.C. Johannes

Fr. W. C. Johannes

CORNÉLIUS NÉPOS ŒUVRES

IL A ÉTÉ TIRÉ DE CET OUVRAGE :

25 exemplaires sur papier Lafuma pur fil, numérotés de 1 à 25.

Exemplaire nº 7

CORNÉLIUS NÉPOS

ŒUVRES

TEXTE ÉTABLI

PAR

ANNE-MARIE GUILLEMIN

Docteur ès lettres Ancienne élève de l'École Pratique des Hautes Études

PARIS

SOCIÉTÉ D'ÉDITION « LES BELLES-LETTRES » 95, BOULEVARD RASPAIL

1923

Tous droits réservés

Conformément aux statuts de l'Association Guillaume-Budé, ce volume a été soumis à l'approbation de la commission technique, qui a chargé M. Goelzer d'en faire la revision et d'en surveiller la correction, en collaboration avec Mademoiselle Guillemin.

INTRODUCTION

Cornélius Népos n'a guère livré à l'histoire L'homme. qu'un fragment de ses œuvres et son nom. Et encore ce dernier ne nous est-il parvenu qu'incomplet, car nous ignorons le prénom. Il est originaire du pays appelé par les Latins Gaule citérieure, c'est-à-dire de la plaine arrosée par le Pô: deux témoignages, l'un de Pline l'Ancien (1), l'autre de Pline le Jeune (2) nous l'apprennent, mais sans fixer exactement le lieu de sa naissance. Parmi les diverses villes de cette région, c'est Ticinum que beaucoup d'historiens lui assignent comme patrie. Cependant Mantoue revendique l'honneur d'avoir été son berceau et lui a élevé une statue en 1868. La date de sa naissance est incertaine aussi. On la place généralement aux environs de l'an 100 avant l'ère chrétienne. L'écrivain nous fournit pour l'établir quelques points de repère, puisqu'il rapporte avoir assisté au procès de C. Cornélius et au plaidoyer qu'y prononça Eicéron en l'an 65 av. J.-C. et parle de l'édilité de P. Lentulus Spinther, qui est de l'an 63, comme ayant été postérieure à sa jeunesse.

C'est à Rome certainement que s'écoula la plus grande partie de son existence. Sur ce point encore les rensei-

⁽¹⁾ PL. H. N. 3. 18. 127.

⁽²⁾ PL. Ep. 4. 28. 1. Cf. Cic. Fam. 15. 16. 1.

gnements nous font à peu près complètement défaut et nous ne pouvons prendre une idée de son histoire qu'en rapprochant les uns des autres quelques détails épars chez les divers historiens qui out conservé de lui des souvenirs d'ailleurs sans grand intérêt. Il fut marié et eut une famille, puisqu'une let tre de Cicéron nous apprend qu'il perdit un enfant, vraisemblablement très jeune (1). Mais il se tint à l'écart de la vie politique comme son ami Atticus, dont il admire l'attitude et qu'il défend énergiquement contre l'accusation de paresse et d'égoïsme. Du moins est-on autorisé à le conclure d'un passage où Pline le Jeune nous apprend qu'il n'eut jamais rang dans le sénat (2) et par conséquent ne revêtit pas les grandes charges qui ouvraient l'entrée de la haute assemblée. Le catalogue conservé de ses œuvres atteste au contraire une activité littéraire assez considérable. Il a préféré l'étude à la politique et sacrifié pleinement l'une à l'autre, bien que les exemples de Cicéron et de César qu'il avait sous les yeux eussent pu lui montrer qu'elles n'étaient pas inconciliables.

Cornélius fréquentait la société choisie qui se réunissait dans la villa Tamphiliana, sur le Quirinal (3). Il n'y avait de secret pour lui ni dans les appartements dont la simplicité conservait la saveur des anciens âges ni dans les ombrages qui enveloppaient la demeure et en rendaient le séjour exquis. Il était souvent le convive de la table à laquelle le maître de la maison apportait l'aisance d'une éducation héréditaire et les charmes d'une culture raffinée. Les autres convives étaient les deux Cicéron, Hortensius, probablement Varron et d'autres ayant mêmes goûts et même formation. Après la lecture à haute voix qui était leur grand plaisir, la conversation devait durer fort longtemps entre ces lettrés si intelligents auxquels aucun

⁽¹⁾ Cic. Att. 16, 14, 4.

⁽²⁾ Ep. 5. 3. 6.

⁽³⁾ Att. 13.

domaine de la vie ni de l'étude n'était resté étranger.

Vraisemblablement c'est dans ce milieu que Cornélius passa une grande partie de son temps, à partir du moment où il fit la connaissance d'Atticus, c'est-à-dire après l'an 67, époque où celui-ci revint d'Athènes. On a lieu cependant d'être surpris qu'en 44 encore Cicéron parle de lui comme d'un indifférent et presque d'un inconnu (1).

Cornélius donne d'intéressants détails sur la société qui se réunissait sur le Quirinal. Il ne lui a pas ménagé son admiration et parle de tous, surtout du maître de la maison, sur le ton de la louange la plus sincère (2). Peut-être n'a-t-il pas été pleinement payé de retour. Les dates citées plus haut semblent prouver qu'Atticus ne s'est pas pressé de le présenter à Cicéron et Cicéron de son côté, quand il le nomme, le fait sur un ton léger et ironique qui peut donner à penser. Il semble, en effet, que ces hommes ne pouvaient vraiment se comprendre. Cicéron apportait à la villa Tamphiliana sa vaste culture, son esprit large et ouvert, le goût des apercus d'ensemble, l'amour de la philosophie morale, c'est-à-dire un système d'idées générales adapté à la direction de la vie. Et précisément l'un des rares passages qui nous restent des lettres de Cornélius à Cicéron (3) nous le montre attaquant presque brutalement ces hautes et belles pensées que l'orateur se plaisait à faire asseoir à son chevet aux heures sombres comme des muses consolatrices. Vieux Romain dans toute l'acception du mot, Cornélius n'avait été qu'effleuré par la culture grecque. Le cercle de ses idées était singulièrement resserré, autant qu'il pouvait l'être chez ces barbati que Cicéron admire lorsqu'il les envisage dans le recul du passé, mais dont le commerce habituel n'eût pas manqué de lui peser. Foi inaltérable en la grandeur de l'empire romain, culte des vertus antiques, c'est

⁽¹⁾ Cic. Att. 16, 14, 4.

⁽²⁾ Att. passim.

⁽³⁾ Frg. 5.

à-dire de l'activité, de l'économie et du désintéressement, admiration naive et peu judicieuse de tout ce qui lui semblait une incarnation de ces vertus ; voilà je n'ose dire les idées mais tout au moins les sentiments dont il faffait se contenter dans le commerce de Cornéhus Népos. Nous les verrons reparaître, identiques ou analogues, chez les grands écrivains de l'époque impériale, Virgile, Horace, Tite Live, mais avec quelle aplendeur d'imagination, quelle élévation de pensée, quelle perfection de forme l'toutes qualités dont personne n'a été aussi dé pourvu que l'auteur des Vies des grands généraux.

C'est un poete cependant qui semble avoir le moins tenu rigueur à Cornélius de l'indigence de son idéal et de la médiocrité de sa pensée. Catulle lui a dédié un recueil de ses pièces et en a profité pour louer une des œuvres de l'historien perdue pour nous, les Chronica, L'intention ne pouvait qu'être excellente et il ne faut pas voir la moindre ironie. Le sentiment eut été déplacé dans l'insistance avec laquelle le poète parle de la science laborieuse dont témoignent les trois livres qui composent l'ouvrage:

ausus es unus Italorum Omne acuum tribus explicare chartis Doctis, Juppiter, et laboriosis (1).

Cornélius n'a pas été ingrat. Il rend à l'aimable écrivain, mort avant lui, un témoignage d'admiration sans réserve dans la vie d'Atticus (2) et nous aurious le droit de conclure qu'il a compris le talent délicat du chantre de Lesbie, s'il n'était coutumier des admirations illimitées et inconditionnées. Les liens qui ont uni Cornélius à Catulle remontent peut être au temps de leur jeunesse : tous deux appartensient à la même région de l'Italie du Nord

⁽¹⁾ CATULL, 1, 5-7,

⁽³⁾ Att. 12. 4.

et il se peut que leur amitié se soit formée sur les rives du l'ô et que l'ome n'en ait vu que la continuation.

Nous ne connaissons pas plus la date de la mort de Cornélius que celle de sa naissance Dans la vie d'Atticus, il denne à César Octavien le nom d'imperator, mais non celui d'Auguste. On en a conclu, sans grande certitude d'ailleurs, qu'il a disparu eulre l'au 29 où l'ancien triumvir regul le premier litre et l'au 27 où il regut le second. Nous savons qu'il survècut à tous ses amis. Il parle de la mort de Catulle, il raconte celle d'Atticus; Cicéron avait disparu dix ans avant ce dernier. Soul peut être Varron existait encore quand lui même s'éteignit à un âge certainement avancé.

De Cornélius Népos, il nous reste le traité Des grands généraux des nations étrangères probablement en entier, deux vies du traité Des historiens latins, une lettre de Cornélie délachée de son contexte et que les manuscrits donnent comme provenant de ce dernier traité et d'untres fragments.

Mais par le témoigrage soit de Cornélius lui même, soit d'autres écrivains, nous savons que sa production littéraire fut beaucoup plus abondante L'eusemble des renseignements venus jusqu'à nous sur ce sujet a conduit les historiens à dresser comme it suit le catalogue de ses ouvrages :

1º Quelques poésies légéres dont l'line le Jeune atteste l'existence (1);

2º Les Chronica en trois livres : c'est l'ouvrage suvant et consciencieux dont Catulle fait l'éloge. Il semble avoir été consacré surtout à la période la plus reculée de l'histoire. Certains des fragments qui nous en restent concernent Saturne, Homère et Hésiode;

3º Les Ecempla qui, d'après Aulu Gelle, comprensiont

⁽¹⁾ Ph. Ep. 5, 9, 6,

au moins cinq livres (1). C'était une sorte d'histoire de la civilisation romaine dont certains passages ont été recueillis par Pline l'Ancien et encadrés dans son étude sur les usages de l'ancienne Rome;

4° Le De uiris illustribus, vraisemblablement son grand ouvrage. Il contenait en séries parallèles l'histoire des grands hommes qui à Rome et hors de Rome se sont distingués dans la vie militaire, la politique ou les lettres. On admet généralement que les seize livres qui le composaient portaient les titres suivants:

- 1. De regibus exterarum gentium,
- 2. De regibus Romanorum,
- 3. De excellentibus ducibus exterarum genlium,
- 4. De excellentibus ducibus Romanorum,
- 5. De iurisconsultis Graecis,
- 6. De iurisconsultis Romanis,
- 7. De oratoribus Graecis,
- 8. De oratoribus Romanis,
- 9. De poetis Graecis,
- 10. De poetis Latinis,
- 11. De philosophis Graecis,
- 12. De philosophis Latinis,
- 13. De historicis Graecis,
- 14. De historicis Latinis,
- 15. De grammaticis Graecis,
- 16. De grammaticis Latinis (2);

5º Deux vies détachées, celle de Caton dont l'existence est attestée par Cornélius lui-même et celle de Cicéron ;

6º On croit qu'il écrivit aussi un ouvrage de géographie. Le genre littéraire cultivé par Cornélius Népos n'ayant

pas survécu à l'antiquité et les modernes ayant voulu à

⁽¹⁾ Gell. 6 [7]. 18. 11.

⁽²⁾ De cette série, c'est le livre 3 que nous possédons avec des fragments du livre 14.

tort le faire rentrer dans le cadre d'un des genres cultivés par eux, il en est résulté souvent des jugements d'une sévérité ou d'une bienveillance excessive à l'égard de l'auteur et qu'une exacte intelligence de son œuvre ramènerait à plus de justesse. Il n'a pas écrit une histoire il s'en défend lui-même avec énergie au début de la vie de Pélopidas. Il n'expose que des biographies et même dans ces biographies le point de vue historique est pour lui secondaire : le principal est le point de vue édifiant et moral. Ce genre d'écrit non seulement était connu des anciens, mais encore a été beaucoup pratiqué par eux. Suétone, qui en est l'un des représentants les plus remarquables, désigne ce traité semi-historique par l'expression de laudatio et uiluperatio, les Grecs l'appelaient ἐγκώμιον et les rhétoriques anciennes en formulaient les règles.

Dans ces laudationes, les données historiques (1) étaient un point de départ nécessaire, mais un point de départ seulement, et l'intérêt résidait surtout dans l'éloge ou le blâme donné au héros. Il y avait donc lieu à des tolérances pour l'exactitude des données et en réalité cette exactitude a beaucoup varié avec les exigences personnelles des écrivains et leurs moyens d'information. Ainsi s'expliquent les nombreuses erreurs de faits, de dates, de noms, etc., qui fourmillent dans les ouvrages de notre auteur. On ne saurait les pardonner à un historien véritable, on peut les tolérer à un écrivain moralisant.

Par contre, il faut retrancher quelque peu aux éloges qu'on donne généralement à la beauté de l'âme de Cornélius, à son goût désintéressé de la vertu, à la large tolérance avec laquelle il en pratique l'admiration. S'il la loue partout où il la rencontre, à Athènes, à Sparte, à Thèbes et même chez le grand ennemi du nom romain, Hannibal, c'est que le genre le voulait ainsi. Il semble bien que, prédisposé ou non à cet optimisme constant, il ait

⁽¹⁾ Voir sur ce sujet Pel. 1.
CORNÉLIUS LATIN

fini par en prendre le pli et que l'habitude soit devenue chez lui une seconde nature. Mais cette habitude doit être considérée plus encore comme une caractéristique d'ordre littéraire que comme une caractéristique d'ordre psychologique.

La paternité des œuvres venues jusqu'à nous a été à plusieurs époques vivement contestée à Cornélius Népos. Quelques-uns des manuscrits qui nous les conservent se terminent par une pièce de vers qu'on trouvera dans l'apparat critique à la fin de la vie d'Hannibal et dont voici la traduction:

« Pars, ô mon livre! et dans la destinée meilleure qui t'attend, ne m'oublie pas. Ouand mon seigneur lira ce qu'a tracé ma main, qu'il sache que tu viens de moi. Ne te trouble pas à la vue du brillant diadème qui retient sa chevelure, de ses yeux dans lesquels sourient la douceur et la bonté. Accueillant pour chacun, il n'oublie pas qu'il est un homme, mais un homme qui a l'empire entre les mains. Voilà pourquoi il sait si bien s'attacher les hommes. Qu'on décore la fragile enveloppe des livres qui ne servent à rien, soit ! mais à Théodose comme aux savants, ce sont les œuvres elles-mêmes qui plaisent sans décoration. S'il te demande qui t'a fait, tout doucement révèle mon nom à mon seigneur ; qu'il sache que je suis l'Honnête. Dans cette œuvre, on trouvera la main de mon père, celle de mon aïeul et la mienne. Heureuses les mains qui ont fait plaisir à mon seigneur ! »

Cette pièce est suivie d'une formule qui varie avec les manuscrits, mais présente partout à peu près ce sens : « Fin du livre d'Æmilius Probus sur les grands généraux des nations étrangères ». Cette finale a fait croire aux premiers éditeurs que nous n'avions entre les mains qu'un texte de Cornélius remanié et abrégé par un écrivain de l'époque de Théodose nommé Æmilius Probus, et c'est sous ce nom qu'ont été données les premières éditions. Deux humanistes du xviº siècle, presqu'à la même épo-

que, Gifanius dans l'édition de Lucrèce de 1566 et Lambin dans son édition de Cornélius Népos de 1569 reconnurent l'erreur et restituèrent les Vies à Cornélius Népos en démontrant qu'Æmilius Probus n'était que le copiste du manuscrit. La question a été reprise de nos jours. Dan: les Prolégomènes imprimés avec l'édition critique de Roth de 1841, Rinck s'est efforcé de prouver que Cornélius n'était pas l'auteur des Vies telles que nous les possédons. La réponse de Traube (1) semble avoir tranché la question en faveur de Cornélius.

Cette tentative pour réduire la part de l'écrivain dans l'œuvre mise sous son nom n'a pas été unique. On a cru découvrir dans les Vies des différences attestant l'incompatibilité des parties qui les composent. D'où une suite de longs débats auxquels se sont attachés les noms de Unger, Lupus, Rosenhauer, etc. Mais même après cette querelle, Cornélius Népos reste pour nous l'auteur des Vies des grands généraux aussi bien que celui du Traité des historiens latins dont nous avons les fragments.

* *

Il ne faut pas trop attendre ni trop exiger de Cornélius si l'on veut apprécier ses mérites qui sont réels, mais d'ordre secondaire. Il lui manque presque toutes les qualités du grand historien et en premier lieu l'imagination dramatique. Devant les scènes les plus émouvantes, il semble prendre à tâche de ne pas se souvenir, de ne pas prévoir, de ne pas concevoir la grandeur du spectacle qui s'offre à lui pour mieux s'attacher aux plus insignifiants détails. On ne trouvera dans sa vie d'Hannibal aucune des vives peintures qu'inspire à Tite-Live le désastre

⁽¹⁾ Traube: Uberlieferungsgeschichte römischer Schriftsteller. Sitzbe. der k. b. Akademie zu München, 1891, p. 409.

du grand Carthaginois, son rappel en Airique, ses larmes, ses imprécations contre Hannon, le dernier effort de son habileté stratégique admiré par le vainqueur lui-même, l'aveu fait au sénat que cette fois ce n'est pas la bataille qui est perdue, mais c'est la guerre. Après la défaite de Zama, Népos s'étonne, mais de quoi ? de la rapidité du repli sur Hadrumète. Il prétend, selon les lois du genre, solliciter encore notre admiration pour le grand vaincu -et la tâche était facile quand ce vaincu était Hannibal mais il ne trouve à louer en lui qu'un infatigable marcheur. L'époque de la vie d'Atticus a été l'une des périodes les plus sombres et les plus curieuses de l'histoire romaine ; des événements du même genre s'offrant à Tacite ont fait de lui l'historien le plus coloré et le plus dramatique de l'antiquité et peut-être de tous les temps. Mais pour Cornélius, ces événements ne forment qu'un décor, un fond de tableau et le premier plan, ce qu'il met nettement en valeur, ce sont les générosités d'Atticus. Il les apprécie en Romain qui sait compter : tant de sesterces à Cicéron, tant de sesterces à Brutus, des secours à Mocilla, des secours à Torquatus, un prêt à Fulvie, etc. L'histoire du monde devient un livre de comptes courants.

Avec l'imagination dramatique, il lui manqua les idées générales. La philosophie s'est vengée de ses dédains en lui refusant son concours. Il s'est voué à la recherche de l'anecdote curieuse, du fait isolé, de l'événement sans portée; jamais sous son stylet un spectacle ne s'élargit ni n'éclaire de son reflet une période, si courte soit-elle, un ensemble, si restreint qu'on le suppose. Même ses idées morales ne se propagent pas; quand il admire une vertu, il ne nous en fait voir ni l'utilité ni le retentissement. Et il n'est pas d'endroits où sa pensée semble plus pauvre que dans les catalogues des vertus de ses héros qui sont cependant rédigés, comme on le verra, avec un soin tout particulier.

Tout n'est pas méprisable cependant dans l'œuvre de

Cornélius. Les anciens lui ont attribué assez de valeur pour en faire l'un des instruments d'éducation de la jeunesse, comme en témoignent les nombreuses gloses explicatives recues à l'intérieur du texte. Il n'est pas douteux qu'ils se soient laissé guider dans ce choix principalement par la valeur morale des biographies. Mais les modernes peuvent encore leur reconnaître une valeur d'un autre genre. En dépit de sa faiblesse et de ses insuffisances. Cornélius nous présente des personnages bien caractérisés, susceptibles d'émouvoir notre imagination et nos sentiments : Thémistocle, Pausanias, Eumène, Hannibal et tant d'autres vivent et agissent sous nos yeux avec leurs allures particulières et leur individualité nettement marquée. De tous ces héros, le plus complexe et le plus vrai est certainement Atticus. Cornélius a pris à tâche de le présenter comme un grand citoven, désintéressé, supérieur à la fortune, avant conduit sa barque d'une main ferme parmi la tempête des guerres civiles, sans complaisance pour le succès, sans infidélité pour le malheur. Telle n'est cependant pas l'impression exacte que nous laisse cette biographie. A mesure qu'elle se déroule, nous voyons apparaître une figure assez différente : cet épicurien a su trouver au milieu de l'orage des places abritées pour y dresser sa tente, s'y tenir à couvert des agitations et des dangers, associer aux allures d'un sage l'âme d'un égoïste, ménager successivement tous les partis sans se compromettre avec aucun. Ce Romain de grande culture et de haute dignité entendait l'économie à la manière du vieux Caton et savait calculer le coût de sa splendeur. Il rendait aux lettres des hommages qui n'étaient pas sans faire marcher son commerce de librairie. En un mot, il semble s'être donné pour tâche surtout de réussir sa vie, et son effort a abouti. Et c'est Cornélius lui-même qui nous l'apprend à son insu, par la notation précise des détails, par le choix des anecdotes, par les réflexions dont il les accompagne. Un de ses mérites est d'avoir fait

vivre la figure compliquée de son ami, une de ses faiblesses de l'avoir conservée à la postérité sous des traits tout différents de ceux qu'il souhaitait.

Un autre mérite de Cornélius est son habileté à conter les anecdotes. Les Vies en contiennent de nombreuses et de jolies : ambassade de Thémistocle à Sparte, fin de Pausanias, expéditions de Datame, conduite d'Eumène à Nora, bataille navale d'Hannibal contre Eumène, etc. etc. Dans ces passages, Cornélius révèle d'exquises qualités de narrateur, il sait choisir les traits, les répartir dans l'ensemble, sacrifier l'accessoire et mettre en valeur le principal. Il peut sur ce terrain figurer sans désavantage à côté de Cicéron qui a été à ses heures un si charmant conteur.

Enfin, il faut reconnaître à Cornélius un autre mérite, celui-là moindre parce que plus cherché et plus conscient : ce sont les qualités oratoires dont il fait preuve par instant : par instant seulement, car on ne les voit apparaître que dans des morceaux spéciaux auxquels elles semblent réservées : les énumérations des vertus des héros. Nous avons signalé plus haut la pauvreté de pensée caractéristique de ces endroits, mais cette pauvreté même met en relief l'habileté qui préside à la disposition de leurs éléments. Toutes les finesses de la rhétorique entrent en jeu: répartition alternativement binaire ou ternaire des membres, équilibre des parties, largeur croissante de la phrase, conclusion habilement amenée et habilement choisie. Enfin, comme le fait remarquer Norden, le soin particulier que l'auteur donne à ces morceaux est attesté par l'apparition de la prose métrique qui ne se rencontre pas dans le reste de son œuvre (1).

La valeur historique des Vies est, comme nous l'avons dit, fort médiocre. De grands historiens, Hérodote et Xénophon (2), ne leur ont rien fourni. Inexplicable si

⁽¹⁾ Un modèle du genre est le début duchap. HI d'Epaminondas.

⁽²⁾ Cornélius n'utilise aucun des grands ouvrages de cet écrivain. Il ne fait d'emprunts qu'à sa vie d'Agésilas.

l'on range Cornélius parmi les historiens proprement dits. cette abstention s'explique fort bien au contraire quand on l'a remis à sa place ; la littérature grecque offrait des modèles bien mieux adaptés au genre des biographies, Théopompe, Ephorus, Timée, etc., et ce sont ceux qu'il a consultés de préférence. Ses lacunes et ses inexactitudes ont la même cause. Les premières sont innombrables et, pour en donner une idée sans les énumérer, il suffira de faire remarquer que dans la vie d'Epaminondas la bataille de Leuctres n'est citée qu'incidemment : elle ne rentrait dans aucune section du cadre moral adopté par l'auteur. Quant aux inexactitudes, les critiques qui ont voulu en dresser la liste ont eu beau jeu. Il est probable que l'écrivain n'a jamais fait le moindre effort pour les éviter, se piquant aussi peu que possible de la curiosité des temps et des détails précis. Un fait le montre péremptoirement : il lui eût suffi pour fixer la date du retour à Rome d'Atticus d'interroger, si sa mémoire lui faisait défaut, l'un des nombreux amis avec lesquels il avait des rapports journaliers. Il se contente pourtant sur ce point de vagues souvenirs, non sans prévenir le lecteur que son affirmation appelle un contrôle. Ses inexactitudes s'aggravent souvent de contradictions flagrantes : par exemple, Agésilas est un modèle de désintéressement dans sa propre vie et un ambitieux intéressé dans celle de Chabrias. C'est que le regard de Cornélius reste obstinément fixé sur le personnage dont il a entrepris l'éloge, que tout doit servir à le relever et que les à-côtés cessent pour lui d'exister. Ouand ces à-côtés sont à leur tour devenus le principal, le même phénomène se reproduit en sens inverse et c'est au héros sacrifié qu'il sacrifie alors tout le reste.

La langue de Cornélius Népos est loin d'être aussi pure qu'on l'a dit : non seulement elle est en trop d'endroits embarrassée, maladroite, monotone, mais les archaïsmes y abondent, non pas comme chez Salluste recherchés en vue d'un estet artistique, mais s'échappant d'une plume négligente et donnant à l'ensemble un aspect vieillot qui détonne chez un contemporain de César et un ami de Cicéron. A la langue familière, il emprunte souvent son vocabulaire et sa syntaxe. Enfin il n'a eu visiblement dans son style aucun souci de la tenue. Les répétitions de mots abondent dans les Vies, le style présente, sauf en certains passages, des impropriétés et des incorrections, et la phrase est trop souvent inorganique.

Le texte. Le texte de Cornélius Népos ne nous a malheureusement été conservé par aucun manuscrit ancien et ses meilleurs témoins sont actuellement introuvables, peut-être pour toujours disparus.

Le plus important de tous est un manuscrit de l'abbaye du Parc, le *Purcensis*, désigné par la sigle *P*. Ce manuscrit a été découvert et collationné par Roth, mais seulement après son édition critique de 1841. Il remonte au xvº siècle et se trouve donc plus jeune que le *Guelpherbylanus* et le *Sangallensis* dont il sera question plus loin. Mais il représente une tradition plus ancienne. D'où sa valeur et le rôle prépondérant qui lui a été attribué dans l'édition critique de Halm et les suivantes. Il était déposé à la bibliothèque de Louvain, d'où il a disparu depuis l'incendie survenu au cours de la dernière guerre. La collation qu'en a faite Roth est déposée à Bâle.

Immédiatement à côté du Parcensis et sensiblement sur le même plan dans l'ordre d'importance vient un manuscrit désigné sous le nom de Danielinus ou Gifanianus, qu'on croit généralement disparu comme le précédent. Il était déposé à Saint-Benoît-sur-Loire, mais depuis le xviº siècle on ne le trouve dans aucune hibliothèque. Beaucoup de ses leçons ont été conservées, souvent en assez mauvais état, désignées les unes sous la sigle Dan., les autres sous la sigle Gif., en marge de l'édition de Longueil de 1543, et sont venues jusqu'à nous. Elles se rapprochent beaucoup de celles d'un manuscrit de Wolfenbûttel

du XIIe ou XIIIe siècle, le *Guelpherbylanus* ou *Gudianus* désigné par la sigle A et la ressemblance est assez grande même pour que M. Chatelain ait pu émettre l'idée que ce manuscrit A était peut-être le fameux manuscrit de Daniel lui-même (1).

Halm a encore utilisé pour la constitution de son texte un Sangallensis du xive siècle (B), un Monacensis $(n^{\circ}$ 88) de 1482 (M) et un manuscrit du collège romain (R). Roth et Halm ont tous deux donné rang parmi les manuscrits à l'édition d'Utrecht de 1542 (u) qui représente en effet une tradition spéciale et de première importance.

Ces sept témoins ont seuls fourni à Halm la trame continue de son édition critique de 1871. Mais il recourt par endroits à d'autres manuscrits secondaires dont le plus important est un *Leidensis* de Boecler qui fournit des leçons intéressantes mais a, comme le *Danielinus*, l'inconvénient de ne pas exister ; on n'en possède que les extraits faits par Boecler et sur l'authenticité desquels certains critiques élèvent même des doutes.

Ces manuscrits forment, comme il était naturel, la partie principale de l'apparat critique dans la présente édition. Mais j'ai cru devoir y ajouter quelques leçons intéressantes publiées par Gemss de manuscrits autrichiens et italiens : un Vindobonensis vraisemblablement du xv^o siècle, désigné par la sigle V et un Sirozzianus de Florence désigné par la sigle Σ ; et surtout celles que j'ai moi-même recueillies en lisant les manuscrits de Cornélius conservés en France.

Le plus important de tous est un manuscrit de Clermont-Ferrand du xv° siècle, classé sous le n° 259 et que je cite sous la sigle F (2). Roth et Gemss, tout en émettant

⁽¹⁾ E. Chatelain, Paléographie de classiques latins, Hachette, 1894-1900. II. p. clxxxII.

⁽²⁾ J'ai pu en prendre connaissance à la Bibliothèque Nationale grâce à la complaisance de M. Omont, à qui j'en adresse tous mes remerciements.

l'idée très vraisemblable qu'il n'y avait plus de découvertes sensationnelles à attendre de la collation des manuscrits actuellement connus, s'accordaient cependant à souhaiter la lecture de celui-là. Il présente les Vies dans leur ordre habituel, avec cette particularité que celle de Caton est transposée après celle d'Atticus.

La Ribliothèque Nationale m'a fourni six manuscrits, tous du xve siècle. Le nº 5826, que je cite sous la sigle 9 contient la vie d'Atticus, celle de Caton, les deux discours de Cornélie, Timoléon, Hamilcar, Hannibal et enfin les dix-neuf autres vies dans leur ordre habituel. Le nº 5837. que je cite sous la sigle à, présente les Vies dans leur ordre habituel, mais les deux discours de Cornélie y manquent. Le nº 6143, que je cite sous la sigle 2, présente deux écritures différentes qui se succèdent au milieu du chap, viii de Datame, Ilserait, d'après Roth, de la main de Puteanus et de celle de Schott. Les Vies y sont rangées dans l'ordre habituel, mais il y manque celles de Caton et d'Atticus, ainsi que les deux discours de Cornélie. La vie d'Atticus est conservée, isolée des autres, dans trois manuscrits de la Bibliothèque Nationale, les nes 5831 et 8534 du fonds latin et le nº 1863 du fonds grec. La Bibliothèque de l'Arsenal possède un manuscrit où seule manque la vie d'Atticus et qui présente les Vies dans un véritable pêlemêle. Il contient quelques leçons étranges et un nombre incalculable de fautes qui donneraient à croire que le copiste l'a écrit sans le comprendre. Je le cite sous la sigle π (1).

La classification de ces manuscrits, ou du moins de ceux qu'il connaissait, a été esquissée par Roth dans le De librorum auctoritale inséré dans l'édition de 1841 et dont les principes essentiels subsistent intacts. Gemss a traité la même question dans son important travail

Outre les divers mss, énumérés plus haut, je cite assez souvent, à la suite de Halm, sous la sigle H, l'Haenelianus de 1469.

intitulé Zur Reform der Textkritik des Cornelius Nepos (1). Il ne s'écarte de Roth que sur un point, en souhaitant de voir la critique accorder plus d'attention à ce qu'il appelle la classe M, c'est-à-dire à la famille qui se groupe autour du Monacensis 88, non utilisé par Roth. J'ai à mon tour comparé entre elles les données des manuscrits, lacunes, variantes, transpositions, etc., et voici les conclusions auxquelles je suis arrivée : elles sont d'accord avec celles de Gemss, sauf sur certains points de détail.

Tous les manuscrits que nous possédons présentent la même lacune (Lys.,2.3) et un certain nombre de passages évidemment fautifs semblables entre eux. Ils remontent donc tous à un même archétype qu'on ne croit pas antérieur au xie siècle et qui était écrit en minuscules, comme en témoignent un certain nombre de fautes. D'autres lacunes sont communes non plus à tous les manuscrits, mais à certains d'entre eux seulement, ce qui donne une valeur prépondérante à ceux qui ont conservé les passages perdus, c'est-à-dire à Dan.-Gif.,P et u. Si maintenant on s'appuie sur les concordances des manuscrits entre eux, on pourra les classer en quatre familles (2):

- 1. Dan. Gif. P A θ π
- 2. B µ
- 3. u
- 4. *RMF* λ

Je laisse de côté dans cette classification ceux dont les leçons reviennent rarement et dont l'ensemble ne m'est pas assez connu pour les rattacher sûrement à un groupe.

Disposées dans cet ordre, ces quatre familles donnent

⁽¹⁾ Pr. des kgl. Luisengymnasium zu Berlin. 1888.

⁽²⁾ La classification des manuscrits n'était pas introduite dans l'apparat des éditions critiques précédentes. Halm les cite dans l'ordre alphabétique.

une idée assez nette de la tradition du texte. La première est vraisemblablement la plus conservatrice de toutes. La dernière représente son opposé sur une foule de points: elle a des variantes nombreuses, beaucoup de transpositions, des lacunes; elle rajeunit l'orthographe et surtout substitue trop souvent un texte clair à un texte obscur. Le manuscrit M surtout laisse en bien des endroits apercevoir la main d'un humaniste. C'est pourquoi je ne souscris qu'avec réserve à l'opinion de Gemss, qu'il doit entrer en ligne de compte pour la constitution du texte : on peut sans doute lui faire des emprunts, mais sous bénéfice de vérification. La seconde famille représente un intermédiaire et montre le texte de la première en train d'aboutir par une dégradation à celui de la quatrième. Tout autre est la situation de u, qui contient à la fois les leçons les plus conservatrices de la première et les leçons les plus révolutionnaires de la quatrième. Il semble donc que l'éditeur ait puisé à deux sources, l'une excellente, l'autre de bien moindre valeur.

Il me reste à dire rapidement les principes qui m'ont guidée dans la constitution du texte. Tout manuscrit ancien faisant défaut, l'éditeur est placé en face d'un texte corrompu non seulement par les fautes des manuscrits en majuscules, mais encore par celles des manuscrits en minuscules. Ce texte a de plus subi l'épreuve d'avoir traversé la période paléographique des abréviations multipliées, de là sans doute des flottements, comme celui de l'indicatif au subjonctif parfaits, la syllabe er étant sujette à s'écrire en abrégé, du nominatif à l'accusatif de deuxième déclinaison, les finales en us et en um s'écrivant de même, etc. De plus, le texte de Cornélius a servi dans les écoles de l'antiquité et comporté par conséquent de nombreuses explications marginales dont certaines se sont intercalées dans le texte, et dont d'autres en ont expulsé une partie en s'v substituant. Ajoutons que ni la langue ni la syntaxe de Cornélius ne sont assez homogènes pour fournir un point d'appui sûr à la correction.

Je me suis imposé d'utiliser dans la mesure du possible les données des trois premières familles de manuscrits en les éclairant par celles de la quatrième et de me conformer au Manuel de critique verbale de M. Havet, soit pour choisir parmi les nombreuses conjectures des précédents éditeurs, soit pour en former moi-même de nouvelles. En de très rares passages, j'ai admis quelques corrections anciennes insuffisamment conformes à ces principes, mais passées à l'état de presque traditions.

Dans la syntaxe, j'ai conservé toutes les irrégularités suffisamment attestées par les manuscrits et qu'autorise quelque exemple de l'époque républicaine. Quant à l'orthographe, bien que les manuscrits ne nous fournissent aucune indication directe sur ce point — ils ne nous permettent même pas de distinguer à certains cas le pronom is du pronom hic — certaines de leurs fautes attestent l'aspect archaïque qu'il présentait dans l'original. Je n'ai donc pas hésité à conserver cet aspect quand il s'offrait et à le rétablir quand il donnait satisfaction à la critique.

La traduction. La traduction de Cornélius Népos offre des difficultés d'un tout autre ordre que celle des grands représentants de la littérature latine. Nul n'a essayé de rendre en français Lucrèce, Cicéron, Virgile, Tacite sans se sentir pris de découragement en voyant rester inhérentes au texte latin des beautés qu'il est impossible de faire passer dans notre langue. On n'éprouve rien de pareil en présence de l'honnête texte des Vies et il suffit, pour ne pas le trahir, d'être fidèle à l'exactitude matérielle.

Et cependant même dans ces limites, il y a lieu de faire un choix et par conséquent des sacrifices. On s'accorde aujourd'hui, par exemple, à regarder la conservation de l'ordre du texte comme préférable à celle des tour-

nures grammaticales, et cela avec raison, les écrivains latins ayant l'habitude d'organiser leurs phrases d'après l'ordre chronologique s'ils sont historieus, d'après l'ordre logique s'ils sont orateurs ou philosophes. Ce n'est pas tout. Sur la plupart des points, les habitudes françaises et les habitudes latines s'opposent, en sorte qu'il arrive en rendant exactement une tournure latine de ne pas obtenir une tournure française et en adoptant une tournure française de méconnaître une tournure latine. Cette difficulté gone surtout le traducteur dans la liaison des phrases, si différente d'une langue à l'autre. Le latin la marque avec insistance et souligne les démarches logiques par lesquelles progresse la pensée, le français s'en remet avec plus de confiance à l'intelligence du lecteur. Oue faire par exemple des innombrables nam et namque qui articulent la phrase latine, surtout dans une langue à haleine courte comme celle de Cornélius où ils reparaissent de ligne en ligne ? J'ai essayé d'en rompre la monotonie en employant des mots variés; car, en effet, par exemple, etc.; dans certains cas j'ai en recours au signe de ponctuation : allégeant ainsi le texte ; ailleurs, je me suis servie de formules qui l'alourdissent : en veulon la preuve, on va en juger, voici comment, etc.; un procédé compensant l'autre, l'équilibre se trouvera peutêtre établi. Une autre difficulté résultait de la répétition continue du pronom démonstratif hic. C'est une tradition du genre biographique qui se retrouve chez les modèles grees de Cornélius, où o'7505 joue exactement le même rôle. L'emploi de ces mots maintient sans cesse présent à la pensée du lecteur le personnage qui fait le sujet du récit. Hic correspond donc assez bien ici à l'expression un peu vicillie de nos jours : notre héros, et j'ai souvent adopté cette traduction, Parfois aussi je l'ai traité comme un qui de liaison et il en fait fonction puisqu'il assure de phrase en phrase la continuité da récit. Enfin une autre difficulté de la traduction était offerte par les

allitérations et les jeux de mots qui se succèdent continuellement dans le texte de Cornélius. J'avoue que sur ce point mon sacrifice a été complet : dix ou douze fois au plus j'ai essayé de faire passer en français un ornement de ce genre ; partout ailleurs je me suis abstenue. L'emploi d'un tel procédé avec une telle continuité a été une erreur de goût de Cornélius, mais non tout à fait un ridicule et ce serait lui infliger un ridicule que de multiplier dans la traduction des assonances et des reprises si étrangères à notre génie national.

Il me reste en terminant à remercier tous ceux dont la bienveillance m'a aidée et encouragée dans ce travail, et c'est la meilleure partie de l'ouvrage que je livre au public que les noms qui me restent à y écrire. A M. Havet, je dois tout ce que peut valoir cette édition. Ce sont ses belles leçons de l'Ecole pratique des Hautes Etudes et du Collège de France qui m'ont initiée à la science austère, mais captivante de la critique, Lui-même a bien voulu se faire, si j'ose le dire, le père adoptif de ce Cornélius, contrôlant mes conjectures, m'en communiquant de nouvelles (1), toujours prêt à appuyer mon inexpérience de sa connaissance infaillible de la critique verbale. Grâce à M. Chatelain, à ses conseils et à sa complaisance, j'ai pu exploiter les trésors recélés par la bibliothèque de la Sorbonne qui ne s'ouvrent qu'avec hésitation aux profanes. Je dois à M. Goelzer, outre la confiance que m'a témoignée la Société Guillaume Budé en me chargeant de cette édition, un grand nombre des facilités qui m'ont permis de l'achever. Je lui en reste infiniment reconnaissante et plus encore de l'honneur qu'il me fait en prenant en main la revision de ce travail.

⁽¹⁾ On les trouvera dans l'apparat critique avec l'indication de leur auteur.

CORNELI NEPOTIS

LIBER

DE EXCELLENTIBVS DVCIBVS
EXTERARYM GENTIVM

SIGLA

```
Dan.
CODICES :
        = Danielinus uel Gifanianus.
P = Parcensis saec. xv.
A = \text{Wolfenbuttelanus } al. \text{ Guelferbytanus } al. \text{ Gudianus}
   saec. XII /XIII.
B = \text{Sangallensis saec. xiv.}

M = \text{Monacensis 88, Vlmae scriptus 1482.}

R = \text{cod. Collegii Romani saec. xiii.}
H = \text{Haenelianus } 1469.
Leid. = cod. Leidensis Boecleri.
Leid. II = cod. Leidensis.
V = Vindobonensis saec. xv.
\Sigma = Strozzianus.
F = Claromontanus 259 saec. xv.
\theta = Parisiensis 5826 saec. xv.
\mu = Parisiensis 6143 saec. xv.
\lambda = Parisiensis 5837 saec. xv.
\pi = Parisiensis 1093 ex bibl. Armamentarii saec. xv.
  etc...
Editiones antiquae:
       Ed. princeps 1471.
Ed. Juntina 1525.
u = \text{Ed. Ultrajectina 1542.}
  etc...
locus desperatus.
  uerba translata.
[ ] uerba non genuina.
```

CORNELI NEPOTIS

LIBER

DE EXCELLENTIBVS DVCIBVS EXTERARVM GENTIVM

1. Non dubito fore plerosque, Attice, qui hoc genus scripturae leue et nen satis dignum summorum uirorum personis iudicent cum relatum legent quis musicam docuerit Epaminondam aut in eius uirtutibus commemorari saltasse eum commode scienterque tibiis cantasse. 2. Sed hi erunt fere qui, expertes litterarum Graecarum, nihil rectum, nisi quod ipsorum moribus conueniat putabunt. 3. Hi si didicerint non eadem omnibus esse honesta atque turpia, sed omnia maiorum institutis iudicari, non admirabuntur nos in Graiorum uirtutibus exponendis mores corum secutos. 4. Neque enim Cimoni fuit turpe, Atheniensium summo uiro, sororem germanam habere in matrimonio, quippe

Incipiunt capitula in librum Aemilii Probi de excellentibus ducibus exterarum gentium. Liber Aemilii Probi de laudibus exterarum gentium. Dan. [sic fere in rell.]

cum ciues eius eodem uterentur instituto. At id guidem nostris moribus nefas habetur. Laudi in Creta ducitur adulescentulis quam plurimos habuisse amatores. Nulla Lacedaemoni uidua tam est nobilis quae non ad moeccum eat mercede conducta. 5. Magnis in laudibus tota fere fuit Graecia uictorem Olympiae citari, in scaenam uero prodire ac populo esse spectaculo nemini in eisdem gentibus fuit turpitudini ; quae omnia apud nos partim infamia, partim humilia atque ab honestate remota ponuntur. 6. Contra ea pleraque nostris moribus sunt decora quae apud illos turpia putantur. Quem enim Romanorum pudet uxorem ducere in conuiuium? aut cuius non mater familias primum locum tenet aedium atque in celebritate uersatur ? 7. Quod multo fit aliter in Graecia, nam neque in conviuium adhibetur nisi propinguorum, neque sedet nisi in interiore parte aedium quae gynaeconitis appellatur, quo nemo accedit nisi propinqua cognatione coniunctus. 8. Sed hic plura persegui cum magnitudo uoluminis prohibet, tum festinatio, ut ea explicem quae exorsus sum. Ouare ad propositum ueniemus et in hoc exponemus libro de uita excellentium imperatorum.

Ī

MILTIADES

1. MILTIADES, CIMONIS FILIUS, ATHENIENSIS, cum et antiquitate generis et gloria maiorum et sua modestia unus omnium maxime floreret eaque esset aetate ut non iam solum de eo bene sperare, sed etiam confidere ciues possent sui talem eum futurum qualem cognitum iudicarunt, accidit ut Athenienses Chersonesum colonos uellent mittere. 2. Cuius generis cum magnus numerus esset et multi eius demigrationis peterent societatem, ex his delecti Delphos deliberatum missi sunt [qui consulerent Apollinem I quo potissimum duce uterentur. Namque tum Thraeces eas regiones tenebant cum quibus armis erat dimicandum, 3. His consulentibus nominatim Pythia praecepit ut Miltiadem imperatorem sibi sumerent : id si fecissent, incepta prospera futura. 4. Hoc oraculi responso Miltiades cam delecta manu classe Chersonesum profectus cum accessisset Lemnum et incolas eius insulae sub potestatem redigere uellet Atheniensium idque Lemnii sua sponte facerent postulasset, 5, illi irridentes responderunt tum id se facturos. cum ille domo nauibus proficiscens uento aquilone

^{1.} Miltiades: Milit - Dan. A Milei - B [alii warie corrupte] titulo in omnibus Vilis carel P \parallel etiant: $\lim R$ \parallel eum Dan. P, u, R: om. rell. \parallel Chersonesum: - nessum PA, B, R - nnesum u, M [sic fere semper] \parallel 2. his pleriq: his P iis R [sic fere semper] \parallel missi sunt Leid., alii: qui consulerent Apollinem add. pleriq. \parallel namque Dan. PA, u: nam θ , B ϱ , RM \parallel Thracees Gif: Tre - Dan. PA θ Tra - B Thra - pleriq. \parallel 3. Pythia: Phycia P Phitia A, B Phytia R \parallel praecepit: respondit R \parallel imperatorem sibi: s. i. u, M \parallel incepta: - coep - R - 4. oraculi: - lo P \parallel sponte: ut add. u \parallel postulasset: - ssent P \parallel 5. facturos A in marg. pleriq: : futu - A¹.

uenisset Lemnum. Hic enim uentus ab septentrionibus oriens aduersum tenet Athenis proficiscentibus. 6. Miltiades morandi tempus non habens cursum direxit quo tendedat peruenitque Chersonesum.

2. Ibi, breui tempore barbarum copiis disiectis, tota regione quam petierat potitus, loca castellis idonea communiit, multitudinem quam secum duxerat in agris collocauit crebrisque excursionibus locupletauit. 2. Neque minus in ea re prudentia quam felicitate adiutus est. Nam cum uirtute militum deuicisset hostium exercitus, summa aequitate res constituit atque ipse ibidem manere decreuit. 3. Erat enim inter eos dignitate regia, quamuis carebat nomine, neque id magis imperio quam iustitia consecutus. Neque eo setius Atheniensibus a quibus erat profectus officia praestabat. Quibus rebus fiebat ut non minus eorum uoluntate perpetuo imperium obtineret qui miserant quam illorum cum quibus erat profectus. 4. Chersoneso tali modo constituta, Lemnum reuertitur et ex pacto postulat ut sibi urbem tradant [illi enim dixerant cum uento borea domo profectus eo peruenisset sese dedituros]: se enim domum Chersonesi habere. 5. Cares, qui tum Lemnam incolebant, etsi praeter opinionem res ceciderat, tamen non dicto, sed secunda fortuna aduersariorum capti resistere ausi non sunt atque ex

^{5.} uenisset Lem.; u. lemnium P [sic infra] u. lem [sic] $R \parallel$ ab Dan, P: a rell.

^{2.} barbarum $Dan\ PA$: - orum rell. \parallel communiit: - iui - u, $RM \parallel 2$. neque: nec $P \parallel 3$. quamuis libri: quanquam aliqui edit. \parallel setius A: - ci - $alii \parallel$ a quibus: quibuscum M aut quibus 0 aut quibuscum μ aut cum quibus $V\Sigma \parallel 4$. constituta u, $M\lambda$: - to pleriq. \parallel tradant sc enim $plurimi\ edit$: tradant illi enim dixerant cum uento borea domo profectus eo peruenisset sese dedituros se autem $libri \parallel 5$. Cares u: Cha - $libri \parallel$ incolebant: incholebatur A,

insula demigrarunt. Pari felicitate ceteras insulas quae Cyclades nominantur sub Atheniensium redegit potestatem.

3. Eisdem temporibus Persarum rex Dareus ex Asia in Europam exercitu traiecto Scythis bellum inferre decreuit. Pontem fecit in Histro flumine, qua copias traduceret. Eius pontis, dum ipse abesset, custodes reliquit principes quos secum ex Ionia et Acolide duxerat, quibus singulis illarum urbium perpetua dederat imperia. 2. Sic enim facillime putauit se Graeca lingua loquentes qui Asiam incolerent sub sua retenturum potestate, si amicis suis oppida tuenda tradidisset, quibus se oppresso nulla spes salutis relinqueretur. In hoc fuit tum numero Miltiades [cui illa custodia crederetur]. 3. Hic cum crebri afferrent nuntii male rem gerere Dareum premique a Scythis, [Miltiades] hortatus est pontis custodes ne a fortuna datam occasionem liberandae Graeciae dimitterent, 4. Nam si cum iis copiis quas secum transportarat interiisset Dareus, non solum Europam fore tutam, sed etiam eos qui Asiam incolerent Graeci genere liberos a Persarum futuros dominatione: sine periculo et facile effici posse. Ponte enim rescisso regem uel hostium ferro uel inopia paucis diebus interiturum, 5. Ad hoc consilium cum plerique

accederent, Histiaeus Milesius ne res conficeretur obstitit, dicens non idem ipsis qui summas imperii tenerent expedire et multitudini, quod Darei regno ipsorum niteretur dominatio; quo exstincto ipsos potestate expulsos ciuibus suis poenas daturos. Itaque adeo se abhorrere a ceterorum consilio ut nihil putet ipsis utilius quam confirmari regnum Persarum. 6. Huius cum sententiam plurimi essent secuti, Miltiades, non dubitans tam multis consciis ad regis aures consilia sua peruentura, Chersonesum reliquit ac rursus Athenas demigranit. Cuius ratio etsi non ualuit, tamen magno opere est laudanda, cam amicior omnium libertati quam suae fuerit dominationi.

4. Dareus autem, cum ex Europa in Asiam redisset, hortantibus amicis ut Graeciam redigeret in suam potestatem, classem quingentarum nauium comparauit cique Datim praefecit et Artaphernem iisque ducenta pedituen, decem equitum * milia dedit, causam interserens se hostem esse Atheniensibus quod corum auxilio Iones Sardeis expugnassent suaque praesidia interfecissent.
2. Illi praefecti regii classe ad Eubocam appulsa celeriter Eretriam ceperunt omnesque eius gentis ciues abreptos in Asiam ad regem miserunt. Inde ad Atticam accesserunt ac suas copias in campum Marathona deduxerunt. Is abest ab oppido circiter milia passuum decem, 3. Hoc

⁵ Histiaeus u, M: hostieus R hestiae - [- e -] pleriq. \parallel Milesius: misel - $A \parallel$ ipsis qui : i, si $M \parallel$ 6, consciis A corr., pleriq: consilis A^1 consociis $M \parallel$ magno op.: magnop - $libri \parallel$ amicio: amicio: f - tior] $PA, B \parallel$ omnium: - mni M.

^{4.} redisset: - iiss - $R \parallel$ classem: - sses $A \parallel$ Datim: - in $u, M \parallel$ praefecit: - fic - Dan. P patef - $M \parallel$ Artaphernem: Artha - PA, R, $M \parallel$ milia Halm: habet post decem P. Dan. pleriq. post peditum u, $RM \parallel$ Sardeis u: Sadis A, $B \parallel$ 2. regii: -gum $R \parallel$ Eretriam: arethri - $P \parallel$ ac suas: ad s. $A \parallel$ Marathona: maro - $P \parallel$ abest ab Aldus: est ab pleriq. abest $R \parallel$ passuum u: - ssus libri.

tumultu Athenienses tam propinquo tamque magno permoti auxilium nusquam nisi a Lacedaemoniis petiuerunt Phidippumque cursorem eius generis qui hemerodromoe uocantur Lacedaemonem miserunt, ut nuntiaret quam celeri opus esset auxilio. 4. Domi autem creant decem praetores qui exercitui praessent, in eis Miltiadem. Inter quos magna fuit contentio, utram moembus se defenderent an obuiam irent hostibus acieque decernerent. 5. Vnus Miltiades maxime nitebatur ut primo quoque tempore castra fierent: id si factum esset, et ciuibus animum accessurum, cum uiderent de eorum uirtute non desperari, et hostes eadem re fore tardiores, si animaduerterent auderi aduersus se tam exiguis copiis dimicari.

5. Hoc in tempore nulla ciuitas Atheniensibus auxilio fuit practer Platacenses. Ea mille misit militum. Itaque horum aduentu decem milia armatorum completa sunt, quae manus mirabili flagrabat pugnandi cupiditate.

2. Quo factum est ut plus quam collegae Militades ualeret. Eius ergo auctoritate impulsi Athenienses copias ex urbe eduxerunt locoque idoneo castra fecerunt.

3. Dein postero die sub mentis radicibus acie e regione instructa a parle non apertissuma proclium commiserunt (namque arbores multis locis erant rarae) hoc consilio,

^{3.} Phidippumque B: Phy - Dan. PA Phil - rell. \parallel hemerodromoe Dan.:- me PA, B-mi M hermodrame RF \parallel 4. creant:- ati M \parallel Militadem:- des RM \parallel se Lambin: dessin libris \parallel hostibus: om. u \parallel accepte dec.: an acque contenderent M \parallel 5, cadem: de add. μ \parallel auderi Lambin:- relibri \parallel dimicari:- rent (?) Dan.

^{5,} auxilio: praesidio R. Platacenses: Platen — Gif. 2. ualeret Dan. P: - uit A- uerit B, RM, ergo Dan. P. u. R: enim M om, rell. $\frac{1}{2}$ eduxerunt: add - $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ 3, dein Dan.: deinde rell. $\frac{1}{2}$ a parte non apertissuma nos auclore Rolh, sed is a parte omitlebal: nona [noua Dan. π nana A 6] partis [- tem π] summa Dan. PA 6 π . u non apertis summa B in parte montis summa R noua arte [locus abas in |u|] u summa u. M.

ut et montium altitudine tegerentur et arborum tractu equitatus hostium impediretur [ne multitudine clauderentur]. 4. Datis etsi non aequum locum uidebat suis, tamen fretus numero copiarum suarum confligere cupiebat eoque megis, quod priusquam Lacedaemcnii subsidio uenirent dimicare utile arbitrabatur. Itaque in aciem peditum centum, equitum decem milia produxit proeliumque commisit. 5. In quo tanto plus uirtute ualuerunt Athenienses ut decemplicem numerum hostium profligarint adcoque eos perterruerint ut Persae non castra, sed naues petierint. Qua pugna nihil adhuc exslitit nobilius; nulla enim umquam tam exigua manus tantas opes prostrauit.

6. Cuius uictoriae non alienum uidetur quale praemium Miltiadi sit tributum docere, quo facilius intellegi possit candem omnium ciuitatum esse naturam. 2. Vt enim populi nostri honores quondam fuerunt rari et tenues ob camque causam gloriosi, nunc autem effusi atque obsoleti, sic olim apud Athenienses fuisse reperimus. 3. Namque huic Miltiadi, quia Athenas tetamque Graeciam liberarat, talis honos tributus est in porticu quae Poecile uocatur, cum pugna depingeretur Marathenia ut in decem praetorum numero prima eius imago poneretur isque hortaretur milites proeliumque

^{3.} altitudine teg. $Dan.\ P$: t. a. $rell.\ \parallel$ equitatus: - tum $R\ \parallel$ impediretur Flecheisen: ne multitudine clauderentur $add.\ libri\ \parallel$ 4. Datis $u,\ M$: Dath - $pleriq.\ \parallel$ aequum loc.: l. a. $RM\ \parallel$ 5. profligarint: - rent $M\ \parallel$ adeoque eos perterruerunt Halm: ad eos per. $Dan.\ adeoque$ per. [- erint] $pleriq.\ om.\ P\ \parallel$ ut Persae: ut $om.\ M\ \parallel$ petierint: - erent $M\ \parallel$ exstitit Halm: est his [his uel iis] PA, F, pleriq.

6. possit: - sset $P\ \parallel$ 2. ut enim: enim $om.\ M\ \parallel$ populi n. B,

^{6.} possit: - sset $P \parallel 2$, ut enim: enim om. $M \parallel$ populi n. B, RM: pop. Romani Dan. $PA \parallel$ obsoleti: abol - $M \parallel$ sie: sieut $P \parallel 3$, namque: nam $R \parallel$ quia PA, B, pleriq: quid Dan. qui u, $RM \parallel$ liberarat: - auit R - auerit $M \parallel$ Poecile P, M: $\pi \circ \iota \iota \iota \iota \iota \iota \iota$ (?) Dan. paec - A, B poeti - R.

committeret. 4. Idem ille populus, postcaquam maius imperium est nactus et largitione magistratuum corruptus est, trecentas statuas Demetrio Phalereo decreuit.

7. Post hoc proelium classem LXX navium Athenienses eidem Miltiadi dederunt, ut insulas quae barbaros adiuuerant bello persequeretur. Quo imperio plerasque ad officium redire coegit, nonnullas ui expugnauit. 2. Ex his Parum insulam opibus elatam cum oratione reconciliare non posset, copias e nauibus eduxit, urbem operibus clausit emnique commeatu priuauit, dein uineis ac testudinibus constitutis propius muros accessit. 3. Cum iam in co esset, ut oppido potiretur, procul in continenti lucus qui ex insula conspiciebatur nescio quo casu nocturno tempore incensus est. Cuius flamma ut ab oppidanis et oppugnatoribus est uisa, utrisque uenit in opinionem signum a classiariis regiis datum. 4. Quo factum est ut et Parii a deditione deterrerentur et Miltiades, timens ne classis regia aduentaret, incensis operibus quae statuerat, cum totidem nauibus atque crat profectus Athenas magna cum offensione ciuium suorum rediret. 5. Accusatus est ergo proditionis, quod, cum Parum expugnare posset, a rege corruptus infectis rebus discessisset. Eo tempore aeger erat uulneribus quae in oppugnando oppido acceperat. Itaque quom ipse pro se dicere non posset, uerba fecit frater eius

^{4.} postcaquam : - steq - A praeterea quam μ || nactus : adeptus R || Phalereo : - io R ualerio M.

^{7.} insulas : in ins. $A \parallel$ ad officium : ad imperium $R \parallel 2$. Parum B^1 : - on B [on addito s. t. sic infra] 'dein : deinde $R \parallel 3$. \mathbb{R} oppidanis : opi - $P \parallel$ oppidanis : obp - M! regiis u, M := gis.rell. \mathbb{R} 4. ut et : et om. $B, RM \parallel$ Parii : - rum $P \parallel 5$. est ergo (?) Dan. : er. es. pleriq. est om. $RM \parallel$ infectis : - ctus P rebus : a rege add. A, B [panel, del. 1 m.] a pugna add. RM! acceperat : cep - $RM \bowtie$ quom : cum u quomam pleriq.

Slesagoras. 6. Causa cognita, capitis absolutus pecunia multatus est, eaque lis quinquaginta talentis aestimata est, quantus in classem sumptus factus erat. Hanc pecuniam quod soluere in praesentia non poterat, in uincla publica coniectus est ibique diem obiit supremum.

8. Hic etsi crimine Pario est accusatus, tamen alia causa fuit damnationis. Namque Athenienses propter Pisistrati tyrannidem quae paucis annis ante fuerat nimiam ciuium suorum potentiam extimescebant. 2. Miltiades, multum in imperiis magistratibusque uersatus, non uidebatur posse esse priuatus, praesertim cum consuetudine ad imperii cupiditatem trahi uideretur. 3. Nam Chersonesi omnes illos quos habitarat annos perpetuam obtinuerat dominationem tyrannusque fuerat appellatus, sed iustus. Non erat enim ui consecutus, sed suorum uoluntate, eamque potestatem bonitate retinebat. Omnes autom et dicuntur et habentur tyranni, qui potestate sunt perpetua in ea ciuitate quae libertate usa est. 4. Sed in Miltiade erat cum summa humanitas tum mira communitas, ut nenio tam humilis esset, cui non ad eum aditus pateret; magna auctoritas apud omnis ciuitatis, nobile nomen,

^{5.} pro se d. : d. p. s. $R \parallel$ Stesagoras Longueil: Sagor - Dan. PA, B, R dagoras M Diagoras $u \parallel$ 6. classem u, RM: - sses Dan. PA, B - sse $Mon. 433 \parallel$ in praesentia: $om. u, M \parallel$ uincla A: - cula rell.

^{8.} causa fuit: f. c. $M \parallel$ damnationis:-mpna- $PA \parallel$ fuerat: om. $M \parallel$ nimiam ciuium suorum Gemss: omnium c. s. Dan. PA, B, R o. s. c. $M \parallel 2$. imperiis:-ris $A \parallel$ magistratibusque u, $RMF \lambda$: magnisque PA 0 π , $B \parallel$ esse privatus:-ari $\mu \parallel 3$. Chersonesi dett:-resso PA, B, u, R, Bodt. Can. 159 [in add. s.l.] sed iustus: licetius- $\pi \parallel$ crat enim:en.er. $M \parallel$ et dicuntur—tyranni PA, B, u, R et dic. tyr. et hab. (?) Dan. et hab. et dic. tyr. $M \parallel$ perpetua: usi add. $\pi \parallel 4$. cum summa RM: tum s. Dan. PA, u, $B \parallel$ communitas Dan. PA, B: comitas u, $RM \lambda \parallel$ omnis R:-es rell. \parallel ciuitatis PA:-tes rell. \parallel illum P, u: eum relt.

laus rei militaris maxima. Haec populus respiciens maluit illum innoxium plecti quam se diutius esse in timore.

П

THEMISTOCLES

1. THEMISTOCLES, NEOCLI FILIUS, ATHENIENSIS. Huius uitia ineuntis adulescentiae magnis sunt emendata uirtutibus, adeo ut anteferatur huic nemo, pauci pares putentur. Sed ab initio est ordiendus. 2. Pater eius Neocles generosus fuit. Is uxorem Acarnanam ciuem duxit, ex qua natus est Themistocles. Qui cum minus esset probatus parentibus, quod et liberius uiuebat et rem familiarem neglegebat, a patre exheredatus est. Ouae contumelia non fregit eum, sed erexit. 3. Nam cum iudicasset sine summa industria non posse cam exstingui, totum se dedidit rei publicae, diligentius amicis famaeque seruiens. Multum in iudiciis priuatis uersabatur, saepe in contionem populi prodibat; nulla res major sine eo gerebatur ; celeriter quae opus erant reperiebat, facile eadem oratione explicabat; 4. neque minus in rebus gerendis promptus quam excogitandis erat quod et de instantibus, ut ait Thucydides, uerissime iudicabat et de futuris callidissime coniciebat. Quo factum est ut breui tempore illustraretur.

^{1.} Themistocles: - odes $P \parallel$ Neocli: - clis $u \parallel$ emendata: - mund - $A \mid 0, B \parallel$ ordiendus PA, B: exor R - dum $M\lambda \parallel 2$. Neocles: - clus Dan, PA, B, R - des $M \parallel$ Acarnanam Gif. PA, B, M: acor - F area - $R \parallel$ esset prob: p. e. $R \parallel$ liberius: iusto $add. RM \parallel 3$. dedidit $Dan. PA, B, R^*M$: dedit $R \mid Im. \parallel$ privatis: - tus $P \parallel$ contionem: condit $A \mid Im. \parallel$ prodibat: red - $P \parallel$ sine eo: s. illo Dan. (?), u-sine ipso $R \parallel 4$. facile — explicabat Dan. P, u: om. rell. \parallel callids sime: calid — Alm.

2. Primus autem gradus fuit capessendae rei publicae bello Corcyraeo; ad quod gerendum praetor a populo factus non solum praesenti bello, sed etiam reliquo tempore ferociorem reddidit ciuitatem. 2. Nam cum pecunia publica quae ex metallis redibat largitione magistratuum quotannis interiret, ille persuasit populo ut ea pecunia classis centum nauium aedificaretur. 3. Qua celeriter effecta primum Corcyraeos fregit, deinde maritimos praedones consectando mare tutum reddidit. In quo cum diuitiis ornauit, tum etiam peritissimos belli naualis fecit Athenienses. 4. Id quantae saluti fuerit universae Graeciae bello cognitum est Persico. Nam cum Xerxes et mari et terra bellum uniuersae inferret Europae cum tantis copiis quantas neque ante nec postea habuit quisquam 5. (huius enim classis mille et ducentarum nauium longarum fuit, quam duo milia onerariarum sequebantur, terrestris autem exercitus DCC peditum, equitum CCCC fuerunt), 6. huius de aduentu cum fama in Graeciam esset perlata et maxime Athenienses peti dicerentur propter pugnam Marathoniam, miserunt Delphos consultum, quidnam facerent de rebus suis. Deliberantibus Pythia respondit ut moenibus ligneis se munirent. 7. Id responsum quo ualeret cum intellegeret nemo, Themistocles persuasit consilium esse Apollinis, ut in nauis se suaque conferrent : eum enim a deo significari murum ligneum.

^{2.} capessendae: - pesc - P, B, $M \parallel$ etiam: et $P \parallel 3$. qua B, u, RM: quae A que $P \parallel$ in quo cum RM: q. tum PA, B, $u \parallel$ etiam: et $R \parallel 4$. copiis Dan. PA, B: copiis eam [eam copiis MF λ eam om. R] inuasit u, MR F λ copiis uenit μ , V, $alii \parallel$ nec postea: neque p. $M \parallel 5$. terrestris dett. alqt.:- tres pleriq. - trium $R \parallel$ autem exer.: e. a. $R \parallel \overline{DCC}: DCC$ Dan, B DCGum A [uarie alii] $\parallel \overline{CCC}$ PA, B: CCCC Dan. etc... \parallel 6, huis nos.: cuius $libri \parallel 7$. id responsum quo ual.: i. r. quod [cor. equid] u, B om. $R \parallel$ nauis Mon. 433:- es retl. [sic infra]

- 8. Tali consilio probato addunt ad superiores totidem nauis triremes suaque omnie quae moueri poterant partim Salamina, partim Troezena deportant; arcem sacerdotibus paucisque maioribus natu ac sacra procuranda tradunt, reliquum oppidum reliquunt.
- 3. Haius consilium plerisque ciuitatibus displicebat et in terra dimicari magis placebat. Itaque missi sunt delecti cum Leonida, Lacedaemoniorum rege, qui Thermopylas occuparent longiusque barbaros progredi non paterentur. Hi uim hostium non sustinuerunt eogue loco omnes interierunt. 2. At classis communis Graeciae trecentarum nauium, in qua ducentae erant Atheniensium, primum apud Artemisium inter Euboeam continentemque terram cum classiariis regiis conflixit. Angustias enim Themistocles quaerebat, ne multitudine circuiretur. 3. Hic etsi pari proelio discesserant, tamen codem loco non sunt ausi manere, quod erat periculum. ne, si pars nauium aduersariorum Eubocam superasset, ancipiti premerentur periculo. 4. Quo factum est ut ab Artemisio discederent et exaduersum Athenas apud Salamina classem suam constituerent.
- 4. At Xerxes Thermopylis expugnatis protinus accessit astu idque, nullis defendentibus, interfectis sacerdotibus quos in arce inuenerat, incendio deleuit. 2. Cuius flamma perterriti classiarii cum manere non auderent et plurimi

^{8.} Salamina u: - nam libri [sic sacpe] || partim Troczena [-nam PA, B, R-nem M—cena u] pleriq.: Traczenam partim R || deportant Dan, PA, u: port - B asp - RM.

^{3.} in : om, u, Mon. 433 \parallel 2. Artenisium u : Arthe - Dan. PA, B, RM [sic infra] \parallel inter : intra P | regis R : - gis pleriq. \parallel circuiretur Dan. PA 0, B, R circuiri - u, M | 3, si pars : si om, R^1 \parallel superasset : - ssent u | 4, exaduersum Dan. PA 0, B : aduer - u, RM.

^{4.} Nerves : exerses $P \parallel$ aslu [aslii \uparrow] μ , $F \lambda$, Mon. 433 : -tum $PA\theta \pi$, B, μ , $RM \parallel 2$, flamma : fama μ , M_{\bullet}

hortarentur ut domos suas discederent moenibusque se defenderent. Themistocles unus restitit et universos pares esse posse aiebat, dispersos testabatur perituros. idque Eurybiadi, regi Lacedaemoniorum, qui tum summae imperii pracerat, fore affirmabat. 3. Quem quom minus quam uellet moueret, noctu de seruis suis quem habuit fidelissimum ad regem misit, ut ei nuntiaret suis uerbis, aduersarios eius in fuga esse : 4, qui si discessissent, maiore cum labore et longinquiore tempore bellum confecturum, cum singulos consectari cogeretur; quos si statim aggrederetur, breui uniuersos oppressurum. Hoc eo ualebat, ut ingratis ad depugnandum omnes cogerentur. 5. Hac re audita barbarus, nihil doli subesse credens, postridie alienissimo sibi loco, contra opportunissimo hostibus adeo angusto mari conflixitut eius multitudo nauium explicarinon potuerit. Victus ergo est magis etiam consilio Themistocli quam armis Graeciae.

5. Hic etsi male rem gesserat, tamen tantas habebat reliquias copiarum ut etiam tum iis opprimere posset hostes; iterum ab eodem gradu depulsus est. Nam Themistocles, uerens ne bellare perseueraret, certiorem eum fecit id agi ut pons quem ille in Hellesponto fecerat dissolueretur ac reditu in Asiam excluderetur idque ei persuasit. 2. Itaque qua sex mensibus iter fecerat, eadem minus diebus triginta in Asiam reuersus est seque a

^{2.} pares esse: e. p. u, $M \parallel$ posse $Dan.\ PA$, B, $R:om.\ u$, $M \parallel$ 3. quom: $om.\ A$ cum $rell. \parallel$ moveret: $mon-R \parallel$ fidelissimum: fidis - B, $R \ \lambda \parallel$ misit: $mitit\ R \parallel$ adversarios eius: a. $suos\ \mu^{\parallel} \parallel$ 4. qui si: q. se $P \parallel$ confecturum: - etum $A \parallel$ ingratis: - ti $M \parallel$ omnes: $om.\ (?)$ Gif. \parallel 5. opportunissimo: opor - P, u, $M \parallel$ nauium: $manuum\ u \parallel$ ergo est: es. er. u, $M \parallel$ etiam $Dan.\ PA$, B, $R: om.\ u$, $M \parallel$ Themistocli A: -clei P-clis rell. 5. male rem: r. m. $u \parallel$ tum iis [his uel hiis] PA, u: tum his tum $(?,\ Dan.\ cum$ hiis [his] $MF \ \lambda \parallel$ iterum PA, B, u: interim $Dan.\ RM$.

Themistocle non superatum, sed conservatum iudicauit. 3. Sic unius viri prudentia Graecia liberata est Europaeque succubuit Asia. Haec est altera victoria quae cum Marathonio possit compacari tropaeo. Nam pari modo apud Salamina paruo numero navium maxima post hominum memoriam classis est devicta.

6. Magnus hoc bello Themistocles fuit neque minor in pace, Cum enim Phalerico portu neque magno neque bono Athenienses ut rentur, huius concilio triplex Piraei portus constitutus est isque mocnibus circumdatus, ut insam urbem dignitate acquiperaret, utilitate superaret. 2. Idem muros Atheniensium restituit praecipuo suo periculo. Namque Lacedaemonii causam idoneam nacti propter barbarorum excursiones, qua negarent oportere extra Peloponnesum ullam urbem habere, ne essent loca munita, quae hostes possiderent, Athenienses aedificantes prohibere sunt conati. 3. Hoc longe alio animo atque videri volebant. Athenienses enim duabus victoriis, Marathonia et Salaminia, tantam gloriam apud omnes genteis erant consecuti, ut intellegerent Lacedae monii de principatu sibi cum iis certamen fore. 4. Quare eos quam infirmissimos esse uolebant. Postquam autem audierunt muros instrui, legatos Athenas miserunt, qui id fieri uetarent. His praesentibus desierunt ac se de ea re legatos ad cos missuros dixerunt. 5. Hanc legationem

3. hace est [per compend.] \(\hat{\chi}\) : est om, rell. \(\begin{array}{c} \psi\) tropaco : - pheo [-phaeo] libri.

^{6.} fuit: om. u f neque: nec M l in: om. u f Phalerico u, R: Phala - Dan. P.A. B + lereo M - Piraei: rei P.A. B, R - raeci u, M l acquiperaret P.A. R: - uiparet M - uipararet rett. l 2. idem; idemque M - suo per.: p.s. RM f habere pleruq.: - ri \(\lambda\) muros habere B^2 , Leid. H - 3. also ammo nos: also spectabat [- bant M] $P\pi$, $B^2\mu$, u, M spectabant B ammo spectabat A, RF f Salaminia: - na B - genteis u: - tis P - tes rett. 4. ac -— dixerunt: om. M f s. ut tum: ut cum M et ut tum 0

suscepit Themistocles et solus primo profectus est; reliqui legati ut tum exirent, cum satis *tuendo* altitudo muri uideretur praecepit: interim omnes, serui atque liberi, opus facerent neque ulli loco parcerent [siue sacer] siue priuatus esset siue publicus, et undique, quod idoneum ad muniendum putarent, congererent. Quo factum est ut Atheniensium muri ex sacellis sepulcrisque constarent.

7. Themistocles autem, ut Lacedaemonem uenit, adire ad magistratus noluit et dedit operam ut quam longissime tempus duceret, causam interponens se collegas exspectare, 2. Cum Lacedaemonii quererentur opus nihilo minus fieri eumque in ca re conari fallere, interim reliqui legati sunt consecuti. A quibus cum audisset non multum superesse munitionis, ad ephoros Lacedaemoniorum accessit, penes quos summum erat imperium, at que apud e os contendit folsa ils esse delata: quare acquum esse illos uiros bonos nobilesque mittere quibus fides haberetur, qui rem explorarent; interea se obsidem retinerent. 3. Gestus est ei mos, tresque legati functi summis honoribus Athenas missi sunt. Cum his colleges suos Themistocles iussit proficisci iisque praedixit, ut ne prius Lacedaemoniorum legatos dimitterent quam ipse esset remissus. 4. Hos postquam Athenas peruenisse ratus est, ad magistratum senatumque [Lacedaemoniorum] adiit et apud eos liber-

5. satis tuendo altitudo muri nos: satis altitudo muri extructa libri \parallel praecepit: ut add. $u \parallel$ parcerent Dictsch: sine sacer add. Gif. PA, B, u, R sine sacer sine prophanus add. $M \parallel$ esset: om. Gif. (?), $M \parallel$ sacellis: satel - $P \parallel$ sepulcrisque P.

^{7.} adire ad Dan, PA, B, RM: ad om, $u \parallel$ et dedit: reddit $P \parallel$ duceret:-retur u, $RM \parallel 2$, in eare: in om, $M \parallel$ summum erat imp. PA, B, u: i. s. e. (?) Dan, s. i. e. $RMF \parallel$ haberetur Dan: PA, u: adhib - rell. $\parallel 3$. functi: < sunt > add. 0 \parallel dimitterent-rem - $\mu \parallel 4$. ratus est: e.r. $M \parallel$ senatumque (?) Dan: Lace. daemoniorum add. rell.

rime professus est: Atheniensis suo consilio, quod communi iure gentium facere possent, deos publicos suosque patrios ac penates quo facilius ab hoste possent defendere muris saepsisse neque in eo quod inutile esset Graeciae fecisse. 5. Nam illorum urbem ut propugnaculum oppositum esse barbaris, apud quam iam bis classes regias fecisse naufragium. 6. Lacedaemonios autem male et iniuste facere, qui id potius intuerentur quod ipsorum dominationi quam quod uniuersae Graeciae utile esset. Quare, si suos legatos recipere uellent quos Athenas miserant, se remitterent [aliter illos numquam in patriam essent recepturi].

8. Tamen non effugit ciuium suorum inuidiam. Namque ob eundem timorem quo damnatus erat Miltiades, testularum suffragiis e ciuitate eiectus Argos habitatum concessit. 2. Hic cum propter multas [cius] uirtutes magna cum dignitate uiueret, Lacedaemonii legatos Athenas miserunt, qui eum absentem accusarent, quod societatem cum rege Perse ad Graeciam opprimendam fecisset. 3. Hoc crimine absens proditionis damnatus est. Id ut audiuit, quod non satis tutum se Argis uidebat, Corcyram demigrauit. Ibi cum ciues principes animaduertisset timere ne propter se bellum iis Lacedaemonii et Athenienses indicerent, ad Admetum,

^{8.} testularum : rest - B testatum $M \parallel 2$, multas π : eius add. rell. \parallel Perse Dan, PA, B, F : ae RM - arum μ , μ \parallel 3. damnatus est : e. d. B, $M \parallel$ quod non : non om, A i cives principes $M\bar{u}ller$: eius p, pleriq, eius p, cuitatis u, M, animaduertisset : sent M i indicerent : indu - M \parallel ad Admetum : ad atm - M ad moetum Dan, PA, B, R, R, R.

Molossum regem, cum quo ei hospitium erat, confugit. 4. Huc cum uenisset et in praesentia rex abesset, quo maiore religione se receptum tueretur, filiam eius paruulam arripuit et cum ea se in sacrarium, quod summa colebatur caerimonia, coniecit. Inde non prius egressus est quam rex eum data dextra in fidem reciperet, quam praestitit. 5. Nam cum ab Atheniensibus et Lacedaemoniis exposceretur publice, supplicem non prodidit monuitque ut consuleret sibi : difficile enim esse in tam propinguo loco tuto eum uersari. Itaque Pydnam eum deduci jussit et quod satis esset praesidii dedit. 6. Hic in nauem omnibus ignotus nautis escendit. Quae cum tempestate maxima Naxum ferretur, ubi tum Atheniensium erat exercitus, sensit Themistocles si eo peruenisset sibi esse pereundum. Hac necessitate coactus. domino nauis, quis sit aperit, multa pollicens, si se conseruasset. 7. At ille clarissimi uiri captus misericordia diem noctemque procul ab insula in salo nauem tenuit in ancoris neque quemquam ex ea exire passus est. Inde Ephesum peruenit ibique Themistoclen exponit. Cui ille pro meritis postea gratiam rettulit.

9. Scio plerosque ita scripsisse, Themistoclen Xerxe regnante in Asiam transisse. Sed ego potissimum Thucydidi credo, quod el aetate proximus de iis qui illorum temporum historiam reliquerunt et eiusdem ciuitatis

9. ita: itaque $A \parallel$ et aetate Heerwagen: et deest in libris \parallel de iis [his uel hiis] Dan. PA, B: erat deh. Leid. erat iis $R \lambda$ erat u, M.

^{3.} Molossum $Dan.\ PA,\ B,\ u,\ R:$ - ssorum $rell.\ \|$ hospitium erat $Dan.\ PA,\ u:$ h. fuerat $rell.\ \|$ 4. tueretur: teneretur $P\ \|$ non prius: uero pr. $B^1\ \|$ 5. cum ab: ab $om.\ M\ \|$ consuleret: - rent.?\ \| eum uer.: eum $om.\ R\ \|$ Pydnam u: Phyd-Phid - $\int libri\ \|$ 6. escendit Dan.: exsc-PA consc-u asc- $rell.\ \|$ ubi tum: tum $om.\ R^1\ \|$ si eo: si in eo $M\ \|$ quis sit RMF: quis. $Dan.\ PA,\ B\ \|$ 7. Themistoclen PA: - clem rell. [sic $infra\ \|$ postea grat.: g. p. M.

fuit. Is autem ait ad Artaxerxen eum uenisse atque his uerbis epistulam misisse: 2. « Themistocles ueni ad te, qui plurima mala hominum Graiorum in domum tuam intuli quamdiu mihi necesse fuit aduersus patrem tuum bellare patriamque meam defendere. 3. Idem multo plura bona feci, postquam in tuto ipse et ille in periculo esse coepit. Nam cum in Asiam reuerti uellet proelio apud Salamina facto, litteris eum certiorem feci id agi, ut pons quem in Hellesponto fecerat dissolueretur atque ab hostibus circumiretur, quo nuntio ille periculo est liberatus. 4. Nunc autem confugi ad te, exagitatus a cuncta Graecia, tuam petens amicitiam; quam si ero adeptus, non minus me bonum amicum habebis quam fortem inimicum ille expertus est. Te autem rogo ut de iis rebus quas tecum colloqui uolo annuum mihi tempus des coque transacto ad te uenire patiaris, »

40. Huius rex animi magnitudinem admirans cupiensque talem uirum sibi conciliari ueniam dedit. Ille omne illud tempus litteris sermonique Persarum se dedidit; quibus adeo eruditus est ut multo commodius dicatur apud regem uerba fecisse quam ii poterant qui in Perside erant nati. 2. Hic cum multa regi esset pollicitus gratissimumque illud, si suis uti consiliis uellet illum Graeciam bello oppressurum, magnis muneribus ab Artaxerxe donatus in Asiam rediit domiciliumque

^{1.} Artaxerxen A: - xem rell. \parallel 2, hominum Gr. A, R $\lambda:$ omnium Gr. rell. \parallel domum tuam; t. d. M \parallel quamdiu Dan, P, u: quam A, B^1 cum B^2, RM quod μ \parallel adversus pleriq: - sum Dan. P \parallel patriamque — defendere: om. R \parallel 3. multo: - ta A \parallel circumiretur: circui- \emptyset , B \parallel 4. ad te: om. M \parallel a cuncta: a om. R \parallel ero: eam add. M \parallel te Fleckeisen: id B, Leid. II ea rell. \parallel annuum Dan. PA, B, u: annum, μ , RMF λ \parallel tempus: - oris RF λ - oris spatium π , μ .

^{10.} animi: cum $P \parallel$ admirans: amm -PA - ratus u, $M \parallel$ se dedidit: se om, u, F dedit 0, $M \mid A \mid -2$, regi ess.: e. r. $u \parallel$ uti cons.; c. u, $R \parallel$ Graeciam: — ia P.

Magnesiae sibi constituit. 3. Namque hanc urbem ei rex donarat his quidem uerbis, quae ei panem praeberet (ex qua regione quinquaginta talenta quotannis redibant), Lampsacum autem unde uinum sumeret, Myunta ex qua obsonium haberet.

Huius ad nostram memoriam monumenta manserunt duo, sepulcram prope oppidum, in quo est sepultus, statua in foro Magnesiae.

4. De cuius morte multimodis apud plerosque scriptum est, sed nos eundem potissimum Thucydidem auctorem probamus qui illum ait Magnesiae morbo mortuum neque negat fuisse famam uenenum sua sponte sumpsisse, cum se quae regi de Graecia opprimenda pollicitus esset praestare posse desperaret. 5. Idem ossa eius clam in Attica ab amicis sepulta, quoniam legibus non concederetur quod proditionis esset damnatus, memoriae prodidit.

III

ARISTIDES

1. Aristides, Lysimachi filius, Atheniensis, acqualis fere fuit Themistocli, itaque cum co de principatu contendit; namque obtrectarunt inter se. 2. In his autem cognitum est, quanto antestaret eloquentia inno-

^{3.} quidem Dan. $PA = 0 \pi$, $B \mu, u$: usus $RMF \lambda \parallel Lampsacum M: Lamsacum [Lan-] <math>Dan.$ $PA, B, R \parallel autem: om. u, RM \parallel Myunta: - tam u Myntam <math>P$ [uarie alii] \parallel obsonium: abs - M \parallel statua $Fleckeisen: - uae libri <math>\parallel$ 4. multimodis Dan. PA = 0, $B\mu$, F: multis modis u, RM.

1. cum eo d. p.; d. p. c. e. R \parallel 2. quanto: - tum R

centiae. Ouamquam enim adeo excellebat Aristides abstinentia ut unus post hominum memoriam, quem quidem nos audierimus, cognomine Iustus sit appellatus. tamen a Themistocle collabefactus testula illa exilio decem annorum multatus est. 3. Oui quidem cum intellegeret reprimi concitatam multitudinem non posse, cedensque animaduertisset quendam scribentem ut patria pelleretur quaesisse ab eo dicitur, quare id faceret aut quid Aristides commisisset cur tanta poena dignus duceretur. 4. Cui ille respondit se ignorare Aristiden, sed sibi non placere quod tam cupide elaborasset ut practer ceteros Iustus appellaretur. 5. Hic decem annoram legitimam poenam non pertulit. Nam postquam Xerxes in Graeciam descendit, sexto fere anno quam erat expulsus, populi scito in patriam restitutus est.

2. Interfuit autem pugnae nauali apud Salamina, quae facta est prius quam poena liberaretur. Idem praetor fuit Atheniensium apud Plataeas in proelio quo Mardonius fusus barbarorumque exercitus interfectus est. 2. Neque aliud ullum est huius in re militari illustre factum quam huius imperii memoria, iustitiae uero et aequitatis et innocentiae multa, in primis quod eius aequitate factum est, cum in communi classe esset Graeciae simul cum Pausania quo duce Mardonius erat fugatus, ut summa imperii maritimi ab Lacedaemoniis transferretur ad Athenienses. 3. Namque ante id tempus et mari et terra duces erant Lacedaemonii, tum autem et

2. 2. ullum est : est om. u, M | ab Laced. : a L. B, u, M |

transferretur : - fertur A | 3. ante : om. R1

^{2.} quamquam: cumcum Dan. A [uel quaniquams. 1.] cum quam quam $P\parallel$ enim ; $Bs,l.rell.\parallel$ quem quidem ; quae q. Dan, quod q. $u,RM\parallel$ 3. cum ; $omM\parallel$ reprimi ; - pro $P\parallel$ animaduertisset Dan. PA, B, R: teret M, dett. | ab eo: ab illo u | cur: cum θ quom μ !! tanta poena : - tā - nā M || 4. Aristiden A : - dem rell. | tam Dan. PA, B, R : om. u, M | 5. populi scito Dan. A: pop. cito P plebis sc. [plebes sc. B, \lambda] rell.

intemperantia Pausaniae et iustitia factum est Aristidis ut omnes fere ciuitates Graeciae ad Atheniensium societatem se applicarent et aduersus barbaros hos duces deligerent sibi.

3. Quos quo facilius repellerent, si forte bellum renouare conarentur, ad classis aedificandas exercitusque comparandos quantum pecuniae quaeque ciuitas daret Aristides delectus est qui constitueret eiusque arbitrio quadringena et sexagena talenta quotannis Delum sunt collata; id enim commune aerarium esse uoluerunt. Quae omnis pecunia postero tempore Athenas translata est. 2. Hic qua fuerit abstinentia nullum est certius indicium quam quod quom tantis rebus praefuisset, in tanta paupertate decessit, ut qui efferretur uix reliquerit. 3. Quo factum est ut filiae eius publice alerentur et de communi aerario dotibus datis collocarentur. Decessit autem fere post annum quartum quam Themistocles Athenis erat expulsus.

IV

PAVSANIAS

1. Pavsanias Lacedaemonius magnus homo, sed uarius in omni genere uitae fuit, nam ut uirtutibus

^{3.} aduersus : - sos A.

^{3.} classis PA, B, R: - es rell. \parallel eiusque: eius u, M \parallel quadringena et sexagena Dan. PA: - ginta et - ginta B, u, RM \parallel Delum: bellum θ^1 , B^1 μ ad bellum θ in marg, B in marg. in delum R \parallel postero: die add. A [punt. del], B [punt. del], 2. fuerit: - rat u \parallel certius indicium: cercius indicium A indicium maius μ \parallel quam quod Lambin: quod deest in deest in deest deee

cluxit, sic uitiis est obrutus. 2. Huius illustrissimum est proelium apud Plataeas. Namque illo duce Mardonius, satrapes regius, natione Medus, regis gener, in primis omnium Persarum et manu fortis et consilii plenus, cum cc milibus peditum, quos uiritim legerat, et xx equitum haud ita magna manu Graeciae fugatus est eoque ipse dux eccidit proelio. 3. Qua uictoria elatus plurima miscere coepit et maiora concupiscere. Sed primum in eo est reprehensus quod ex praeda tripodem aureum Delphis posuisset epigrammate scripto, in quo haec erat sententia: suo ductu barbaros apud Plataeas esse deletos eiusque uictoriae ergo Apollini id donum dedisse. 4. Hos uersus Lacedaemonii exsculpserunt neque aliud scripserunt quam nomina earum ciuitatium, quarum auxilio Persae erant uicti.

2. Post id proelium eundem Pausaniam cum classe communi Cyprum atque Hellespontum miserunt ut ex iis regionibus barbarorum praesidia depelleret. 2. Pari felicitate in ea re usus clatius se gerere coepit maioresque appetere res. Nam cum Byzantio expugnato cepisset complures Persarum nobiles atque in his non-nullos regis propinquos, hos clam Xerxi remisit, simulans ex uinclis publicis effugisse, et cum his Gongylum Eretriensem qui litteras regi redderet, in quibus hace fuisse scripta Thucydides memoriae prodidit: 3. « Pau-

^{1.} 2. illustrissimum pleriq. : indus - A, R , XX : uiginti Dan, B $_{NN}PA$, R uiginti milibus M pleriq. ... magna : om, P | Graeciae : grecia RMF | 3. miscere : mise - A, B | quod a, dett: quod cum [quom] PA, B, a, RM | seripto : inser-Vat, 3170 | hace erat : e, h, M | id donum Fleckeisen : dono a id a dect in a libris | 4. exsculpscrunt : exsculse a exculse - a euntatium a: - tum a pleriq. quarum : tum a a d. a. 2. 2. complures : quarupl - a | uinchs a a | a a |

 ^{2.} Complores: quampl - M , uinchs P.A, B, V: -culis rell.

Gouzylum u: -gul - Dan, P.A 0, B, R Congy M - gullu F

Enclorensem Dan, P.A, B, u: cretionsem F cretensem 0, RM

sanias, dux Spartae, quos Byzanti ceperat, postquam propinguos tuos cognouit, tibi muneri misit seque tecum affinitate coniungi cupit. Quare, si tibi uidetur, des ei filiam tuam nuptum, 4. Id si feceris, et Spartam et ceteram Graeciam sub tuam potestatem se adjugante te redacturum pollicetur. His de rebus si quid geri uolueris, certum hominem ad eum mittas face cum quo colloquatur. » 5. Rex tot hominum salute tam sibi necessariorum magno opere gauisus confestim cum epistula Artabazum ad Pausaniam mittit in qua eum collaudat [petit]: ne cui rei parcat ad ea efficienda quae pollicetur; si perfecerit, nullius rei a se repulsam laturum. 6. Huius Pausanias uoluntate cognita alacrior ad rem gerendam factus in suspicionem cecidit Lacedaemoniorum. In quo facto domum reuocatus, accusatus capitis absoluitur, multatur tamen pecunia; quam ob causam ad classem remissus non est.

3. At ille post non multo sua sponte ad exercitum rediit et ibi non callida [sed dementi] ratione cogitata patefecit; non enim mores patrios solum, sed etiam cultum uestitumque mutauit. 2. Apparatu regio utebatur, ueste Medica; satellites Medi et Aegyptii sequebantur; epulabatur more Persarumluxuriosius, quam qui aderant perpeti possent; 3. aditum petentibus conueniundi non

^{3.} Byzanti Dan.: Biz - PA - tii [Bizantii] pleriq. \parallel 4. Spartam: Spor - P - ten u, M \parallel te Bosius: deest in libris \parallel redacturum: reduc - (?) Dan. \parallel colloquatur: loqu - M \parallel 5. magnop op.: magnop -libri \parallel Artabazum: - bum B^1 - baxum B in marg. - barem 0, R λ Arthabarum M \parallel collaudat Marlens: petit add. libri \parallel efficienda Dan. PA, u: perf - rell. \parallel pollicetur pleriq: - ceretur u \parallel perfecerit Dan. PA, B, u, R: fec - M \parallel 6. suspicionem: - tio - A \parallel in quo facto pleriq.: in om, u.

^{3.} callida Gemss: sed dementi [clem -] add. libri collida sed clementi $P \parallel$ ratione: ora - u, $M \lambda \parallel$ cogitata P, u: cognita rell. = 2. Medi: - ii $B \parallel 3$. conueniundi $Dan.\ PA,\ R$:- niendi $B,\ M$.

dabat, superbe respondebat, crudeliter imperabat, Spartam redire nolebat; Colonas, qui locus in agro Troade est, se contulerat : ibi consilia cum patriae tum sibi inimica capiebat, 4. Id postquam Lacedaemonii rescierunt, legatos cum claua ad eum miserunt, in qua more illorum erat scriptum : nisi demum reuerteretur se capitis eum damnaturos. 5. Hoc nuntio commotus. sperans se etiam tum pecunia et potentia instans periculum posse depellere, domum rediit. Huc ut uenit, ab ephoris in uincla publica est coniectus; licet enim legibus corum cuiuis ephoro hoc facere regi. Hinc tamen se expediuit, neque eo magis carebat suspicione, nam opinio manebat cum cum rege habere societatem. 6. Est genus quoddam hominum, quod Hilotae uocatur, quorum magna multitudo agros Lacedaemoniorum colit seruorumque munere fungitur. Hos quoque sollicitare spe libertatis existimabatur. 7. Sed quod harum rerum nullum erat apertum crimen quo argui posset, non putabant de tali tamque claro uiro suspicionibus oportere iudicari et exspectandum, dum se ipsa res aperiret.

4. Interim Argilius quidam adulescentulus quem puerum Pausanias amore uenerio dilexerat, cum epistulam ab eo ad Artabazum accepisset cique in suspicionem uenisset aliquid in ea de se esse scriptum quod nemo corum redisset qui super tali causa codem missi crant, uincla epistulae laxauit signoque detracto cognouit, si pertulisset, sibi esse pereundum. 2. Erant in

^{3.}cum patr. M: tum p. rell. $\|\cdot\|$ 4. rescierunt: -iue - RM $\|\cdot\|$ cum claua Daniel: c. laua Dan. PA c. lana B. RM [post eum transposuit M] $\|\cdot\|$ 5. commotus: mot - M $\|\cdot\|$ etiam tum: e. cum M $\|\cdot\|$ micla PA, B: -cul - rell. $\|\cdot\|$ est coni.: c. c. M $\|\cdot\|$ hoc fac.: hace f. u, M $\|\cdot\|$ neque co: nequise. P $\|\cdot\|$ 6. Hilotae: illotae [-e] Dan. PA, B, M ilotae R helotae u.

4. uenerio Dan. A: -reo rell. $\|\cdot\|$ Artabazum: - gum B-rum M

eadem epistula quae ad ea pertinebant quae inter regem Pausaniamque conuenerant. Has ille litteras ephoris tradidit. 3. Non est praeterenda grauitas Lacedaemoniorum hoc loco. Nam ne huius quidem indicio impulsi sunt ut Pausaniam comprehenderent, neque prius uim adhibendam putauerunt quam se ipse indicasset. Itaque huic indici quid fieri uellent praeceperunt, 4. Fanum Neptuni est Taenari, quod uiolari nefas putant Graeci. Eo ille [index] confugit in araque consedit. Hanc iuxta locum fecerunt sub terra ex quo posset audiri si quis quid loqueretur cum Argilio. Huc ex ephoris guidam descenderunt. 5. Pausanias, ut audiuit Argilium confugisse in aram, perturbatus uenit eo. Ouem cum supplicem dei uideret in ara sedentem. quaerit causae quid sit tam repentini consilii. Huic ille quid ex litteris comperisset aperit. 6. Tum eo magis Pausanias perturbatus orare coepit ne enuntiaret, neue se meritum de illo optime proderet : quod si eam ueniam sibi dedisset tantisque implicatum rebus subleuasset, magno ei praemio futurum.

5. His rebus ephori cognitis satius putarunt in urbe eum comprehendi. Quo cum essent profecti et Pausanias placato Argilio, ut putabat, Lacedaemonemreuerteretur, in itinere, cum iam in eo esset ut comprehenderetur, ex uultu cuiusdam ephori qui eum admoneri cupiebat,

5. putarunt : - aue - $M \parallel$ ut compreh. : ut iam comp. μ , $RF \parallel$ ex: et ex $M \parallel$ admoneri [amm-] Dan, PA, u: - nere B, $RM \lambda$.

^{1.} redisset: - iisset $RM \parallel 3$. indicasset: iud - Dan. $A \parallel 4$. est Taenari: e. The A, B, R e. taen - $[per\ compend.]$ P Thenari est ante Neptuni habet $R \parallel$ ille Heerwagen: index add. libri \parallel araque Dan. P, u: ara rell. $\parallel 5$. repentini consilii Dan. PA, B, u, RM: - no io legitur quoque in Dan. A, $u \parallel 6$. tum eo Fleckeisen: modo libri \parallel perturbatus: habet post aperit $R \parallel$ enuntiaret: ennun - Dan. annun - F nunciaret $M \parallel$ neue se Zumpt: nec se libri \parallel implicatum: - plici - M.

eadem custodia tenebatur neque legibus Atheniensium emitti poterat, nisi pecuniam qua pater multatus erat soluisset. 2. Habebat autem in matrimonio sororem germanam suam, nomine Elpinicen, non magis amore quam more ductus; namque Atheniensibus licet eodem patre natas uxores ducere. 3. Huius coniugii cupidus Callias quidam, non tam generosus quam pecuniosus, qui magnas pecunias ex metallis fecerat, egit cum Cimone ut eam sibi uxorem daret: id si impetrasset, se pro illo pecuniam soluturum. 4. Is cum talem condicionem aspernaretur, Elpinice negauit se passuram Miltiadis progeniem in uinclis publicis interire quoniam prohibere posset seque Calliae nupturam si ca quae polliceretur praestitisset.

2. Tali modo custodia liberatus Cimon celeriter ad principatum peruenit. Habebat enim satis eloquentiae, summam liberalitatem, magnam prudentiam cum iuris ciuflis tum rei militaris, quod cum patre a puevo in exercitibus fuerat uersatus. Itaque hic et populum urbanum in sua tenuit potestate et apud exercitum plurimum ualuit auctoritate. 2. Primum imperator apud flumen Strymona magnas copias Thracum fugauit, oppidum Amphipolim constituit eoque decem milia Atheniensium in coloniam misit. Idem iterum apud Mycalen Cypriorum et Phoenicum ducentarum nauium classem deuictam

^{1.} Atheniensium Lambin: - sibus libri emitti: enitti: f multatus erat: mulet - esset M — soluisset: - eret R \parallel 2. nomine: om. u — Elpinicen u: Helpicenem Dan, P Delpicenem .4. B delphicenem 0 helpenicem [cen] R λ [uarie alii, sic infra] — namque Dan, P, u, R: nam rell. # 4. interire: introire P # quoniam: om. M.

^{2.} Gimon: Cy - P^2 Gymo P^1 cum iur, R: tum i. PA, B, u, M * exercitious Dan, PA: tu RM * uersatus: conner M. 2. iterum: interim u | Mycalen P: mic A michalem B, R mychalem M.

insidias sibi fieri intellexit. 2. Itaque paucis ante gradibus, quam qui eum sequebantur, in aedem Minervae. quae Chalcioicos uocatur confugit. Hinc ne exire posset. statim ephori ualuas eius aedis obstruxerunt teetumque sunt demoliti, quo celerius sub diuo interiret. 3. Dicitur eo tempore matrem Pausaniae uixisse eamque iam magno natu, postquam de scelere filii comperit, in primis ad filium claudendum lapidem ad introitum aedis attulisse. 4. Sic Pausanias magnam belli gloriam turpi morte maculauit. Hic cum semianimis de templo elatus esset, confestim animam efflauit. 5. Cuius mortui corpus cum codem nonnulli dicerent inferri oportere, quo ii qui ad supplicium essent dati, displicuit pluribus, et procul ab eo loco infoderunt [quo erat mortuus]. Inde posterius dei Delphici responso erutus atque codem loco sepultus est ubi uitam posuerat.

V

CIMON

1. CIMON, MILTIADIS FILIUS, ATHENIENSIS, duro admodum initio usus est adulescentiae. Nam cum pater eius litem aestimatam populo soluere non potuisset ob eamque causam in uinclis publicis decessisset, Cimon

^{2.} eum Dan, P:om, rell. \parallel quae Chalcioicos [-dicos Dan, Chalchidicos PA, π , B $\chi \pi \lambda x i \sigma x i \sigma \zeta$ u chalcioecus M] uocatur: om, R \parallel ne: om, A \parallel celerius: facilius Gif, (?), M \parallel diuo: dio u domo V^1 \parallel 3. magno: - gnam R \parallel 4. de templo: et. u \parallel 5. inferri: - rre PA, B^1 - rri B corr. \parallel infoderunt Richter: quo erat mortuus add. libri \parallel dei Lambin: deest in libris \parallel eodem: om, M \parallel sepultus est Fleckeisen: est deest in libris, 4, duro: diro M \parallel in uinclis pub.; in uinculis R, M uinculis M.

cepit 3. eodemque die pari fortuna in terra usus est. Namque hostium nauibus captis statim ex classe copias suas eduxit barbarorumque maximam uim uno concursu prostrauit. 4. Qua uictoria magna praeda potitus cum domum reuerteretur, quod iam nonnullae insulae propter acerbitatem imperii defecerant, bene animatas confirmauit, alienatas ad officium redire coegit. 5. Seyrum, quam eo tempore Dolopes incolebant, quod contumacius se gesserant, uacuefecit, sessores ueleres urbe insulaque eiecit, agros ciuibus diuisit. Thasios opulentia fretos suo aduentu fregit. His ex manubiis arx Athenarum, qua ad meridiem uergit, est ornata.

3. Quibus rebus cum unus in ciuitate maxime floreret, incidit in eandem inuidiam quam pater suus ceterique Atheniensium principes; nam testarum sulfragiis quod illi οστραχισμον uocant decem annorum exilio multatus est. 2. Cuius facti celerius Atheniensis quam ipsum paenituit. Nam cum ille animo forti inuidiae ingratorum ciuium cessisset bellumque Lacedaemonii Atheniensibus indixissent, confestim notae eius uirtutis desiderium consecutum est. 3. Itaque post annum quintum quam expulsus erat in patriam reuocatus est. Ille, quad hospitio Lacedaemoniorum utebatur, satius existimans concedere quam contendere, Lacedaemonem sua sponte

^{3.} in terra : om. B in om. u | barbarorumque : barbarorum M || maximam uim uno conc. : u. c. m. uim RM || 4. bene — confir. : om. M || coexit : - tur \emptyset || 5. Seyrum u: Cyprum Dan. PA, B, RM || sessores — eiecit : om. P || divisit : - mis - M || ex manubiis : e m. M ex nauibus u || qua Magius : quae libri.

^{3.} στρακισμον: οσθοακισμος A οσφαίρισ - Β οσφακιστος P hostracos MRF [uaric alii] # 2. bellumque —— indix.: om. M # 3. quam Dan. PA, u: quo rell. # satius: - tis P b # concedere quam contendere nos praecuntibus nonnullis, sed ii alii alia addebant [armis contendere Halm werbis quam ar. cont. Gulbauer, etc...]: contendere 0, B¹, alii concedere B² concede H.

est profectus pacemque inter duas potentissimas ciuitates conciliauit. 4. Post, neque ita multo, Cyprum cum ducentis nauibus imperator missus, cum eius maiorem partem insulae deuicisset, in morbum implicitus in oppido Citio est mortuus.

4. Hunc Athenienses non solum in bello, sed etiam in pace diu desiderauerunt. Fuit enim tanta liberalitate. cum compluribus locis praedia hortosque haberet, ut numquam in eis custodem imposuerit fructus seruandi gratia, ne quis impediretur quominus eius rebus quibus quisque vellet frueretur. 2. Semper eum pedisegui cum nummis sunt secuti ut, si quis opis eius indigeret, haberet quod statim daret, ne differendo uideretur negare. Saepe, cum aliquem offensum forte fortuna uideret minus bene uestitum, suum amiculum dedit, 3, Cotidie sic cena ei coquebatur ut quos inuocatos uidisset in foro omnis deuocaret, quod facere nullo die praetermittebat. Nulli fides eius, nulli opera, nulli res familiaris defuit; multos locapletauit, complures pauperes mortuos qui unde efferentur non reliquissent suo sumptu extulit. 4. Sic se gerendo minime est mirandum si et uita eius fuit secura et mors acerba.

morbum: morbo u || Citio Aldus: cythio libri.

^{4.} imperator: nuper θ , $B \mu \parallel$ deuicisset: - ssent $P \parallel$ in

^{4.} hunc: hinc $P \parallel$ in bello: in om. $u \parallel$ etiam PA, u: et B om. $RM \parallel$ in pace: in om. $u \parallel$ enim: in add. $M \parallel$ in eis: in om. $u \parallel$ seruandi: cons - $M \parallel$ eius rebus: enim r. $\theta \parallel$ quisque: om. u, $M \parallel 2$. pedisequi H: pediss - rell. \parallel forte fortuna Haupt: forte deest in $libris \parallel 3$. cotidie Gif. A: cotti - R quoti-rell. \parallel cena ei: c. eius $R \parallel$ coquebatur: quo querebatur $M \parallel$ inuocatos: conu - $M \parallel$ facere: ut faceret $u \parallel$ nullo die Nipperdey: - lum - iem Nipperdey: - seet Nipperdey: - lum - iem Nipperdey: - iem - iem Nipperdey: - iem -

VI

LYSANDER

1. LYSANDER LACEDAEMONIUS magnam reliquit sui famam, magis felicitate quam uirtute partem; Atheniensis enim in Peloponnesios sexto et uicesimo anno bellum gerentis confecisse apparet, 2. Id qua ratione consecutus sit haut latet; non enim uirtute sui exercitus. sed immodestia factum est aduersariorum, qui, quod dicto audientes imperatoribus suis non erant dispalati in agris relictis nauibus in hostium ucnerant potestatem. Ouo facto Athenienses se Lacedaemoniis dediderun!. 3. Hac victoria Lysander elatus, cum antea semper factiosus audaxque fuisset, sie sibi indulsit ut eius opera in maximum odium Gracciae Lacedaemonii peruenerint. 4. Nam cum hanc causam Lacedaemonii dictitassent sibi esse belli ut Atheniensium impotentem dominationem refringerent, postquam apud Aegos flumen Lysander classis hostium est potitus, nihil aliud molitus est quam ut omnes ciuitates in sua teneret potestate, cum id se Lacedaemoniorum causa facere simularet. 5. Namque undique qui Atheniensium rebus studuissent ciectis, decem delegerat in una quaque ciuitate gaibus summum imperium potestatemque

^{1.} Ly-ander: Pys - F [sic semper] | reliquit: - quid A | Albeniensis PA, u, R: - see rell. , in Peloponnesios u, RM: - onensios PA - onensio B - uicesimo: uig - A, u, RM uicessi - A | 2, haut Halm: deest in libris - sui exer.: e.s. P | relictis nau.: n. r. R | dediderunt B, u: dede - PA, RM | 3, industit: - lxit B, R - peruenerint: - runt P - 4, dictitassent u: dictass — libri | refringerent: - fri - A | Aegos u: eghos M egos pleriq. classis: - see u | simularet: - auit θ | 5, delegerat: - garat B.

omnium cerum committeret. Horum in numerum nemo admittebatur, nisi qui aut eius hospitio contineretur ant se illius fore proprium fide confirmarat.

- 2. Ita decemuirali potestate in omnibus urbibus constituta ipsius nutu omnia gerebantur. Cuius de crudelitate ac perfidia satisest unam rem exempli gratia proferre, ne de eodem plura enumerando defatigemus lectores. 2. Victor ex Asia cum reverteretur Thasumque divertisset, quod ea ciuitas praecipua fide fuerat erga Athenienses, proinde ac si non idem firmissimi solerent esse amici, qui constantes fuissent inimici, pervertere eam concupiuit. 3. Vidit autem, nisiineo occultasset voluntatem, futurum ut Thasii dilaberentur consulerentque rebus suis * * *
- 3. Itaque sui decemuiralem illam potestatem [ab illo constitutam] sustulerunt. Quo dolore incensus iniit consilia reges Lacedaemoniorum tollere. Sed sentiebat id se sine ope deorum facere non posse, qued Lacedaemonii omnia ad oracula referre consuerant. 2. Primum Delphicum corrumpere est conatus. Cum id non potuisset, Dodonam adortus est. Hinc quoque repulsus dixit se uota suscepisse quae Ioui Hammoni solueret, existimans se Afros facilius corrupturum. 3. Hac spe cum profectus

^{5.} numerum u: - ro pleriq. \parallel admittebatur: am- $A \parallel$ confirmarat pleriq.: - ret R.

^{2.} 2. proinde : per - $M \parallel$ non edit. u in marg. : deest in libris \parallel idem PA : iid - B, $RM \parallel$ constantes : contrist - $P \parallel$ peruertere eam : e. p. $M \parallel 3$. suis : u indicauit aliquid intercidisse.

^{3.} sui $u:om.\ M$ hii PA ii $R\parallel$ illam potestatem $P,\ u:p.$ i, Leid. suam pot - A \emptyset , $B,\ RF$ suam pot - sui $M\parallel$ sustulerunt nos: ab illo constitutam sustulerunt $libri\parallel$ Lacedaemoniorum: -ios $u\parallel$ se $Dan.\ PA$, $B:om.\ u,\ RM\parallel$ oracula: deorum $add.\ R\parallel$ consuerant A: - eue - $P,\ B,\ RM\parallel$ 2. Delphicum Roth: Delphi $Dan.\ PA$, $B,\ RMF\lambda$ Delphos μ , u Delphicos $\emptyset\pi\parallel$ adortus: aggressus $V\Sigma\parallel$ quae Ioui: quaeque [queque] Io. $RF\parallel$ Hammoni $Dan.\ PA$, u, RM:Am- $B\parallel$ corrupturum: corrept-P.

esset in Africam, multum eum antistites Iouis fefellerunt. Nam non solum corrumpi non potuerunt, sed etiam legatos Lacedaemonem miserunt, qui Lysandrum accusarent quod sacerdotes fani corrumpere conatus esset. 4. Accusatus hoc crimine iudicumque absclutus sententiis, Orchimeniis missus subsidio occisus est a Thebanis apud Haliartum. 5. Quam uere de eo foret indicatum, oratio indicio fuit, quae post mortem in domo eius reperta est, in qua suadet Lacedaemoniis ut regia potestate dissoluta ex omnibus dux deligatur ad bellum gerendum, sed sic scripta ut deum uideretur congruere sententiae quam ille se habiturum pecunia fidens non dubitabat. Hanc ei scripsisse Cleon Halicarnassius dicitur.

4. Atque hoc loco nonest praetereundum factum Pharnabazi, satrapis regii. Nam cum Lysander praefectus classis in bello multa crudeliter auareque fecisset deque iis rebus suspicaretur ad ciues suos esse perlatum, petiit a Pharnabazo ut ad ephoros sibi testimonium daret quanta sanctitate bellum gessisset sociosque tractasset deque ea re accurate scriberet: magnam enim eius auctoritatem in ea re futuram. 2. Huic ille liberaliter pollicetur; librum grandem uerbis multis conscripsit in quibus summis eum fert laudibus. Quem cum legisset probassetque, dum signatur, alterum pari

4. est: om. $M \parallel$ satrapis: trapis A satrapae $u \parallel$ regii P, B, RM: -gis $A \parallel$ esse: non $F \parallel$ petrit a Ph: a P, p: $u \parallel$ quanta: -te $P \parallel$ deque ea: de caque $M \parallel 2$: grandem Dan: P: u: grandem rell. a fert Dan: PA; u: effert B, $RM \parallel$ signatur: des - $M \parallel$ alterum: -ram P.

^{3.} etiam: et $R \parallel Lacedaemonem: -na M \parallel 4$, iudicumque: -cium - $A \parallel O$ rchomenis u: Orchem - R Orchemenis Dan, PA, B orthomenus $M \parallel a$: ab P, Haliartum: aliiarchum $M \parallel 5$, uere: -ro $M \parallel de$ eo f.: f. d. e. u indicatum nos: iud-libri , deligatur: $dil - P \parallel sic$ $Wolfflin: deest in libris \parallel deum <math>PA$: non B deorum rell. \parallel uideretur: -rentur $B \parallel congruere: -grue$ $A \parallel quam$: qua M quod $B \not\sim RF \parallel Halicarnassius: -seus <math>u$ alicarnas Dan, PA, B, R alii carnias M.

magnitudine tanta similitudine ut discerni non posset signatum subiecit, in quo accuratissime eius auaritiam perfidiamque accusarat. 3. Hinc Lysander domum cum redisset, postquam de suis rebus gestis apud maximum magistratum quae uoluerat dixerat, testimonii loco librum a Pharnabazo datum tradidit. Hune summoto Lysandro cum ephori cognossent, ipsi legendum dederunt. Ita ille imprudens ipse suus fuit accusator.

VII

ALCIBIADES

1. ALCIBIADES, CLINIAE FILIUS, ATHENIENSIS. In hoc quid natura efficere possit uidetur experta. Constat enim inter omnes qui de eo memoriae prodiderunt nihil illo fuisse excellentius uel in uitiis uel in uirtutibus.

2. Natus in amplissima ciuitate sumno genere, omnium aetatis suae multo formosissimus; ad omnis res aptus consiliique plenus (namque imperator fuit summus et mari et terra); disertus, ut in primis [dicendo] ualeret, quod tanta erat commendatio oris atque orationis, ut nemo ei [dicendo] posset resistere; 3. diues, liberalis, splendidus non minus in uita quam in uictu; affabilis, blandus, temporibus callidissime seruiens; 4. idem

^{2.} accusarat: - ret $R \parallel 3$. hinc M: hunc rell. \parallel redisset: - iisset $RM \parallel$ postquam: prius - $P \parallel$ hunc: hinc $B \parallel$ cognossent: - scerent RM.

^{1.} in hoc: in quo Leid. \parallel quid nat. Dan. P, A in marg.: quid om. A^1 nat. quid rell. \parallel possit: - sset Vat. $3170 \parallel$ uel in—uel in: neque in—neque in $V \Sigma \parallel 2$. et mari: et om. u, $M \parallel$ primis: - mus $P \parallel$ quod tanta: et t. u, $M \parallel$ dicendo libri: nos bis $inclusimus \parallel 3$. diues Dan. PA, B, B: deinde $M \parallel$ non minus—quam in [om. pleriq.] uictu H: om. $u \parallel$ callidissime: cali - $A \parallel$ serviens: ins-M.

- * cum tempus posceret, laboriosus, patiens; simul ac se remiserat neque causa suberat quare animi laborem perferret, luxuriosus dissolutus, libidinosus intemperans reperiebatur, ut omnes admirarentur in uno homine tantam esse dissimilitudinem tamque diuersam naturam.
- 2. Educatus est in domo Pericli (priuignus enim eius fuisse dicitur), eruditus a Socrate. Socerum habuit Hipponicum, emnium Graeca lingua loquentium ditissimum, ut, si ipse fingere uellet, neque plura bona eminisci neque maiora posset consequi quam uel natura uel fortuna tribuerat. 2. Ineunte adulescentia amatus est a multis more Graecorum, in eis Socrate, de quo mentionem facit Plato in symposio. Namque eum induxit commemorantemse pernoctasse cum Socrate ne que aliter ab eo surrexisse ac filius a parente debuerit. 3. Posteaquam robustior est factus, non minus multos amauit, in quorum amore multa delicate iocoseque fecit; quae, * quoad licitum est odiosa, referremus, nisi maiora potiora haberemus.
- 3 Bello Peloponnesio huius consilic atque auctoritate Athenienses bellum Syracusanis indixerunt; ad quod gerendum ipse dux delectus est, duo praeterea collegae

4. cum tempus — patiens : nos transposuimus ea uerba quae post dives habent libri — neque : nec R — admirarentur : - bantur M \parallel esse : om. M.

^{2.} Pericli: Dan. PA: clis B, RMF enim clus: e. suus M $\|$ socerum: socium λ . Gracca ling. log. Heusinger: graceae linguae eloquentia libri. ditissimum Dan. PA. B.u: disertiss θ , ω , RM eminisci: Heusinger: remin - libri natura uel fort. Dan. P.u: f. u. n. rell. tribuerat RM: - ret Dan. PA θ , B \otimes 2. amatus — more [RM amore Dan. A, B \otimes — Socrate [Dan. PA, B: a S. B s. l. RMF) — symposic: om. P = quoad — odiosa φ - se u]: nos transposuimus ea uerba quae post quorum amore habent libri φ referremus: - fere φ φ potrora Dan. PA φ : potroraque rell.

^{3.} Peloponnesio: - siaco M | auctoritate: profecto add. π | collegae: - gi P_

dati, Nicias et Lamachus. 2. Id cum appararetur, prius quam classis exiret, accidit ut una nocte omnes hermae qui in oppido erant [Athenis] deicerentur praeter unum qui ante ianuam erat Andocidi (itaque ille postea Mercurius Andocidi uocitatus est). 3. Hoc cum appareret non sine magna multorum consensione esse factum, quae non ad priuatam, sed publicam rem pertineret, magnus multitudini timor est iniectus ne qua repentina uis in ciuitate exsisteret quae libertatem opprimeret populi. 4. Hoc maxime conuenire in Alcibiadem uidebatur, quod et potentior et maior quam priuatus existimabatur; multos enim liberalitate deuinxerat, plures etiam opera forensi suos reddiderat. 5. Qua re fiebat ut omnium oculos, quotienscumque in publicum prodisset, ad se converteret neque ei par quisquam in ciuitate peneretur. Itaque non solum spem in co habebant maximam, sed ctiam timorem, quod et obesse plurimum et prodesse poterat. 6. Aspergebatur etiam infamia quod in domo sua facere mysteria dicebatur, quod nefas erat more Atheniensium; idque non ad religionem, sed ad coniurationem pertinere existimabatur.

4. Hoc crimine in contione ab inimicis compellabatur.

4. contione Killens. Putean.: contentione [- nem] rell. || compellabatur: - pelle - R.

^{1.} Nicias u, M: Mitia Dan. A, B inicia P Nicia R Nitia $F \parallel$ Lamachus u, RF: Lamma - Dan. PA Lamancus B Lamacus $M \parallel 2.$ id: idem $R \parallel$ prius: om. $\lambda \parallel$ quam: que P quasi $\lambda \parallel$ hermae: herinae $R \parallel$ in oppido erant Pluygers: Athenis add. $libri \parallel$ Andocidi Bosius: Andro - Dan. Androclydi P Androclidis u om. rell. \parallel itaque — Mercurius Dan. P, u: om. rell. \parallel Andocidi Halm: Androcydes Dan. Androclydis [-clides] PA, B, u, R Androdides $M \parallel$ uocitatus: uocatus $M \parallel$ 3. quae: quod RM qui $0 \parallel$ publicam PA, B: ad p. rell. \parallel 4. deuinxerat: deiun - $P \parallel$ etiam: enim $M \parallel$ reddiderat: reduxe - $M \parallel$ 5. ommium oc.: oc. om. $R \parallel$ etiam: et $R \parallel$ plurimum om. $M \parallel$ 6. aspergebatur: ads - $B \parallel$ in domo: de d. P.

Sed instabat tempus ab bellum proficiscendi. Id ille intuens neque ignorans ciuium suorum consuetudinem postulabat, si quid de se agi uellent, potius de praesente quaestio haberetur quam absens inuidiae erimine accusaretur. 2. Inimici uero eius quiescendum in praesentia quia noceri ei non posse intellegebant, et illud tempus exspectandum decreuerunt quo exisset ut absentem aggrederentur, itaque fecerunt. 3. Nam postquam in Siciliam eum peruenisse crediderunt, absentem quod sacra uiolasset reum fecerunt. Oua de re cum ei nuntius a magistratu in Siciliam missus esset, ut domum ad causam dicendam rediret, essetque in magna spe prouinciae bene administrandae, non parere noluit et in trierem quae ad eum erat deportandum missa ascendit. 4. Hac Thurios in Italiam peruectus, multa secum reputans de immoderata ciuium suorum licentia crudelitateque erga nobiles, utilissimum ratus impendentem euitare tempestatem, clam se ab custodibus subduxit et inde primum Elidem, dein Thebas uenit. 5. Postquam autem se capitis damnatum bonis publicatis audiuit, et, id quod usu uenerat, Eumolpidas sacerdotes a populo coactos ut se deuouerent eiusque deuotionis quo testatior esset memoria, exemplum in pila lapidea incisum esse positum in publico, Lacedaemonem demigrauit.

6. Ibi, ut ipse praedicare consucrat, non aduersus patriam, sed inimicos suos bellum gessit, quod eidem hostes essent ciuitati : nam cum intellegerent se plurimum prodesse posse rei publicae, ex ea eiecisse plusque irae suae quam utilitati communi paruisse. 7. Itaque huius consilio Lacedaemonii cum Perse rege amicitiam fecerunt, dein Deceleam in Attica municrunt praesidioque ibi perpetuo posito in obsidione Athenas tenuerunt. Eiusdem opera Ioniam a societate auerterunt Atheniensium, quo facto multo superiores bello esse coeperunt. 5. Neque uero his rebus tam amici Alcibiadi sunt facti quam timore ab eo alienati. Nam cum acerrimi uiri praestantem prudentiam in omnibus rebus cognoscerent, pertimuerunt ne caritate patriae ductus aliquando ab ipsis descisceret et cumsuis in gratiam rediret. Itaque tempus eius interficiandi quaerere instituerunt. 2. Id Alcibiades diutius celari non potuit; erat enim ea sagacitate ut decipi non posset, praesertim cum animum attendisset ad cauendum. Itaque ad Tissaphernem, praefectum regis Darei, se contulit. 3. Cuius cum in intimam amicitiam peruenisset et Atheniensium male gestis in Sicilia rebus opes senescere, contra Lacedaemoniorum crescere uideret, initio cum Pisandro praetore, qui apud Samum exercitum habebat, per internuntios colloquitur et de reditu suo facit mentionem. Erat enim eodem quo Alcibiades sensu, populi potentiae non ami-

5. cum : et $R \parallel$ interficiundi : - cien - B, $RM \parallel$ 2. Alcibiades Gesner : - di libri \parallel Darei u : - ii rell. \parallel 3. in : om. PA^{-1}

|| Samum : - nium P [sic infra].

^{6.} consuerat: - eue - rell. \parallel quod: qui $P \parallel$ eidem: iid- $M \parallel$ hostes es.: e. h. $R \parallel$ plurimum: plimum $A \parallel$ posse: om. $M \parallel$ ex: om. $M \parallel$ 7. Perse A, B, M: persae [per compend.] R - arum H - sa $u \parallel$ dein: deinde $RM \parallel$ Deceleam: - liam M celeam P Calenam $R \parallel$ ibi perp.: p.i. M.

cus et optimatium fautor. 4. Ab hoc destitutus primum per Thrasybulum, Lyci filium, ab exercitu recipitur praetorque fit apud Samum, post suffragante Theramene populi scito restituitur parique absens imperio praeficitur simul cum Thrasybulo et Theramene. 5. Horum in imperio tanta commutatio rerum facta est ut Lacedaemonii, qui paulo ante uictores uiguerant, perterriti pacem peterent. Victi enim crant quinque procliis terrestribus, tribus naualibus, in quibus ducentas naues triremes amiserant, quae captae in hostium uenerant potestatem. 6. Alcibiades simul cum collegis receperat Ioniam, Hellespontum, multas praeterea urbes Graecas quae in ora sitae sunt Asiae quarum expugnarant complures, in his Byzantium, neque minus multas consilio ad amicitiam adiunxerant, quod in captos clementia fuerant usi. 7. Ita praeda onusti, locupletato exercitu, maximis rebus gestis Athenas uenerunt.

6. His cum obuiam universa civitas in Piraeum descendisset, tanta fuit omnium exspectatio uisendi Alcibiadis ut ad eius triremem uulgus conflueret proinde ac si solus aduenisset. 2. Sic enim populo erat persuasum, et aduersas superiores et praesentes secundas res accidisse eius opera. Itaque et Siciliae amissum imperiom et Lacedaemoniorum uictorias culpae suae tribuebant, quod talem uirum e ciuitate expulissent. Neque id sine

Dan, PA, B: per - $RM \parallel 2$, aduersas: - sus $M \parallel 1$ Siciliae: Sycilie π ? amissum : adm - π , B, M ? imperium π , V Σ , Voss.

A : om. rell. | e : ex RM

^{3.} optimatium A, u: - tum P, B, RM ! 4. ab hoc : ad h. M ! Lyei u, M: - cei Dan. P.A. B, R | populi scito Dan. PA: plebisc - [plebe - B] B, RM | 5. in imp.; in om. M | in quibus ducentas naues triremes [- mas P] amiserant [- runt u]: om. M 6. simul; om. M 3 ora; hora Dan. PA 5 Asiae; Thraciae Nipperdey ! expugnarant : - uerant M - uerunt u complures Dan, P, u: quampl — rell. ↑ 7, ita: in M.
6. Piraeum: Pire - PA, R Pyre - B Piraeeum u, M ↑ proinde

causa arbitrari uidebantur. Nam postquam exercitui pracesse cooperat, neque terra neque mari hostes pares esse potuerant. 3. Hic ut e naui egressus est, quamquam Theramenes et Thrasybulus eisdem rebus praefuerant simulgue uenerant in Piraeum, tamen unum illum omnes prosequebantur, et, id guod numquam antea usu uenerat nisi Olympiae uictoribus, coronis aureis aencisque uulgo donabatur. Ille lacrumans talem beniuolentiam ciuium suorum accipiebat, reminiscens pristini temporis acerbitatem. 4. Postquam in astu uenit, contione aduocata sic uerba fecit ut nemo tam ferus fuerit quin eius casu inlacrumarit inimicumque iis se ostenderit quorum opera patria pulsus fuerat, proinde ac si alius populus, non ille ipse qui tum flebat, eum sacrilegii damnasset. 5. Restituta ergo huic sunt publice bona eidemque illi Eumolpidae sacerdotes rursus resecrare sunt coacti, qui eum deuouerant pilaeque illae in quibus deuotio fuerat scripta in mare praecipitatae.

7. Haec Alcibiadi laetitia non nimis fuit diuturna. Nam cum ei omnes essent honores decreti totaque res publica domi bellique tradita, utunius arbitrio gereretur, et ipse postulasset ut duo sibicollegae darentur, Thrasybulus et Adimantus, neque id negatum esset, classe in Asiam profectus, qued apud Cymen minus ex sententia

^{2.} coeperat: cep - PA, $B \parallel 3$. e: om. B, $RM \parallel$ unum illum omnes (?) Dan.: i. u. o. u, $M \parallel$ prosequebantur Muret: perslibri \parallel beniuolentiam: beneu - $u \parallel$ reminiscens B, RM: - sci Dan. A reminissi $P \parallel 4$. in astu Nipperdey: in om. 6, μ , M astum [has-] Dan. PA, B, u, $RF \lambda \parallel$ quin eius casu [causam u casum Dan. PA, B, R] inlacrumarit [lacru-Dan. P, μ lacri - A, B lachry - R] Nipperdey: om. $M \parallel$ se ost.: o.s. $R \parallel$ proinde: per - $M \parallel$ flebat: - bant $P \parallel$ 5. eidemque PA, B: iidem u, $RM \parallel$ resacrare: resec - u resarcire λ .

^{7.} non: om. M || nimis: minis P minus M || arbitrio: - bito P || Adimantus: - thus PA, R || Cymen: Cymē P [sic infra].

rem gesserat, in inuidiam receidit; nihil enim eum non efficere posse ducebant, 2. Ex quo fiebat ut omnia minus prospere gesta culpae tribuerent, cum aut eum neglegenter aut malitiose fecisse loquerentur, sicut tum accidit; nam corruptum a rege capere Cymen noluisse arguebant. 3. Itaque huic maxime putamus malo fuisse nimiam opinionem ingenii atque uirtutis; timebatur enim non minus quam diligebatur, ne secunda fortuna magnisque opibus elatus tyrannidem concupisceret. Quibus rebus factum est ut absenti magistratum abrogarent et alium in eius locum substituerent. 4. Id ille ut audiuit, domum reuerti noluit et se Pactyen contulit ibique tria eastella communiit, Ornos, Bizanthen Neontichos, manuque collecta primus Graccae ciuitatis in Threciam introiit, gloriosius existimans barbarum praeda locupletari quam Graiorum. 5. Qua ex re creuerat cum fama tum opibus, magnamque amicitiam sibi cum quibusdam regibus Threciae pepererat.

8. Nequetamen a caritate patriae potuit recedere. Nam cum apud Aegos flumen Philocles, praetor Atheniensium classem constituisset suam neque longe abesset Lysander,

^{2.} culpae: eius culpae M \| sicut tum A. B: sicut tamen P [per compend.] tum om. RM sic et tum u | 3. putamus u: imp - [-temus π] libri \| malo Dan. PA \(\pi, u: causam add. θ , B \(u, RMF | fuisse: om. P \| options el.: e. o. u. RM | est: om. u | locum: om. M | 4. Pactyen Ortelius: -etyae Dan. A -etye θ , B-ctie P patere pactic u-ctuae u Petiae [par compend.] RF \(\text{P} \) Patara M \| contuit: om. M \| communit PA: -init rell. \| \frac{1}{2}\$ Ornos Lipsius: Bornos libri \| Bizanthen Neontichos Vossius: Bizam [Byzam B bytham M] themeontheos PA. B. RM B isam Themeontichos u | collecta u, M: connecta Dan. PA θ π , B u, RF \(\gamma | Graceae u: -ciae libri | Threerum Dan. PA: Thrarrell. \(\text{barbarum } PA: order tell. \(\text{5}\), cum \(\text{f}\), tum \(\text{o}\), D an. PA, u: tum \(\text{c}\), D an. D \(\text{A} \) \| D Threciae: terrecie D.

^{8.} Acgos u. R: egos pleriq. flumen: om. R Philocles:
- des B. M Phyl - R [sic infra] Lysander: Pys - F [sic infra].

praetor Lacedaemoniorum, qui in eo erat occupatus ut bellum quam diutissime duceret, quod ipsis pecunia a rege suppeditabatur contra Atheniensibus exhaustis praeter arma et nauis nihil erat super, 2. Alcibiades ad exercitum uenit Atheniensium ibique praesente uulgo agere coepit : si uellent, se coacturum Lysandrum dimicare aut pacem petere [respondit]; Lacedaemonios ex nolle classe confligere, quod pedestribus copiis plus quam nauibus ualerent; 3. sibi autem esse facile Seuthem, regem Threcum, inducere ut eum terra depelleret, quo facto necessario aut classe conflicturum aut bellum compositurum. 4. Id etsi uere dictum Philocles animaduertebat, tamen postulata facere noluit quod sentiebat se Alcibiade recepto nullius momenti apud exercitum futurum et, si quid secundi euenisset, nullam in ea re suam partem fore, contra ea, si quid aduersi accidisset. se unum eius delicti futurum reum, 5. Ab hoc discedens Alcibiades: « Quoniam » inquit « uictoriae patriae repugnas, illud moneo ne iuxta hostem castra habeas nautica; periculum est enim ne immodestia militum uestrorum occasio detur Lysandro nostri opprimendi exercitus. » 6. Neque ea res illum fefellit; nam Lysander, cum per speculatores comperisset uulgum Atheniensium in

^{1.} suppeditabatur : - bāt - $P \parallel 2$. ad exercitum — Athen. : Athen. uenit exercitum $u, M \parallel$ petere u : respondit $[PA \pi$ - deret $\theta, B, R\lambda$ - dent $\mu, M \parallel$ add. libri $\|$ classe conf. Dan. PA : co. cl. rell. $\|$ ualerent : - ret $R \parallel 3$. Seuthem : -then $u \parallel$ inducere u : ded - libri duc - $M \parallel$ eum Dan. PA : hos [punct. del.] add. $B \cos Dan. s. l. A s. l., RM \parallel$ conflicturum — compositurum $PA^{\frac{1}{2}}$, B: - ros — -ros rell. $\|$ 4. contra ea : ea om. $u \parallel$ unum : uitium μ uitil [- cii] $\theta \pi \parallel$ delicti: - ctique $\pi \parallel$ futurum: fore $u \parallel 5$. ne Riedenauer: deest in libris $\|$ hostem : - tes $M \parallel$ uestrorum Dan. $PA \theta \pi, \mu$: nostr - [militum add. R] rell. $\|$ nostri $\theta \pi, \mu, pleriq.$: ues - [militum add. R] rell. $\|$ nostri $\theta \pi, \mu, pleriq.$: ues - [militum add. R] rell. $\|$ nostri $\theta \pi, \mu, pleriq.$: ues - [militum add. R] rell. $\|$ nostri [militum add. R] rell. [militum add. R]

terram praedatum exisse nauesque paene inanes relictas, tempus rei gerendae non dimisit eoque impetu bellum totum deleuit.

- 9. At Alcibiades, nictis Atheniensibus non satis tuta eadem loca sibi arbitrans, penitus in Threciam se sapra Propontidem abdidit, sperans ibi facillime suam fortunam occuli posse. 2. Falso. Nam Threces, postquam eum cum magna pecunia uenisse senserunt, insidias fecerunt; qui ea quae apportarat abstulerant, ipsum capere non potuerunt. 3. Ille, cernens nullum locum sibi tutum in Graecia propter potentiam Lacedaemoniorum, ad Pharnabazum in Asiam transiit, quem quidem ades sua cepit humanitate ut eum nemo in amicitia antecederet. Namque ei Grynium dederat, in Phrygia castrum, ex quo quinquagena talenta uectigalis capiebat. 4. Qua fortuna Alcibiades non erat contentus neque Athenas uictas Lacedaemoniis seruire poterat pati. Itaque ad patriam liberandam omni ferebatur cogitatione. 5. Sed uidebat id sine rege Perse non posse fieri, ideoque eum amicum sibi cupiebat adiungi neque dubitabat facile se consecuturum, si modo cius conveniundi habuisset potestatem. Nam Cyrum fratrem ei bellum clam parare Laceda moniis adiuuantibus sciebat; id si aperuisset, magnam se initurum gratiam uidebat.
- 10. Hoc cum moliretur peteretque a Pharnabazo ut ad regem mitteretur, codem tempore Critias ceterique

^{6.} praedatum: $-\tan P$ -tura M \parallel bellum tot. Dan. PA, B: t. b. rell. 9. tuta: tua A \parallel arbitrans: - tatus R \parallel Propontidem: Pop - A \parallel occuli: occidi P \parallel 2. apportant: - uit M \parallel 3. nullum loc.: l. n. P \parallel Grynium PA, u: Gri - B, RM \parallel Phrygia: Frigia PA \parallel quinquagena Dan. PA, B, u, R: - ginta rell. \parallel ucetigalis: de ucetigalibus μ , V Σ \parallel capiebat: habebat M \parallel 5. Perso: - sarum u. M \parallel conucniundi Dan. PA, u: - nien - rell. \parallel aperuisset: appe - P.

hoc.: haee M || moliretur: mole - P. || Critias P, RM:
 sias A, B.

tyranni Atheniensium certos homines ad Lysandrum in Asiam miserant, qui eum certiorem facerent nisi Alcibiadem sustulisset, nihil guidem earum rerum fore ratum quas ipse Athenis constituisset; quare, si suas res gestas manere uellet, illum persequerctur. 2. His Laco rebus commotus statuit accuratius sibi agendum cum Pharnabazo. [Societatem] Huic ergo renuntiat quae regi cum Lacedaemoniis essent nisi Alcibiadem uiuum aut mortuum sibi tradidisset. 3. Non tulit hunc satrapes et uiolare clementiam quam regis opes minui maluit. Itaque misit Susamithren et Bagaeum ad Alcibiadem interficiendum, cum ille esset in Phrygia iterque ad regem compararet. 4. Missi clam dicinitati in qua tum Alcibiades erat dant negotium ut eum interficiant. Illi cum ferro aggredi non auderent, noctu ligna contulerunt circa casam eam in qua quiescebat eamque succenderunt, ut incendio conficerent quem manu superari posse diffidebant, 5. Ille autem ut sonitu flammae est excitatus, etsi gladius er erat subductus, familiaris sui subalare telum eripuit. Namque erat cum eo quidam ex Arcadia hospes, qui numquam discedere uoluerat. Hunc sequi se jubet et id quod in praesentia uestimentorum

^{1.} certos : ceteros $A \parallel$ miserant : - runt $M \parallel$ nihil quidem nos : quidem deest in libris nichilque $P \parallel$ rerum : om. $M \parallel 2$. Laco : $Dan.\ PA$, B, u - con $RM \parallel$ commotus : - tis $P \parallel$ agendum : - dam $R \parallel$ cum Ph. : tum Ph. $P \parallel$ huic Schott : societatem huic $libri \parallel$ renuntiat : denunciat $\lambda \parallel$ cum : om. $M \parallel$ essent $\theta \pi$, F, alit : irrita futura add. $M \parallel$ sibi : om. $M \parallel$ tradidisset : rata esse non posse add. $\theta \parallel$ stare non posse add. $\theta \parallel 3$. hunc PA, B: hoc $RM \parallel$ uiolare: - auit $F \parallel$ maluit : ual · $P \parallel$ Susamithren: - threm u Susametrem Dan. (?) θ , θ , θ , θ Susametren θ Sysameciem θ θ Bagaeum θ θ and θ and θ definition in ciuitate θ θ dant: datum θ θ aggredi : om. θ θ casam eam θ θ casam eam θ θ dant: datum θ θ aggredi : om. θ θ samineam θ θ θ θ sarmeam θ θ θ quiescebat : - bant θ θ θ 5. ei erat : er. ei. θ

fuit arripit. His in ignem coniectis, flammae uim transiit.
6. Quem ut barbari incendium effugisse uiderunt, telis eminus missis interfecerunt caputque eius ad Pharnabazum rettulerunt. At mulier, quae cum eo uiuere consuerat, muliebri sua ueste contectum aedificii incendio mortuum cremaunt quod ad uiuum interimendum erat comparatum. Sic Alcibiades annos circiter XL natus diem obiit supremum.

11. Hunc infamatum a plerisque tres grauissimi historici summis laudibus extulerunt, Thucydides, qui eiusdem aetatis fuit, Theopompus, post aliquanto natus, et Timaeus; qui quidem duo maledicentissimi nescio quo modo in illo uno laudando consenserunt. 2. Namque ea quae supra scripsimus de eo praedicarunt atque hoc amplius: cum Athenis, splendidissima civitate, natus esset, omnes splendore ac dignitate superasse uitae; 3. postquem inde expulsus Thebas uenerit, adeo studiis eorum inseruisse ut nemo eum labore corporisque uiribus posset aequiperare (omnes enim Boeotii magis firmitate corporis aigent quam ingenii acumini inseruiunt); 4. eundem apud Lacedaemonios, quorum moribus summa uirtus in patientia ponebatur, sie duritiae se dedisse ut parsimonia uictus atque cultus omnes Lacedaemonios uinceret; fuisse apud Thracas, homines

5. arripit Dan. P, u: - puit rell. Conjectis Lambin: ei-libri \parallel 6. telis: - lus $P \parallel$ effugisse: eminus $add.u, M \parallel$ eminus $om. B, u, M \parallel$ uiuere: $om. u \parallel$ consuerat Dan. P: - euerat rell.

^{11.} post P, Leid: qui post A, B qui fuit post RM # natus: om. R # Timaeus M: Thymaeus $[\cdot]$ meus $[\cdot]$ Dan. PA, R-meus B # consenserunt R: conscierunt μ . μ . M: conscierint 0 consucurunt D an. A consucurunt P # 2. scripsimus: diximus u, M # 3. inde: in P # posset: -ssit M # acquiperare: -par -u, R # Bocotii: Boctii plerig. [sic semper] firmitate corporis uigent nos: firmitati corp. libri # acquimin inserviunt plerig.: acumine uigebant P # 4. duritiae: -the $[\cdot]$ cie $[\cdot]$ PA, B, R.

uinolentos rebusque ueneriis deditos; hos quoque in his rebus antecessisse; 5. uenisse ad Persas, apud quos summa laus esset fortiter uenari, luxuriose uiuere; horum sic imitatum con uetudinem ut illi ipsi eum in iis maxime admirarentur. 6. Quibus rebus effecisse ut apud quoscumque esset princeps poneretur habereturque carissimus. Sed satis de hoc; reliquos ordiamur.

VIII

THRASYBVLVS

1. Thrasybvlvs, Lyci filius, Atheniensis. Si per se uirtus sine fortuna ponderanda est, dubito an hunz primum omnium ponam. Illud sine dubio: neminem huic praefero fide, constantia, magnitudine animi, in patriam amore. 2. Nam quod multi uoluerunt paucique petuerunt ab uno tyranno patriam liberare, huic centigit ut a triginta oppressam tyrannis e seruitute in libertatem uindicaret. 3. Sed nescio quo modo, cum eum nemo anteiret his uirtutibus, multi nobilitate praecucurrerunt. Primum Peloponnesio bello multa hic sine Alcibiade gessit, ille nullam rem sine hoc, quae ille uniuersa naturali quodam bono fecit lucri. 4. Sed illa tamen omnia communia imperatoribus cum militibus et fortuna, quod in proelii concursu abit res

^{5.} ueneriis Dan. P, R:-reiis A-reis $rell. \parallel luxuriose$:- oseque $u \parallel 6$. carissimus: karis - $Dan. PA \parallel$ ordiamur:- dinamur P.

^{1.} Ponderanda est μ^1 , Kiliens.: p. sit μ in marg.rell. \parallel illud: illi $\emptyset \pi$, $RMF \lambda \parallel$ huic: om. $RM \parallel 2$. e seru.: ex ser. $RM \parallel 3$. praecucurrerunt: praecurr - $RM \parallel$ ille un.: - la u. $P \parallel 4$. omnia: om. $u \parallel$ abit: - iit u. M.

a consilio ad uires casusque [pugnantium]. Itaque iure suo nonnulla ab imperatore miles, plurima uero fortuna uindicat seque his plus ualuisse [quam ducis prudentiam] uere potest praedicare. 5. Quare illud magnificentissimum factum proprium est Thrasybuli. Nam cum triginta tyranni praepositi a Lacedaemoniis seruitute oppressas tenerent Athenas, plurimos ciuis, quibus in bello parserat fortuna partim patria expulissent partim interfecissent, plurimorum bona publicata inter se diuisissent, non solum princeps, sed ctiam solus initio bellum iis indixit.

2. Hic enim cum Phylen confugisset, quod est castellum in Attica manitissimum, non plus habuit secum triginta de suis. Hoc initium fuit salutis Actacorum, hoc robur libertatis clarissimae ciuitatis. 2. Neque uero hic non contemptus est primo a tyrannis atque eius solitudo. Quae quidem res et [illis] contemmentibus pernicii et [huic] despecto saluti fuit, hace enim illos segnes ad persequendum, hos autem tempore ad comparandum dato fecit robustiores. 3. Quo magis praeceptum illud omnium in animis esse debet, nihil in hello oportere contemni neque sine causa dici matrem timidi flere non solere. 4. Neque tamen pro opinione Thrasybuli auctae

^{4,} ad uires casusque nos: ad uires uimque pugnantium PA.B, u, M ad uires undique pugnantium u ad uires usque pugnantium Leid, ad uires nostrum cuiusque pugnantium R! fortuna: a fort. RM — ualuisse Lambin: quam dueis prudentiam add. Ribri+5. eiuis A, B, R: tuus P ciues M— parserat: par erat B \parallel etiam PA: et rell.

erat $B \parallel$ etiam PA: et rell.

2. triginta: quam tr. u " Actaeorum Dan, PA: Acthe - B [c. punct. dc.] Attie - RM | 2. primo: om, P = atque : neque M " solitudo: sollicit - M " contemnentibus Cobet: illis cont. libri pernicii Dan, PA: - cici rell. despecto Cobet: hute desp. libri segnes ad. p: a. p. s. u. RM 3. neque sine: nec s. u. M sine om, P " matrein tim.; t. m, u" 4. tum Dietsch: fillis temporibus add. libri Munichiamque u, RM: Mynthiamque Dan, PA, B Mintiamque 0.

sant opes; nam iam tum [illis temporibus] fortius boni pro libertate loquebantur quam pugnabant. 5. Hinc in Piraeum transiit Munichiamque muniuit. Hanc bis tyranni oppugnare sunt adorti ab eaque turpiter repulsi protinus in urbem armis impedimentisque umissis refugerunt. 6. Vsus est Thrasybulus non minus prudentia quam fortitudine. Nam cedentes uiolare uetuit (ciues enim ciuibus parcere acquum censebatt neque quisquam est uulneratus nisi qui prior impugnari) uoluit. Neminem iacentem ueste spoliauit, nil attiginisi arma quorum indigebat, quaeque ad uictum pertinebant. 7. In secundo proelio cecidit Critias, dux tyrannorum, cum quidem exaduersus Thrasybulum fortissime pugnaret.

3. Hoc deiecto Pausanias uenit Atticis auxilio [rex Lacedaemoniorum]. Is inter Thrasybulum et eos qui urbem tenebant, fecit pacem his condicionibus: ne qui praeter triginta tyrannos et decem, qui postea praetores creati superioris more crudelitatis erant usi, afficerentur exilio neue bona publicarentur, rei publicae procuratio populo redderetur. 2. Praeclarum hoc quoque Thrasybuli, quod reconciliata pace, cum plurimum in ciuitate posset, legem tulit ne quis ante actarum rerum accusaretur neue multaretur eamque illi obliuionis appellarunt. 3. Neque uero hanc tantum ferendam curauit, sed etiam ut ualeret effecit. Nam cum quidam ex iis qui simul cum eo in exilic fuerant caedem facere

^{5.} sunt : om . $u \parallel$ 6. quaeque Dan. P, u, R quae A, B et quae $M \parallel$ 7. exaduersus Dan. PA, R : adu - B, u, $MP \parallel$ pugnaret : dimicaret R.

^{3.} auxilio Halm: rex Lacedaemoniorum add.pleriq, rex auxilio Laced. $F \parallel$ superioris more crudelitatis: - orum more - tate $V \Sigma \parallel$ populo: $om. R \parallel 2$, multaretur: multarum rerum $\mu \parallel$ illi: legem $add. RM \parallel 3$, etiam: et $R \parallel$ fuerant B^2, RM : - runt $Dan. PA, B^2$

corum uellent cum quibus in gratiam reditum erat publice, prohibuit et id quod pollicitus erat praestitit.

4. Huic pro tantis meritis honoris causa corona a populo data est, facta duabus uirgulis oleaginis. Quam quod amor ciuium et non uis expresserat, nullam habuit inuidiam cum magnaque fuit gloria. 2. Bene ergo Pittacus ille, qui septem sapientum numero est habitus. cum Mytilenaei multa milia iugerum agri ei muneri darent : « Nolite, oro, uos » inquit « id mihi dare quod multi inuideant, plures etiam concupiscant. Quare ex istis nolo amplius quam centum iugera, quae et meam animi acquitatem et uestram uoluntatem indicent. » Nam parua munera diutina, locupletia non propria esse consuerunt. 3. Illa ergo corona contentus Thrasybulus neque amplius requisiuit neque quemquam honore se antecessisse existimauit. 4. Hic sequenti tempore, cum praetor classem ad Ciliciam appulisset neque satis diligenter in castris eius agerentur uigiliae, a barbaris ex oppido noctu eruptione facta in tabernaculo interfectus est.

^{3.} uellent : - llet R.

^{4,} honoris causa 0π , μ , uinmarg, $V\Sigma$ " duabus : e du, u " quam: quae u || cum magnaque nos : cum deest in libris magnaeque u || gloria : ei gl. λ - riae u || 2. ergo : itaque $V\Sigma$ || Mytichaei : mutileni ei P ei mitylenaei [per compend.] R ei mytileni M mitileni ei Dan. A, B || agri ei muneri Fleckeisen : et agri munera Dan. PA π , B μ agri et munera u, RMF λ " 2. oro : rogo M || id : om. M || consucrunt : censu - M consucredett. || 3. ergo P : igitur rell. || 4. Ciliciam Longueil : Siciliam libri.

IX

CONON

- 1. Conon Atheniensis Peloponnesio bello accessit ad rem publicam in eoque eius opera magni fuit. Nam et praetor pedestribus exercitibus praefuit et praefectus classis res magnas mari gessit. Quas ob causas praecipuus ei honos habitus est. Namque omnibus unus insulis praefuit, in qua potestate Pheras cepit, coloniam Lacedaemoniorum. 2. Fuit etiam extremo Peloponnesio bello praetor, cum apud Aegos flumen copiae Atheniensium ab Lysandro sunt deuictae. Sed tum afuit eoque peius res administrata est; nam et prudens rei militaris et diligens erat imperator. 3. Itaque nemini erat iis temporibus dubium, si adfuisset illam Atheniensis calamitatem accepturos non fuisse.
- 2. Rebus autem afflictis, cum patriam obsideri audisset, non quaesiuit ubi ipse tuto uiueret, sed unde praesidio posset esse ciuibus suis. Itaque contulit se ad Pharnabazum, satrapem Ioniae et Lydiae eundemque generum regis et propinquum, apud quem ut multum gratia ualeret multo labore multisque effecit periculis.

 2. Nam cum Lacedaemonii Atheniensibus deuictis in societate non manerent quam cum Artaxerxe fecerant Agesilaumque bellatum misissent in Asiam, maxime

^{1.} opera B^2 , u,R: - re Dan. PA, μ , $M \parallel$ magni: - gnus M - gna Leid. $II \parallel$ res magnas mari pleriq:: res om. Dan. A magnas mari uictorias $P \parallel 2$. ab P: a $rell. \parallel$ sed: tamen add. $V\Sigma \parallel$ imperator PA π , u, Leid: - rii B μ , $RMF \parallel$ Atheniensis: - ses RM.

². ipse tuto: t. i. $R \parallel 2$. Artaxerxe: - rse PA, $B \parallel$ Agesilaumque u, M: Hag - Dan, PA, B, R [sic plerumque].

impulsi a Tissapherne qui ex intimis regis ab amicitia eius defecerat et cum Lacedaemoniis coierat societatem, hunc aduersus Pharnabazus habitus est imperator, re quidem uera exercitui praefuit Conon eiusque omnia arbitrio gesta sunt. 3. Hie multum ducem summum Agesilaum impediuit saepeque ei consiliis obstitit neque uero non fuit apertum si ille non fuisset Agesilaum Asiam Tauro tenus regi fuisse erepturum. 4. Qui posteaquem domum a suis ciuibus reuocatus est quod Boeptii et Athenienses Lacedaemoniis bellum indixerant, Conon nihilo setius apud praefectos regis uersabatur iisque omnibus magno erat usui.

3. Defecerat a rege Tissaphernes nequeid tam Artaxerxi quam ceteris erat apertum; multis enim magnisque meritis apud regem etiam cum in officio non maneret ualebat. Neque id erat mirandum si non facile ad credendum adducebatur, reminiscens eius se opera Cyrum fratrem superasse. 2. Huius accusandi gratia Conon a Pharnabazo ad regem missus posteaquam uenit, primum ex more Persarum ad chiliarchum, qui secundum gradum imperii tenebat, Tithrausten accessit seque ostendit cum regecolloqui uelle. 3. Nemo enim sine hoc admittitur. Huicille: « Nulla » inquit « mora est, sed tu delibera utrum colloqui malis an per litteras agere quae cogitas. Necesse

^{2.} Pharnabazus : - zum $P \parallel 3$. saepeque : saepe $M \parallel$ ei P : eius pleriq. $\parallel 4$. Boeotii : Boet - pleriq. $\lfloor sic$ $saepe \rfloor \parallel$ magno : - gna P.

^{3.} a rege: locus albus in $F \parallel$ multis: multisque $u \parallel$ id erat mir. P, Leid: admirandum M id murandum rell. adducebatur Dan. A, B: ind -u, RM eius se: se om. P se eius $H \parallel$, 2, posteaquam: postq $-u \parallel$ chiliarchum u: cheliarchum Dan. A 0 cheliarcum B, R cyliarchum M celiarcum $P \parallel$ Tithrausten: stem u Tethr -Dan. Tethraustem P, A, B tetraustem F tetrastem E tetraustem E tetraustem E tetraustem E tetraustem E tetraustem E E0 and E1 agere: om. E2 E3 agere: om. E4 E4.

est enim, si in conspectum ueneris, uenerari te regem (quod προσκόνησιν illi uocant). Hoc si tibi graue est, per me nihilo setius editis mandatis conficies quod studes ». 4. Tum Conon : « Mihi uero » inquit « non est graue quemuis honorem habere regi, sed uereor ne ciuitati meae sit opprobrio si, cum ex ea sim profectus quae cettris gentibus imperare consuerit, potius barbarorum quam illius more fungar. » Itaque quae huic uolebat scripta tradidit.

4. Ouibus cognitis rex tantum auctoritate eius motus est ut et Tissaphernem hostem iudicarit et Lacedaemonios bello persegui iusserit et ei permiserit quem uellet eligere ad dispensandam pecuniam. Id arbitrium Conon negauit sui esse consilii, sed ipsius, qui optime suos nosse deberet : sed se suadere Pharnabazo id negotii daret. 2. Hinc magnis muneribus donatus ad mare est missus ut Cypriis et Phoenicibus ceterisque maritimis ciuitatibus nauis longas imperaret classemque qua proxima aestate mare tueri posset compararet, dato adiutore Pharnabazo, sicut ipse uoluerat. 3. Id ut Lacedaemoniis est nuntiatum, non sine cura rem administrant, quod maius bellum imminere arbitrabantur, quam si cum barbaro solum contenderent. Nam ducem fortem prudenter regiis opibus praefuturum ac secum dimicaturum uidebant, quem neque consilio neque copiis superare

^{3.} προσκυνησιν: - κό - Dan. proschinesin P, RF proschisnesin P: in $B \mid A$, B proscynin $M \mid P$ per me: pro me $M \mid A$. mihi: enim $\mu \mid P$ inquit: om. $\mu \mid P$ opprobrio: obp - $P \mid P$ ex ea: ciuitate A and A ex sua A is consucrit: - euerit A in A

^{4.} ut et PA, u: et om, B, RM \parallel se: om, M \parallel 2. est missus: est om, P \parallel Cypriis: - pris Dan, PA \parallel maritimis ciu.: c. m. M \parallel compararet: - re Dan, PA \parallel 3. administrant [amm-Dan, PA] Dan, PA θ ¹, u, R: - trare B - trarunt M - trent θ in marg. \parallel prudenter Weidner: - tem pleriq, et prudentem Killiens., Voss. B prudentemque u \parallel regiis: gis libri.

possent. 4. Hac mente magnam contrahunt classem, proficiscuntur Pisandro duce. Hos Conon apud Cnidum adortus magno proclio fugat, multas nauis capit, complures deprimit. Qua uictoria non solum Athenae, sed etiam cuncta Graecia, quae sub Lacedaemoniorum fuerat imperio liberata est. 5. Conon cum parte nauium in patriam uenit, muros dirutos a Lysandro utrosque, et Piraei et Athenarum, reficiendos curat pecuniaeque quinquaginta talenta quae a Pharnabazo acceperat ciuibus suis donat.

5. Accidit huic quod ceteris mortalibus, ut inconsideratior in secunda quam in aduersa esset fortuna. Nam classe Peloponnesiorum deuicta, cum ultum se iniurias patriae putaret, plura concupiuit quam efficere potuit. 2. Negue tamen ea non pia et probanda fuerunt, quod potius patriae opes augeri quam regis maluit. Nam cum magnam auctoritatem sibi pugna illa nauali quam apud Cnidum fecerat constituisset non solum inter barbaros, sed etiam omnes Graeciae ciuitates, clam dare operam ccepit ut Ioniam et Aeoliam restitueret Atheniensibus. 3. Id cum minus diligenter esset celatum, Tiribazus, qui Sardibus praeerat, Cononem euocauit, simulans ad regem eum se mittere uelle magno de re. Huius nuntio parens cum uenisset, in uincla coniectus est, in quibus aliquamdiu fuit. 4. Inde nonnulli eum ad regem abductum ibique eum perisse scriptum relique-

^{4.} Pisandro u, R: Pys - Dan, PA, B Lys - M || Cnidum: Gni - [Gny -] libri [sic infra] || 5. patriam: - ia A || et Piraei: et om, M.

^{5.} ultum : ulcisci π , $V \Sigma$ uicisti $\emptyset \parallel 2$. apud : om. $M \parallel$ fecerat : - rant $M \parallel$ etiam : et $R \parallel 3$. Tyribazus : Tyria - A, B, u, F Tyriabasus Dan. Tyribasus P Tyriabarus M [sic infra] . magna de re Dan. PA, u: de re om. B magna festinacione [- tio - μ] B, M huius : om. (?) Dan. $\mathbb T$ uincla A, B: - cula P, $RM \parallel 4$. eum perisse : eum om, u eum perii - pleriq.

runt. Contra ea Dinon historicus, cui nos plurimum de Persicis rebus credimus, effugisse. scripsit; illud addubitat, utrum Tiribazo sciente an imprudente sit factum.

X

DION

1. DION, HIPPARINI FILIUS, SYRACUSANUS, nobili genere natus, utraque implicatus est tyrannide Dionysiorum. Namque ille superior Aristomachen, sororem Dionis, habuit in matrimonio, ex qua duos filios, Hipparinum et Nisaeum, procreauit totidemque filias, nomine Sophrosynen et Areten, quarum priorem Dionysio filio, eidem cui regnum reliquit, nuptum dedit, alteram, Areten, Dioni. 2. Dion autem practer nobilem propinquitatem generosan que maiorum famam multa alia ab natura habuit bona, in his ingenium docile, come, aptum ad artes optimas; magnam corporis dignitatem, quae non minimum commendat; magnas praeterea diuitias a patre relictas, quas ipse tyranni muneribus auxerat. 3. Eret intimus Dionysio priori, neque minus propter mores quam affinitatem. Namque etsi Dionysii crudelitas ei displicebat, tamen esse saluum propter necessitudinem, magis etiam suorum causa studebat. Aderat in magnis rebus eiusque consilio mul-

^{4.} contra ea : ca $om.u \parallel \text{Dinon } P, u$: Dyn - Dan.A, B Dion $RM \parallel$ addubitat: autem dubitat $Leid. \parallel \text{Tiribazo}$: Tyria - P.4. Dion : Dy - PA [$sic \ semper$] $\parallel \text{Hipparini}$: Hispa - P - ani $R \parallel \text{Aristomachen}$: - chem P, B, M - chê $A \parallel \text{Hipparinum}$: Hipa - $P \parallel \text{Nisaeum}$: Nise - libri Nyse - $u \parallel \text{nomine}$: $om. u, M \parallel \text{Sophrosynen}$: - nem B, M - sinem $PA, R \parallel \text{Areten } u, M$: - then $PA, B, R \parallel \text{cui}$: et $add.u \parallel 2$. ab nat.: a n. $B \parallel \text{commendat } Lambin$: - datur $libri \parallel 3$, ets: om.R.

tum mouebatur tyrannus nisi qua in re maior ipsius cupiditas intercesserat. 4. Legationes uero cmnes quae essent illustriores per Dionem admiristrabantur; quas quidem ille diligenter obeundo, fideliter administrando crudelissimum nomen tyranni sua humanitate leniebat. 5. Hunc a Dionysio missum Karthaginienses sic suspexerunt ut neminem umquam Graeca lingua loquentem magis sint admirati.

2. Neque uero haec Dionysium fugiebant, nam quanto esset sibi ornamento sentiebat. Quo fiebat ut uni huic maxime indulgeret neque eum secus diligeret ac filium, 2. qui quidem, cum Platonem Tarentum uenisse fama in Siciliam esset perlata, adulescenti negare non potuerit quin eum accerseret, cum Dion eius audiendi cupiditate flagraret. Dedit ergo huic ueniam magnaque eum ambitione Syracusas perduxit. 3. Quem Dion adeo admiratus est atque adamauit ut se ei totum traderet. Neque uero minus ipse Plato delectatus est Dione. Itaque cum a tyranno crudeliter uiolatus esset, quippe quem uenumdari iussisset, tamen codem rediit_eiusdem Dionis precibus adductus. 4. Interim in morbum incidit Dionysius. Quo cum grauius conflictaretur, quaesiuit a medicis Dion quem ad modum se haberet simulque ab iis petiit,

^{3.} mouebatur : - oneb - $P \parallel 4$. leniebat Lambin : tenebat pleriq. tegebat π , μ , u, $F \parallel 5$. Karthaginienses A: Carhaginen - Dan. Chartaginen - P Carthaginen - B, $RM \parallel$ sic Fleckeisen : deest in $libris \parallel$ suspexerunt : - sceper - B, $RM \parallel$ Graeca : grecia P.

^{2.} sentiebat: senciebant $P \parallel \max P^1 A^2$, B^2 , M: magis A^1 , u, R, P s, l, \parallel 2. Tarentum uen: u. T, R \parallel potuerit: - tuit u, RM \parallel accerseret [- sceret A] Dan, PA, B: arcess $\cdot u$, RM \parallel ergo: om. u \parallel eum amb.: eum om. u \parallel 3. ei totum: t. e. u, RM \parallel ipse P, u: om. rell. \parallel tyranno Nipperdey: Dionysio tyranno A^1 , u Dionysio PA^2 , B, RM \parallel Dionis: Dionysii B \parallel adductus: adiut - λ . \parallel 4. granius π : graniter uel granius u in marg. grani libri - iter B^2 \parallel ab eis: de e, M.

si forte maiori esset periculo, ut sibi faterentur: nam uelle se cum eo colloqui de partiendo regno, quod sororis suae filios ex illo natos partem regni putabat debere habere. 5. Id medici non tacuerunt et ad Dionysium filium sermonem rettulerunt. Quo ille commotus, ne agendi esset Dioni potestas, patri soporem medicos dare coegit. Hoc aeger sumpto [ut somno] sopitus diem obiit supremum.

3 Tale initium fuit Dionis et Dionysii simultatis, eaque multis rebus aucta est. Sed tamen primis temporibus aliquamdiu simulata inter eos amicitia mansit et cum Dion non desisteret obsecrare Dionysium ut Platonem Athenis arcesseret et eius consiliis uteretur, ille, qui in aliqua re uellet patrem imitari, morem ei gessit. 2. Eodemque tempore Philistum historicum Syracusas reduxit, hominem amicum non magis tyranno quam tyrannis. Sed de hoc in eo libro plura sunt exposita qui de historicis Graecis conscriptus est. 3. Plato autem tantum apud Dionysium auctoritate potuit ualuitque eloquentia ut ei persuaserit tyrannidis facere finem libertatemque redder? Syracusanis. A qua uoluntate Philisti consilio deterritus aliquanto crudelior esse coepit.

4. Qui quidem cum a Dione se superariuideret ingenio, auctoritate, amore populi, uerens ne, si eum secum haberet, aliquam occasionem sui daret opprimendi,

^{4.} ut sibi : ut om. $u \parallel 5$. Dionysium : sii $B \parallel$ sermonem : symonem θ ¹ al, seniore al, sinene θ in marg. \parallel dare : - ri $P \parallel$ aeger A, B, u, R : egit P ergo $M \parallel$ sumpto : ut [om. M] somno $[ammo \ Dan. \ sompno \ P$ sono θ non π $[add. \ libri \ \parallel$ supremum : suppr - A extremum R.

^{3.} arcesseret: - cersserit: (?) Dan. \parallel ei gessit: g. e. R \parallel 2. reduxit: dux - θ \parallel tyrannis: - nus F \parallel in eo Dan. P, u: in eo meo A, B μ , RMF \parallel Graecis: om. M a me add. u \parallel 3. tantum: - ta R.

^{4.} sui daret : d. s. u.

nauem ei triremem dedit, qua Ccrinthum deueheretur, ostendens se id utriusque facere causa, ne, cum inter se timerent, alteruter alterum praeoccuparet. 2. Id cum factum multi indignarentur magnaeque esset inuidiae tyranno, Dionysius omnia quae moueri poterant Dionis in nauis imposuit ad eumque misit. Sic enim existimari uolebat, id se non odio hominis, sed suae salutis fecisse causa. 3. Postea uero quam audiuit cum in Peloponneso manum comparare sibique bellum facere conari, Arcten, Dionis uxorem, alii nuptum' dedit filiumque eius sic educari iussit ut indulgendo turpissimis imbueretur cupiditatibus. 4. Nam puero prius quam pubes esset scorta adducebantur, uino epulisque obruebatur, neque ullum tempus sobrio relinguebatur. 5. Is usque eo uitae statum commutatum ferre non potuit, postquam in patriam rediit pater (namque appositi erant custodes qui eum a pristino uictu deducerent), ut se de superiore parte aedium deiecerit atque ita interierit. Sed illuc reportor.

5. Postquam Corinthum peruenit Dion et codem perfugit Heraclides ab codem expulsus Dionysio, qui praefectus fuerat equitum, omni ratione bellum comparare coeperunt. 2. Sed non multum proficiebant, quod multorum annorum tyrannis magnarum opum putabatur, quam ob causam pauci ad societatem periculi perducebantur. 3. Sed Dion, fretus non tam suis copisi quam odio tyranni, maximo animo duabus onerarisi

^{2.} esset P, u, RM: - ssent A, B | nauis pleriq: - ui B, R | imposuit: - ponit u | misit: om. B | success1.: sa. su. R || 3. quam: om. M || indulgendo: - di λ || turpissims: - pissius P || 5. uitae: al. mente μ in marg. || appositi: opp-P || de Dan. PA, u: om. B, RM || interierit: - iit M || revortor A.

^{5, 2,} tyrannis Lambin: - nus libri | perducebantur: dedu - R.

nauibus quinquaginta annorum imperium munitum quingentis longis nauibus decem equitum centumque peditum milibus profectus oppugnatum (quod omnibus gentibus admirabile est uisum) adeo facile perculit ut post diem tertium quam Siciliam attigerat Syracusas introierit. Ex quo intellegi potest nullum esse imperium tutum nisi beniuolentia munitum. 4. Eo tempore aberat Dionysius et in Italia classem opperiebatur aduersartorum, ratus neminem sine magnis copiis ad se uenturum. Quae res eum, fefellit. 5. Nam Dion iis ipsis qui sub aduersarii fuerant potestate regios spiritus repressit totiusque eius partis Siciliae potitus est quae sub Dionysii fuerat potestate parique modo urbis Syracusarum praeter arcem et insulam adiunctam oppido, 6. eoque rem perduxit ut talibus pactionibus pacem tyrannus facere uellet: Siciliam Dion obtineret, Italiam Dionysius, Syracusas Apollocrates, cui maximam fidem uni habebat *** Dion.

6. Has tam prosperas tamque inopinatas res consecuta est subita commutatio, quod fortuna sua mobilitate quem paulo ante extulerat demergere est adorta. 2. Primum in filio de quo commemoraui supra suam uim exercuit. Nam cum uxorem reduxisset, quae alii fuerat tradita, filiumque uellet reuocare ad uirtutem a perdita luxuria, accepit grauissimum parens uulnus morte filii.

^{3.} perculit: - tul - $P \parallel$ post: prius $P \parallel$ attigerat Aldus: -rit $libri \parallel$ esse imper.:i.e. $R \parallel 4$. opperiebatur B: ope - PA, R riebat $M \parallel 5$. fuerant: erant $M \parallel$ totiusque eius [om. P] partis Siciliae: tota ea S. parte $u \parallel$ fuerat pot: p.f. $M \parallel$ urbis: - be $u \parallel 6$. talibus: his $u \parallel$ maximam: - me $u \parallel$ Dion: plurimi suspicati sunt aliquid hoc loco intercidisse, alii ante alii post Dion.

^{6.} quem P, u, M: que uel quae rell. \parallel 2. filio:-um u \parallel commemoraui supra: paulo ante commemoraui R \parallel suam uim: sceuitiam μ \parallel fuerat: fuit M \parallel parens: om. Leid.

- 3. Deinde orta dissensio est inter cum et Heraclidem, qui, quod ei principatum non concedebat, factionem comparauit. Neque is minus ualebat apud optimates, quorum consensu praeerat classi, cum Dion exercitum pedestrem teneret. 4. Non tulit hoc animo aequo Dion et uersum illum Homeri rettulit ex secunda rhapsodia in quo haec sententia est: non posse bene geri rem publicam multorum imperiis. Quod dictum magno inuidia consecuta est; namque aperuisse uidebatur omnia in sua potestate esse se uelle. 5. Hanc ille non lenire obsequio, sed acerbitate opprimere studuit, Heraclidemque, cum Syracusas uenisset, interficiundum curauit.
- 7. Quod factum omnibus maximum timorem iniccit, nemo enim illo interfecto se tutum putabat. Ille autem aduersario remoto licentius corum bona quos sciebat aduersus se sensisse militibus dispertiuit. 2. Quibus diuisis cum cotidiani maximi fierent sumptus, celeriter pecunia deesse coepit, neque quo manus porrigeret suppetebat nisi in amicorum possessiones. Id eius modi erat ut, cum milites reconciliasset, anitteret optimates. 3. Quarum rerum cura frangebatur et insuetus male audiendi non animo aequo ferebat de se ab iis male existimari, quorum paulo ante in caelum fuerat elatus laudibus. Vulgus autem offensa in cum militum uolun-

tate liberius loquebatur et tyrannum non ferendum dic-

8. Haec ille intuens com quem ad modum sedaret nesciret et quorsum euaderent timeret, Callicrates quidam, ciuis Atheniensis, qui simul cum eo ex Peloponneso in Siciliam uenerat, homo et callidus et ad fraudem acutus, sine ulla religione ac fide, adit ad Dionem et ait: 2. eum magno in periculo esse propter offensionem populi et odium militum, quod nullo modo euitare posset nisi alicui suorum negotium daret qui se simularet illi inimicum. Quem si inuenisset idoneum, facile omnium animos cogniturum aduersariosque sublaturum, quod inimici eius dissidenti suos sensus aperturi forent. 3. Tali consilio probato excepit has partes ipse Callicrates et se armat imprudentia Dionis. Ad eum interficiundum socios conquirit, aduersarios eius conuenit, conjuratione confirmat, 4. Res, multis consciis quae gereretur, elata defertur ad Aristomachen, sororem Dionis, uxoremque Areten. Illae timore perterritae conueniunt cuius de periculo timebant. At ille negat a Callicrate fieri sibi insidias, sed illa quae agerentur fieri praecepto suo. 5. Mulieres nihilo setius Callicratem in aedem Proserpinae deducunt ac iurare cogunt nihil ab illo periculi fore Dioni. Ille hac religione non modo non est deterritus, sed ad maturandum concitatus est, uerens

^{8.} haec: hic P \parallel euaderent: - ret M \parallel quidam: - dem P, M \parallel adit: - iit u, R \parallel 2. magno in: i, m, u, M \parallel odium: - dio A \parallel euitare: - ri P \parallel lili: om. Leid. \parallel dissidenti F λ : - tis pleriq. - tes π , B, u, R \parallel 3. interficientum PA: - cien rell. \parallel conjuratione: - nem P (?), delt. alql. \parallel 4. gereretur pleriq.: geretur A \parallel defertur: ref - M \parallel Aristomachen: - che A, B \parallel Areten: - this B \parallel 5. \parallel nihil: numquid θ , μ \parallel abilio: ab eo μ \parallel hac: ac P \parallel est det.: est om. u, RM \parallel concitatus: inc-B

ne prius consilium aperiretur suum quam conata perfecisset.

9. Hac mente proximo die festo, cum a conuentu se remotum Dion domi teneret atque in conclaui edito recubuisset, consciis facinoris loca munitiora oppidi tradit, domum custodiis saepit, a foribus qui non discedant certos praeficit, 2. nauem triremem armatis ornat Philostratoque, fratri suo, tradit camque in portuagitari iubet ut si exercere remiges uellet, cogitans, si forte consiliis obstitisset fortuna, ut haberet qua fugeret ad salutem. 3. Suorum autem e numero Zacynthios adulescentis quosdam eligit cum audacissimos tum uicibus maximis, iisque dat negotium ad Dionem eant inermes, sic ut conueniendi eius gratia uiderentur uenire. Hi propter notitiam sunt intromissi. 4. At illi ut limen eius intrarant, foribus obseratis in lecto cubantem inuadunt, colligant; fit strepitus adeo ut exaudiri possit foris. 5. Hic autem, sicut ante saepe dictum est * * * quam inuisa sit singularis potentia et miseranda uita, qui se metui quam amari maunt cuiais facile intellectu fuit. 6. Namque illi ipsi custodes, si propria fuissent uoluntate, foribus effractis seruare cum potuissent, quod illi inermes telum foris flagitantes uiuum tenebant. Cui cum succurreret nemo,

^{5.} perfecisset: fec - M.

^{9.} conseiis: conseciis λ || facinoris: om. M || tradit: - didit M || custodiis: - dibus M || saepit u: sepit Dan. P sepsit rell. || discedant: - derent M || praeficit: - fec - RM || 2. qua Dan A, u, R: om. P quo rell. || 3. Zaeynthios cd. ultrai. in marg.: Zaguntios [· cios P] Dan. P Zaguntios [Sag M] A, B, RMF || eligit: - leg - u, RM || cum audae || tum au. P, u, M || ad Di.; ut ad D. u, M || sie ut u: sieut libri || 4. eius: om. u || intrarant Dan. PA, u: - runt rell. || possit PA, B: - sset RMF || 5. hic autem B: autem om. rell. || dictum est: nos suspicali sumus aliquid hoc loco intercidisse faeile: - li P || intellectu fuit: int. est R || 6. propria pleriq.: propitia R || cum; cum add. R| Lyco: Lyco B Lyco pleriq.

Lyco quidam Syracusanus per fenestras gladium dedit quo Dion interfectus est.

10. Confecta caede, cum multitudo uisendi gratia introisset, nonnulli ab insciis pro noxiis conciduntur. Nam celeri rumore dilato Dioni uim allatam, multi concurrerant, quibus tale facinus displicebat. Hi falsa suspicione ducti immerentes ut sceleratos occidunt. 2. Huius de morte ut palam factum est, mirabiliter uulgi mutata est uoluntas. Nam qui uiuum cum tyrannum uocitarant eidem liberatorem patriae tyrannique expulsorem praedicabant. Sic subito misericordia odio successerat, ut eum suo sanguine ab Acherunte, si possent, cuperent redimere. 3. Itaque in urbe celeberrimo loco, elatus publice, sepulcri monumento donatus est. Diem obiit circiter annos Ly natus, quartum post annum quam ex Peloponneso in Siciliam redierat.

XI

IPHICRATES

1. IPHICRATES ATHENIENSIS non tam magnitudine rerum gestarum quam disciplina militari nobilitatus est. Fuit enim talis dux ut non solum actatis suae cum primis compararetur, sed ne de maioribus natu quidem

^{6.} fenestras : - tram Marcian.

^{10.} introisset: - iiss - RM confluxisset μ || noxiis: consciis R || conciduntur: - dent - R || dilato Lambin: del-libri || immerentes: inermes add. M || 2. mutata A^2 : facta A^1 || uiuum eum: e. u. u || uocitarant: - runt M || eidem PA: eund - B, u, RM || subito: - ta u || ab Acherunte [- ronte Dan, B] si possent Dan. PA, B: s. p. a. Acheronte [Achar - M] u, RM.

^{1.} Iphicrates: Phycrates $\pi \parallel \text{primis}$: - us $P \parallel \text{natu quid}$.: q, n, R.

quisquam anteponeretur. 2. Multum uero in bello est uersatus, saepe exercitibus praefuit, nusquam culpa male rem gessit; semper consilio uicit tantumque eo ualuit ut multa in re militari partim noua attulerit, partim meliora fecerit. 3. Namque ille pedestria arma mutauit. Cum ante illum imperatorem maximis clipeis, breuibus hastis, minutis gladiis uterentur, 4. ille e contrario peltam pro parma fecit (a quo postea peltastae pedites appellabantur) ut ad motus concursusque essent leuiores, hastae modum duplicauit, gladios longiores fecit. Idem *lhoracas* pro sertis atque aeneis linteos dedit. Quo facto expeditiores milites reddidit; nam pendere detracto, quod aeque corpus tegeret et leue esset curauit.

2. Bellum cum Thracibus gessit; Seuthem, socium Atheniensium, in regnum restituit. Apud Corinthum tanta seueritate exercitui praefuit ut nullae umquam in Graecia neque exercitatiores copiae neque magis dicto audientes fuerint duci, 2. in eamque consuetudinem adduxit ut, cum proclii signum ab imperatore esset datum, sine ducis opera sic ordinatae consisterent ut singuli a peritissimo imperatore dispositi uiderentur.

3. Hoc exercitu moram Lacedaemoniorum interfecit, quod maxime tota celebratum est Graecia. Iterum codem bello omnes copias eorum fugauit, quo facto magnam adeptus est gloriam. 4. Cum Artaxerxes Aegyptio

^{2.} culpa : sua add. (?) Gif. $\|$ eo : in eo $P \|$ noua : nona $A \|$ 3. breuibus hastis : breuibusque ast - $M \|$ minutis : muni- $P \|$ 4. posfea : om. $u \|$ peltastae : $\pi \tilde{\imath} \lambda \tau 2 \tau T \tilde{\imath} \tilde{\imath}$ $u \|$ appellabantur Fleckeisen : - llantur libri $\|$ thoracas nos : genus loricarum libri deest mutauit uel simile quiddam u in marg. $\|$ aenis plerig. : ahenis R aeneis u, M locus albus in $F \|$ linteos nos : τ teas plerig. lintea $F \|$ quo facto : quo ex f. B.

^{2.} exercitatiores: - ones | 0 | 2. adduxit | A. B. RM: adduxit | al. adduxit | Dan. indu - P. | u. Leid. | | ordinatae: - te | Dan., | B. M | | a perit. | B. : ab perit. rell. | | 3. moram: - ra Dan. | | interfect | Dan. | PA | 0 | | | B. : - cepit | b in marg., | u. RM | h.

regi bellum inferre uoluit, Iphicraten ab Atheniensibus ducem petiuit, quem praeficeret exercitui conducticio cuius numerus XII fuit. Quem quidemsic omni disciplina militari erudiuit, ut, quem ad modum quondam Fabiani milites Romani appellati sunt, sic Iphicratenses apud Graecos in summa laude fuerint. 5. Idem subsidio Lacedaemoniis profectus Epaminondae retardauit incepta. Nam nisi eius aduentus appropinquasset, non prius Thebani Sparta abscessissent quam captam incendio delessent.

3. Fuit autem et animo magno et corpore imperatoriaque forma, ut ipso aspectu cuiuis iniceret admirationem sui, 2. sed in labore nimis remissus parumque patiens, ut Theopompus memoriae prodidit; bonus uero ciuis fideque magna. Quod cumin aliis rebus declarauit, tum maxime in Amyntae Macedonis liberis tuendis. Namque Eurydice, mater Perdiccae et Philippi, cum his duobus pueris Amynta mortuo ad Iphicraten confugit eiusque opibus defensa est. 3. Vixit ad senectutem placatis in se suorum ciuium animis. Causam capitis semel dixit, bello sociali, simul cum Timotheo eoque iudicio est absolutus.

4. Menesthea filium reliquit ex Thressa natum, Coti regis filia. Is cum interrogaretur utrum pluris patrem matremne faceret: « Matrem » inquit. Id cum omnibus

^{4.} Iphicraten: Ipsicratem (?) Dan. Ipsicraten PA, B. \parallel ducem pet.: p. d. u, $M \parallel$ conducticio: - ucto $M \parallel \overline{X11} PA$, $R: XII B \parallel$ fuerint: - runt $P, RM \parallel$ 5. incepta: - ptus $A \theta$, B - coeptus $R \lambda$ impetus π , μ , u, M interceptus (?) Dan. \parallel abscessissent: abcess - P.

^{3.} imperatoria que: imperatoria quam $P \parallel 2$. nimis rem.: r. n. $RM \parallel$ Theopompus: theompus $P \parallel$ declarauit: - uerit $M \parallel$ Eurydice: Eru· $P \parallel$ Iphicraten: - tem $libri \parallel 4$. Menesthea u, M: Menestea $[-sta A, R] PA, B, R \parallel$ Thressa B, u: tressa P Tersa A Trasa B1 Tharsa μ , $RMF \parallel$ natum: $om. u \parallel$ Coti: - thi pleriq. - tyis $u \parallel$ pluris B, u, M: plus Dan. PA, $R \parallel$ patrem: utrum add. 0 \parallel matremne: matremue μ , u, M.

minum uideretur, at ille: « Merito » inquit « facio nam pater, quantum in se fuit, Threcem me genuit, centra ea mater Atheniensem. »

XII

CHABRIAS

- 1. Chabrias Atheniensis. Hic quoque in summ's habitus est ducibus resque multas memoria dignas gessit. Sed ex his elucet maxime inventum eius in proelio quod apud Thebas fecit, cum Boeotiis subsidio uenisset. 2. Namque in eo uictoria fidentem summum ducem Agesilaum, fugatis iam ab eo conducticiis cateruis, * * * * religuam phalangem loco uctuit cedere obnixoque genu scuto, proiecta hasta impetum excipere hostium docuit. Id nouum Agesilaus contuens progredi non est ausus suosque iam incurrentes tuba reuocauit. 3. Hoc usque eo tota Graecia fama celebratum est utillo statu Chabrias sibi statuam fieri uoluerit quae publice ei ab Atheniensibus in foro constituta est. Ex quo factum est ut postea athletae ceterique artifices iis statibus statuis ponendis uterentur, quos usurpauissent quom victoriam essent adepti.
- 2. Chabrias autem multa in Europa bella administrauit, cum dux Atheniensium esset; in Aegypto

^{4.} Threem: Thra - RM | genuit A^{A} , u, M: genuit uel creauit PA s. l, θ , B φ , RF λ | contra ea Dan, PA, B, R: ea om. u, M,

^{1.2,} in co A^2 , u: in cam A^4 in ca rell. If fidentem: - ter π conductivities: - tils B, u caterns: Windstell suspicates estaliquid how loco intercidisce ... genu: - nuo A b projecta: - ctaque M! contuens: int - RM 3, tota: om, M sibi: om, B, R statibus M: stantibus rell, in add. (?) u! quos usurpauissent quoin ros: cum libri.

sua sponte gessit, nam Nectenebin adiutum profectus regnum ei constituit. 2. Fecit idem Cypri, sed publice ab Atheniensibus Euagorae adiutor datus, neque prius inde discessit quam totam insulam bello deuinceret; qua ex re Athenienses magnam gloriam sunt adepti. 3. Interim bellum inter Aegyptios et Persas conflatum est. Athenienses cum Artaxerxe societatem habebant, Lacedaemonii cum Aegyptiis, a quibus magnas praedas Agesilaus, rex eorum, faciebat. Id intuens Chabrias, cum in re nulla Agesilao cederet, sua sponte eos adiutum profectus Aegyptiae classi praefuit, pedestribus copiis Agesilaus.

3. Tum praefecti regis Persae legatos miserunt Athenas questum quod Chabrias aduersum regem bellum gereret cum Aegyptiis. Athenienses diem certam Chabriae praestituerunt quam ante domum nisi redisset, capitis se illum damnaturos denuntiarunt. Hoc ille nuntio Athenas rediit, neque ibi diutius est moratus quam fuit necesse.

2. Non enim libenter erat ante oculos suorum ciuium, quod et uiuebat laute et indulgebat sibi liberalius quam ut inuidiam uulgi posset effugere. 3. Est enim hoc commune uitium in magnis liberisque ciuitatibus, ut inuidia gloriae comes sit, et libenter de iis detrahunt quos eminere uideant altius; neque animo aequo pauperes alienam

^{2.} Nectenebin Nipperdey: Nectebenin Dan. PA nectebenni θ nectebenni μ Nectebenium B [uarie alii] \parallel 2. discessit: dices - A \parallel 3. A-henienses: et Ath. M \parallel Artaxerxe: - taxe PA \parallel id: in P.

³ regis: - gii Leid. $II \parallel$ Persae: - sarum $H \parallel$ praestituerunt RM: - terunt Dan., rell. \parallel quam ante: a. q. $R \parallel$ redisset: - disset $M \parallel 2$. suorum ciu: e. s. u, $RM \parallel$ posset: - ssit Dan. $A^1 \parallel 3$. uitium in: om. $u \parallel$ invidia gloriae u, RM, V, Voss. A^2 : - iae - ia Dan. A, B, $S \parallel$ de: om. $u \parallel$ detrahunt M: - hant rell. \parallel eminere Dan. PA: emergere B, $RM \parallel$ uideant: - dent $u \parallel$ alienam Scheffer: opulentium [- tum u, M] add. libri.

[opulentium] intuuntur fortunam. Itaque Chabrias, quoi licebat, plurimum aberat. 4. Neque uero solus ille aberat Athenis libenter, sed omnes fere principes fecerunt idem, quod tantum se ab inuidia putabant afuturos quantum a conspectu suorum recesserint. Itaque Conon plurimum Cypri uixit, Iphicrates in Thraecia, Timotheus Lesbo, Chares Sigeo; dissimilis quidem Chares horum et factis et moribus, sed tamen Athenis et honoratus et potens.

4. Chabrias autem periit bello sociali tali modo. Oppugnabant Athenienses Chium. Erat in classe Chabrias priuatus, sed omnes qui in magistratu erant auctoritate anteibat eumque magis milites quam qui praeerant aspiciebant. 2. Quæ res ei maturauit mortem. Mam dum primus studet portum intrare gubernatoremque iubet eo dirigere nauem, ipse sibi perniciei fuit; cum enim eo penetrasset, ceterae non sunt secutae. Quo facto circumfusus hostium concursu cum fortissime pugnaret, nauis rostro percussa coepit sidere. 3. Hinc refugere cum posset si se in mare deiecisset, quod suberat classis Atheniensium quae exciperet natantis, perire maluit quam armis abiectis nauem relinquere [in qua fuerat uectus]. Id ceteri facere noluerunt, qui nando in tutum peruenerunt. At ille praestare honestam mortem existi-

^{3.} intuuntur \widehat{Dan} . PA, μ : intuentur B, u, RM " quoi nos: quo ei PA. B, RF quoad ei u, M " 4, tantum: tamen F " afuturos Fleckeisen: abf • u, V fut - pleriq. " recesserint Dan, P: -ssissent u, RM - sserit A - sserant B . Thraccia: Thra-B, RM " Lesho: - bi u, M " Sigeo PA, B Syg - R - gaeo Gif, Sygaeo Dan, in sigaeo M | horum: om, R,

^{4. 2.} gubernatoremque P, u: -torem rell. \parallel iubet: -bens $R \parallel$ circumfusus: - sis $A \parallel$ pugnaret: - rent $M \parallel$ sidere: fund - B find - $\lambda \parallel$ 3. refugere cum Gif, P, B^2 , u: non add, $A = \pi$, $B^{-1}c$, r, (?) Dan, c, r, non $MRF = \lambda \parallel$ sis epleriq: nisis $e = \pi$, R, $V \parallel$ natantis: - tem $M \parallel$ relinquere Oudendorp: in [am, u] qua fuerat uectus add, $libri \parallel$ existimans tur. ui, : t. u.e, R.

mans turpi uitae, comminus pugnans telis hostium interfectus est.

XIII

TIMOTHEVS

1. Timothevs, Cononis filius, Atheniensis. Hic a patre acceptam gloriam multis auxit uirtutibus; fuit enim disertus, impiger, laboriosus; rei militaris peritus neque minus ciuitatis regendae. 2. Multa huius sunt praeclare facta, sed haec maxime illustria. Olynthios et Byzantios bello subegit, Samum cepit; in quo oppido oppugnando superiori bello Athenienses mille et ducenta talenta consumpserant, id ille sine ulla publica impensa populo restituit. Aduersus Cotum bella gessit ab eoque mille et ducenta talenta praedae in publicum rettulit.3. Cyzicum obsidione liberauit. Ariobarzani simul cum Agesilao auxilio profectus est, a quo cum Laco pecuniam numeratam accepisset, ille ciuis suos agro atque urbibus augeri maluit quam id sumere cuius partem domum suam ferre posset. Itaque accepit Crithoten et Sestum. 2. Idem classi praefectus circumuehens Peloponnesum, Laconicen populatus, classem eorum fugauit, Corcyram sub imperium Atheniensium redegit sociosque idem

2. praefectus: - cti $P \parallel$ Laconicen: - cem $RM \parallel$ Athamanas u: - matias [- cias $P \mid Dan. PA, B$ - mantias RM.

^{1.} 2. in quo oppido oppugnando Andresen: oppido deest in Dan. PA, B, R in qua oppugnanda, u, $M \parallel Athenienses$: - sis $PA \parallel Cotum$: Cott- R- tym $u \parallel praedae$: et add. $F \parallel rettulit$: det- $RM \parallel 3$. Cyzicum: Cricum B, $M \parallel ciuis$: - ues $P \parallel augeri$: - re $P \parallel Crithoten$ Gebhard: - onem Gif. PA, B Erithonem (?) Dan. Critonem R Erichthonem u, $M \parallel Sestum$ u, M: Sext - Dan, PA, B, R.

adiunxit Epirotas, Athamanas, Chaonas omnesque eas gentes quae mare illud adiacent. 2. Quo facto Lacedaemonii de diutina contentione destiterunt et sua sponte Atheniensibus imperii maritimi principatum concesserunt pacemque iis legibus constituerunt ut Athenienses mari duces essent. Quae uictoria tantae fuit Atticis lactitiae, ut tum primum arae Paci publice sint factae eique deae puluinar sit institutum. 3. Cuius laudis ut memoria maneret. Timotheo publice statuam in foro posuerunt. Qui honos huic uni ante id tempus contigit ut, cum patri populus statuam posuisset, filio quoque daret. Sie iuxta posita recens filii ueterem patris renouauit memoriam.

3. Hic cum esset magno natu et magistratus gerere desisset, bello Athenienses undique premi sunt coepti. Defecerat Samus, descierat Hellespontus, [Philippus] iam tum valens Macedo multa moliebatur; cui oppositus Chares cum esset, non satisin eo praesidii putabatur. 2. Fit Menestheus praetor, filius Iphicratis, gener Timothei, et ut ad bellum proficiscatur decernitur. Huic in consilium dantur duo usu sapientiaque praestantes [quorum consilio ut retur], pater et socer, quod in his tanta erat auctoritas, ut magna spes esset per cos am ssa pesse recuperari. 3. Hi cum Samum profecti

^{1.} mare: ad ma. u 'adiacent; eunt Dan. 2.tantae; om, M 'Paci; - is R, publice: - cae A, M 3. renouauit m,: m, r, B.

^{3.} magno : -us B 'desisset : -iis - R descierat : o ste - B Hellespontus nos : Philippus add. libri - nam : -m. R term P, u : tune rell. m-obebatur : - lib - Dan, 2. Iphieratis u : - crai - M Iphy - P Ypo - A, B Hippo - R [$sic\ infra$] 2. et ut : ut om. M - proficescatur : - crai - M = sapentua u - pracestantes Halm : quoru m consilio uteretur add, libri - quod in his : qui in his F.

essent et eodem Chares illorum aduentu cognito cum suis copiis proficisceretur ne quid absente se gestum uideretur, accidi', cum ad insulam appropinguarent, ut magna tempestas orer tur quam euitare duo ueteres imperatore: utilearbitrati suam classem suppresserunt. 4. At ille temeraria usus ratione non cessit majorum natu auctoritati, uelut in sua manu esset fortuna. Quo contenderat peruenit eodemque ut sequerentur ad Timotheum et Iphicraten nuntium misit. Hinc male re gesta, compluribus amissis nauibus, eo unde arat profectus se recipit litterasque Athenas publice misit, sibi procliue fuisse Samum capere, nisi a Timotheo et Iphicrate desertus esset. 5. Populus acer, suspicax ob eamque rem nobilis aduersus reos inuidus, etiam potentiae inimicus domum reuocat; * in crimen uocantur, accusantur proditionis. Hoc iudicio damnatur Timotheus lisque eius aestimatur centum talentis. Ille odio ingratae ciuitatis coactus Chalcidem se contulit.

4. Huius post mortem cum populum iudicii sui paeniteret, multae nouem partis detraxit et decem talenta Cononem, filium eius, ad muri quandam partem reficiundam iussit dare. In quo fortunae uarietas est animaduersa. Nam quos auus Conon muros ex hostium praeda patriae restituerat, eosdem nepos cum summa

^{3.} illorum aduentu : a. i. u illorum om. M " oreretur A : orirrell. \parallel utile arb.: a. u. $R \parallel 4$. uelut Heusinger: et ut Dan. $A \theta \pi$, $B \mu$, RF ut P et M et ut si $u \parallel$ manu u in marg., pleriq.: naui θ π , B, u^{\perp} eo: ecdem u, RM "recipit Dan, PA:
- cep - B, u, RM 5, nobilis aduersus reos inuidus etiam potentiae inimicus domum reuocat in crimen uocantur nos : mobilis aduersarius inuidus (etiam potentiae in crimen uocabantur) domum reuocat libri | accusantur : - turque u | lisque eius : lis eius $u \parallel$ Chalcidem : Calchi - A, B, B Chalchi - B.

4. multae : - ctae, B, u, $M \parallel$ reficiundam (?) B^{-1} : - cian -

P 2 - cien - rell. | restituerat : - stutue - P - tuatur θ.

ignominia familiae ex sua re familiari reficere coactus est. 2. Timothei autem moderatae sapientisque uitae cum pleraque possimus proferre testimonia, uno erimus contenti, quod ex eo facile conici poterit quam carus suis fuerit. Cum Athenisadulescentulus causam diceret, non solum amici priuatique hospites ad eum defendendum conuenerunt, sed etiam in eis Iason, tyrannus Thessaliae, qui illo tempore fuit omnium potentissimus. 3. Hic cum in patria sine satellitibus se tutum non arbitraretur, Athenas sine ullo praesidio uenit tantique hospitem fecit ut mallet se capitis periculum adire quam Timotheo de fama dimicanti deesse. Hunc aduersus tamen Timotheus postea populi iussu bellum gessit et patriae sanctiora iura quam hospitii esse duxit.

4. Haec extrema fuitaetas imperatorum Atheniensium, Iphicratis, Chabriae, Timothei, neque post illorum obitum quisquam dux in illa urbe fuit dignus memoria. 5. Venio nunc ad fortissimum uirum maximique consilii omnium barbarorum, exceptis duobus Karthaginiensibus, Hamilcare et Hannibale. 6. De quo hoc plura referemus quod et obscuriora sunt eius gesta pleraque et ea quae prospere ei cesserunt non magnitudine copiarum, sed consilii, quo tum omnes superabat, acciderunt; quorum nisi ratio explicata fuerit, res apparere non poterunt.

^{1.} Ignominia : - omia $A \parallel$ familiae : - lia $P \parallel 2$. possimus : - sumus $M \parallel$ conici : conuinci $M \parallel$ fuerit : rat $R \parallel$ etiam : et $R \parallel$ Thessaliae Dan, P: om, rell. $\parallel 3$. patriae : fort, patriaeque edit. ultrai. in marg. $\parallel 5$. Karthaginiensibus A: - nensi - P Carthaginen - $RM \parallel$ Hamileare : Am - B, $u \parallel 6$. de quo : quo om. (?) Dan. \parallel hoe : haec $\mu \parallel$ referemus u, M: fere - Dan. PA, $B \mu$, $R \parallel$ tum : tamen u.

XIV

DATAMES

- 1. DATAMES, PATRE CAMISARE, NATIONE CARE, matre Scythissa natus, primum militum in numero fuit apud Artaxerxen eorum qui regiam tuebantur. Pater eius Camisares, quod et manu fortis et bello strenuus et regi multis locis fidelis erat repertus, habuit prouinciam partem Ciliciae iuxta Cappadociam, quam incolunt Leucosyri. 2. Datames militare munus fungens primum qualis esset aperuit in bello quod rex aduersus Cadusios gessit. Namque hic magni fuit eius opera. Quo factum est, cum in eo bello cecidisset Camisares, paterna ut ei traderetur prouincia. 2. Pari se uirtute postea praebuit, cum Autophrodates iussu regis bello persequeretur eos qui defecerant. Namque, * multis milibus regiorum interfectis hostes cum castra iam intrassent, * huius opera profligati sunt exercitusque reliquus conseruatus [regis] est ; qua ex re maioribus rebus pracesse coepit.
 - 2. Era teo tempore Thuys dynastes Paphlagoniae, anti-

. 1. Camisare: comissare M [sic infra] | Care u: - res R Charell. | Scythissa: Schitisse u | militum: e mil. u | in Fleckeisen: deest in libris | Artaxerxen: Artha - PA - xem B, RM | regiam : regna P | partem : om. u, M | 2. aperuit : appar-M | Cadusios u : Ga - pleriq. | paterna ut nos : ut deest in libris [alii alio loco].

2. Autophrodates Dan. A: Anto - P, B Antophroclathes \(\mu\) Andro M || iussu regis : regis om. u, M || multis milibus [- liti - R] regiorum [om. (?) Dan.] interfectis : nos, praeeunte Cobet, transposuimus ea uerba quae post namque hic 1. 2. habent libri || huius [eius RM] opera : nos transposuimus ea uerba quae inter namque et hostes habent libri || conseruatus nos: regis add. libri || 2. Thuys Dan. P, u: Thuis A θ, B Thys M Thius R [sic infra].

quo genere, ortus a Pylaemene illo quem Homerus Troico bello a Patroclo interfectum ait. 3. Is regi dicto audiens non erat. Quam ob causam bello eum persequi constituit eique rei praefecit Datamen, propinquum Paphlagonis; namque ex fratre et sorore erant nati. Ouam ob causam Datames primum experiri uoluit ut sine armis propinquum ad officium reduceret. Ad quem cum uenisset sine praesidio quod ab amico nullas uereretur insidias, paene interiit; nam Thuys eum clam interficere uoluit. 4. Erat mater cum Datame, amita Paphlagonis. Ea quid ageretur resciit filiumque monuit. 5. Ille fuga periculum euitauit bellumque indixit Thuyni. In quo cum ab Ariobarzane, praefecto Lydiae et Ioniae totiusque Phrygiae, desertus esset, nihilo segnius perseuerauit uiuumque Thuym cepit cum uxore et liberis.

3. Cuius factine prius fama ad regem quam ipse peri ueniret dedit operam. Itaque omnibus insciis, eo uberat rex uenit posteroque die Thuyn, hominem maximi corporis terribilisque facie, quod et niger et capillo longo barbaque erat promissa, optima ueste texit quam satrapae regii gerere consuerant, ornauit etiam torque atque armillis aureis ceteroque regio cultu; 2. ipse agresti duplici amiculo circumdatus hirtaque tunica,

^{2,} ortus Dan, A, B; natus rell. Pylaemene Aldus; Philemene pleriq. 3, regi Dan, P, u: gis rell. 3 Datamen: - mem $P \in A$ 4, anita: - ica $P \in B$ 5. Thuyni Dan, PA, u: ini B Thio R1 Thyo M1 ab: om. RM3, segmus: secus u in marg5. Thuym Dan, P1 Thuin A1 Thuim B3 Thium RM3 Thuynem u5.

^{3.} itaque om. R — erat rex : r. e. u — Thuyn Gif. A: Thuim B Thium RM — Thuynem u — terribilisque facie $\lfloor gen$.] Schone : terribilique f. RMF λ — terribility of RMF — terribility o

gerens in capite galcam uenatoriam, dextra manu clauam, sinistra copulam qua uinctum ante se Thuynem agebat, ut si feram bestiam captam duceret. 3. Ouem cum omnes conspicerent propter nouitatem ornatus ignotamque formam ob eamque rem magnus esset concursus, fuit nonnemo qui agnosceret Thuyn regique nuntiaret. 4. Primo non accredidit itaque Pharnabazum misit exploratum. A quo ut rem gestam comperit, statim admitti iussit, magno opere delectatus cum facto tum ornatu, inprimis quod nobilis rex in potestatem incpinanti uenerat. 5. Itaque magnifice Datamen donatum ad exercitum misit qui tum contrahebatur duce Pharnabazo et Tithrauste ad bellum Aegyptium parique eum atque illos imperio esse iussit. Postea uero quam Pharnabazum rex reuocauit, illi summa imperii tradita est.

4. His cum maximo studio compararet exercitum in Aegyptumque proficisci pararet, subito a rege litterae sunt ei missae ut Aspim aggrederetur qui Cataoniam tenebat; quae gens iacet supra Ciliciam, confinis Cappadociae. 2. Namque Aspis, saltuosam regionem castellisque munitam incolens, non solum imperio regis non parebat, sed etiam finitimas regiones uexabat et quae regi

^{2.} Thuynem PA, u: Thui - B Thium $RM \parallel$ ut —— duceret: om. $P \parallel 3$. cum: om. $A \parallel$ conspicerent: prosp - M asp - Leid. \parallel nonnemo: nemo M nemo non $F \parallel$ Thuyn: -ym PA, u-im B Thium $RM \parallel$ regique: regi $M \parallel 4$. primo: is [uelille] pr. u in marg. \parallel magno op.: magnop-libri \parallel cum fac. M: tum f. PA, B, u, $R \parallel$ tum or: cum o. $M \parallel$ nobilis rex: non uilis rex M rex om. $B \parallel$ inopinanti: - nati $u \parallel$ uenerat: in potestatem add. $\lambda \parallel 5$. Datamen: - em B, RM [sic 5. 1] \parallel Tithrauste u: Titras - Dan. PA, B testrate R Teutraste M \parallel imperii: impii $P \parallel$ est u, RM: sunt Dan. PA, B.

^{4.} compararet : - re $B \parallel$ in Aegyptumque u : in om. $libri \parallel$ ei missae : emisse $P \parallel$ Cataoniam : Catoniam $R \parallel 2$. Aspis : om. Leid. \parallel etiam : et $R \parallel$ regiones : - is A.

portarentur abripibat. 3. Datames etsi longe aberat ab iis regionibus et a maiore re abstrahebatur, tamenregis uoluntati morem gerendum putauit. Itaque cum paucis, sed uiris fortibus nauem conscendit, existimans, quod accidit, facilius se imprudentem parua manu oppressurum quam paratum quamuis magno exercitu. 4. Hae delatus in Ciliciam, egressus inde, dies noctesque iter faciens Taurum transiit coque quo studuerat uenit. Quaerit quibus locis sit Apis, cognoscit haud longe abesse profectumque tum uenatum. Quae dum speculatur, aduentus eius causa cognoscitur. *** Pisidas cum eis quos secum habebat ad resistendum Aspis comparat. 5. Id Datames ubi audiuit, arma sumit, suos segui iubet; ipse equo concitato ad hostem uehitur. Quem procul Aspis conspiciens ad se ferentem pertimescit atque a conatu resistendi deterritus sese dedidit. Hunc Datames uinctum ad regem ducendum tradit Mithridati.

5. Haec dum geruntur, Artaxerxes, reminiscens a quanto bello ad quam paruam rem principem ducum misisset, se ipse reprehendit et nuntium ad exercitum Acen misit, quod nondum Datamen profectum putabat, qui diceret ne ab exercitu discederet. Hic priusquam perueniret quo erat profectus, in itinere conuenit qui Aspim ducebant. 2. Qua celeritate cum magnam beniuolentiam regis Datames consecutus esset, non minorem

^{2.} abripiebat Dan, u: abriep - P arrip - A, B, $RM \parallel 3$, abstrahebatur: dist - $B \parallel$ quod aec.; id. q. a, $M \parallel 4$. Ciliciam: siciliam $M \parallel$ transiit: - sit $u \parallel$ haud; haut P haud non $M \parallel$ tum Fleckeisen: eum $libri \parallel$ quae Dan.: quem rell. \S 5, sumit Dan. PA s. l.; capit $A \dashv B$, u, $RM \parallel$ dedidit; dedit u, M.

^{5.} ipse: - sum u || Acen Bongarsius: Agren u Acrem rell.|| misit: - ttit PA s. l.|| nondum: nun - A|| putabat: - rel u|| profectus: - urus R|| Aspim: - pin u|| 2. beniuolentiam: bene - u.

inuidiam aulicorum excepit, quod illum unum pluris quam se omnes fieri uidebant. Quo facto cuncti ad eum opprimendum consenserunt. 3. Haec Pandantes, gazae custos regiae, amicus Datami, perscripta ei mittit, in quibus docet eum magno fore periculo si quid illo imperante aduersi in Aegypto accidisset. 4. Namque eam esse consuetudinem regiam ut casus aduersos hominibus tribuant, secundos fortunae suae ; quo fieri ut facile impellantur ad eorum perniciem quorum ductu res male gestae nuntientur. Illum hoc maiore fore in discrimine quod quibus rex maxime oboediat, eos habeat inimicissimos. 5. Talibus ille litteris cognitis, cum iam ad exercitum Acen uenisset, quod non ignorabat ea uere scripta, desciscere a rege constituit. Nequetamen quicquam fecit, quod fide sua esset indignum. 6. Nam Mandroclen Magnetem exercitui praefecit; ipse cum suis in Cappadociam discedit coniunctamque huic Paphlagoniam occupat, celans qua uoluntate esset in regem. Clam cum Ariobarzane facit amicitiam, manum comparat, urbes munitas suis tuendas tradit.

6. Sed haec propter hiemale tempus minus prospere procedebant. Audit Pisidas quasdam copias aduersus se parare. Filium eo Arsideum cum exercitu mittit, cadit in proelio adulescens. Proficiscitur eo pater non ita cum magna manu, celans quantum uulnus accepisset, quod

^{2.} quod illum: qui i. $u \parallel 3$. Pandantes: - daces $M \parallel$ aduersi in Aeg.: i. A. a. $M \parallel 4$. regiam $Dan.\ PA$, B, R: regium u, $M \parallel$ fieri ut facile $Dan.\ P$, u: fac. u. fi (?) A fac. fi. u. B, $RM \parallel$ in discr.: in om. B, $RM \parallel 5$. Acen u: Ageen $Dan.\ PA$, $B \mu$, R acrem $M \parallel 6$. Mandroclen: - dem R Androdem M Androclem $u \parallel 1$ huic Paph.: illi $u \parallel 1$ clam cum: cum $u \parallel 1$ cuis tuendas: $u \parallel 1$ $u \parallel 1$ clam cum: cum $u \parallel 1$ clam cum: $u \parallel 1$ clam

^{6.} hiemale; hy - $PA \parallel$ procedebant: succe - $M \parallel$ adversus; contra $R \parallel$ fillium eo: f. etiam Leid. \parallel cadit: eadem P.

prius ad hostem peruenire cupiebat quam de male regesta fama ad suos perueniret, ne cognita filii morte animi debilitarentur militum, 2. Que contenderat peruenitiisque locis castra ponit ut neque circumiri multitudine aduersariorum posset neque impediri quominus ipse ad dimicandam manum haberet expeditam, 3. Erat cum eo Mithrobazanes, socer eius, praefectus equitum. Is, desperatis generi rebus, ad hostis transfugit. Id Datames ut audiuit, sensit, si in turbam exisset ab homine tam necessario se relictum, futurum ut ceteri consilium sequerentur. 4. In uulgus edit : suc iussu Mithrobarzanem profectum pro perfuga, quo facilius receptus interficeret hostes ; quare relinqui eum par non esse et omnes confestim sequi. Quod si animo strenuo fecissent, futurum ut aduersarii non possent resistere cum et intra dallum et focis caederentur. 5. Hac re probata exercitum educit, Mithrobarzanem persequitur *** tantumque cum ad hestes peruenerat, Datames signa inferri iubet, 6. Pisidae noua re commoti in opinionem adducuntur perfugas mala fide compositoque fecisse, ut recepti majori essent calamitati. Primum cos adoriuntur. Illi cum quid ageretur aut quare fieret ignorarent, coacti quos reliquerant; quibuscum neutri parcerent, celeriter sunt concisi. 7. Reliquos Pisidas resistentis Datames

^{2.} circumiri: circui-B 3. Miltarobarzanes Lambin: Metro-PA, B, RM Muthri-u (see infra) is: last A desperatis: - ti M 7 rebus: om, P - totarum attraction, P 4, par non: n, p, M 5, educit: - xit M - persoquitor: nos suspicalismmus aliquid hose box intercidesse—tunt angle evin nos: tantum qui cum Leid, tantum qui dum Dan, A, B, RM tantumque dum P qui tantum non n - interci: - recu 6. Posidae: - seid - R promde Leid, - maiori es entre, i.e., M - agerctur: - ren - PA 1 7, resistentis: - tes u, M.

inuadit; primo impetu pellit, fugientis persequitur, multos interficit, castra hostium capit. 8. Tali consilio uno tempore et proditores perculit et hostis profligauit, et quod ad perniciem suam fuerat cogitatum, id ad salutem conuertit. Quo neque acutius ullius imperatoris cogitatum neque celerius factum usquam legimus.

- 7. Ab hoc tamen uiro Sysinas, maximus natu filius, desciit ad regemque transiit et de defectione patris detulit. Quo nuntio Artaxerxes commotus, quod intellegebat sibi cum uiro forti ac strenuo negotium esse qui et prius cogitare quam conari consuessetet, * cumcogitasset, facere auderet, Autophrodatem in Cappadociam mittit. 2. Hic ne intrare posset, saltum in quo Ciliciae portae sunt sitae Datames praeoccupare studit. 3. Sed tam subito copias contrahere non potuit. A qua re depulsus, cum ea manu quam contraxerat locum deligit talem ut neque circumiretur ab hostibus neque preteriret aduersarius quin ancipitibus locis premeretur et, si dimicare * eo uellet, non multum obesse multitudo hostium suae paucitati posset.
- 8. Haec etsi Autophrodates uidebat, tamen statuit congredi quam cum tantis copiis refugere aut tam diu

^{7.} fugientis : - tes $u, M \parallel 8$. perculit : - tul - $P \parallel$ perniciem suam : s. p. u, M.

^{7.} Sysinas Dan. P: Sysinas uel Sysmas A Scismas B Scisinas RM \parallel maximus B:- mo rell. \parallel ad regemque: adque regem (?) Dan. et ad regem u, M \parallel ac strenuo: et strenuo M \parallel et cum cogitasset facere auderet Andresen et alii transposuerunt ea uerba quae, et omisso, post esse qui habent libri \parallel Autophrodatem <math>Dan. PA, B: Anto-R Andro-M-phrad-u [sic infra] \parallel in Capp.: in om. M \parallel 3. deligit:-leg-u, RM \parallel circumiretur P, RM:- cui-A, B \parallel ancipitibus: pcipitibus θ cipitibus A \parallel eo: nos suspicali sumus <math>hoc uerbum corruptum esse \parallel obesse: ab-u.

^{8.} haec etsi: hoc si B hoc [uel haec compendio ambiguo] si A | statuit; fort, maluitu in marq. | tantis; paucis P.

uno loco sedere. 2. Habebat barbarorum equitum xx, peditum c, quos illi Cardacas appellant, eiusdemque gene is III funditorum, praeterea Cappadocum VIII. Armeniorum x, Paphlagonum v, Phrygium x, Lydorum v, Aspendiorum et Pisidarum circiter III, Cilicum II, Captianorum totidem, ex Graecia conductorum III, leuis armaturae maximum numerum, 3. Has aduersus copias spes omnis consistebat Datami in se locique natura, namque huius partem non habebat uicesimam militum. Quibus fretus conflixit aduersariorumque multa milia concidit, cum de ipsius exercitu non amplius hominum mille cedisset. Quam ob causam postero die tropaeum posuit quo loco pridie pugnatum erat. 4. Hinc cum castra mouisset semperque inferior copiis superior omnibus procliis discederet, quod numquam manum consereret. nisi cum aduersarios locorum angustiis clausisset, quod perito regionum callideque cogitanti saepe accidebat. 5. Autophrodates, cum bellum duci maiore regis calamitate quam aduersariorum uideret, pacem amicitiamque hortatus est, ut cum rege in gratiam rediret. 6. Quam ille etsi fidam non fore putabat, tamen condicionem accepit seque ad Artaxerxem legatos missurum

^{2.} equitum XX — conductorum III: hace varie scribuntar in libris, alias XX etc. alias viginti mini; Paphi, X habel ante Calicum B Arm, X om. R Lydorum — Calicum duo panelus delevit scripsitque iterum post Phrygyum X 2, sic alius aliter Cardacas Gardacas Dan. A Gardatas [- tus R+tes M] P. RM Gradatas [- tus F] B. F fonditorum p. Capadoc. B capeanorum P. M Caspianorum u in mary. 3. uncesimam: ges - B. RM adversariorumque: - orum u cum — cecidisset [: seent B] om. Leid. tropacum: phe libri pugnatum crat: crat om. M 4. hinc: hic Dan. (?), M semperque: om. M misi cum: om. u, M augustins: aug. - A 5. ameritamque: adque ameritam M at cum rege: punct. deleuit g. qua ille cù rege p. 2. gratiam: ameritam Leid. [6. fidam non: n. f. u, M].

dixit. Sie bellum quod rex aduersus Datamen susceperat sedatum est. Autophrodates in Phrygiam se recepit.

- 9. At rex, quod implacabile odium in Datamen susceperat, postquam bello eum opprimi non posse animaduertit, insidiis interficere studuit ; quas ille plerasque euitauit. 2. Sicut, cum ei nuntiatum esset quosdam sibi insidiari qui in amicorum erant numero (de quibus, quod inimici detulerant, neque credendum neque neglegendum putauit), experiri uoluit uerum falsumne sibi esset relatum. 3. Itaque eo profectus est, in quo itinere futuras insidias dixerant. Sed elegit corpore ac statura simillimum sui cique uestitum suum dedit atque eo loco ire quo ipse consuerat iussit; ipse autem ornatu uestituque militari inter corporis custodes iter facere coepit. 4. At insidiatores, postquam in eum locum agmen peruenit, decepti ordine atque uestitu impetum in eum faciunt qui suppositus erat. Praedixerat autem iis Datames cum quibus iter faciebat ut parati essent facere quod ipsum uidissent. 5. Ipse, ut concurrentis insidiatores animum aduertit, tela in eos coniecit. Hoc idem cum uniuersi fecissent, priusquam peruenirent ad eum quem aggredi uolebant, confixi conciderunt.
- 10. Hic tamen tam callidusuir extremo tempore captus est Mithridatis, Ariobarzanis filii, dolo. Namque is polli-

^{6.} sedatum est: Dan. P, u om. M est om. rell. || Autophrodates recepit: om. M.

^{9.} At rex — susceperat om. M \parallel bello eum : e. b. P \parallel euitauit Nipperdeg : vit - libri \parallel 2. ei : om. M \parallel detulerant P, u, M : - runt rell. \parallel 3. insidias Dan. P, u : euenire add. rell. \parallel ac PA, u, R, Leid. : et B om. M \parallel consuerat P : - eue - A, B, M censu - R \parallel ornatu Dan. PA, u : - tus rell. \parallel uestituque Dan. P : om. u uestitu rell. \parallel 4. impetum in e. f.: in e. f. imp. u, RM \parallel 5. animum aduertit : animadu - B, u, M \parallel conciderunt : cecid - P (?), u, M.

citus est regi se eum interfecturum, si ei rex permitteret, ut quodcumque uellet liceret impune facere, fidemque de ea re more Persarum dextra dedisset. 2. Hanc ut accepit a rege missam, copias parat et absens amicitiam cum Datame facit, regis prouincias uexat, castella expugnat, magnas praedas capit, quarum partim suis dispertit, partim ad Datamen mittit; pari modo complura castella ei tradit. 3. Haec diu faciendo persuasit homini se infinitum aduersus regem suscepisse bellum, cum nihilo magis, ne quam suspicionem illi praeberet insidiarum, neque colloquium eius petiuit neque in conspectum uenire studuit. Sic absens amicitiam gerebat, ut non beneficiis mutuis, sed communi odio, quod erga regem susceperant contineri uiderentur.

11. Id cum satis se confirmasse arbitratus est, certiorem facit Datamen tempus esse maioris exercitus parari et bellum cum ipso rege suscipi deque ea re, si ei uideretur, quo loco uellet in colloquium ueniret. Probata re colloquendi tempus sumitur locusque quo conueniretur. 2. Huc Mithridates cum uno cui maxime habebat fidem ante aliquot dies uenit compluribusque locis separatim gladios obruit eaque loca diligenter notat. Ipso autem colloquii die utrique locum qui explorarent atque ipsos scrutarentur mittunt; deinde ipsi

^{10.} cum interf. : i. e $M \parallel \text{permitteret}$: prom - $M \parallel \text{Persarum}$: rex add, Leid. $\parallel \text{dextra}$: - tram Leid. - tera A, $B \parallel 2$, accepit : rec - [reeet λ] $RMF \mid \lambda \parallel \text{missam om. } R$, $V \parallel \text{amieitiam}$: om. P $\parallel \text{provincias } Dan$. PA: - iam B, u, $RM \parallel \text{partim}$ — partim B, S partim — pariter Dan. PA partem — partem u, M, V pertim — pertem $R \parallel 3$ communi odio: o. c. $M \parallel \text{uiderentur}$: - dentur M.

^{11.} Datamen : - mem $\{m\dot{e}\}\ PA, M \parallel maioris \ PA, R : - res rell. <math>\parallel$ ipso : om. $RM \parallel$ deque ea re : de qua re $u, M \parallel$ loco : om. $u \parallel 2$. cum uno pleriq : om. R cum uiro $P \parallel$ maxime : -main $u, MF\lambda \parallel$ colloquii Dan, PA : - endi rell.

sunt congressi. 3. Hic cum aliquamdiu in colloquio fuissent et diuerse discessissent iamque procul Datames abesset, Mithridates, priusquam ad suos perueniret ne quam suspicionem pareret, in eundem locum reuertitur atque ibi ubi telum erat repostum insedit, ut si lassitudine cuperet acquiescere Datamenque reuocauit, simulans se quiddam in colloquio esse oblitum. 4. Interim telum quod latebat protulit nudatumque uagina ueste texit ac Datami uenienti ait digredientem se animaduertisse locum quendam, qui erat in conspectu, ad castra ponenda esse idoneum. 5. Quemcum digito demonstraret et ille respiceret, auersum ferro transfixit priusque quam quisquam posset succurere interfecit. Ita ille uir qui multos consilio, neminem perfidia ceperat simulata captus est amicitia.

XV

EPAMINONDAS

1. Epaminondas, Polymni filius, Thebanus. De hoc priusquam scribimus, haec praecipienda uidenturlectoribus ne alienos mores ad suos referant neue ea quae ipsis leuiora sunt pari modo apud ceteros fuisse arbi-

^{3.} diuerse $Dan.\ PA^{\theta},\ B\mu:$ - si $u,\ RMF\ \parallel$ pareret: - rar - $M\ \parallel$ ibi: $om.\ u\ \parallel$ repostum insedit $Bodl.\ Canonici\ Lat.$ 159: impostum [uel inp - $Dan.\ PA$ imposit - rell.] resedit $pleriq.\ \parallel$ Datamenque: - mêque $P\ \parallel$ quiddam: quaed - $RM\ \parallel$ 4. ueste: $om.\ R\ \parallel$ digredientem: - tes R - endum $M\ \parallel$ 5. demonstraret: monstr - $u,\ M\ \parallel$ ille: - lo $R\ \parallel$ respiceret $PA,\ u$: consp - $rell.\ \parallel$ transfixit: tranf - $A\ \parallel$ priusque quam quisquam: priusquam quam quisquam P priusquam quisquam P priusquam quisquam P priusquam quisquam P priusquam P priusquam

^{1.} Epaminondas : – nund – pleriq. [sic semper] $\|$ Polymni pleriq. : – nii R polimini M $\|$ scribimus PA : – ba – rell.

- trentur. 2. Scimus enim musicen nostris moribus abesse a principis persona, saltare uero etiam in uitiis poni, quae emnia apud Graecos et grata et laude digna ducuntur. 3. Cum autem exprimere imaginem consuetudinis atque uitae uelimus Epaminondae, nihil uidemur debere praetermittere quod pertineat ad eam declarandam. 4. Quare dicemus primum de genere eius, deinde quibus disciplinis et a quibus sit eruditus, tum de moribus ingeniique facultatibus et si qua alia memoria dignaerunt, postremo de rebus gestis, quae a plurimis animi auteponuntur uirtutibus.
- 2. Natusergo patre, quo diximus, genere honesto, pauper iam a maioribus relictus est, cruditus autem sie ut nemo Thebanus magis. Nam et citharizare et cantare ad chordarum sonum doctus est a Dionysio, qui non minore fuit in musicis gloria quam Damon aut Lamprus, quorum peuulgata sunt nomina, cantare tibiis ab Olympiodoro, saltarea Calliphrone. 2. At philosophiae praeceptorem habuit Lysim Tarentinum, Pythagoreum; cui quidem sie fuit deditus ut adulescens tristem ac seuerum senem omnibus acqualibus suis in familiaritate anteposuerit; neque prius eum a se dimiserit quam in doctrinis tanto antecessit condiscipulos ut facile intelligi

2. musicen: muscenem $F \parallel$ saltare: - luta - A psalt - B [p punct. del.] \parallel uero: om. $RM \parallel$ ducuntur: dic - $M \parallel$ 4. dicemus: - cim - PA [per compend.] \parallel deinde quibus: dein q. u deinde de θ deinde $u \parallel$ memoria digna: d. m. M quae a: qua a u a om. $M \parallel$ animi Koene: omnium libri.

posset pari modo superaturum omnes in ceteris artibus.

3. Atque haec ad nostram consuetudinem sunt leuia et potius contemnenda; at in Graecia, utique olim, magnae laudi erant. 4. Postquam ephebus est factus et palaestrae operam dare coepit, non tam magnitudini uirium seri iuit quam uelocitati; illam enim ad athletarum usum, hanc ad belli existimabat utilitatem pertinere. 5. Itaque exercebatur plurimum currendo et luctando ad eum finem, quoad stans complecti posset atque contendere. In armis uero plurimum studii consumebat.

3. Ad hanc corporis firmitatem plura etiam animi bona accesserant. Erat enim modestus, prudens, grauis, temporibus sapienter utens; peritus belli, fortis manu, animo maximo; adeo ueritatis diligens, ut ne ioco quidem mentiretur. 2. Idem continens, clemens patiensque admirandum in modum; non solum populi, sed etiam amicorum ferens iniurias; in primis commissa celans, quodque interdum non minus prodest quam diserte dicere, studiosus auaiendi; ex hoc enim facillime disci arbitrabatur. 3. Itaque cum in circulum uenisset, in quo aut de re publica disputaretur aut de philosophia sermo haberetur, numquam inde prius discessit quam ad finem sermo esset adductus. 4. Paupertatem adeo facile perpessus est ut de re publica nihil praeter gloriam ceperit, amico-

^{2.}posset:-ssit $Dan.\ PA,\ B\parallel 3.$ at in: nam in $M\parallel$ utique: uti u ubique $M\parallel$ magnae — erant: magna erant $B\parallel 4.$ ephebus: ephoe - $u,R\parallel$ est fact.: f. e. $M\parallel$ palaestrae: -lest - $PA,\ B,\ R$ - stre $M\parallel$ operam dare P: d. o. $rell.\parallel 5.$ ad — finem: $om.\ Leid$ \parallel quoad stans [astes π] π,u : quo adstans $plerig.\parallel$ uero $om.\ u.$

^{3.} plura: - rima $R \parallel$ ut ne: ut neque $M \parallel 2$, etiam: et $R \parallel$ in primis: inprimisque $u, M \parallel$ quodque Eussner: quod $libri \parallel 3$, aut de ph.: de deest in $M \parallel$ adductus: ded - M.

rum in se tuendo caruerit facultatibus. Eidem ad alios subleuandos saepe sie usus est, ut iudicari possit omnia ei cum amicis fuisse communia. 5. Nam eum aut ciuium suorum aliquis ab hostibus esset captus aut uirgo amici nubilis quae propter paupertatem collocari non posset, amicorum consilium habebat et quantum quisque daret pro facultatibus imperabat. 6. Eamque summam eum confecerat, polius quam acciperet pecuniam, adducebat eum qui quaerebat ad eos qui conferebant eique ut ipsi numerarent faciebat, ut ille ad quem ea res perueniebat sciret quantum cuique deberet.

4. Tentata autem eius est abstinentia a Diomedonte Cyziceno; namque is rogatu Artaxerxis regis Epaminondam pecunia corrumpendum susceperat. Ilic magno cum pondere auri Thebas uenit et Micythum adulescentulum quem tum Epaminondas plurimum diligebat quinque talentis ad suam perduxit uoluntatem. Micythus Epaminondam conuenitet causam aduentus Diomedontis ostendit. 2. At ille Diomedonti coram: «Nihil» inquit «opus pecunia est; nam si rex ea uult, quae Thebanis sunt utilia, gratis facere sum paratus, sin autem contraria, non habet auri atque argenti satis. Namque orbis terrarum diuitias accipere nolo pro patriae caritate.

^{4.} caruerit pleriq: - ruit $u, M \parallel$ cidem [nom. sing.] Nipperdey: fide libri \parallel iudicari possit: non possit iud. $M \parallel 5$. esset: fuisset $RM \parallel$ quae: quam $RM \parallel$ collocari: - re $B, RMF\lambda \parallel$ 6. confecerat Halm: fee - plerig. faceret $u, M \parallel$ potius quam Halm: priusquam libri \parallel deberet A^2 plerig: daret A^1 .

^{4.} cius est : es. ei. RM || Cyziceno : cicize - PA. MR ciric - B || is : hiis P || regis PA: om. B, u, RM || pecunia corr. : c. p. R || Micythum u: Michi - pleriq. || quem tum [cum P] || — diligebat : transposait Fleckeisen ea uerba quae post voluntatem habent libri || Micythus : - chytus Dan. - chitus rell. || 2. Diomedonti Dan. PA, u, R: - te rell. || pecunia est : e. p. P || rex ca : c. r. u, M || namque [aut M || atque M || 1 m.] || — caritate : om, u.

3. Tù quod me incognitum tentasti tuique similem existimasti, non miror tibique ignosco; sed egredere propere, ne alios corrumpas, cum me non potueris. Et tu, Micythe, argentum huic redde aut, nisi id confestimfacis, ego te tradam magistratui ». 4. Hunc Diomedon cum rogaret ut tuto exiret suaque quae attulerat, liceret efferre: « Istud guidem » inquit «faciam, neque tua causa, sed mea, ne, si tibi sit pecunia adempta, aliquis dicat id ad me ereptum peruenisse, quod delatum accipere noluissem. » 5. A quo cum quaesisset quo se deduci uellet et ille Athenas dixisset, praesidium dedit, ut tuto perueniret. Neque uero id satis habuit, sed etiam ut inuiolatus in nauem escenderet per Chabriam Atheniensem, de quo supra mentionem fecimus, effecit. 6. Abstinentiae erit hoc satis testimonium. Plurima quidem proferre possimus, sed modus adhibendus est, quoniam uno hoc uolumine uitam excellentium uirorum complurium concludere constituimus, quorumres separatim multis milibus uersuum complures scriptores ante nos explicarunt.

5. Fuit etiam discrtus ut nemo ei Thebanus par esset eloquentia neque minus concinnus in breuitate respondendi quam in perpetua oratione ornatus. 2. Habuit obtrectatorem Menecliden quendam, indidem Thebis,

^{3.} tu quod $Dan.\ PA,\ B:$ tu qui $u,\ M$ tuque R \parallel tibique: tibi RM \parallel ne alios: neque al. λ \parallel et tu $Dan.\ PA:$ tu R it tu rell. \parallel Micythe: - chyte P Mychyte Dan. Michite pleriq. \parallel id: $om.\ R$ \parallel 4. exirct: - re $ed.\ Brix.$ \parallel attulerat $Dan.\ PA:$ - lisset $As.\ l.,\ rell.$ \parallel quidem: $om.\ RM$ \parallel adempta: - cmta B \parallel id ad: ad id $R\lambda$ ad $om.\ M$ \parallel 5 deduci: du - $u,\ M$ \parallel escenderet $Dan.\ A:$ desc - P consc - u asc - rell. \parallel effect $om.\ u^1$, M: Atheniensem curauit u in marg. \parallel 6. possimus PA: - ssem - rell. \parallel uitam: - tas $Val.\ 3170$ \parallel concludere: comprehendere R \parallel constituimus: stat - u, $om.\ M$ \parallel res Richter: dest in libris.

^{5.} etiam PA, u: et B, $RM \parallel 2$. Menecliden PA, B: - clydem (?) Dan_* - clidem u, R - didem M.

et aduersarium in administranda re publica, satis exercitatum in dicendo, ut Thebanum scilicet; namque illi genti plus inest uirium quam ingenii. 3. Is quod in re militari florere Epaminondam aidebat, hortari solebat Thebanos ut pacem bello anteferrent, ne illius imperatoris opera desideraretur. Huic ille : « Fallis » inquit « uerbo ciuis tuos, quod hos a bello auocas; otii enim nomine seruitutem concilias. 4. Nam paritur pax bello. Itaque qui ea diutina uclunt frai bello exercitati esse debent. Quare si principes Graeciae uultis esse, castris est uobis utendum, non palaestra, » 5. Idem ille Meneclides cum huic obiceret quod liberos non haberet neque uxorem duxisset maximeque insolentiam, quod sibiAgamemnonis belli gloriam uideretur consecutus; at ille «Desine » inquit « Meneclida, de uxore mihi exprobrare ; nam nullius in ista re minus uti consilio uolo (habebat enim Meneclides suspicionem adulteri), 6. Quod autem me Agamemnonem aemulari putas, falleris. Namque ille cum uniuersa Graecia uix decem annis unam cepit urbem, ego contra ea una urbe nostra dieque uno totam Graeciam Lacedaemoniis fugatis liberaui."»

6. Idem cum in conventum venisset Arcadum, petens ut societatem cum Thebanis et Argivis facerent, contraque Callistratus, Atheniensium legatus, qui cloquen-

^{2.} quendam indidem om, R \parallel et aduers, : et om, M \parallel scilicet; om, B \parallel inest : est g, R \parallel 3. quod : quidem P \parallel bello anteferrent : ante bello ferrent π \parallel ciuis : - ues R \parallel auocas u : euo-plerig, euoces λ \parallel 4. paritur : - ter A \parallel qui ea diu : e. d. q. R \parallel uultis esse : e. u. M \parallel 5. Meneclides : - cly - Dan, A \parallel liberos : - bros P \parallel insolentiam : - cncia M \parallel Meneclida P, B, u, BM : - clyda Dam, A \parallel minus : quam tuo add, u, M \parallel Meneclides : - das P, B, R - lydas A \parallel adulteri [adulterium gen.] PA, B : - ii rell. \parallel 6. ille : - la u \parallel ea : ex u, M \parallel urbe : - bè P.

^{6.} contraque : contra M ". Calli tratus M : Callis - B, R Gal - PA Galis - Dan.

tia omnis eo praestabat tempore, postularet ut potius amicitiam sequerentur Atticorum et in oratione sua multa inuectus esset in Thebanos et Argiuos in eisque hoc posuisset, 2. animum aduertere debere Arcades qualis utraque ciuitas ciuis procreasset, ex quibus de ceteris possent iudicare. Argiuos enim fuisse Orestem et Alcmaconem matricidas; Thebis Oedipum natum, cum patrem suum interfecisset, ex matre liberos procreasse; 3. huic in respondendo Epaminondas, cum de ceteris perorasset, postquam ad illa duo opprobria peruenit, admirari se dixit stultitiam thetoris Attici, qui non animaduerterit, innocentes illos natos domi, scelere admisso cumpatria essent expulsi, receptos esse ab Atheniensibus. 4, Sed maxime eius eloquentia eluxit Spartae flegati ante pugnam Leuctricam l. Quo cum omnium sociorum convenissent legati, coram frequentissimo legationum conuentu sic Lacedaemoniorum tyrannidem coarguit ut non minus illa oratione opes corum concusserit quam Leuctrica pugna. Tum enim perfecit, quod post apparuit, ut auxilio [Lacedaemonii] sociorum priuarentur.

7. Fuisse patientem suorumque iniurias ferentem ciuium quod se patriae irasci nefas esse duceret, hacc sunt testimonia. Cum evm propter inuidiam ciues sui praeficere exercitui noluissent duxque esset delectus

7. fuisse: autem add. u, $M \parallel \sin PA$; om. rell. \parallel exercitui: om. $M \parallel$ noluissent: uol - P.

^{1.} amicitiam: - cias $MR\lambda \parallel 2$, animum advertere: a, auert-A animaduer - $M \parallel$ qualis: - les $M \parallel$ Orestem: Ho - PA, B, $R \parallel$ Alemaeonem: Aleineo - P, M Aleinoom $\mu \parallel$ liberos: - bros (?) Dan. \parallel procreasse Dan. PA: - sset rell. \parallel 3, illa: om. $R \parallel$ opprobria: obpr - $RM \parallel$ animaduerterit: - tit u adverterit $M \parallel$ expulsi: pulsi $RM \parallel 4$. Spartae M: Spartae [- ta Leid.] legati [- tione B^2] ante pugnam Leuctricam [- trycam Dan. Leutri - A, B, R] rell. \parallel legationum Dan, P, u: legionum A, B, $RM\lambda \parallel$ Leuctrica: Leut - B, $R \parallel$ sociorum Andresen: Lacedaemonii add, pleriq, Lac. soc. <math>Dan.

belli imperitus, cuius errore cores esset deducta ut omnes de salute pertimescerent quod locorum angustiis clausi ab hostibus obsidebantur, desiderari coepta est Epami nondae diligentia; erat enim ibi priuatus numero militis. 2. A quo cum peterent opem, nullam adhibuit memoriam contumeliae et exercitum obsidioneliberatum domum reduxit incolumem. 3. Nec uero hoc semel fecit, sed saepius. Maxime autem fuit illustre, cum in Peloponnesum exercitum duxisset aduersus Lacedaemonios haberetque collegas duos, quorum alter erat Pelopidas, uir fortis ac strenuus. Hi cum criminibus aduersariorum onines in inuidiam uenissent ob eamque remi imperium iis esset abrogatum atque in corum locum alii praetores successissent, 4. Epaminondas populi scito non paruit idemque ut facerent persuasit collegis et bellum, quod susceperat, gessit. Namque animaduertebat, nisi id fecisset, totum exercitum propter praetorum imprudentiam inscitiamque belli periturum. 5. Lex erat Thebis, quae morte multabat, si quis imperium diutius retinuisset, quam lege praefinitum foret. Hanc Epaminondas cum rei publicae conseruandae causa latam uideret, ad perniciem ciuitatis conferri noluit et quattuor mensibus diutius, quam populus iusserat, gessit imperium. 8. Postquam domum reditum est collegae eius hoc crimine accusabantur. Quibus ille permisit, ut omnem cau-

^{1.} res esset deducta Andresen et alii ; esset deducta illa multitude militum [i. mil. mul. Leid. illa multitum A res illa militum 0. B(p, RMF) res militum u] Dan. PA(0, B(p, n, RMF), Leid. $\|$ militis p in marg., pleriq: - tum π , $p^{-1} + 2$, peterent ; -ret $M \parallel 3$, nec: neque $n, M \parallel$ cum in n, RM: in $om. PA, B \parallel$ duos: suos $M \parallel$ ac: et $R \parallel$ hi: hii Dan. PA hic $M \parallel$ aduersariorum: $om. R \parallel$ ob eamque: et ob eamque $M \parallel 4$, populi scito [-scita ?) $Dan. \ Dan. \ PA, \ n$: plebese - B, R plebese $MF \parallel$ nisi $Dan. \ PA, \ n$: ubi B, $RM \parallel 5$; imper. duitius: dincius imp. $P \parallel$ latam: latera $A \parallel$ quattuor: - atu - pleriq. B, crimine: crime $P \parallel$ omnem: - nes R.

sam in se transferrent suaque opera factum contenderent, ut legi non oboedirent. Que defensione illis periculo liberatis, nemo Epaminondam responsurum putabat, quod quid diceret non haberet. 2. At ille in judicium uenit, nihil eorum negauit quae aduersarii crimini dabant, omniaque quae collegae dixerant confessus est neque recusauit quo minus legis poenam subiret, sed unum ab iis petiuit, ut in periculo suo scriberent: 3. « Epaminondas a Thebanis morte multatus est, quod eos coegit apud Leuctra superare Lacedaemonios quos ante se imperatorem nemo Boeotorum ausus est aspicere in acie, 4, quodque uno proelio non solum Thebas ab interitu retraxit, sed etiam universam Graeciam in libertatem uindicauit eoque res utrorumque perduxit ut Thebani Spartam oppugnarent, Lacedaemonii satis haberent si salui esse possent, neque prius bellare destitit 5. quam Messene restituta urbem eorum obsidione clausit, » Haec cum dixisset, risus omnium cum hilaritate coortus est neque quisquam iudex ausus est de eo ferre suffragium. Sic a judicio capitis maxima discessit gloria.

9. Hic extremo tempore imperator apud Mantineam cum acie instructa audacius instaret hostis, cognitus a Lacedaemoniis, quod in unius pernicie eius patriae sitam putabant salutem, uniuersi in unum impetum fecerunt neque prius abscesserunt quam multis * magna

9. instaret : - stra - P || hostis : - tes Dan. P - tibus rell. || multis nos : - tisque ante occisis habent libri.

^{1.} non oboedirent: non om. P non-dierint $u \parallel$ nemo: — minem $M \parallel 2$. periculo: sepulcro Aldus breviculo Heerwagen [sic alius aliter] \parallel scriberent Nipperdey: inser-libri \parallel 3. Leuctra u: — am PA, M — um B, R \parallel Boeotorum: Boet — Dan. PA Boetio — B, B Boeotorum B B B Boeotorum: Boet — Quoque B B Boeotorum: B B Boeotorum: B B Boeotorum: B B Boeotorum: B Boeotorum:

caede occisis fortissisme ipsum Epaminondam pugnantem, sparo eminus percussum, concidere uiderunt. 2. Huius casu aliquantum retardati sunt Boeotii neque tamen prius pugna excesserunt quam repugnantis profligarunt. 3. At Epaminondas, cum animaduerteret mertiferum se uulnus accepisse simulque si ferrum qued ex hastili in corpore remanserat extraxisset, animam statim emissurum, usque co retinuit quead renuntiatum est uicisse Boeotios. 4. Id postquam audiuit « Satis » inquit « uixi. inuictus enim morior. » Tum ferro extracto confestim exanimatus est.

10. Hic uxorem numquam duxit. In quo cum reprehenderetur a Pelopida, qui filium habebat infamem, maleque eum in eo patriae consulere diceret 'quod liberos non relinqueret : « Vide » inquit « ne tu peius consulas, qui talem ex te natum relicturus sis. 2. Neque uero stirps potest mihi deesse ; namque ex me natam relinquo pugnam Leuctricam, quae non modo mihi superstes, sed etiam immortalis sit necesse est. » 3. Quo tempore duce Pelopida exsules Thebas occuparunt et praesidium Lacedaemoniorum ex arce expulerunt, Epaminondas, quamdiu facta est caedes ciuium, domo se tenuit, quod neque defendere malos uolebat neque impugnare, ne manus suorum sanguine cruentaret ; namque omnem ciuilem uictoriam funestam putabat. Idem, postquam

^{1.} fortissime : om. RM " sparo : - rro R - to M ' concidere : om. R . 2. casu P, u : causa rell. Bocotti : Boct - R is in R | 3. hastili : hostili agro μ | emissurum : ami - M.

^{10.} qued — relinqueret: nos, auctore Puleano, transposuim is ca uerba quae post reprehenderetur habent plerique, post Petepida habet Leid. 2. potest mihi: m. p. M^{-1} 3. tenuit: retin λ | defendere mal. P: m. d. rell. ne Dan. PA, u: neque $\theta\pi$, $B\mu$, $RMF\lambda$, cruentaret Dan. PA, u: - re $\theta\pi$, $B\mu$, $RMF\lambda$.

apud Cadmeom cum Lacedaemoniis pugnaricoeptum est, in primis stetit.

4. Huius de uirtutibus uitaque satis erit dictum, si hoc unum adiunxero, quod nemo it infitias, Thebas et ante Epaminondam natum et post eiusdem interitum perpetuo alieno paruisse imperio, contra ea, qu mdiu ille praefuerit rei publicae, caput fuisse totius Graeciae. Ex quo intellegi potest unum hominem pluris quam ciuitatem fuisse.

XVI

PELOPIDAS

- 1. Pelopidas Thebanus, magis historicis quam uulgo notus. Cuius de uirtutibus dubito quem ad modum exponam, quod uereor, si res explicare incipiam, ne non uitam eius enarrare, sed historiam uidear scribere; si tantummodo summas attigero, ne rudibus Graecarum litterarum minus dilucide appareat quantus fuerit ille uir. Itaque utrique rei occurram, quantum potuero, et medebor cum satietati tum ignorantiae lectorum.
- 2. Phoebidas Lacedaemonius cum exercitum Olynthum duceret iterque per Thebas faceret, arcem oppidi,

^{3.} Cadmeam Fleckeisen: Achademiam [Aca-]libri \parallel pugnari coeptum [cep-P] est P,u: pugnari [corr. ex pugnatum est] coepit (?) A pugnari [corr. ex - re B] coepit Dan., B, RM \parallel 4. it Leid.: ut [iit] P id A eat [crat $0, \mu$] rell. \parallel contra ea: c. eas B,u.

^{1.} res: eius add. π \parallel ne non PA: ne om. rell. \parallel si: sin u \parallel Graccarum litt.: l. g. M \parallel dilucide Dan. A s. l., u in marg.: lue - rell. \parallel occurram: dec - μ \parallel potuero Dan. PA, B^{1} : tero B^{2} , u, RM \parallel cum M: tum Dan. PA, B, u, R \parallel 2. Phoebidas: Phe - pleriq.

quae Cadmea nominatur, occupauit impulsu paucorum Thebanorum qui aduersariae factioni quo facilius resisterent, Laconum rebus studebart idque suo priuato, non publico fecit consilio. 3. Que facto eum Lacedaemenii ab exercitu remouerunt pecuniaque multarunt, neque eo magis arcem Thebanis reddiderunt, quod susceptis inimicitiis satius ducebant eos obsideri quam liberari. Nam post Peloponnesium bellum Athenasque deuictas cum Thebanis sibi rem esse existimabant et eos esse solos, qui aduersus resistere auderent. 4. Hac mente amicis suis summas potestates dederant alteriusque factionis principes partim inferfecerant, alios in exsilium ciecerant; in quibus Pelopidas hic, de quo scribere exorsi sumus, pulsus patria carebat.

2. Hi omnes fere Athenas se contulerant, non quo sequerentur otium, sed ut quemque ex proximo locum fors obtulisset, eo patriam recuperare niterentur. 2. Itaque cum tempus est uisum rei gerendae, communiter cum iis qui Thebis idem sentiebant diem delegerunt ad inimicos opprimendos ciuitatemque liberandam cum quo maximi magistratus simul consuerant epulari. 3. Magnae saepe res non ita magnis copiis sunt gestae, sed profecto numquam tam ab tenui initio tantae opes sunt profligatae. N.m ducdecim adulescentuli coierunt ex iis, qui exsilio erant multati, cum cmnino non essent amplius centum qui tanto se offerrent periculo. Qua paucitate percussa est Lacedaemonicum potentia. 4. Hi

² paucorum u in marg., pleriq.: perpau - u¹, M || 3, nam post: om. M || Peloponnesium: onens - Dan, PA - onessum R penolponnessum M || 4, alteriusque: - rius u, M.

^{2.} contulerant: - runt $B \parallel$ quo: ut $RM \parallel$ niterentur: -retur $M \parallel$ 2. opprimendos: dep - $\mu \parallel$ maximi: - mus Leid. \parallel consuerant: - ene - $M \parallel$ 3. tam ab Dan. PA, R: a. t. u_i M tam a $B \parallel$ percussa est: percussest A.

enim non magis aduersariorum factioni quam Spartanis eo tempore bellum intulerunt quo principes erant totius Graeciae; quorum imperii maiestas, neque ita multo post, Leuctrica pugna ab hoc initio perculsa concidit. 5. Illi ergo duodecim, quorum dux erat Pelopidas, cum Athenis interdiu exissent, ut uesperascente caelo Thebus possent peruenire, cum canibus uenaticis [exierunt], retia ferentes, uestitu agresti, quo minore suspicione facerent iter, quom tempore ipso quo studuerant peruenissent, domum Charonis deverlerunt, a quo et tempus et dies erat datus.

3. Hoc loco libet interponere, etsi seiunctum ab re proposita est, nimia fiducia quantae calamitati scleat esse. Nam magistratuum Thebanorum statim ad auris peruenit exsules in urbem uenisse. Id illi uine epulisque dediti usque eo despexerunt, ut ne quaerere quidem de tanta re laborarint. 2. Accessit etiam quod magis aperiret corum dementiam. Allata est enim epistula Athenis ab Archinouno exhis Archiae, qui tum maximum magistratum Thebis obtinebat, in qua emnia de profectione eorum perscripta erant. Quae cum iam

^{4.} factioni: - ccionis $M \parallel$ quo Schulthess apud Bremu: qui libri \parallel imperii: - io $u, M \parallel$ Leuctrica pugna: - am - am $RM \parallel$ concidit: cec - $u, M \parallel$ 5. ergo P: igitur rell. \parallel dux erat: e. d. $M \parallel$ uenaticis Richter: exierunt add. libri \parallel Charonis P: Ca - $A, B, RM \parallel$ deuerterunt Lambin: - uene - libri.

^{3.} ab re: a re $M\parallel$ proposita Dan. P, B, u: posita A, R $M\parallel$ quantae: - ta $M\parallel$ calamitati: calliditati A, $\mu,$ S, Vin marg. stoliditatis [- ti θ] θ $\pi,$ V 1 $\Sigma \parallel$ auris: - res $M\parallel$ uenisse: deue - $M\parallel$ eo P, u, RM: om. A, $B\parallel$ ab Archino [- chio M] uno ex his [hiis] [Dan. PA, B $\mu,$ F uno chexis R uno tys u uno tijs M]: nos suspicati sumus hunc locum corruptum esse \parallel 2. maximum: om. Leid. \parallel profectione: perf - $A\parallel$ eorum Dan 1 P: exulum Dan. s. l., rell. \parallel perscripta: scr - RM.

accubanti in conuiuio esset data, sicuterat signata. sub puluinum subiciens: « In crastinum » inquit « differo res seucras » 3. At illiomnes, cum iam nox processisset, uinolenti ab exsulibus duce Pelopida sunt interfecti. Quibus rebus confectis, uulgo ad arma libertatemque uocato, non solum qui in urbe erant, sed etiam undique ex agris concurrerunt, praesidium Lacedaemoniorum ex arce pepulerunt, patriam obsidione liberarunt, auctores Cadmeaæoccupandae partimocciderunt, partim in exsilium eiecerunt.

- 4. Hoc tam turbido tempore, sicut supra docuinus, Epaminondas, quoad cum ciuibus dimicatum est, domi quietus fuit. Itaque haec liberandarum Thebarum propria laus est Pelopidae, ceterae fere communes cum Epaminonda. 2. Namque Leuctrica pugna imperatore Epaminonda hic fuit dux delectae manus quae prima phalaugem prostrauit Laconum. 3. Omnibus praeterea periculis adfuit (sicut Spartam cum oppugnauit alterum tenuit cornu), quoque Messena celerius restitueretur, legatus in Persas est profectus. Denique haec fuit altera persona Thebis, sed tamen secunda itaur proxima e-set Epaminondae.
- 5 Conflictatus autem est cum aduersa fortuna. Nam et initi), sicut ostendimus, exsul patria caruit et, cum Thessalia n'in potestatem Thebanorum cuperet redigere legationisque iure satis tectum se arbitraretur, quod

^{2.} accubanti RM: occ - Dan. PA, $B\parallel$ sub: in $M\parallel$ severas plerig.: - rias $B\parallel$ 3. uinolenti: uiolenti $P\parallel$ concurrerunt: - rent P.

^{4.} turbido: - bino $A \parallel$ bace: hoc $P \parallel$ Pelopidae: - da $M \parallel$ ere: omnes $add.u, M \parallel$ cum: $am. M \parallel 2$. dux: am. M. delectae: - ta $M \parallel 3$. cornu: corum $M \parallel$ Messena u, M: Essena [-ssen F] Dan.PA, B, $RF\lambda \parallel$ restitueretur: - ueruut P. 5. cum: tamen $B \parallel$ sanctum: factum M

apud omnes gentes sanctum esse consuesset, a tyranno Alexandro Pheraeo simul cum Ismenia comprehensus in uincla coniectus est. 2. Hunc Epaminondas recuperauit, bello perseguens Alexandrum. Post id factum numquam animo placari potuit in eum a quo erat uiolatus. Itaque persuasit Thebanis ut subsidio Thessaliae proficiscerentur tyrannosque eius expellerent. 3. Cuius belli cum ei summa esset data eoque cum exercitu profectus esset, non dubitauit, simul ac conspexit hosteni, confligere. 4. In quo proclio Alexandrum ut animaduertit, incensus ira equum in eum concitauit proculque digressus a suis coniectu telorum confossus concidit. Atque hoc secunda victoria accidit, nam jam inclinatae erant tyrannorum copiae. 5. Quo facto omnes Thessaliae ciuitates interfectum Pelopidam coronis aureis et statuis aeneis liberosque eius multo agro donarunt.

XVII

AGESILAVS

1. Agesilavs Lacedaemonius cum a ceteris scriptoribus tum eximie a Xenophonte Socratico collaudatus est; eo enim usus est familiarissime. 2. Hic primum de regno cum Leotychide, fratris filio, habuit contentionem. Mos est enim a maioribus Lacedaemoniis traditus, ut duos haberent semper reges, nomine magis quam impe-

1. Agesilaus: Hag - Dan., pleriq. [sic fere semper] | 2. Leoty chide: Leonty - R leuti - M [sic infra].

^{1.} Pheraco: fereo P | Ismenia: His - M | uincla: - cula P, RM | 2. animo Dan. PA: is an. B, RM | 3. cum exer.: cum om. P | 4. ira: ita A0 || confossus: - fes - (?) Dan. || concidit : cec - M | 5, aureis : auro u.

rio, ex duabus familiis Procli et Eurysthenis, qui principes exprogenie HerculisSpartae reges fuerunt. 3. A Horum ex altera in alterius familiae locum fieri non licebat, ita utraque suum retinebat ordinem. Primum ratio habebatur, qui maximus natu esset ex liberis eius qui regnans decessisset; sin is uirilem sexum non reliquisset, tum deligebatur qui proximus esset propinquitate.

4. Mortuus erat Agis rex, frater Agesilai; filium reliquerat Leotychidem. Quem ille natum non agnorat eundem moriens suum esse dixerat. Is de honore regni cum Agesilao, patruo suo, contendit neque id quod petiuit consecutus est. 5. Nam Lysandro suffregante, homine, ut ostendimus supr. 6, factioso et iis temporibus potente, Agesilaus antelatus est.

2. Hic simul atque imperii potitus est, persuasit Lacedaemoniis ut exercitum et se mitterent in Asiam bellumque regi facerent, docens satius esse in Asia quam in Europa dinicari. Namque fama exierat Artaxerxen comparare classis pedestrisque exercitus quos in Græciam mitteret. 2. Data potestate tanta celeritate usus est ut prius in Asiam cum copiis peruenerit quam regii satrapae eum scirent profectum. Quo factum est ut omnis imparatos imprudentesque offenderet. 3. Id ut cognouit Tissaphernes, qui summum imperium tum inter prae-

^{2.} simul atque : s. ac. μ || exercitum M : - tus rell. || et se mitt. nos : emitt-libri || in Europa : in om, M || dimicari : - re M || exierat : erat u, R || Artaxerxen PA : - xem rell. || classis : - ssem M || 2. tanta : - te P || omnis : - es M.

fectos habebat regios, indutias a Lacone petiuit, simulans se dare operam ut Lacedaemoniis cum rege conueniret, re autem uera ad copias comparandas, easque impetrauit trimenstris. 4. Iurauit autem uterque se sine dolo indutias conseruaturum. In qua pactione summa fide mansit Agesilaus, contra ea Tissaphernes nihil aliud quam bellum comparauit. 5. Id etsi sentiebat Laco, tamen iusiurandum seruabat multumque in eo se consequi dicebat quod Tissaphernes periurio suo et homines suis rebus abalienaret et deos sibi iratos redderet, se autem conseruata religione confirmare exercitum, cum animaduerteret deum numen facere secum, hominesque sibi conciliari amicioris, quod iis studere consuessent quos conseruare fidem uiderent.

3. Postquam indutiarum praeteriit dies, barbarus non dubitans, quod ipsius erant plurima domiciliain Caria et ea regio iis temporibus multo putabatur locupletissima, eo potissimum hostis impetum facturos, omnis suas copias eo contraxerat. 2. At Agesilaus in Phrygiam se conuertit eamque prius depopulatus est quam Tissaphernes usquam se moueret. Magna praeda militibus locupletatis Ephesum hiematum exercitum reduxit atque ibi officinis armorum institutis magna industria bellum apparauit. Et quo studiosius armarentur insigniusque ornarentur, praemia proposuit quibus dona-

^{3.} Lacedaemoniis: - ii RM^2 1 - m. \parallel conveniret: - rent R M \parallel trimenstris Dan. P: - mestris rell. \parallel 4. contra ea: ea om. u \parallel 5. Laco: - to P \parallel se consequi Dan. PA: c. s. rell. \parallel conservata: seru - M \parallel deum PA, B: - orum u, RM \parallel conciliari u, RM: - re Dan. PA, B \parallel amicioris P: - res Dan. M-citioris A-citiores B, R \parallel consuessent: - esc - R \parallel uiderent: - ret M.

^{3.} plurima : - ra $R \parallel$ ea reg. : eo r. $P \parallel$ omnis : - es $M \parallel$ 2. Phrygiam : Phrigia $B \parallel$ apparauit : - paruit P, μ parauit $M \parallel$ insigniusque A^2 , pleriq. : - gniisque A^1 [u s. l. i punct. del] - gnibusque Dan, P

rentur quorum egregia in ea re fuisset industria. 3. Fecit idem in exercitationum generibus, ut qui ceteris pracstitissent, eos magnis afficeret muneribus. His ergo rebus effecit ut et ornatissimum et exercitatissimum haberet exercitum. 4. Huic cum tempus esset uisum copias extrahere ex hibernaculis, uidit, si quo esset iter facturus, palam pronuntiasset, hostis non credituros neque dubitaturos aliud eum facturum ac pronuntiasset 'aliasque regiones praesidiis occupaturos. 5. Itaque cumille Sardeis iturum se dixisset, Tissaphernes candem Cariam defendendam putauit. In quo cum eum opinio fefellisset uictumque se uidisset consilio, sero suis praesidio profectus est. Nam cum illo uenisset, iam Agesilaus multis locis expugnatis magna erat praeda potitus. 6. Laco autem cum uideret hostis equitatu superare, numquam in campo sui fecit potestatem et iislocis manum conseruit quibus plus pedestres copiae ualerent. Pepulit ergo, quotienscumque congressus est, multo maioris aduersariorum copias et sic in Asia uersatus est, ut omnium opinione uictor duceretur.

4. Hic cum iam animo meditaretur proficisci in Persas et ipsum regem adoriri, nuntius ei domo uenit ephororum missu, bellum Athenienses et Bocotos indixisse Lacedaemoniis: quare uenire ne dubitaret. 2. In hoc non

^{3.} afficeret: eff - P, $M \parallel$ ergo P: igitur rell. \parallel ut et: et am. R, \parallel et exercitat: transposuit post exercitum $R \parallel 4$. hostis: es $R \parallel$ neque: nec $RM \parallel$ evm P, n: esse rell. \parallel aliasque [alias u] regiones praesidiis [Dan, P, R(?)- dio u om, rell.] occupaturos: nos transposuimus ca uerba quae post credituros habent $libri \parallel 5$. Sardeis u: es rell. \parallel iturum se: s. i. $n \parallel 6$. hostis: es $M \parallel$ plus ped. cop.: pe. c. pl. $R \parallel$ maioris PA: ere rell. \parallel sic: om. $M \parallel$ omnium: en i.

^{4.} iam Dan, P, u: em, rell. | epherorum Dan, PA, u: epherorum B, RM || missu Dan, s, l, A, u in marg,: iussu Dan, 1 , PA, s, l, B, u, RM || Bocotos: Bocotos: B, R || uenire: - rel M || ne: non μ , M.

minus eius pietas suspicienda est quam uirtus bellica; qui cum uictori praeesset exercitui maximamque haberet fiduciam regni Persarum potiundi, tanta modestia dicto audiens fuit iussis absentium magistratuum ut si priuatus in comitio esset Spartae. Cuius exemplum utinam imperatores nostri sequi u oluissent! sed illuc redeamus. 3. Agesilaus opulentissimo regno praeposuit bonam existimationem multoque gloriosius duxit, si institutis patriae paruisset quam si bello superasset Asiam. 4. Hac ergo mente Hellespontum copias traiecittantaque usus est celeritate, ut, quod iter Xerxes anno uertente confecerat, hic transierit triginta diebus. 5. Cum iam haud ita longe abesset a Peloponneso, obsistere ei-conati sunt Athenienses et Boeotii ceterique socii eorum apud Coroneam; quos omnes graui proclio uicit. 6. Huius uictoriae uel maxima fuit laus, quod, cum plerique ex fuga se in templum Mineruae coniecissent quaerereturque ab eo quid iis uellet fieri, etsi aliquot uulnera acceperat eo proelio et iratus uidebatur omnibus qui aduersus arma tulerant, tamen antetulit irae religionem et ecs uetuit uiolari. 7. Neque uero hoc solum in Graecia fecit, ut templa deorum sancta haberet, sed etiam apud barbaros summa religione omnia simulacra arasque conseruauit. 8. Itaque praedicabat inirari se non sacrilegorum numero haberi qui supplicibus eorum nocuissent, aut non grauioribus poenis affici qui religionem minuerent quam qui fana spoliarent.

^{2.} uoluissent: non enim ad eum esse [sic] Roma uenisset in quo nunc est add. $\pi \parallel 3$. gloriosius: generosius $\lambda \parallel 4$. ergo P: igitur rell. $\parallel 5$. haud ita P: i. h. R ita om. $M \parallel$ Boeotii: boetii [- cii] $libri \parallel$ socii eorum P: e. s. rell. $\parallel 6$. fis uellet fieri: is u. f. λ his f. u. u, $M \parallel$ aliquot: om. $R \parallel 8$. eorum pleriq.: deorum $B^2 \parallel$ nocuissent: not - $P \parallel$ fana: - ma P.

- 5. Post hoc proelium collatum omne bellum est circa Corinthum ideoque Corinthium est appellatum. 2. Hic cum una pugna decem milia hostium Agesilao duce cecidissent coque facto opes aduersariorum debilitatae uiderentur, tantum afuit ab insolentia gloriae ut commiseratus sit fortunam Graeciae, quod tam multi a se uicti uitio aduersariorum concidissent : namque illa multitudine, si sana mens esset, Graeciae supplicium Persas dare potuisse. 3. Idem cum aduersarios intra moenia compulisset et ut Corinthum oppugnaret multi hortarentur, negauit id suae uirtuti conuenire : se enim eum esse dixit, qui ad officium peccantis redire cogeret, non qui urbis nobilissimas expugnaret Græciae. 4. «Nam si » inquit « eos exstinguere uoluerimus qui nobiscum aduersus barbaros steterunt, nosmet ipsi nos expugnauerimus illis quiescentibus. Que facto sine negotio, cum uoluerint, nos oppriment.»
- 6. Interim accidit illa calamitas apud Leuctra Lacedaemoniis. Quo ne proficisceretur, cum a plerisque ad eundum premeretur, ut si de exitu diuinaret, *** [exire] noluit. Idem, cum Epaminondas Spartam oppugnaret essetque sine muris oppidum, talem se imperatorem praebuit ut eo tempore omnibus apparuerit, nisi ille fuisset, Spartam futuram non fuisse. 2. In quo quidem discrimine celeritas eius consilii saluti fuit uniuersis.Nam cum quidam adulescentuli hostium aduentu perterriti

^{5.} omne bel. est: c. o. b. M \parallel ideoque [imo μ] Corinthium[u-thum libri]: om. P graceum $add. \pi$ \parallel 2. afuit: aff - M abf - pleriq. \parallel ab: hiis P \parallel multi: inulti u \parallel 3. moenia: men - PA, B \parallel uirtuti: - te P \parallel esse: - sset R.

^{6.} Leuctra u: - ctram [- um B - icam π] libri $\|$ quo ne: quo ut 0, V Σ ne om, π $\|$ cundum nos: excun - libri; post hoc uerbum habet V fere tres litteras sic deletas ut legi non possint $\|$ diumaret: nos Carolo Halm praecunte suspicati sumus aliquid hoc loco intercidisse; exire add. libri.

ad Thebanos transfugere uellent et locum extra urbem editum cepissent, Agesilaus, qui perniciosissimum fore uideret si animaduersum esset quemquam ad hostis transfugere conari, cum suis eo uenit atque, ut si bono animo fecissent, laudauit consilium eorum, quod eum locum occupassent: id * se quoque fieri debere animaduertisse. 3. Sic adulescentis simulata laudatione recuperauit et adiunctis de suis comitibus locum tutum reliquit. Namque illi aucti numero eorum qui expertes erant consilii commouere se non suntausi eoquelibentius, quod latere arbitrabantur quae cogitauerant.

7. Sine dubio post Leuctricam pugnam Lacedaemonii se numquam refecerunt neque pristinum imperium recuperarunt, cum interim numquam Agesilaus destitit quibuscumque rebus posset patriam iuuare. 2. Nam cum praecipue Lacedaemonii indigerent pecunia, ille omnibus qui a rege defecerant, praesidio fuit; a quibus magna donatus pecunia patriam subleuauit. 3. Atque in hoc illud in primis fuit admirabile, cum maxima munera ei ab regibus ac dynastis ciuitatibusque conferrentur, quod nihil umquam domum suam contulit, nihil de uictu, nihil de uestitu Laconum mutauit. 4. Domo eadem fuit contentus qua Eurysthenes, progenitor maiorum suorum, fuerat usus; quam qui intrarat nullum signum libidinis,

^{2.} hostis : - es $M \parallel$ transfugere : traf - $A \parallel$ eo uenit : conuenit $M \parallel$ ut : ac $M \parallel$ id se quoque $\mathit{Fleckeisen}$: et se id quoque [quoque id ed , $\mathit{Vulpiana}$] libri \parallel 3. adulescentis : adol-P, u adulescentulis A adulescentulos [- ol -] rell . \parallel aucti Bosius : - cto libri \parallel cogitauerant : - arant M.

^{7.} nunquam Ages. dest.: nunquam om. A Ages. non dest. rell. \parallel 2. ille —— donatus: om. $R \parallel$ 3. munera: om. $P \parallel$ ab reg.: a r. P (?), $B \parallel$ ac: et $M \parallel$ dynastis: clynas - PA dinas - B propinquis $\mu \parallel$ quod: om. u, $M \parallel$ nihil —— nihil: nihil unquam — nihil unquam Leid. \parallel 4. Eurysthenes: Eristenes pleriq. \parallel intrarat θ in marg., pleriq.: - auit θ 1

nullum luxuriae uidere poterat, contra ea plurima patientiae atque abstinentiae. Sie enim erat instructa ut in nulla re differret a cuiusuis inopis atque priuati.

8. Atque hic tantus uir ut naturam fautricem habuerat in tribuendis animi uirtutibus, sic maleficam nactus est in corpore fingendo; nam et statura fuit humili et corpore exiguo et claudus altero pede. Quae res etiam nonnullam afferebat deformitatem atque ignoti, faciem eius cum intuerentur, contemnebant; qui autem uirtutes nouerant, non poterant admirari satis. 2. Quod ei usu uenit, cum annorum LXXX subsidio Tacho in Aegyptum iisset et in acta cum suis accubuisset sine ullo tecto stratumque haberet tale, ut terra tecta esset stramentis neque huic amplius quam pellis esset iniecta, codemque comites omnes accubuissent uestitu humili atque obscleto, ut eorum ornatus non modo in his regem neminem significaret, sed homines esse 'non beatissimos suspicionem praeberet. 3. Huius de aduentu fama cum ad regios esset perlata, celeriter munera eo cuiusque generis sunt allata. His quaerentibus Agesilaum uix fides factaest unum esse ex iis qui tum accubabant. 4. Qui cum regis uerbis quae attulerant dedissent, ille praeter uitulinam et eius modi genera obsonii, quae praesens tempus desiderabat, nihil accepit; unguenta, coronas secundamque mensam seruis dispertiit, cetera referri iussit. 5. Quo facto cum

^{4.} ea: om. $u \parallel$ erat P, u: om. rell. \parallel in nulla re: n. i. r. u, $M \parallel$ a cuiusuis Cobel: a deest in libris.

^{8.} nactus est: habuit $R \parallel$ corpore [eius add. P, Leid.] fingendo [furie - Leid.] nam et statura fuit humfi et P, u, Leid.; om, rell. \parallel uirtutes: - tem $M \parallel 2$. Tacho: Thaco $M \parallel$ isset PA, u: isset B, $RM \parallel$ accubuisset: et add, $\ell \parallel$ huic R: hue rell. \parallel obsoleto: abso - $P \parallel$ hommes esse non-beatissimos nos: esse decst in PA, B^{\perp} , u in marg, hommes non-beatissimi esse B^{\perp} hommes non-beatissimi u^{\perp} , $RM\ell$ hommes non-beatissimi [- mis $\pi \parallel 6 \pi$] praeberet: non-pr. 0, $u \parallel 3$, accubabant: accumbeb - $R \parallel 4$, uitulinam PA: — na RM, pleriq. Tilina B.

barbari magis etiam contempserunt, quod eum ignorantia bonarum rerum illa potissimum sumpsisse arbitrahantur.

6. Hic cum ex Aegypto reuerteretur, donatus ab rege Nectenebide ducentis uiginti talentis, quae ille muneri populo suo daret, uenissetque in portum qui Menelai uocantur, iacens inter Cyrenas et Aegyptum, in morbum implicitus decessit. 7. Ibi eum amici, quo Spartam facilius perferre possent, quod mel non habebant, cera circumfuderunt atque ita domum rettulerunt.

XVIII

EUMENES

1. Eumenes Cardianus. Huius si uirtuti par data esset fortuna, non ille quidem maior esset, sed multo illustrior atque etiam honoratior, quod magnos homines uirtute metimur non fortuna. 2. Nam cum aetas eius incidisset in ea tempora, quibus Macedones florerent, multum ei detraxit inter eos uiuenti quod alienae erat ciuitatis neque aliud huic defuit quam generosa stirps. 3. Etsi ille domestico summo genere erat, tamen Macedones eum sibi aliquando anteponi indigne ferebant neque tamen non patiebantur; uincebat enim omnes cura, uigilantia, patientia; calliditate et celeritate ingenii.

^{6.} ab rege P: a r. rell. \parallel Nectenebide: Nectanab - u Notanab - A, B, R notonabine P Nathabide M \parallel uiginti: triginta u \parallel Menelai: Mena - B \parallel · 7, perferre possent: posset perferri Leid. \parallel cera: cae - u, RM \parallel circumfuderunt: - fund - A.

^{1.} Cardianus: Kar - $PA \parallel$ data: clara $M \parallel$ esset Fleckeisen: deest in libris \parallel 2. multum: bis habet $P \parallel$ inter eos: om. $M \parallel$ 3. ferebant: - bat $P \parallel$ neque: namque u, M.

- 4. Hic peradulescentulus ad amicitiam accessit Philippi, Amyntae filii, breuique tempore in intimam peruenit familiaritatem : fulgebat enim iam in adulescentulo indoles uirtutis. 5. Itaque eum habuit ad manum scribae loco, quod multo apud Graios honorificentius est quam apud Romanos. Namque apud nos, re uera sicut sunt, mercennarii scribae existimantur; at apud illos e contrario nemo ad id officium admittititur nisi honesto loco et fide et industria cognita, quod necesse est omnium consiliorum eum esse participem. 6. Hunc locum tenuit amicitiae apud Philippum annos septem. Illo interfecto eodem gradu fuit apud Alexandrum annos tredecim. Nouissimo tempore praefuit etiam alterae equitum alae quae Hetaerice appellabatur. Vtrique autem in consilio semper affuit et omnium rerum habitus est particeps.
- 2. Alexandro Babylone mortuo, cum regna singulis familiaribus dispertirentur et summa rerum tradita esset tuenda eidem cui Alexander moriens anulum suum dederat, Perdiccae 2. (ex quo omnes coniecerant eum regnum ei commississe, quoad liberi eius in suam tutelam peruenissent; aberat enim Crateros et Antipater qui antecedere hunc uidebantur; mertuus erat Hephaestio, quem unum Alexander, quod facile intelligi posset,

^{4.} Amyntae:- thae PA, $B \parallel$ fulgebat: euge - $A \parallel 5$. habuit ad m.; a. m., h. $R \parallel$ namque: nam $M \parallel$ mercennarii PA:- cena - rell. \parallel at: et $R \parallel$ e contrario R: om. rell. \parallel 6. alterae Gif. PA, R:- ri B, u, $M \parallel$ Hetaerice Gif.: hete - PA, u ethe - PA; u appellabatur:- latur A¹ \parallel in: om. M.

^{2.} dispertirentur : - part - $M \parallel$ anulum : ân - $M \parallel$ Perdiceae : Perdioce B - dicae RM [sic alias] 2. commisses u in marg. : commisses u to el commendasse PA, Bu, RF)., Leid. commendasse π , u \(^1, $M \parallel$ aberat PA, B : - rant rell. \parallel Crateros : Crath - [- us M] pleriq. [sic alias] \parallel Hephaestio : Ephes - PA, B, u, R Ephesejo M.

plurimi fecerat), hoc tempore data est Eumeni Cappadocia siue potius dicta; nam tum in hostium erat potestate. 3. Hunc sibi Perdiccas adiunxerat magno studio, quod in homine fidem et industriam magnam uidebat, non dubitans, si eum pellexisset, magno usui fore sibi in iis rebus quas apparabat. Cogitabat enim, quod fere omnes in magnis imperiis concupiscunt, omnium partis corripere atque complecti. 4. Neque uero hoc ille solus fecit, sed ceteri quoque omnes qui Alexandri fuerant amici. Primus Leonnatus Macedoniam praeoccupare destinauit. Hic multis magnisque pollicitationibus persuadere Eumeni studuit ut Perdiccam desereret ac secum faceret societatem. 5. Cum perducere eum non posset, interficere conatus est et fecisset, nisi ille clam noctu ex praesidiis eius effugisset.

3. Interim conflata sunt illa bella, quae ad internicionem post Alexandri mortem gesta sunt, omnesque concurrerunt ad Perdiccam opprimendum. Quem etsi infirmum uidebat, quod unus omnibus resistere cogebatur, tamen amicum non deseruit neque salutis quam fidei fuit cupidior. 2. Praefecerat hunc Perdiccas ei parti Asiae quae inter Taurum montem iacet atque Hellespontum et illum unum opposuerat Europaeis aduersariis; ipse Aegyptum oppugnatum aduersus Ptolemaeum erat profectus. 3. Eumenes cum neque magnas copias neque firmas haberet, quod et inexercitatae et

^{2.} Eumeni: Eumei $A \parallel$ siue potius: siue [per compend.] pocius $P \parallel 3$, partis: - tes B, $R \parallel 4$, ille: tempore M [per compend.] \parallel fuerant: - runt $M \parallel$ Leonnatus: - ona - $RM \parallel$ destinauit u: praedes - [- auerat M] $libri \parallel$ hic P, u: his A, $R \parallel$ magnisque: magnis $M \parallel 5$. noctu: om, M,

^{3.} internicionem P, M: - nit - A, R - necio - u - emptio - $B \parallel 2$. hunc PA, B: eum $u, RM \parallel$ adversus: - sum $P, A \parallel$ Ptolemaeum: Ptholome - A, B tholome - $P \parallel 3$. quod et: et om. u, M

non multo ante erant contractae, aduentare autem dicerentur Hellespontumque transisse Antipater et Crateros magno cum exercitu Macedenum, uiri cum claritate tum usu belli praestantes 4. (Macedones uero milites ea tum erant fama, qua nunc Romani feruntur; etenim semper habiti sunt fortissimi, qui summam imperii potirentur), Eumenes intellegebat, si copiae suae cognossent aduersus quos ducerentur, non modo non ituras, sed simul cum nuntio dilapsuras. 5. Itaque hoc ei uisum est prudentissimum, ut deuiis itineribus milites duceret in quibus uera audire non possent et iis persuaderet se contra quosdam barbaros profiscisci 6. itaque tenuit hoc propositum ut prius in aciem exercitum eduxerit procliumque commiserit, quam milites sui scirent cum quibus arma conferrent. Effecit etiam illud locorum praeoccupatione, ut equitatu potius dimicaret, quo plus ualebat, quam peditatu, quo erat deterior.

4. Quorum acerrimo concursu cum magnam pertem diei esset pugnatum, cadit Crateros dux et Neoptolemus qui secundum locum imperii tenebat. Cum hoc concurrit ipse Eumenes. 2. Qui cum inter se complexi in terram ex equis decidissent, ut facile intelligi possent inimica mente contendisse animoque magis etiam pugnasse quam corpore, non prius distracti sunt quam alterum anima relinqueret. Ab hoc aliquot plagis Eu-

4. pugnatum u: opp - libri || Neoptolemus : - ptho - A - ptolo - B - phole - M || 2. possent PA, u: sset - B, RM || relin-

queret PA, u: - liquerit rell.

^{3.} cum clarit. B,R: tum clar. $PA,u,M\parallel 4$. tum A,B,R: tunc $P,u,M\parallel$ habiti sunt: s. h. $u\parallel$ summam PA,RMF,S: - mum Dan. - ma $B,u\parallel$ cognossent: - seerent $RM\parallel 5$. ciuisum est Nipperdey: cius fuit $libri\parallel prudentissimom pleriq$: consilium add.u,RM). \parallel deuis: denis $M\parallel 6$. ut V: et pleriq. \parallel exercitum: om. $u\parallel$ culture V: - xit pleriq. \parallel commiserit V: - sit pleriq. \parallel deterior P,RM: - re A,B,u.

menes uulneratur neque eo magis ex proelio excessit, sed acrius hostis institit. 3. Hic equitibus profligatis, interfecto duce Cratero, multis praeterea et maxime nobilibus captis pedester exercitus, quod in ea loca erat deductus ut inuito Eumene elabi non posset, pacem ab eo petit. Quam cum impetrasset, in fide non mansit et se, simul ac potuit, ad Antipatrum recepit. 4. Eumenes Craterum ex acie semiuiuum elatum recreare studuit; cum id non posset, pro hominis dignitate proque pristina amicitia (namque illo usus erat Alexandro uiuo familiariter) amplo munere extulit ossaque in Macedoniam uxori eius ac liberis remisit.

5. Haec dum apud Hellespontum geruntur, Perdiccas apud Nilum flumen interficitur ab Seleuco et Antigene, rerumque summa ad Antipatrum defertur. Hunc qui deseruerant, exercitu suffragium ferente, capitis absentes damnantur, in his Eumenes. Hac ille perculsus plaga non succubuit neque eo setius bellum administrauit. Sed exiles res animi magnitudinem, etsi non frangebant, tamen minuebant. 2. Hunc persequens Antigonus, cum omni genere copiarum abundaret, saepe in tineribus uexabatur neque umquam ad manum accedere licebat nisi iis locis quibus pauci multis possent resistere. 3. Sed extremo tempore, cum consilio capi non posset, multitudine circumitus est. Hinc tamen

^{2.} hostis Gif. PA, $B\mu$, S: hostibus π , μ , $RM \parallel$ institit: -sistit $P \parallel 3$, pedester: -tris $RM \parallel 4$, usus erat: μ , furrat $R \parallel$ munere Gif, $PA^{\perp}\theta$, B: morere π funere A s. L, RM.

^{5.} haec: hic $P \parallel$ apud Nil. fl. int.: a.f. N. i. M i. a.f. N. $R \parallel$ ab P: a $rell. \parallel$ Antigene van Staveren: Antigeno libri \parallel hunc nos: deest in libris \parallel deserurerant: - ruaerat $[per\ compend.]$ P - ruerunt M desciuerant $R \parallel$ exercitu: - $t\ddot{u}$ $P \parallel$ in his: in hiis P om. $M \parallel$ perculsus: - cussus $u \parallel$ tamen: non add. $M \parallel$ 2. pauci mul. pos. res. PA, B: pa. po. r. m. R pa.po. m. r. u m. po. pa. r. $M \parallel$ 3. circumitus PA, u: - cuitus B, R circumentus M, dett.

multis suis amissis se expediuit et in castellum Phrygiae quod Nora appellatur confugit. 4. In quo cum circumsederetur et uereretur ne uno loco manens equos militares perderet, quod spatium non esset agitandi, callidum fuit eius inuentum quemad modumstansiumentum concalfieri exercerique posset, quo libentius et cibo uteretur et a corporis motu non remoueretur. 5. Substringebat caput loro altius quam ut prioribus pedibus plene terram posset attingere dein uerberibus cogebat exultare posterioribus et calces remittere; qui motus non minus sudorem excutiebat quam si in spatio decurreret. 6. Quo factum est, quod omnibus mirabile est uisum, ut aeque iumenta nitida ex castello educeret, cum complures menses in obsidione fuisset, ac si in campestribus ea locis habuisset, 7. In hac conclusione, quotienscumque ualuit, apparatum et munitiones Antigoni alias incendit, alias disiecit. Tenuit autem se uno loco, quamdiu hiems fuit, quod castra sub diuo habere non poterat. Vt uero uer appropinquabat, simulata deditione, dum de condicionibus tractat, praefectis Antigoni imposuit seque ac suos omnis extraxit incolumis.

^{3.} Phrygiae: $om.R \parallel \text{Nora}$: hora $M \parallel 4$. cum circ.: cum $om.M \parallel$ cius: $om.P \parallel$ concalfieri PA, u: concalefieri π , $B\mu$, RF calefieri $M \parallel 5$. caput loro: loco cap. $M \parallel$ plene PA s. t., u in marg.: plane rell. \parallel dein P: deinde rell. \parallel uerberibus nos: post uersibus A posterioribus $RF\lambda$, V and posterioribus nos: deest in libris \parallel calces: calcesque $u \parallel$ decurreret: - rent $u \parallel 6$, mirabile: - bilare $A \parallel$ ac sideonical conclusione: $om.M \parallel 7$. ualuit Leid.: uol - $rell \parallel$ apparatum: et $\{ut M\}$ appa. u, $RM \parallel$ disiecit: dedisi - $P \parallel$ hiems $\{hyemps P\}$ fuit Gif. P, u: $\{f$, h, $\{hy - A, RM - mps B\}$ rell. $\{h\}$ castra: - trum $\{h\}$, $\{h\}$ sub diuo $\{h\}$, $\{h\}$, $\{h\}$ sub diuo $\{h\}$, $\{h$

6. Ad hunc Olympias, mater quae fuerat Alexandri, cum litteras et nuntios misisset in Asiam consultum. utrum repetitum in Macedoniam ueniret (nam tum in Epiro habitabat) et [eas] res occuparet, 2, huicille primum suasit, ne se moueret et exspectaret, quoad Alexandri filius regnum adipisceretur; sin aliqua cupiditate raperetur in Macedoniam, obliuisceretur omnium iniuriarum et in neminem acerbiore uteretur imperio, 3. Horum illa nihil fecit, nam et in Macedoniam profecta est et ibi crudelissime se gessit. Petit autem ab Eumene absente ne pateretur Philippi domus ac familiae inimicissimos stirpem quoque interimere ferretque opem liberis Alexandri. 4. Quam ueniam si daret, quam primum exercitus pararet quos sibi subsidio adduceret. Id quo facilius faceret, se omnibus praefectis qui in officio manebant misisse litteras, ut ei parerent eiusque consiliis uterentur. 5. His rebus Eumenes permotus satius duxit, si ita tulisset fortuna, perire bene meritis referentem gratiam quam ingratum uiuere,

7. Itaque copias contraxit, bellum aduersus Antigonum comparauit. Quod una erant Macedones complures nobiles, in iis Peucestes qui corporis custos fuerat Alexandri, tum autem obtinebat Persidem, et Antigenes cuius sub imperio phalanx erat Macedonum, inuidiam uerens (quam tamen effugere non potuit), si potius ipse alie-

^{6.} repetitum: - tam $M \parallel$ in Macedoniam ueniret: in *punct. del. B* iret Macedoniam $u \parallel$ Epiro: Epy-PA, $B \parallel$ res nos: eas res *libri* \parallel 2. aliqua: cuperetur add. $PA \parallel$ oblivisceretur omn. ini.: om. i. ob. u, $M \parallel$ 3. illa nihil PA, B: n. i. u, $RM \parallel$ petit: it $B \parallel$ ac familiae: om. $M \parallel$ stirpem quoque: om. $M \parallel$ 4. id: in $P \parallel$ uterentur: ret. $P \parallel$ 5, repus: uerbis u. $M \parallel$

^{4.} id.: in $P \parallel$ uterentur: - ret - $P \parallel 5$, rebus: uerbis u, M. 7. comparauit: λ si π si u in marg. \parallel Peucestes M: Peucee - PA Penores - B Pancrestes R fuit add, $u \parallel$ Antigenes: Antigonus RM - gonem $B \parallel$ si potius: si ipse pocius $P \parallel$ alienigena: - nas M.

nigena summi imperii potiretur quam alii Macedonum, quorumibi erat multitudo, 2. in principi is Alexandrinomine tabernaculum statuit in eoque sellam auream cum sceptro ac diademate iussit poni eoque omnes cottidie conuenire, ut ibi de summis rebus consilia caperentur, credens minore se inuidia fore, si specie imperii nominisque simulatione Alexandri bellum uideretur administrari. 3. Quod effecit. Nam cum non ad Eumenis principia, sed ad regia conueniretur atque ibi de rebus deliberaretur, quodam modo latebat, cum tamen per eum unum gererentur omnia.

8. Hic in Paraetacis cum Antigono conflixit non acie instructa, sed in itinere, eumque male acceptum in Mediam hiematum coegit redire. Ipse in finitima regione Persidis hiematum copias diuisit, non ut uoluit, sed ut militum cogebat uoluntas. 2. Namque illa phalanx Alexandri Magni, quae Asiam peragrarat deuiceratque Persas, inueterata cum gloria tum etiam licentia, non parere se ducibus, sed imperare postulabat, ut nunc ueterani faciunt nostri. Itaque periculum est ne faciant quod illi fecerunt, sua intemperantia nimiaque licentia ut omnia perdant neque minus cos, cum quibus steterint quam aduersus quos fecerint. 3. Quod si quis illorum ueteranorum legat facta, paria horum cognoscat neque rem ullam nisi tempus interesse iudicet. Sed ad illos reuertar. Hiberna sumpserant non ad usum belli,

^{2.} Alexandri nom.; n. Allexandri M \parallel tabernaculum sta.; s. t. M \parallel specie : spé PA \parallel administrari Nipperdey : - re libri \parallel 3. effecit Heusinger: et fecit libri.

^{8.} in Paraetacis Dan, PA, u: impar aetatis $\emptyset, B, RMF\lambda$. Liematum coe. red.: c. r. hyematum $R \parallel$ finitima regione: -mā - në $R \parallel$ sed ut: ut $om, M \parallel 2$. cum glo. M: tum g. $PA, B, R \parallel$ parere se: parë se A parere de $P \parallel$ imperare: se $add. M \parallel 3$, sumpserant: -rat u.

sed ad ipsorum luxuriam, longeque inter se discesserant. 4. Haec Antigonus cum comperisset intellegeret que se parem non esse paratis aduersariis, statuit aliquid sibi consilii noui esse capiendum. Duae erant uiae qua ex Medis, ubi ille hiemabat, ad aduersariorum hibernacula posset perueniri. 5. Quarum breuior per loca deserta, quae nemo incolebat propter aquae inopiam, ceterum dierum erat fere decem ; illa autem qua omnes commeabant altero tanto longiorem habebat anfractum, sed erat copiosa omniumque rerum abundans. 6. Hac si proficisceretur, intellegebat prius aduersarios rescituros de suo aduentu quam ipse tertiam partem confecisset itineris; sin per loca sola contenderet, sperabat se imprudentem hostem oppressurum. 7. Ad hanc rem conficiendam imperauit quam plurimos utris atque etiam culleos comparari, post haec pabulum, praeterea cibaria cocta dierum decem, ut quam minime fieret ignis in castris. Iter quo habeat omnis celat. Sic paratus, qua constituerat proficiscitur.

9. Dimidium fere spatium confecerat, cum ex fumo castrorum eius suspicio allata est ad Eumenem hostem appropinquare. Conueniunt duces; quaeritur quid opus sit facto. Intellegebant omnes tam celeriter copias ipserum contrahi non posse quam Antigonus adfuturus uide-

^{3.} discesserant P, u: discen - A dissense - B, $RM \parallel 4$. haec u: hie P (in A compend. quod uel hoc uel haec significal] \parallel comperisset: conp - $A \parallel$ parem non esse: parum n. e. P n. e. p. $R \parallel$ aliquid: - quot $P \parallel$ Medis u, RM: - dis PA, $B \parallel$ 5. tanto: - tum $R \parallel$ 6. ipse: ille $RM \parallel$ 7. utris A, B, R: - tres P uires $M \parallel$ culleos: - ule - $R \parallel$ ut: quae add. $M \parallel$ iter $P\pi$, u, M: item $A\theta$, Bu, $RF \parallel$ quo π : quot θ , $B \parallel m$., R quom F quod rell. \parallel habeat Nipperdey: habebat $libri \parallel$ omnis: - es B, $M \parallel$ celat: caelabat M.

9. fumo: \mathfrak{fl} - PA θ , $B \parallel$ quaeritur: - rere B.

batur, 2. Hic omnibus titubantibus et de rebus summis desperantibus. Eumenes ait, si celeritatem uelint adhibere et imperata facere, quod antea non fecerint, se rem expediturum, Nam quod diebus quinque hostis transisse posset, se effecturum ut non minus totidem dierum spatio retardaretur : quare circumirent, suas quisque contraheret copias. 3. Ad Antigoni autem refrenandum impetum tale capit consilium. Certos mittit homines ad infimos montes, qui obuii erant itineri aduersariorum, iisque praccioit ut prima nocte, quam latissime possint, ignis faciant quam maximos atque hos secunda uigilia minuant, 4. tertia perexiguos reddant, et assimulata castrorum consuetudine suspicionem iniciant hostibus, iis locis esse castra ac de corum aduentu esse praenuntiatum; idemque postera nocte faciant. 5. Quibus imperatum crat diligenter praeceptum curant. Antigonus tenebris obortis ignis conspicatur; credit de suo aduentu esse auditum et aduersarios illuc suas contraxisse copias. 6. Mutat consilium et, quoniam imprudentes adoriri non possit, flectit iter suum et illum anfractum longiorem copiosae uiae capit ibique diem unum opperitur ad lassitudinem sedandam militum ac reficienda iumenta, quo integriore exercitu decerneret.

10. Sic Eumenes callidum imperatorem uicit consilio celeritatemque impediuit cius neque tamen multum pro-

^{2.} rebus summis: s.r.u \parallel antea P: anterell. \parallel suas: -asque u, $M \parallel$ contraheret cop.: cop. con. u, $M \nmid 3$. refrenandum: referendum $M \parallel$ certos: caeteros [per compend]. $R \mid$ erant pleriq: eant π , u, $R \mid$ litheri: multitudini λ . \uparrow praceipit Lambin: - cep libri \parallel minuant: numerat P [per compend.] \parallel 4. tertia: terra PA \parallel assimulata: - simi - B \parallel essec.: fuisse c. u \parallel idemque BM: itemque PA, B, u, S \parallel postera: post F \parallel 5. erat: om. M = 6. imprudentis Lambin [sed is tes]: - tem libri \parallel possit: — sset rell. \parallel opperitur: ope — PA, u \parallel decerneret: - creueret F.

10. Sie Heusinger: hie libri.

fecit. 2. Nam inuidia ducum cum quibus erat perfidiaque Macedonum ueteranorum, cum superior proelio discessisset, Antigono est deditus, cum exercitus ei ter ante separatis temporibus iurasset se eum defensurum neque umquam deserturum. Sed tanta fuit nonnullorum uirtutis obtrectatio ut fidem amittere mallent quam cum non perdere, 3. Atqui hunc Antigonus, cum ei fuisset infestissimus, conservasset si per suos esset licitum, quod ab nullo se plus adiuuari posse intellegebat in iis rebus quas impendere iam apparebat omnibus. Imminebant enim Seleucus, Lysimachus, Ptolemaeus, opibus iam ualentes, cum quibus ei de summis rebus erat dimicandum. 4. Sed non passi sunt ii qui circa erant, quod uidebant Eumene recepto omnis prae illo parui futuros. Ipse autem Antigonus adeo erat incensus ut nisi magna spe maximarum rerum leniri non posset.

11. Itaque cum eum in custodiam dedisset et praefectus custodum quaesisset quem ad modum seruari uellet: «Vt acerrimum » inquit « leonem aut ferocissimum elephantum ». Nondum enim statuerat, conseruaret eum necne. 2. Veniebat autem ad Eumenem utrumque genus hominum, et qui propter odium fructum oculis ex eius casu capere uellent, et qui propter ueterem amicitiam colloqui consolarique cuperent, multietiam, qui eius formam cognoscere studebant, qualis esset, quem tam diu tamque ualde timuissent, cuius in pernicie positam spem habuissent uictoriae. 3. At Eumenes, cum diutius in

11. et praef. : et om. $M \parallel$ nondum : non $M \parallel$ conservaret : - re $M \parallel 2$. tamque : tamquam P

^{2.} Macedonum: militum M. $M \parallel$ discessisset: dic - $A \parallel$ eiter: eius ter $R \parallel$ neque H: nec rell. \parallel perdere: prod - $M \parallel$ 3. atqui u: - que rell. \parallel ab nullo: a n. P, B.

uinclis esset, ait Onomarcho, penes quem summa imperii erat custodiae, se mirari quareiam tertium diem sic delineretur: non enim hoc conuenire Antigoni prudentiae, ut sic uteretur uicto; quin aut interfici aut missum fieri iuberet. 4. Hic cum ferocius Onomarcho loqui uideretur: « Quid? tu » inquit « animo si isto eras, cur non in proelio cecidisti potius quam in potestatem inimici uenires? » 5. Huic Eumenes: « Vtinam quidem istud euenisset! sed eo non accidit, quod numquam cum fortiore sum congressus; non enim cum quoquam arma contuli, quin is mihi succubuerit. » Neque id erat falsum; non enim uirtute hostium, sed amicorum perfidia decidit.

*** Nam et dignitate fuit honesta et uiribus ad laborem ferendum firmis neque tam magno corpore quam figura uenusta.

12. De hoc Antigonus cum solus constituere non auderet, ad consilium rettvlit. Hie cum omnes primo perturbati admirarentur non iam de eo sumptum esse supplicium a quo tot annos adco essent mele habiti ut saepe ad desperationem forent adducti quique maximos duces interfecisset, 2. denique in quo uno tantum esset ut, quoad ille uiueret, ipsi securi esse non possent, interfecto nihil habituri negotii essent; postremo, si illi redderet salutem, [quaerebant] quibus amicis esset usurus?

^{12.} primo : om, R uel primo M || adeo : om, R || essent male : m, e. R1m, || quique : tot add, u || 2. tantum esset PA : e.t. rell, || redderet : - rent P || salutem || Pluyyers : quaerebant add, libri.

sese enim cum Eumene apud eum non futuros. 3. Hic cognita consilii uoluntate tamen usque ad septimum diem deliberandi sibi spatium reliquit. Tum autem, cum iam uereretur ne qua seditio exercitus oreretur, uetuit quemquam ad eum admitti et cottidianum uictum remoueri iussit; nam negabat se ei uim allaturum qui aliquando fuisset amicus. 4. Hic tamen non amplius quam triduum fame fatigatus, cum castra mouerentur, insciente Antigono iugulatus est a custodibus.

13. Sic Eumenes annorum v et xL, cum ab anno uicesimo, uti supra ostendimus, septem annos Philippo apparuisset, tredecim apud Alexandrum eundem locum obtinuisset, in his unum equitum alae praefuisset, post autem Alexandri Magni mortem imperator exercitus duxisset summosque duces partim reppulisset, partim interfecisset, captus non Antigoni uirtute, sed Macedonum periurio talem habuit exitum uitae. 2. In quo quanta omnium fuerit opinio eorum qui post Alexandrum Magnum reges sunt appellati, ex hoc facillime potest iudicari quod nemo Eumene uiuo rex appellatus est, sed praefectus, 3. eidem post huius occasum statim regium ornatum nomenque sumpserunt neque, quod initio praedicarant, se Alexandri liberis regnum seruare, praestare uoluerunt et eo uno propugnatore sublate quid sentirent aperuerunt. Huius sceleris prin-

^{2.} enim: $om.M \parallel 3$. iam: $om.M \parallel$ oreretur: ori-libri \parallel quemquam ad eum: a. e. q. $M \parallel$ remoueri: am - $RM \parallel$ allaturum: ill - P^a [corr. ex all -].

cipes fuerunt Antigonus, Ptolemaeus, Seleucus, Lysimachus, Cassandrus. 4. Antigonus autem Eumenem mortuum propinquis eius sepeliundum tradidit. Hi militari honestoque funere, comitante toto exercitu, humauerunt ossaque eius in Cappadociam ad matrem atque uxorem liberosque eius deportanda curarunt.

XIX

PHOCION

1. Phocion Atheniensis etsi saepe exercitibus praefuit summosque magistratus cepit, tamen multo cius
notior integritas est uitae quam rei militaris labor. Itaque huius memoria est nulla, illius autem magna fama,
ex quo cognomine Bonus est appellatus. 2. Fuit enim
perpetuo pauper, cum dicitissimus esse posset propter
frequentis delatos honores potestatesque summas, quae
ei a populo dabantur. 3. Hie cum a roge Philippo munera
magnae pecuniae repudiaret legatique hortarentur accipere simulque admonerent, si ipse iis facile careret,
liberis tamen suis prospiceret, quibus difficile esset
in summa paupertate tantam paternam tueri gleriam,
4. his ille: «Si mei similes erunt, idem hie » inquit « agelfus illos alet qui me ad hanc dignitatem perduxit; sin

^{3.} Ptolemaeus : Ptholo - $PA \parallel \text{Cass-andrus } PA, B, u, R$: Casander $M \parallel 4$, sepelinndum P, u : - lien - rell. \parallel atque : om. $M \parallel$ deportanda : - do P.

^{1.} integritas est M ; e. i. u est om, rell. $\|$ autem ; est add. R $\|$ magna fama ; f. m. M $\|$ 2. diuits simus Gaf. P.1, u ; diti - B, RM frequentis : - tes P, u, M 3. magnae ; - meque M $\|$ acciper : - ret B corr, - admonerant : ammoneret A $\|$ facile : - leque P $\|$ 4, idem : om, u $\|$ sin : sui P, M.

dissimiles sunt futuri, nolo meis impensis illorum ali augerique luxuriam ».

2. Eidem cum prope ad annum octogesimum prospera peruenisset fortuna, extremis temporibus magnum in odium peruenit suorum ciuium, 2, primo quod cum Demade de urbe tradenda Antipatro consenserat eiusque consilio Demosthenes cum ceteris qui bene de re publica meriti existimabantur populi scito in exilium erant expulsi. Negue in eo solum offenderat, quod patriae male consuluerat, sed etiam quod amicitiae fidem non praestiterat, 3. Namque auctus adiutusque a Demosthene eum quem tenebat ascenderat gradum, cum aduersus Charetem eum subornaret ; ab eodem in iudiciis, cum capitis causam diceret, defensus aliquotiens liberatus discesserat. Hunc non solum in periculis non defendit, sed etiam prodidit. 4. Concidit autemmaxime uno crimine, cum apud eum summum esset imperium populi Atheniensium*, quod, cum Nicanorem, Cassandri praefectum, insidiari Piraeo sine quo Athenae omnino esse non possunt * a Dercylo moneretur eidemque postularet ut prouideret ne commeatibus ciuitas priuaretur. huic audiente populo Phocion negauit esse periculum seque eius rei obsidem fore pollicitus est. 5. Neque ita

^{2.} peruenisset: prou - $B \parallel 2$. quod P, u, Leid.: om. A, B, $RM \parallel$ populi scito: sc. pop. Leid. plebise - B, $M \parallel$ expulsi: missi et expulsi Leid. depulsi $F \parallel$ offenderat: om. $P \parallel$ etiam quod: etiam quo $u \parallel 3$. ascenderat: adscenderet $A \parallel$ Charetem B, u, M: Carethem PA, $R \parallel$ capitis: - te $\theta \parallel$ diceret: deberet $\theta \parallel 4$. autem max.: m. a. $u \parallel$ crimine: quod [qui M] add. $libri \parallel$ Atheniensium nos: post Piraeo habent $libri \parallel$ quod cum nos: et $libri \parallel$ Nicanorem: Nyc - PA, B [sic $in[ra] \parallel$ sine quo — possunt: nos transposuimus ea uerba, praeeunte Pluygers [sed is post est potitus], quae post uoluit in fine capituli habent $libri \parallel$ Dercylo: clercylo: A Darcylo [- llo u] u, $M \parallel$ eidemque libri: $id - u \parallel$ commeatibus: come - A, M.

multo post Nicanor Piraeo est potitus. Ad quem recuperandum cum populus armatus concurrisset, ille non modo neminem ad arma uocauit, sed ne armatis quidem praeesse uoluit.

- 3. Erant co tempore Athenis duae factiones, quarum una populi causam agebat, altera optimatium. In hac erat Phocion et Demetrius Phalereus. Harum utraque Macedonum patrociniis utebatur; nam populares Polyperchonti fauebant, optimates cum Cassandro sentiebant. 2. Interim a Polyperchonte Cassandrus Macedonia pulsus est. Quo facto populus superior factus statim duces aduersariae factionis capitis damnatos patria propulit, in his Phocionem et Demetrium Phalereum, deque ea re legatos ad Polyperchontem misit qui ab eo peterent ut sua decreta confirmaret. Huc eodem profectus est Phocion. 3. Quo ut uenit, causam apud Philippum regem uerbo, re ipsa quidem apud Polyperchontem iussus est dicere; namque is tum regiis rebus pracerat. 4. Hic cum ab Agnone accusatus esset. quod Piraeum Nicanori prodidisset, ex consilii sententia in custodiam coniectus Athenas deductus est, ut ibi de eo legibus fieret iudicium.
- 4. Hue ut peruentum est, cum propter actatem pedibus iam non ualeret uchiculoque portaretur,

magni concursus sunt facti, cum alii, reminiscentes ueteris famae, aetatis misererentur, plurimi uero ira exacuerentur propter proditionis suspicionem [Piraci] maximeque quod aduersus populi commoda in senectute steterat. 2. Qua de re ne perorandi quidem ei data est facultas [et dicendi causam]. Inde iudicio legitimis quibusdam confectis damnatus, traditus est undecimuiris, quibus ad supplicium more Atheniensium publice damnati tradi solent. 3. Hic cum ad mortem duceretur, obuius ei fuit Euphiletus, quo familiariter fuerat usus. Is cum lacrimans dixisset: « O quam indigna perpeteris Phocion! » huic ille: « At non inopinata; »inquit « hunc enim exitum plerique clari uiri habuerunt Athenienses. » 4. In hoc tantum fuit odium multitudinisut nemo ausus sit eum liber sepelire. Itaque a seruis sepultus est.

XX

TIMOLEON

1. Timoleon Corinthius. Sine dubio magnus omnium iudicio hic uir exstitit. Namque huic uni contigit, quod nescio an nulli, ut et patriam in qua erat natus oppressam a tyranno liberaret et a Syracusanis quibus auxilio

^{1.}ira: om. $R \parallel$ suspicionem ed. Iunt.: Piraei add. $libri \parallel$ steterat: stat - $P \parallel 2$. qua de re ne pleriq.: quo harene $PA \parallel$ facultas u: et dicendi causam add. $libri \parallel$ legitimis quibusdam: legittimis cuiusdam $P \parallel 3$. Euphiletus PA, R: Emph - B, u, $M \parallel 4$. tantum fuit: f. t. $R \parallel$ liber V in marg., pleriq.: liber π , M, $V^{\perp}\Sigma$.

^{1.} Timoleon: Thi - A, B Thy - P [sic fere semper] \parallel Corinthius: - eus $M \parallel$ contigit: - ting - $A \parallel$ nulli π^1 Lambin: ulli π [n lineola del.] rell. \parallel Syracusanis P, M [an punct. del. 1m.]: Syracusis rell.

erat missus iam inueteratam seruitutem depelleret totamque Siciliam, multos annos bello uexatam a barbarisque oppressam, suo aduentu in pristinum restitueret. 2. Sed in his rebus non simplici fortuna conflictatus est et, id quod difficilius putatur, multo sapientius tulit secundam quam aduersam fortunam, 3. Nam cum frater eius Timophanes, dux a Corinthiis delectus, tyrannidem per milites mercennarios occupasset particepsque regni posset esse, tantum afuit a societate sceleris ut antetulerit ciuium suorum libertatem fratris saluti et parere legibus quam imperare patriae satius duxerit. 4. Hac mente per haruspicem communemque affinem, cui soror ex eisdem parentibus nata nupta erat, fratrem tyrannum interficiundum curauit. Ipse non modo manus non attulit, sed ne aspicere quidem fraternum sanguinem uoluit. Nam dum res conficeratur procul in praesidio fuit, ne quis satelles posset succurrere. 5. Hoc praeclarissimum eius factum non pari modo probatum est ab omnibus; nonnulli enim laesam ab eo pietatem putabant et inuidia laudem uirtutis obterebant. Mater uero post id factum neque domum ad se filium admisit neque aspexit quin eum fratricidam impiunique detestans compellaret. 6. Ouibus rebus ille adeo est commotus ut nonnumquam

uitae finem facere uoluerit atque ex ingratorum hominum conspectu morte decedere.

- 2. Interim Dione [Syracusis] interfecto Dionysius rursus Syracusarum potitus est. Cuius aduersarii opem a Corinthiis petierunt ducemque quo in bello uterentur postularunt. Huc Timoleon missus incredibili felicitate Dionysium tota Sicilia depulit, 2, Cum interficere posset, noluit tutoque ut Corinthum perueniret effecit, quod utrorumque Dionysicrum opibus Corinthii saepe adiuti fuerant, cuius benignitatis memoriam uolebat exstare eamque praeclaram uictoriam ducebat in qua plus esset clementiae quam crudelitatis, postremo ut non solum auribus acciperetur, sed etiam oculis cerneretur quem ex quanto regno ad quam fortunam detulisset. 3. Post Dionysii decessum cum Hiceta bellauit, qui aduersatus erat Dionysio; quem non odio tyrannidis dissensisse, sed cupiditate indicio fuit quod ipse expulso Dionysio imperium 'dimittere noluit. 4. Hoc superato Timoleon maximas copias Karthaginiensium apud Crinissum flumen fugauit ac satis habere coegit si liceret Africam obtinere, qui iam complures annos possessionem Siciliae tenebant. Cepit etiam Mamercum, Italicum ducem, hominem bellicosum et potentem qui tyrannos adjutum in Siciliam nenerat.
- 3. Quibus rebus confectis cum propter diuturnitatem belli non solum regiones, sed etiam urbes desertas uide-

^{2.} Dione nos: Syracusis add. libri \parallel Syracusarum - anorum M tyrannide add. $V \Sigma \parallel$ petierunt: - iue - $RM \parallel$ huc Tim.; hunc Tym - $PA \parallel 2$. quod: quid $A \parallel$ in qua: ex qua $M \parallel$ quem ex Pluygers: quem et ex $libri \parallel$ detulisset: detrusi - M depuli - $u \parallel 3$. Hiceta Bosius: Hecata PA, M, u Heccta B Heccata $R \parallel$ adu. erat: adu. fuerat u, $M \parallel$ quem P, B^2 , u, RM: q\overline{\text{i}} A, $B^1 \parallel$ ipse: - so $P \parallel 4$. Karthaginiensium: - ginens - PA Carth - rell. \parallel Crinissum: - mnissum $M \parallel$ habere: hinc M.

ret, conquisiuit quos potuit primum Siculos, dein Corintho arcessiuit colonos, quod ab iis initio Syracusae erant conditae. 2. Ciuibus ueteribus sua restituit, nouis bello uacuefactas possessiones divisit, urbium moenia disiecta fanaque deleta refecit, ciuitatibus leges libertatemque reddidit; ex maximo bello tantum otium totae insulae conciliauit, ut hic conditor urbium carum, non illi qui initio deduxerant uideretur. 3. Arcem Syracusis, quam munierat Dionysius ad urbem obsidendam, a fundamentis disiecit, cetera tyrannidis propugnacula demolitus est deditque operam ut quam minime multa uestigia seruitutis manerent. 4. Cum tantis esset opibus, ut ctiam inuitis imperare posset, tantum autem amorem haberet omnium Siculorum ut nullo recusante regnum obtineret, maluit se diligi quam metui. Itaque, cum primum potuit, imperium deposuit ac priuatus Syracusis, quod reliquum uitae fuit, uixit. 5. Neque uero id imperite fecit : nam quod ceteri reges imperio potuerunt, hic beniuolentia tenuit. Nullus honos huic defuit neque postea res ulla Syracusis gesta est publice de qua prius sit decretum quam Timoleontis sententia cognita. 6. Nullius umquam consilium non modo antelatum, sed ne comparatum quidem est. Neque id magis beniuolentia factum est quam prudentia.

4. Hic cum actate iam prouectus esset, sine ullo morbo lumina oculorum amisit. Quam calamitatem ita

^{3,} dcin: deinde $M \parallel$ Corintho: - thos 0 2 m. \parallel arcessiuit accers - B, $RM \parallel$ 2, deleta: deserta pleriq, diruta 2 diserta cd. princ. deest in alqt. libris \parallel ex: ct $M \parallel$ totae Gif. PA, B, S: - ti RM, $V \parallel$ 3, munierat: - ine - u, $M \parallel$ 4. amorem hab.: h. a. u, $M \parallel$ obtineret libri: aliqui suspicati sunt hoc verbum corruptum esse \parallel ac prinatus: ac privatit PA et pr. $M \parallel$ Syracusis: om. $R \parallel$ 5, potuerunt: fort, uix potuerunt u in marg. \parallel res ulla Syr.: S. r. u, u, $RM \parallel$ publice: - ca $RM\lambda$.

^{4.} morbo \u03c4 in marg., rell. : dolore \u03c41

moderate tulit, ut neque eum querentem quisquam audicrit neque eo minus priuatis publicisque rebus interfuerit.

2. Veniebat autem in theatrum eum ibi concilium populi haberetur, propter ualetudinem uectus iumentis iunctis, atqueita deuchiculo quaeuidebantur dicebat. Neque hoc illi quisquam tribuebat superbiae; nihil enim umquam neque insolens neque gloriosum ex ore eius exiit. 3. Qui quidem, cum suas laudes audiret praedicari, numquam aliud dixit quam se in ea re maximas diis agere gratias atque habere, quod, cum Siciliam recreare constituissent, tum se potissimum ducem esse uoluissent. Nihil enim rerum humanarum sine deorum numine geri putabat; itaque suae domi sacellum Automatias constituerat idque sanctissime colebat.

5. Ad hanc hominis excellentem bonitatem mirabiles accesserant casus. Nam proelia maxima natali suo die fecit omnia, quo factum est ut eumdem natalem festum haberet uniuersa Sicilia. 2. Huic quidam Laphystius, homo petulans et ingratus, uadimonium cum uellet imponere quod cum illo se lege agere diceret, et complures concurrissent, qui procacitatem hominis manibus coercere conarentur, Timoleon orauit omnes, ne id facerent. Namque id ut Laphystio et cuivis liceret, se maximos

^{1.} moderate: modeste $R \parallel 2$. concilium: cons - P, $u \parallel$ ualetudinem: ualit - P, $M \parallel$ iunctis: om. $R \parallel 3$. dixit: duxit $P \parallel$ maximas [- ma 0] 0, u, $RMF\lambda$: - me PA, $Bu \parallel$ agere gratias: g. a. u, $M \parallel$ constituissent: - sset M constituerunt uel cons ituissent $PA \parallel$ potissimum: potentis - $M \parallel 4$. geri: agi $M \parallel$ Automatias: au = au = au = au Anthomathias A, B, B, B.

^{5.} accesserant: - runt $M \parallel$ suo die : d. s. u, $M \parallel$ eumdem nos : eius diem pleriq. eiusdem $M \land \parallel 2$. quidam : - dem P, u, $M \parallel$ Laphystius Longueil: Lamis - PA, B, u, R Lames - M [sic infra uel Lamys -] \parallel coercere: cohe - PA, $B \parallel$ et cuiuis: caeterisque M.

labores summaque adisse pericula. Hanc enim speciem libertatis esse, si omnibus, quod quisque uellet, legibus experiri liceret. 3. Idem, cum quidam Laphystii similis, nomine Demaenetus, in contione populi de rebus gestis cius detraherecoepissetac nonnulla inucheretur in Timoleonta, dixit nunc demum se uoti esse damnatum: namque hoc a diis immortalibus semper precatum, ut talem libertatem restitueret Syracusanis in qua cuiuis liceret de quo uellet impune dicere.

4. Hic cum diem supremum obisset, publice a Syracusanis in gymnasio, quod Timoleonteum appellatur, tota celebrante Sicilia sepultus est.

IXX

DE REGIBVS

1. Hi fere fuerunt Graecae gentis duces, qui memoria digni uideantur, praeter reges, namque eos attingere noluimus, quod omnium res gestae separatim sunt relatae. Neque tamen ii admodum sunt multi. 2. Lacedæmonius autem Agesilaus nomine, non potestate fuit rex sicut ceteri Spartani. Ex iis uero qui dominatum

Hace capita in libris vilae Timoleonlis adnexa primus seiunzal Cachus Gurio, lilulo interpositio: De Regibus brevis notatio Halm,

² adisse P: - is - A, B, RM \parallel speciem: spem P, B \parallel 3, idem: id u, RM \parallel Demanetus: Demenat - PA, R Demene - M \parallel de: om. u, M \parallel Timoleonta: - leun - A \parallel demum: om. R \parallel se noti: u, s. R \parallel dammatum Gif, PA, B_2 , u, S: compotem 6π , RMF, V \parallel hoc Gif, PA, u: hace B, RM \parallel restituetel: - rent B \parallel 4, supremum: om. u \parallel obisset PA: - itss - B, RM \parallel Timoleonteum: - leun - R - tium u.

^{1.} Graecae u, dell. : - ciae PA, B, RM \parallel uideantur : - bantur u \parallel noluimus : - lumus P,

cum imperio tenuerunt excellentissimi fuerunt, ut nos iudicamus, Persarum Cyrus et Dareus, Hystaspi filius, quorum uterque privatus virtute regnum est adeptus. Prior horum apud Massagetas in proelio cecidit, Dareus senectute diem obiit supremum, 3. Tres sunt praeterea eiusdem gentis, Xerxes et duo Artaxerxae, Macrochir cognomine et Mnemon. Xerxi maxime est illustre quod maximis post hominum memoriam exercitibus terra marique bellum intulit Graeciae. 4. At Macrochir praecipuam habet laudem amplissimae pulcherrimaeque corporis formae, quam incredibili ornauit uirtute belli; namque illo Perses nemo manu fuit fortior, Maemon autem justitiae fama floruit. Nam cum matris suae scelere amisisset uxorem, tantum indulsit dolori ut eum pietas uinceret. 5. Ex his duo codem nomine morbo naturae debitum reddiderunt, tertius ab Artabano praefecto ferro interemptus est.

2. Ex Macedonum autem gente duo multo ceteros antecesserunt rerum gestarum gioria, Philippus, Amyntae filius, et Alexander Magnus. Horum alter Babylone morbo consumptus est, Philippus Aegiis a Pausania, cum spectatum ludos iret, iuxta theatrum occisus est. 2. Vnus Epirotes, Pyrrhus, qui cum populo Romano bel-

2. gente : genere M | Aegiis Fleckeisen : Egis [- ys PA]

PA, B Aegis [- ys R] RM | 2. Pyrrhus: - rrus A,

^{2.} cum imperio Gemss: cum deest in $libris \parallel Cyrus:$ Sy - $P \parallel Dareus$ u: - ius rett. [sic infra] \parallel Histaspi: Hyrtapsi [Hi - P] PA, B hispasti M istapi R Hystaspis $u \parallel$ supremum: suppr- $A \parallel 3$, gentis Richter: generis $libri \parallel \Lambda$ rataserxae Heusinger: - $\times e$ PA - $\times e$ B, $RM \parallel Macrochir:$ Machr - A, B Macrochirque $R \parallel$ cognomine Nipperdeg: quoque PA, B, M, V, om. $u \parallel$ Mnemon u: Memaon RM Mennon PA, B [sic infra] Mnemoni nomine $V \parallel Xerxi:$ at Xerxi B in Xerse $V \parallel 4$, at : ac M \parallel corports: om. $M \parallel Perses$ PA, B, A: - arum $M \parallel$ manufuit: f. M: M \parallel indulsit: - ulxit $R \parallel 5$. Artabano: Artha - PA, B, R - anabo M \parallel interemptus: - fectus M.

lauit. Is cum Argos oppidum oppugnaret in Peloponneso; lapide ictus interiit. Vnus item Siculus. Dionysius prior. Nam et manu fortis et belli peritus fuit et, id quod in tyranno non facile reperitur, minime libidinosus, non luxuriosus, non auarus, nullius denique rei cupidus nisi singularis perpetuique imperii ob camque rem crudelis; nam dum id studuit munire, nullius pepercit uitae quem cius insidiatorem putaret. 3. Hic cum uirtute tyrannidem sibi peperisset, magna retinuit felicitate; maior enim annos sexaginta natus decessit florente regno. Neque in tam multis annis cuiusquam ex sua stirpe funus vidit, cum ex tribus uxoribus liberos procreasset multique ei nati essent nepotes.

3. Fuerunt praeterea multi reges ex amicis Alexandri Magni, qui post obitum eius imperia ceperunt, in his Antigonus et huius filius Demetrius, Lysimachus, Seleucus, Ptolemaeus. 2. Ex his Antigonus in proelio, cum aduersus Seleucum et Lysimachum dimicaret, occisus est. Pari leto affectus est Lysimachus ab Seleuco; namque ci societate dissoluta bellum inter se gesserunt. 3. At Demetrius, cum filiam suam Seleuco in matrimonium dedisset neque co magis fida inter cos amicitia manere potuisset captus bello in custodia socer generi periit a morbo. 4. Neque ita multo post Seleucus a Ptolemaco Cerauno dolo interfectus est, quem ille a patre expulsum Alexandrica de la companya de la de la compa

^{2.} minime: nō add. $M \parallel$ denique rei : r. d. $u, RM \parallel$ dum id : dum istud $M \parallel$ pepercit : ppeper - $A \parallel 3$. maior enim PA, B, R: maiorque u, M.

^{3,} multi u, M: magni pleriq. al. magni u in marg. $<math>\|$ Ptolemaeus: Ptolomeus [Ptho - A, B] PA, B [sic infra] $\|$ 2, in proclio: om. RM $\|$ et Lysimachum: -chumque u $\|$ dimicaret: in proclio add. RM $\|$ ab Sel. PA: a S. B, RM $\|$ namque info : namque info : info and info : info

drea alienarum opum indigentem receperat. Ipse autem Ptolemaeus, cum uiuus filio regnum tradidisset, ab illo eodem uita priuatus dicitur.

5. De quibus quoniam satis dictum putamus, non incommodum uidetur non praeterire Hamilcarem et Hannibalem, quos et animi magnitudine et calliditate omnes in Africa natos praestitisse constat.

XXII

HAMILCAR

1. Hamilcar, Hannibalis filivs, cognomine Barca, Karthaginiensis, primo Poenico bello, sed temporibus extremis, admodum adulescentulus in Sicilia pracesse coepit exercitui. 2. Cum autem eius aduentu et mari et terra male res gererentur Karthaginiensium, ipse ubi adfuit numquam hosti cessit neque locum nocendi dedit saepeque e contrario occasione data lacessiuit semperque superior discessit. Quo facto, cum paene omnia in Sicilia Poeni amisissent, ille Erycem sic defendit ut bellum eo loco gestum non uideretur. 3. Interim Karthaginienses classe apud insulas Aegatis a C. Lutatio, consule Romanorum, superati statuerunt belli facere finem eamque rem arbitrio permiserunt Hamilcaris. Ille

^{5.} Hamilcarem : amilcharem $R \parallel$ Hannibalem : Ann - u, R.

1. Hamilcar : $Am \longrightarrow u$ [$sic\ semper$] \parallel Hannibalis : Ann - u [$sic\ semper$] \parallel Barca u : - $cha\ PA$, B, R - $chos\ M$ \parallel Karthaginiensis A : - $nensis\ P$ Carthaginensis rell. [$sic\ fere\ semper$] \parallel Poenico Gif. PA : pun - B, u, RM \parallel 2. autem A, F, H : ante $P\pi$, B, $MR\lambda$ \parallel adventu H : - $tum\ rell$. \parallel ipse ubi : u, i. B \parallel saepeque e : saepe e u e om. M \parallel Poeni RM : Pe - PA, B [$sic\ saepe$] \parallel Erycem P : Eri - A, B, RM \parallel 3. Aegatis u, M : Eg - PA, B, R \parallel C. Lutatio : G. Lut. PA G. Lucta - B, RM \parallel facere finem : fi. fa. u, RM.

et si flagrabat bellandi cupiditate, tamen paci seruiundum putauit quod patriam exhaustam sumptibus diutius calamitates belli ferre non posse intellegebat, 4. sed ita ut statim mente agitaret, si paulum modo res essent refectae, bellumrenouare Romanosque armis persequi, donicum sui uirtute uicissent aut uicti manus dedissent. 5. Hoc consilio pacem conciliauit in quo tanta fuit ferocia, cum Catulus negaret bellum compositurum nisi ille cum suis qui Erycem tenuerunt armis relictis Sicilia decederent, ut succumbente patria ipse periturum se potius dixerit, quam cum tanto flagitio domum rediret; non enim suae esse uirtutis arma a patria accepta aduersus hostis aduersariis tradere. Iluius pertinaciae cessit Catulus.

2. At ille ut Karthaginem uenit, multo aliter ac sperarat rem publicam se habentem cognouit. Namque diuturnitate externi mali tantum exarsit intestinum bellum ut numquam pari periculo fuerit Karthago nisi cum delata est. 2. Primo mercennarii milites quibus usi aduersus Romanos fuerant desciuerunt, quorum numerus erat \overline{xx} . Hi totam abalienarunt Africam, ipsam Karthaginem oppugnarunt. 3. Quibus malis adeo sunt Poeni perterriti ut etiam auxilia ab Romanis petierent eaque

^{3.} seruiundum : - iend - B, u. RM \parallel calamitates : - tem M 4. \parallel renouare : reuoc - B \parallel donicum [doneccum (?) π] Gif. PA $O\pi$, μ , F: donec B in litura, u. RMh. \parallel sui nos : aut libri \parallel uirtute Gif. P: untre A ut certe b. B [ut panel. del.] φ certe π , u, $RMF\lambda$ \parallel uicissent : - sset (?) Gif. \parallel manus : - num M \parallel 5. conciliauit : - sil - P \parallel quo u: qua libri \parallel ferocia : ut add. u, RM \parallel ut : add. u, d u rediret : — ierit d u esse : - sset d u Catulus d0, d1 u2. u3. u4. u6.

^{2.} Karthaginem PA: Carth - rell. [sic fere semper] \parallel sperarat: -bat RM \parallel pari: tali R tali pari $F \parallel$ deleta PA, u: deserta 0, B, RMF destructa $u \parallel 2$. mercennarii: - cena - $M \parallel$ quibus un sono praceunte Halm, sed is also verborum ordine: qui libri \parallel 3. ctiam aux.: a, c, $RM \parallel$ ab: a B, u, $M \parallel$ petierint: - ive - $RM \parallel$ eaque imp.: om. u.

impetrarint. Sed extremo, cum prope iam ad desperationem peruenissent, Hamilcarem imperatorem fecerunt.

4. Is non solum hostisa muris Karthaginis remouit, cum amplius centum milia facta essent armatorum, sed etiam eo compulit ut locorum angustiis clausiplures fame quam ferro interirent. Omnia oppida abalienata, in his Vticam atque Hipponem, ualentissima totius Africae, restituit patriae. 5. Neque eo fuit contentus, sed etiam finis imperii propagauit, tota Africa tantum otium reddidit ut nullum in ea bellum uideretur multis annis fuisse.

3. Rebus his ex sententia peractis, fidenti animo atque infesto Romanis, quo facilius causam bellandi reperiret, effecit ut imperator cum exercitu in Hispaniam mitteretur eoque secum duxit filium Hannibalem annorum nouem. 2. Erat praeterea cum eo adulescens illustris, formosus, Hasdrubal, quem nonnulli diligi turpius quam par erat ab Hamilcare loquebantur: non enim maledici tanto uiro deesse poterant. Ouo factum est ut a praefecto morum Hasdrubal cum eo uctaretur esse. Huic ille filiam suam in matrimonium dedit, quod moribus corum non poterat interdici socero genero. 3. De hoc ideo mentionem fecimus quod Hamilcare occiso ille exercitui praefuit resque magnas gessit et princeps largitione uetustos peruertit mores Karthaginiensium eiusdemque post mortem Hannibal ab exercitu accepit imperium.

^{4.} hostis: - tes $P \parallel$ milia B^1 pleriq.: mil' A milibus $B^2 \parallel$ fame quam fer.: fe. q. fa. $R \parallel$ abalienata: alien - u, $M \parallel$ Ilipponem: Hyp - A, B hiperpon - $M \parallel$ ualentissima: ualid - Leid. \parallel 5. in ea: in eo $P \parallel$ uideretur mul. an.: u, a. m, u, u, u, u.

^{3.} exercitu: - tū $P \parallel 2$. Hasdrubal: Hastru - A Asdru \parallel Hamiltare: Amil - A, u, $M \parallel$ socoro genero PA, u: socoro gener RM socor a genero B socor genero Leid. $\parallel 3$. peruertit P, u, RM, V: praeu - A, B, S.

4. At Hamilear, posteaquam mare transiit in Hispaniamque uenit, magnas res secunda gessit fortuna; maximas bellicosissimasque genteis subegit; equis, armis, uiris, pecunia totam locupletauit Africam. 2. Hic cum in Italiam bellum inferre meditaretur, nono anno postquam in Hispaniam uenerat, in proelio pugnans aduersus Vettones occisus est. 3. Huius perpetuum odium erga Romanos maxime concitasse uidetur secundum bellum Poenicum. Namque Hannibal, filius cius, assiduis patris obtestationibus eo est perductus, ut interire quam Romanos non experiri mallet.

XXIII

HANNIBAL.

1 Hannibal, Hamilcaris filivs, Karthaginiensis. Si uerum est quod nemo dubitat, [ut populus Romanus omnes gentes uirtute superarit], non est infitiandum Hannibalem tanto praestitisse ceteros imperatores prudentia quanto populus Romanus antecedat fortitudine cunctas nationes. 2. Nam quotienscumque cum eo congressus est in Italia, semper discessit superior. Quod nisi domi ciuium suorum inuidia debilitatus esset, Romanos uidetur superare potuisse. Sed multorum obtrectatio deuicit unius uirtutem.

^{4.} genteis u: - tes $rell. \parallel 2.$ Vettones u: Vecto - P, M Veteo-A, B, $R \parallel 3$. Poenicum Dan, P: pen - A [oadd, s. l.] pun - rell.

1. Hannibal: An - u [sie semper] \parallel dubitat L. Havel: ut populus Romanus omnes gentes uirtute superarit add, libri \parallel antecedat: - ebat u \parallel 2. quotienscumque: quotiens R \parallel Italia: ytalia P \parallel superior: - relor A \parallel uidetur: - retur dell. algl. \parallel deuicit: - uin - A.

3. Hic autem uelut hereditate relictum odium paternum erga Romanos sic conservauit ut prius animam quam id deposuerit, qui quidem, cum patria pulsus esset et alienarum opum indigeret, numquam destiterit animo bellare cum Romanis, 2. Nam ut omittam Philippum, quem absens hostem reddidit Romanis, omnium iis temporibus potentissimus rex Antiochus fuit. Hunc tanta cupiditate incendit bellandi, ut usque a rubro mari arma conatus sit inferre Italiae. 2. Ad quem cum legati uenissent Romani qui de eius uoluntate explorarent darentque operam consiliis clandestinis ut Hannibalem in suspicionem regi adducerent tamquam ab ipsis corruptumalia atque antea sentire neque id frustra fecissent idque Hannibal comperisset seque ab interioribus consiliis segregari uidisset, 3. tempore dato adiit ad regem eique cum multa de fide sua et odio in Romanos commemorasset, hoc adiunxit : « Pater meus » inquit « Hamilcar puerulo me, utpote non amplius nouem annos nato, in Hispaniam imperator proficiscens Karthagine Ioui optimo maximo hostias immolauit, 4. Quaediuina res dum conficiebatur, quaesiuit a me uellemne secum in castra proficisci. Id cum libenter accepissem atque ab eo petere coepissem ne dubitaret ducere, tum ille: Faciam, inquit, si mihi fidem quam postulo dederis. Simul me ad aram adduxit, apud quam sacrificare instituerat, eamque ceteris remotis tenentem iurare iussit numquam me in amicitia cum Romanis fore. 5. Id ego iusiurandum patri datum usque ad hanc

^{3.} erga: - go P \parallel conservauit : confirmation M \parallel deposterit: disp - θ .

^{2.} incendit: acc - $\lambda \parallel$ a: in $P \parallel$ 2. ipsis: eis $P \parallel$ 3. ad regem: ad om. $M \parallel$ meus inq.: i. m. u, $RM \parallel$ me: om. $M \parallel$ hostias: - tiam Leid. \parallel 4. conficiebatur: - ceretur $R \parallel$ mihi fldem A, B: in [pro m'] fldem P f. m. u, R (?) M.

actatem ita conseruaui ut nemini dubium esse debeat quin reliquo tempore eadem mente sim futurus. 6. Quare si quid amice de Romanis cogitabis, non imprudenter feceris, si me celaris; cum quidem bellum parabis, te ipsum frustraberis, si non me in eo principem posueris.»

3. Hac ergo qua diximus aetate cum patre in Hispaniam profectus est, cuius post obitum, Hasdrubale imperatore suffecto, equitatui omni praefuit, Hoc quoque interfecto exercitus summam imperii ad eum detulit. Id Karthaginem delatum publice comprobatum est. 2. Sic Hannibal minor v et xx annis natus imperator factus proximo triennio omnes gentes Hispaniae bello subegit. Saguntum, foederatam ciuitatem, ui expugnauit, tres exercitus maximos comparauit. 3. Ex his unum in Africam misit, alterum cum Hasdrubale fratre in Hispania reliquit, tertium in Italiam secum duxit, Saltum Pyrenacum transiit. Quacumque iter fecit, cum omnibus incolis conflixit; neminem nisi uictum dimisit. 4. Ad Alpes posteaquam uenit, quae Italiam ab Gallia seiungunt, quas nemo umquam cum exercitu ante eum praeter Herculem Graium transierat (quo facto is hodie saltus Graius appellatur), Alpicos conantes prohibere transitu concidit, loca patefecit, itinera muniit, effecit ut ea elephantus ornatus ire posset qua antea unus homo

^{5.} netatem : diem $M \parallel$ ut : et $P \parallel$ sim : sin $A \parallel$ 6, me : non add, M.

^{3.} ergo P, Leid. : igitur rell. \parallel qua diximus : om, M \parallel suffecto : eff - A 1 m. \parallel omni u, M : - ium PA, B, R \parallel 2, natus : om. u \parallel forederatam : fed - PA, B \parallel ciuitatem : - uitem A \parallel ui : ut B \parallel 3, his unum : his unam P \parallel nisi : non Leid. \parallel 4, ab PA, R : a B, M \parallel transitu : - tum M \parallel effecit : - citque u, M \parallel ea : co (?) Dan. \parallel elephantus : - fant - Gif. \parallel ornatus : Dan. B (?), u : oner - [ho - π] $PA\pi$, μ , MRF), \parallel qua : quam B,

inermis uix poterat repere. Hac copias traduxit in Italiamque peruenit.

- 4. Conflixerat apud Rhodanum cum P. Cornelio Scipione consule eumque pepulerat. Cum hoc eodem Clastidi apud Padum decernit sauciumque inde ac fugatum dimittit, 2. Tertio idem Scipio cum collega Ti. Longo apud Trebiam aduersus eum uenit. Cum his manum conseruit, utrosque profligauit. Inde per Ligures Appenninum transiit, petens Etruriam, 3. Hoc itinere adeo graui morbo adficitur oculorum, ut postea numquam dextro aeque bene usus sit. Qua ualetudine cum etiamnum premeretur lecticaque ferretur, C. Flaminium consulem apud Trasumenum cum exercitu insidiis circumuentum occidit neque multo post C. Centenium praetorem cum delecta manu saltus occupantem. Hinc in Apuliam peruenit, 4. Ibi obuiam ei uenerunt duo consules, C. Terentius et L. Aemilius, Vtriusque exercitus uno proelio fugauit, Paulum consulem occidit et aliquot praeterca consulares, in his Cn. Seruilium Geminum, qui superiore anno fuerat consul.
- 5. Hac pugna pugnata Romam profectus est nullo resistente. In propinquis urbi montibus moratus est. Cum

5. pugna : om. R | urbi Fleckeisen : - is libri.

^{4.} inermis: inhe - PA | Italiamque: - liam P.

aliquot ibi dies castra habuisset et Capuam reuerteretur, O. Fabius Maximus, dictator Romanus, in agro-Falerno ei se obiecit. 2. Hic clausus locorum angustiis noctu sine ullo detrimento exercitus se expediuit Fabioque, callidissimo imperatori, dedit uerba. Namque obducta nocte sarmenta in cornibus iuuencorum deligata incendit eiusque generis multitudinem magnam dispalatam immisit. Quo repentino obiecto uisu tantum terrorem iniecit exercitui Romanorum ut egredi extra uallum nemo sit ausus. 3. Hanc post remgestam non ita multis diebus M. Minucium Rufum magistrum equitum pari ac dietatorem imperio, dolo perductum in proelium fugauit. Tiberium Sempronium Gracchum, iterum consulem, in Lucanis absens in insidias inductum sustulit. M. Claudium Marcellum, quinquies consulem, apud Venusiam pari modo interfecit. 4. Longum est omnia enumerare proelia. Quare hoc unum satis erit dictum, ex quo intellegi possit, quantus ille fuerit : quamdiu in Italia fuit, nemo ei in acie restitit, nemo aduersus eum post Cannensem pugnam in campo castra posuit.

6. Hinc inuictus patriam defensum reuocatus bellum gessit aduersus P. Scipionem filium eius *Scipionis* quem ipse primo apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertio

^{1.} Capuam revert.: r. C. rell. \parallel Maximus: -xius $P \parallel 2$. clausus: -sis $M \parallel$ Fabioque P, u: -bio rell. \parallel obducta: add - u, $M \parallel$ invencorum: iumentorum u. $M \parallel$ obiceto visu Nauck: -tu -so libri -to -so $u \parallel 3$. M.: om. $P \parallel$ Minnerium B, RM: numicium R inimicum $[mim - (?)] A \parallel$ perductum u, RM: pro - PA, $B \parallel$ Tiberium: -rinum B T. $M \parallel$ Gracchum R: -ccum P, M graccum A, $B \parallel 4$. omnia P, u: om. rell. \parallel hoc unum: u. h. $P \parallel$ possit: -sset u, $M \parallel$ eum: om, R^1 .

^{6.} hine: hie RM | Sei. filium eius Scipionis Nipperdey: Scipionem PAτ, Bμ: Scipionem filium eius [eius om. M] u. RMFλ | primo: - mum u. RM | apud —— iterum: om. P. B.

apud Trebiam fugarat. 2. Cum hoc exhaustis iam patriae facultatibus cupiuitimpraesentiarum bellum componere, quo ualentior postea congrederetur. In colloquium conuenit, condiciones non conuenerunt. 3. Post id factum paucis diebus apud Zamam cum eodem conflixit; pulsus (incredibile dictu) biduo et duabus noctibus Hadrumetum peruenit, quod abest ab Zama circiter milia passuum trecenta. 4. In hac fuga Numidae, qui simul cum eo ex acie excesserant, insidiati sunt ei, quos non solum effugit, sed etiam ipsos oppressit. Hadrumeti reliquos e fuga collegit, nouis dilectibus paucis diebus multos contraxit.

7. Cum in apparando acerrimeesset ocupatus, Karthaginienses bellum cum Romanis composuerunt. Ille nihilo setius exercitui postea praefuit resque in Africa gessit [itemque Mago frater eius] usque ad P. Sulpicium C. Aurelium consules. 2. His enim magistratibus legati Karthaginienses Romam uenerunt qui senatui populoque Romano gratias agerent quod cum iis pacem fecissent ob eamque rem corona aurea eos donarent simulque peterent ut obsides eorum Fregellis essent captiuique redderentur. 3. His ex senatus consulto responsum est: munus eorum gratum acceptumque esse; obsides quo loco rogarent futuros; captiuos non remissuros, quod Hannibalem, cuius opera susceptum bellum foret, inimicissimum nomini Romano, etiamnunc cum

^{1.} apud — tertio: om. $B \parallel$ fugarat: - aue - M - auit $R \parallel$ 2. congrederetur: egre - $P \parallel$ 3. Hadrumetum: Adru - [- entum $M \parallel u$, $M \parallel$ ab PA: a B, u, $RM \parallel$ passuum Ascensius: - ssus libri 4. ipsos: eos $M \parallel$ e fuga: ex f. u, $M \parallel$ dilectibus V 2: del — rell.

^{7.} bellum cum R.: c. R. b. $R \parallel$ praefuit: fuit $0 \parallel$ gessit Bosius: itemque Mago frater eius add. $libri \parallel$ C.: et C. $u \parallel$ 2. obsides: osi $-P \parallel$ Fregellis: - lles P flagel - B 1 m. \parallel 3. loco: bis habet $P \parallel$ etiamnunc: - num u.

imperio apud exercitum haberent itemque fratrem eius Magonem. 4. Hoc responso Karthaginienses cognito Hannibalem et Magonem domum reuocarunt. Huc ut rediit,* rex factus est, postquam praetor* fuerat anno secundo et uicesimo; ut enim Romae consules, sic Karthagine quotannis annui bini reges creabantur. 5. In eo magistratu pari diligentia se Hannibal praebuit ac fuerat in bello. Namque effecit ex nouis uectigalibus non solum ut esset pecunia quae Romanis ex foedere penderetur, sed etiam superesset quae in aerario reponeretur. 6. Deinde anno post [praeturam] M. Claudio L. Furio consulibus Roma legati Karthaginem uenerunt. Hos Hannibal ratus sui exposcendi gratia missos, priusquam iis senatus daretur, nauem ascendit clam atque in Syriam ad Antiochum profugit. 7. Hac re palam facta Poeni nauis duas quae eum comprehenderent, si possent consequi, miserunt, bona eius publicarunt, domum a fundamentis disiecerunt, ipsum exulem iudicarunt.

8. At Hannibal anno tertio postquam domo profugerat, L. Cornelio Q. Minucio consulibus, cum quinque nauibus Africam accessit in finibus Cyrenaeorum, si forte Karthaginienses ad bellum Antiochi spe fiduciaque possent* induci cui iam persuaserat ut cum exercitibus in Italiam proficisceretur, 2. Huc Magonem fratrem

8. postquam: posteaq - R || Minucio: - tio A, u, R || Cyrenacorum u: - neo - ploriq. || possent unduci Nipperdey: deest in PA. B inducere [perd - R] possent π, u, RMFλ [incitare possent and spe fiduciaque habet ψ] || ut : om, M.

^{3.} Magonem: - nemque $RM \parallel 4$. huc: hie $M \parallel$ rex Heusinger: practor libri \parallel practor Heusinger: rex libri \parallel uicesim: - ge - B, $RM \parallel \parallel$ quotannis: quot annos $P \parallel$ annu: com. $u \parallel 5$. penderetur: poner - $M \parallel$ 6, post Heusinger: practuram add. libri \parallel Roma: - ani $B \parallel$ ratus — missos: sui exp. gr. missoratus [intelligens $R \parallel RM \parallel$ ascendit: conse - u, $M \parallel$ clamatque pleriq.: clamque [clancique 6] 0, $V \Sigma$, 7. miserunt: iusse - $R \parallel$ iudicarunt M: dicarunt PA, B, u, R. 8, postquam: posteqq - $R \parallel$ Minucio: - tio A, u, $R \parallel$ Cyre

exciuit. Id ubi Poeni resciuerunt, Magonem eadem qua fratrem absentem adfecerunt poena. Illi desperatis rebus cum soluissent nauis ac uela uentis dedissent, Hannibal ad Antiochum peruenit. De Magonis interitu duplex memoria prodita est; namque alii naufragio, alii a seruolis ipsius interfectum eum scriptum reliquerunt.

3. Antiochus autem si tam in gerendo bello consiliis eius parere uoluisset, quam in suscipiendo institucrat, propius Tiberi quam Thermopylis de summa imperii dimicasset. Quem etsi multa stulte conari uidebat, tamen nulla deseruit in re. 4. Praefuit paucis nauibus quas ex Syria iussus erat in Asiam ducere iisque aduersus Rhodiorum classem in Pamphylio mari conflixit. Quo certamine cum multitudine aduersariorum sui superarentur, ipse quo cornu rem gessit fuit superior.

9. Antiocho fugato uerens ne dederetur, quod sine dubio accidisset si sui fecisset potestatem, Cretam ad Gortynios uenit, ut ibi quo se conferret consideraret. 2. Vidit autem uir omnium callidissimus magno se fore periculo, nisi quid prouidisset, propter auaritiam Cretensium; magnam enim secum pecuniam portabat, de qua sciebat exisse famam. Itaque capit tale consilium. 3. Amphoras complures complet plumbo, summas operit auro et argento. Has praesentibus principibus depo-

^{2.} absentem : $om.\ M\parallel$ adfecerunt [aff - PA] poena [pe - |PA|: p. a. $rell.\ \parallel$ soluissent : - sset $P\parallel$ seruolis [- ulis π] $PA\pi,\ B\mu$: seruis $\theta,\ u,\ RM\lambda\parallel$ 3. gerendo Lambin: agendo $libri\parallel$ consiliis e. p. uol.: p.u. c. e. [e.c. $R\ RM\parallel$ Tiberi: Ty - $\|PA,\ B,\ M\parallel$ Thermopylis [-li] $PA,\ B$: - philis R - pylas $u\parallel$ stulte: - ta $MF\parallel$ 4. quo certamine nos: cert. deest in $libris\parallel$ cornu: $om.\ M\parallel$ fuit: $om.\ P$.

^{9.} Gortynios u: Corti - PA, B, R Carthy - M [sic infra] \parallel 2. autem.: om. u \parallel prouidisset: praeu - M \parallel Cretensium: trecen - P \parallel 3. praesentibus principibus: corthyniis praesentibus M.

nit in templo Dianæ, simulans se suas fortunas illorum fidei credere. His in errorem inductis, statuas aeneas, quas secum portabat, omni sua pecunia complet easque in propatulo domi abicit. 4. Gortynii templum magna cura custodiunt, non tam a ceteris quam ab Hannibale, ne ille inscientibus iis tolleret sua secumque duceret.

10. Sic conserautis suis rebus Poenus, illusis Cretensibus omnibus, ad Prusiam in Pontum peruenit. Apud quem codem animo fuit erga Italiam neque aliud quicquam egit quam regem armauit et exacuit aduersus Romanos, 2. Quem cum uideret domesticis opibus minus esserobustum, conciliabat ceterosreges, adiungebat bellicosas nationes. Dissidebat ab co Pergamenus rex Eumenes, Romanis amicissimus, bellumque inter eos gerebatur et mari et terra. 3. Sed utrobique Eumenes olus ualebat propter Romanorum societatem,* quo magis cupiebat cum Hannibal opprimi ; quem si remouisset, faciliora sibi cetera fore arbitrabatur. Ad hunc interficiundum taleminiit rationem. 4. Classe paucis diebus crant decreturi. Superabatur nauium multitudine; dolo erat pugnandum, cum par non esset armis. Imperauit quam plurimas uenenatas serpentes uiuas colligi easque in uasa fictilia conici. 5. Harum cum effecisset magnam multitudinem, die ipso quo facturus erat nauale proc-

^{3.} inductis: duc - $M \parallel$ omni Nipperdey: - es libri \parallel domi: in domo M=4, quam ab: q. a PA — iis R: hiis P illis $M \parallel$ sua F leckeisen: deest in libris \parallel duceret PA, B, u: portaret M asportaret R.

^{10.} armauit: - rit $RM \parallel$ et exacuit [Heinrich exercuit pleriq. excitarit $RM \rfloor$ — Romanos: om. $P \parallel 2$. opibus PA, u: rebus B, $RM \parallel$ adiungebat: - batque u, $RM \parallel 3$. quo — opprimi: Fleckeisen transposuit ea uerba quae post et terra habent libri \parallel interficiundum P, u: - ciend - rell. 4. decreturi: decertaturi [- re μ] μ , M \parallel easque: eas u \parallel 5. effecisset: conf - u.

lium classiarios conuocat iisque praecipit omnes ut in unam Eumenis regis concurrant nauem, a ceteris tantum satis habeant se defendere. Id illos facile serpentium multitudine consecuturos. 6. Rex autem in qua naue ueheretur ut scirent se facturum; quem si aut cepissent aut interfecissent, magno iis pollicetur praemiofore. 11. Tali cohortatione militum facta, classis ab utrisque in proelium deducitur. Quarum acie constituta, priusquam signum pugnae daretur, Hannibal, ut palam faceret suis quo loco Eumenes esset, tabellarium in scapha cum caduceo mittit. 2. Qui ubi ad nauis aduersariorum peruenit epistulamque ostendens se regem professus est quaerere, statim ad Eumenem deductus est, quod nemo dubitabat quin aliquid de pace esset scriptum. Tabellarius ducis naue declarata suis eodem unde erat egressus, se recepit. 3. At Eumenes soluta epistula nihil in ea repperit nisi quæadirridendum eum pertinerent. Cuius rei etsi causam mirabatur nequereperiebat, tamen proelium statim committere non dubitauit, 4, Horum in concursu Bithynii Hannibalis praecepto uniuersi nauem Eumenis adoriuntur. Quorum uim rex cum sustinere non posset, fuga salutem petit, quam consecutus non esset nisi intra sua praesidia se recepisset, quae in proximo litore erant collocata. 5. Reliquae Pergamenae naues cum aduersarios premerent acrius, repente in eas uasa fictilia, de quibus

^{5.} praecipit: - cep - A, M \parallel concurrant: - rrunt P - rrerent M \parallel illos fac.: f. i. M \parallel serpentium: - tum RM \parallel in $[om.\ u, R]$ qua —— ut $[om.\ M]$ scirent: ut scirent qua na. ueh. R.

11. quarum: quorum R \parallel 2. epistulamque: - stolam M \parallel quin: $om.\ B$, RM \parallel esset: - sse RM \parallel crat egressus PA, B, u: ierat $MRF\lambda$ \parallel 3. repperit: repe - M \parallel quae P, u: quod rell. \parallel pertinerent PA, u: - ret rell. \parallel rei: deest in libris \parallel reperiebat Lambin: - tur libri \parallel non: $om.\ M$ \parallel 4. in: $om.\ B$ \parallel concursu: incur - B \parallel rex cum: c. r. M \parallel petit: - tiit RM \parallel 5. Pergamenae: - meae R

supra mentionem fecimus, conici coepta sunt. Quae iacta initio risum pugnantibus concitarunt neque quare id fieret poterat intellegi. 6. Postquam autem naues suas oppletas conspexerunt serpentibus, noua re perterriti, cum, quid potissimum uitarent, non uiderent, puppis conuerterunt seque ad sua castra nautica rettulerunt. 7. Sic Hannibal consilio arma Pergamenorum superauit, neque tum solum, sed saepe alias pedestribus copiis pari prudentia pepulit aduersatios.

12. Quae dum in Asia geruntur, accidit casu ut legati Prusiae Romae apud T. Quintium Flamininum consularem cenarent atque ibi de Hannibale mentione facta ex iis unus diceret eum in Prusiae regno esse. 2. Id postero die Flamininus senatui detulit. Patres conscripti, qui Hannibale uiuo numquam se sine insidiis futuros existimarent, legatos in Bithyniam miserunt, in his Flamininum, qui ab rege peterent ne inimicissimum suum secu n haberet sibique dederet. 3. His Prusia negare ausus non est; illud recusauit, ne id a se fieri postularent quod aduersus ius hospitii esset : ipsi, si possent, comprehenderent; locum, ubi esset, facile inuenturos. Hannibal enim uno loco se tenebat, in castello quodei a rege datum erat muneri, idque sic aedificarat ut in omnibus partibus aedificii exitus haberet, scilicet uerens ne usu ueniret quod accidit. 4. Huc cum legati Romanorum uenissent ac multitudine domum eius circumdedissent, puer ab

5. concitarunt: exci - u, $RM \parallel 6$, suas oppletas P, u: compl - [impl - π] rell. \parallel converte unt Buchner: au - libri.

^{12.} Prusiae: -- sciae $R \parallel T$. Magins: L. $libri \parallel Flaminium Lambin: Flamminium A, M Flaminium P Flaminium R Flaminium B <math>\{sic\ infra\} \parallel$ cenarent: eae -- $\{per\ compend.\} R \parallel 2$. existimarent: -- abant u. $RM \parallel B$ Bithyniam: bythiniam $P \parallel ab$ rege: a. r. B, $M \parallel 3$, fieri: intelligerent add. $u \parallel e$ is a rege: ei ab r. B, R ab r. $M \parallel s$ eibeet PA, u: semper RM om, B $\{una\ littera\ erasa\} \parallel usu: casu\ M \parallel ueniret: eue - <math>R$ 2 m. M.

ianua prospiciens Hannibali dixit plures praeter consuctudinem armates apparere. Qui imperauit ei ut omnes fores aedificii circumiret ac propere sibi nuntiaret, num eodem modo undique obsideretur. 5. Puer cum celeriter quid esset renuntiasset omnisque exitus occupatos ostendisset, sensit id non fortuito factum, sed se peti neque sibi diutius uitam esse retinendam. Quamne alieno arbitrio dimitteret, memor pristinarum uirtutum, uenenum quod semper secum habere consuerat sumpsit.

13. Sic uir fortissimus, multisuariisque perfunctus laboribus, anno acquieuit septuagesimo. Quibus consulibus interierit, non conuenit. Namque Atticus M. Claudio Marcello Q. Fabio Labeone consulibus mortuum in annali suo scriptum reliquit, at Polybius L. Aemilio Paulo Cn. Baebio Tamphilo, Sulpicius autem Blitho P. Cornelio Cethego M. Baebio Tamphilo. 2. Atque hic tantus uir tantisque bellis districtus nonnihil temporis tribuit litteris. Namque aliquot eius libri sunt, Graeco sermone confecti, in eis ad Rhodios de Cn. Manlii Volsonis in Asia rebus gestis. 3. Huius belli gesta multi memoriae prodiderunt, sed ex his duo, qui cum eo in castris fuerunt simulque uixerunt quamdiu fortuna passa est, Silenus et Sosilus Lacedaemonius. Atque hoc Sosilo Hannibal litterarum Graecarum usus est doctore.

4, nuntiaret : renun - M [re s, l,] $\|$ 5, renuntiasset : nunt - B $\|$ omnisque : - esque M $\|$ retinendam : - da P $\|$ consuerat P, u : - eue - rell.

Lasth

^{13.} Marcello : et add. u, $RM \parallel L$. Gif, PA : om. rell. \parallel Paulo : et add. $RM \parallel Cn$. Gif, PA, B : C. RM M. $u \parallel$ Baebio : Be libri \parallel Tamphilo Gif, P, B, R : - phylo A Pamp - u, $M \parallel$ Blitho Gif, P, u : - to A, B om, $RM \parallel M$. Gif, PA, u : et $RM \parallel$ Tamphilo : - lio B Pam - u, $R^2 \parallel 2$. hic : om, $M \parallel$ Cn. PA, B, u, R : C. $M \parallel$ Manlii : om, $R \parallel$ Volsonis u : Volo - PA, B, R ualo - $M \parallel 3$. belli : - a $R \parallel$ Silenus B, u : Syl - PA - erius R Philenius $M \parallel$ Sosilus RM : - syl - PA, u - sillus B [sic infra].

4. Sed nos tempus est huius libri facere finem et Romanorum explicare imperatores, quo facilius, collatis utrorumque factis, qui uiri praeferendi sint possit iudicari.

EXCERPTVM E LIBRO CORNELI NEPOTIS DE LATINIS HISTORICIS

XXIV

CATO

1. M. Cato, ortus municipio Tusculo, adulescentulus, priusquam honoribus operam daret, uersatus est in

Adiecti sunt in PA paucisque aliis hi uersus :

Vade, liber, nostri [noster A] fato meliore memento:

Cum leget haec dominus, te sciat esse meum.

Nec metuas fuluo strictos diademate crines,

Ridentes blandum uel pietate oculos

Communis [Eminet is nescio quis apud Traube] cunctis hominem sed [se P] regna tenere

Se meminit : uincit hinc magis ille homines.

Ornentur steriles fragili tectura libelli :

Theodosio et doctis carmina nuda placent. Si rogat auctorem, paulatim detege nostrum

Tunc domino nomen: me sciat esse Probum.

Corpore in hoc manus est genitoris auique meaque

[om. P].

Felices dominum quae meruere [emeruere Nipperdey]

Aemilii [Emilii P] Probi de excellentibus ducibus exterarum gentium liber explicit PA: Probi Aemilii de uirorum Excellentium uita finit M [qui liber hic desinit].

Exceptum — historicis PA: Ex libro historiarum latinarum Cornelii Nepotis. Catonis maioris uitae breuis descriptio R.

1. M. A: om. rell. ∥ municipio: in mun. π

Sabinis, quod ibi heredium a patre relictum habebat. Inde hortatu L. Valerii Flacci, quem in consulatu censuraque habuit collegam, ut M. Perpenna censorius narrare solitus est, Romam demigrauit in foroque esse coepit. 2. Primum stipendium meruit annorum decem septemque. O. Fabio M. Claudio consulibus tribunus militumin Sicilia fuit. Indeut rediit, castra secutus est C. Claudii Neronis magnique opera eius existimata est in proelio apud Senam, quo cecidit Hasdrubal, frater Hannibalis. 3. Quaestor obtigit P. Africano consuli, cum quo non pro sortis necessitudine uixit; namque ab eo perpetua dissensit uita. Aedilis plebi factus est cum C. Heluio, 4. Praetor prouinciam obtinuit Sardiniam, ex qua quaestor superiore tempore ex Africa decedens Q. Ennium poetam deduxerat, quod non minoris aestimamus quam quemlibet amplissimum Sardiniensem triumphum.

2. Consulatum gessit cum L. Valerio Flacco, sorte prouinciam nactus Hispaniam citeriorem ex eaque triumphum deportauit. 2. Ibi cum diutius moraretur, P. Scipio Africanus consul iterum, cuius in priori consulatu quaestor fuerat, uoluit eum de provincia depellere et ipse ei succedere neque hoc per senatum efficere potuit cum quidem Scipio principatum in ciuitate obtineret, quod tum non potentia, sed iure res publica administrabatur. Qua ex re iratus senatu consulatu peracto priuatus in urbe mansit. 3. At Cato, censor cum eodem

^{1.} heredium : praedium $R \parallel$ Perpenna : - ena $R \parallel$ censorius Magins : - orinus PA, B, R consubrinus $\theta \parallel$ coepit : cep - PA, $B \parallel 2$. C. Lambin : P. $libri \parallel 3$. necessitudine : uicissit - $R \parallel$ plebi P^1A : - is P^2 pleriq. $\parallel 4$. aestimamus P, R : extim - A existi - θ , $B \parallel$ Sardiniensem : - nens - PA.

². ex eaque H.: exque ea rell. \parallel 2. principatum in ciu.: i.c. p. R, dell. \parallel tum: tunc R \parallel consulatu Bosius: deest in libris.

Flacco factus, scuere praefuit ei potestati. Nam et in complures nobiles animaduertit et multas res nouas in edictum addidit qua re luxuria reprimeretur quae iam tum incipiebat pullulare. 4. Circiter annos octoginta, usque ad extremam aetatem ab adulescentia, rei publicae causa suscipere inimicitias non destitit. A multis tentatus non modo nullum detrimentum existimationis fecit, sed quoad uixit uirtutum laude creuit.

3. In omnibus rebus singulari fuit industria; nam et agricola sollers et rei publicae peritus, bonus iuris consultus et magnus imperator et probabilis orator et cupidissimus litterarum fuit. 2. Quarum studium etsi senior arripuerat, tamen tantum progressum fecit ut non facile reperiri possit neque de Graecis neque de Italicis rebus quod ei fuerit incognitum, 3. Ab adulescentia confecit orationes. Senex historias scribere instituit. Earum sunt libri septem. Primus continet res gestas regum populi Romani, secundus et tertius unde quaeque ciuitas orta sit Italica, ob quam rem omnes Origines uidetur appellasse. In quarto autem bellum Poenicum est primum, in quinto secundum. 4. Atque hacc omnia capitulatim sunt dicta. Reliquaque bella pari modo persecutus est usque ad practuram Ser. Galbae, qui diripuit Lusitanos: atque horum bellorum duces non nominauit, sed sine nominibus res notauit. In eisdem exposuit quae in Italia Hispaniisque aut fierent aut uiderentur admiranda; in quibus multa industria et diligentia comparet, nulla doctrina.

3. nouas : om. $R \parallel$ addidit pleriq. : edidit 0π , $V \Sigma \parallel 4$ octoginta : octuag ~ $B \parallel$ inimicitias : - am P.

^{3.} peritus: pariter $\pi \parallel$ bonus nos: decst in libris iuris pleriq: iure $H \parallel 2$, etsi: et $P \parallel$ reperiri: repp - $B \parallel 3$. Poenieum Gif, P: pen - A pun - retl. $\parallel 4$. Ser.: Sorgii $R \parallel$ sine: om. $P \parallel$ eisdem P: iisd - R hisd - A, $B \parallel$ aut fierent aut PA, B: om, R.

5 Huius de uita et moribus plura in eo libro persecuti sumus, quem separatim de eo fecimus rogatu T. Pomponii Attici. Quare studiosos Catonis ad illud uolumen delegamus.

XXV

ATTICVS

1. T. Pomponius Atticus, ab origine ultima stirpis Romanae generatus, perpetuo a maioribus acceptam equestrem obtinuit dignitatem. 2. Patre usus est diligente [indulgente] et, ut tum erant tempora, diti inprimisque studioso litterarum. Hic, prout ipse amabat litteras, omnibus doctrinis, quibus puerilis aetas impertiri debet, filium erudiuit. 3. Erat autem in puero praeter docilitatem ingenii summa suauitas oris atque uocis, ut non solum celeriter acciperet quae tradebantur, sed etiam excellenter pronuntiaret. Qua ex re in pueritia nobilis inter aequales ferebatur clariusque exsplendescebat, quam generosi condiscipuli animo aequo ferre possent.

4. Itaque incitabat omnes studio suo, quo in numero fuerunt L. Torquatus, C. Marius filius, M. Cicero; quos

^{5.} huius —— fecimus : plur. de ui. et m. huius pers. sumus in eo libro quem s. de eo fecimus P [in haec uerba desinit].

Ex libro Cornelli Nepotis de latinis historicis A, B Pomponii attici uita et mores R.

^{1.} T.: om. $R \parallel$ acceptam — obtinuit: acceptum tenuit $H \parallel 2$. diligente plurimi: indulgente add. libri \parallel inprimisque: imprimis $H \parallel$ puerilis actas: a. p. $H \parallel$ impertiri: - part - $R \parallel$ debet: solet $H \parallel 3$. atque Gif, Leid: ac rell. \parallel tradebantur: - erentur $H \parallel$ rc in: in om. $H \parallel$ exsplendescebat: expl - R, $H \parallel 4$, itaque: ita $H \parallel$ Marius Gif. A, B, H: - if R Manlii A. \parallel fillius: fuluius H.

consuetudine sua sic deuinxit ut nemo his perpetua uita fuerit carior.

2. Pater mature decessit. Ipse adulescentulus propter affinitatem P. Sulpicii qui tribunus pl. interfectus est non expers fuit illius periculi; namque Anicia, Pomponii consobrina, nupserat Seruio, fratri Sulpicii. 2. Itaque interfecto Sulpicio posteaguam uidit Cinnano tumultu ciuitatem esse perturbatam neque sibi dari facultatem pro dignitate uiuendi quin alterutram partem offenderet, dissociatis animis ciuium, cum alii Sullanis, alii Cinnanis fauerent partibus, idoneum tempus ratus studiis obsequendi suis Athenas se contulit. Neque eo setius adulescentem Marium hostem judicatum juuit opibus suis, cuius fugam pecunia subleuauit. 3. Ac ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei familiari, eodem magnam partemfortunarum traiecit suarum. Hic ita uixit, ut uniuersis Atheniensibus merito esset carissimus. 4. Nam praeter gratiam, quae iam in adulescentulo magna erat, saepe suis opibus inopiam corum publicam leuauit. Cum enim uersuram facere publice necesse esset neque eius condicionem acquam haberent, semper se interposuit, atque ita ut neque usuram iniquam ab iis acceperit neque longius quam dictum esset

^{4.} sic Gif. A, B, H: sibi add. RF, $V \parallel$ perpetua uita Fleckeisen: uita deesl in A, Voss. I perpetuo rell.

^{2.} mature: matre $H \parallel$ decessit: praede - $H \parallel$ pl.: plebis $R \parallel$ expers: exsp — $A \parallel$ Anicia: Any - $H \parallel$ Seruio Lambin: $M \parallel$ Seruilo Leid. M. Seruilo rell. \parallel 2. posteaquam: postq - $H \parallel$ Cinnano: - niano $H \parallel$ neque: nec $H \parallel$ sic infra \parallel \parallel cum: quom $H \parallel$ sic alias \parallel \parallel a. Sullanis (sill - A, syll - B, $R \parallel$ a. Cinnanis: a. cinnianis a. sillanis $H \parallel$ quius: quoius $H \parallel$ sic alias \parallel pecunia: - iis $R \parallel$ 3. carissimus: kar - $A \parallel$ 4. praeter: propermit leuauit: subl - $R \parallel$ condicionem aequam haberent: -nes - que - rentur $H \parallel$ iniquam Goltschalch: nunquam $A \parallel B$. $H \parallel$ [habet ante usuram] unquam $H \parallel$ neque: nec $H \parallel$ stefere semper].

debere passus sit. 5. Quod utrumque erat iis salutare; nam neque indulgendo inueterascere eorum aes alienum patiebatur neque multiplicandis usuris crescere. 6. Auxit hoc officium alia quoque liberalitate; nam uniuersos frumento dona it, ita ut singulis seni modii tritici darentur, qui modus mensurae medimnus Athenis appellatur.

- 3. Hunc autem in omni procuratione rei publicae* auctorem actoremque habebant*. Hic autem sic se gerebat ut communis infimis, par principibus uideretur. Ouo factum est ut huic omnes honores quos possent publice haberert ciuemque facere studerent; quo beneficio ille uti noluit, quod nonnulli ita interpretantur, eum ciuitatem Romanam amittere noluisse. 2. Quamdiu adfuit, ne qua sibi statua poneretur restitit, absens prohibere non potuit. Itaque aliquot ipsi et Phidiae locis sanctissimis posuerunt. 3. Igitur primum illud munus fortunae, quod in ea potissimum urbe natus est, in qua domicilium orbis terrarum esset imperii, ut eandem et patriam haberet et domum ; hoc specimen prudentiæ, quod, cum in eam se ciuitatem contulisset, quae antiquitate, humanitate doctrinaque praestaret omnes, unus ei fuit carissimus.
 - 4. Huc ex Asia Sulla decedens cum uenisset, quamdiu

^{6.} singulis : - li $H \parallel$ seni Fleckeisen : septem [VII] libri \parallel Athenis : - iensis H.

^{3.} hunc autem [enim libri] — auctorem actoremque [actorem auctoremque pleriq, praeter alqi. detl.] habe bant: nostransposuimus ea uerba quae post posuerunt $\S \ 2$ habent libri $\|$ honores: om. R 1 m. $\|$ noluit: uol - H $\|$ eum ciuitat. Rom. amittere noluisse nos: amitti ciuit. Rom. alia ascita libri $\|$ Phidiae: Fid - A Fidie S sibi et quidem Ph. H $\|$ 3. primum illud: i. p. H $\|$ orbis ter. es. : e. o. t. H $\|$ unus ei: e. u. H ante alios add. R $\|$ fuit Heusinger: fuerit libri.

^{4.} Sulla: Syl - A, B, R, H [sic infra] | decedens: disce - H.

ibi fuit, secum habuit Pomponium, captus adulescentis et humanitate et doctrina. Sie enim Graece loquebatur ut Athenis natus uideretur; tanta autem suauitas erat sermonis Latini ut appareret in eo natiuum quendam leporem esse, non ascitum. Idem poemata pronuntiabat et Graece et Latine sie ut supra nihil posset addi. 2. Quibus rebus factum est ut Sulla nusquam ab se dimitteret cuperetque secum deducere. Qui cum persuadere tentaret: « Noli, oro te » inquit Pomponius « aduersum eos me uelle ducere cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui. » At Sulla adulescentis officio collaudato omnia munera ei quae Athenis acceperat proficiscens iussit deferri.

3. Hic complures annos moratus, cum et rei familiari tantum operae daret quantum non indiligens deberet pater familias et omnia reliqua tempora aut litteris aut Atheniensium reipublicae tribueret, nihilo minus amicis urbana officia praestitit. 4. Nam et ad comitia eorum uentitauit et, si qua res maior acta est, non defuit. Sicut Ciceroni in omnibus eius periculis, singularem fidem praebuit; cui ex patria fugienti HS ducenta et quinquaginta milia donauit. 5. Tranquillatis autem rebus Romanis remigrauit Romam, ut opinor L. Cotta L. Torquato consulibus; quem discedentem sic uniuersa ciuitas Atheniensium prosecuta est, ut laerimis desiderii dolorem indicaret.

^{1.} autem : enim $H \parallel$ suavitas erat : e. s. $H \parallel$ posset addi a. p. $H \parallel 2$. nusquam: nunq - $H \parallel$ abse : a se $H \parallel$ qui A^1 , B: cui A^1 quod $RM \parallel$ tentaret A in marg. 2 m. pleriq. : temperaret A^1 uelle : om. $H \parallel$ collaudato : conlaudata $H \parallel 3$. indiligens : indulgens H indigens $F \parallel$ omnia rel. : r. o. $H \parallel 4$. eius Gif. A, B: suis $R \parallel$ cui : quoi H [sic saepe] \parallel 118 : sextertia [- cia] libri [sic infra] \parallel quinquagnita milia : quadraginta milia $R \parallel$ Cotta L. Fleckeisen : Cotta et L. libri \parallel discedentem Manutius : diem libri \parallel indicaret : - rit H.

- 5. Habebat auunculum O. Caecilium, equitem Romanum, familiarem L. Luculli, diuitem, difficillima natura: cuius sic asperitatem ueritus est, ut quem nemo ferre posset, huius sine offensione ad summam senectutem retinuerit beniuolentiam. Quo facto tulit pietatis fructum. 2. Caecilius enim moriens testamento adoptauit eum heredemque fecit ex dodrante ; ex qua hereditate accepit circiter centies sestertium. 3. Erat nupta soror Attici O. Tullio Ciceroni, easque nuptias M. Cicero conciliarat, cum quo a condiscipulatu uiuebat coniunctissime, multo etiam familiarius quam cum Quinto, ut iudicari possit plus in amicitia ualere similitudinem morum quam affinitatem. 4. Vtebatur autem intime Q. Hortensio, qui iis temporibus principatum eloquentiae tenebat, ut intelligi non posset uter eum plus diligeret, Cicero an Hortensius; et, id quod erat difficillimum, efficiebat ut inter quos tantae laudis esset aemulatio nulla intercederet obtrectatio essetque talium uirorum copula.
- 6. In republica ita est uersatus ut semper optimarum partium et esset et existimaretur nequetamenseciuilibus fluctibus commiteret, quod non magis eos in sua potestate existimabat esse qui se his dedissent, quam qui maritimis iactarentur. 2. Honores non petiit, cum ei paterent propter uel gratiam uel dignitatem, quod neque peti more maiorum neque capi possent conseruatis legibus in tam effusi ambitus largitionibus neque geri e re publica sine periculo corruptis ciuitatis moribus. 3. Ad hastam

^{5.} Q.: om. $H \parallel$ ad: usque ad $H \parallel$ 3. possit: - sset H.

^{6.} est uersatus : u. e. R ∥ dedissent : dedidiss - R ∥ 2. propter — dignitatem : uel prop. gloriam uel prop. dignitatem ∥ effusi Gif. A, B, H, S : - sis R, V ∥ geri Lambin : deest in libris ∥ corruptis : corptis A correptis H ∥ ciuitatis : - tas H.

publicam numquam accessit. Nullius rei neque praes neque manceps factus est. Neminem neque suo nomine neque subscribens accusauit, in ius de sua re numquam, iit, iudicium nullum habuit. 4. Multorum consulum praetorumque praefecturas delatas sic accepit, ut neminem in prouinciam sit secutus, honore fuerit contentus, rei familiaris despexerit fructum; qui ne cum Q. quidem Cicerone uoluerit ire in Asiam, cum apud eum legati locum obtinere posset. Non enim decere se arbitrabatur, cum praeturam gerere noluisset, asseclam esse praetoris. 5. Qua in re non solum dignitati seruicbat, sed etiam tranquillitati, cum suspiciones quoque uitaret criminum. Quo fiebat ut eius observantia omnibus esset carior, cum eam officio, non timori neque spei tribui videren.

7. Incidit Caesarianum ciuile bellum, cum haberet annos circiter sexaginta. Vsus est aetatis uacatione neque se quoquam mouit ex urbe. Quae amicis suis opus fuerantad Pompeium coniunctim* proficiscentibus, omniaex sua re familiari dedit, ipsum Pompeium non offendit. 2. Nullum ab eo habebat ornamentatum, ut ceteri, qui per cum aut honores aut diuitias ceperant, quorum partim inuitissimi castra sunt secuti, partim summa cum cius offensione domi remanserunt. 3. Attici autem quies tanto opere Caesari fuit grata ut uictor, cum priuiatis pecunias per epistulas imperaret, huic non solum molestus non fuerit, sed etiam sororis filium et Q. Ciceronem ex Pompei castris concesserit. Sic uetere instituto uitae effugit noua pericula.

^{3.} iit: iuit $H \parallel 4$. Q pleriq.: Quinto $R \parallel$ apud eum: om. $H \parallel$ decere: decedere H.

^{7.} Caesarianum : - reanum A. B || conjunctim L. Havet : deest in libris || Pompeium L. Havet : conjunctum add, libri || 2. inuitissimi : inuict - H || 3. Pompei B : - ii A, R, II.

8. Secutum est illud tempus [occiso Caesare] quo res publica penes Brutos uideretur esse et Cassium ac tota ciuitas se ad eos conuertisse [uideretur]. 2. Sic M. Bruto usus est ut nullo ille adulescensaequali familiarius quam hoc sene neque solum eum principem consilii haberet, sed etiam in conuictu. 3. Excogitatum est a quibusdam. ut priuatum aerarium Caesaris interfectoribus ab equitibus Romanis constitueretur. Id facile effici posse arbitrati sunt, si principes eius ordinis pecunias contulissent. Itaque appellatus est a C. Flavio, Bruti familiari, Atticus, ut eius rei princeps esse uellet. 4. At ille, qui officia amicis praestanda sine factione existimaret semperque a talibus se consiliis remouisset, respondit : si quid Brutus de suis facultatibus uti uoluisset, usurum quantum eae paterentur, sed se neque cum quoquam de ea re collocuturum neque coiturum. Sic ille consensionis globus huius unius dissensione disiectus est. 5. Neque multo post superior esse coepit Antonius, ila ut Brutuset Cassius prouinciarum quae iis dicis causa datae erantaconsule* destituta tutela, desperatis rebus, in exilium proficiscerentur. Neque eo magis potenti adulatus est Antonio neque desperatos reliquit * Atticus. 6. Qui pecuniam simul cum ceteris conferre noluerat florenti illi parti, abiecto

^{8.} illud tempus $Mon.\ 433$: tempus $om.\ A\ \theta,\ B,\ R\lambda,\ H\ \|\ quo\ nos:$ occiso Caesare quo [quando $R\]\ A,\ B,\ R,\ H,\ rell.\ \|\ eos\ Gif.:\ eum\ rell.\ \|\ convertisse\ H:\ uideretur\ add.\ rell.\ \|\ 2.\ ille:\ die\ H\ \|\ haberet:\ faceret\ H\ \|\ 3.\ si\ Nipperdey:\ et\ add.\ libri\ \|\ eius:\ illius\ H\ \|\ C.:\ G.\ A\ \|\ 4.\ officia\ amicis:\ a.\ o.\ R\ \|\ existimaret:\ -\ bat\ H\ \|\ removisset:\ -\ erat\ H\ \|\ usurum:\ uisu\ -Mon.\ 433\ \|\ eae\ R:\ heae\ A\ hae\ rell.\ \|\ se:\ om.\ libri\ \|\ consensions:\ -\ tio\ -\ A\ \|\ dicis\ Cuiacius:\ necis\ libri\ destituta\ tutela:\ nos\ transposuimus\ ea\ uerba\ quae\ post\ Cassius\ habet\ H,\ desunt\ in\ aliis\ \|\ 6.\ neque\ eo\ ----\ reliquit:\ nos\ transposuimus\ ea\ uerba\ quae\ post\ dari,\ in\ fine\ capituli,\ habent\ libri\ punctumque\ quod\ habent\ plerique\ ante\ Atticus\ post\ hoc\ uerbum\ posuimus\ \|\ abiecto:\ dei\ -\ H\$

Bruto Italiaque cedenti HS centum milia muneri misit, eidem in Epiro absens trecenta iussit dari.

9. Secutum est bellum gestum apud Mutinam. Inquo si tantum eum prudentem dicam, minus quam debeam praedicem, cum ille potius diuinus fuerit, si diuinatio appellanda est perpetua naturalis bonitas quae nullis casibusagitatur neque minuitur. 2. Hostis Antonius iudicatus Italia cesserat, spes restituendi nul'a erat. Non solum inimici, qui tum erant potentissimi et plurimi, sed etiam qui aduersariiseius Asedabant Aet in eo laedendo aliquam consecuturos sperabant commoditatem, Antonii familiares insequebantur, uxorem Fuluiam omnibus rebus spoliare cupiebant, liberos etiam exstinguere parabant. 3. Atticus, cum Ciceronis intima familiaritateuteretur, amicissimus esset Bruto, non modo nihil iis indulsit ad Antonium uiolandum, sed e contrario familiares eius ex urbe profugientes quantum potuit texit, quibus rebus indiguerunt adiuuit. 4. P. uero Volumnio ca tribuit ut plura a parente proficisci non potuerint. Ipsi autem Fuluiae, cum litibus distineretur magnisque terroribus uexaretur, tanta diligentia officium suum praestitit ut nullum illa stiterit uadimonium sine Attico [sponsor omnium rerum fuerit]. 5. Quin etiam, cum illa fundum

^{6.} Epiro R: Epy - A, B Aegypto H | absens: absc - A.

^{9.} Mutinam R: Numidiam A, B Mundam H \parallel divinatio: - nitas H \parallel perpetua: om. H \parallel agitatur cod. Ernstii: agitur A, B, R augetur H \parallel 2, Antonius iud.: i. A. R \parallel crat: quod add, H \parallel ctiam: et H \parallel adversariis: - rii B, R \parallel se dabant [- ur F]: nos hunc locum corruptum esse suspicali sumus \parallel aliquam: se add, H \parallel commoditatem: commendationom Gil, 1 . Leid 1 uel commoditatem Gif, s, l, Leid, s, l, \parallel 3, non modo: om. R \parallel profugientes: fusientes H A, P, pleriq: Publio R \parallel distincture R: dest - H, F destinaretor A, B \parallel stiterit Gif, A: praesti - 0, B, Rh, H \parallel sine Attico Pluygers: sponsor omnium rerum fuerit add. librt \parallel 5, quin: quid A \parallel fundum sec. fort.: fundum om, Leid, s, f0, fu R.

secunda fortuna emisset in diemneque post calamitatem uoisuram facere potuisset, ille se interposuit pecuniamque sine faenore sineque ulla stipulatione credidit, maximum existimans quaestum memorem gratumque cognosci simulque aperire se nonfortunae, sed hominibus solere esse amicum. 6. Ouae cum faciebat, nemo eum temporis causa facere poterat existimare; nemini enim in opinionem uenichat Antonium rerum potiturum. 7. Sed sensus eius a nonnullis optimatibus familiaribus eius reprehendebatur, quod parum odisse malos ciues uideretur. Ille autem [sui iudicii] potius quid se facere par esset intuebatur quam quid alii laudaturi forent.

10. Conversa subito fortuna est. Vt Antonius rediit in Italiam, nemo non magno in periculo Atticum putarat propter intimam familiaritatem Ciceronis et Bruti. 2. Itaque ad aduentum imperatorum de foro decesserat, timens proscriptionem, latebatque apud P. Volumnium, cui, ut ostendimus, paulo ante opem tulerat (tanta uarietas iis temporibus fuit fortunae ut modo hi, modo illi in summo essent aut fastigio aut periculo), habebatque secum Q. Gellium Canum, aequalem simillimumque sui, 3. Hoc quoque sit Attici bonitatis exemplum, quod cum eo, quem puerum in ludo cognorat, adeo coniuncte uixit ut ad extremam aetatem amicitia eorum creuerit.

10. subito : om. Leid. | 2. itaque : neque F | timens pros cript.: om. H | Gellium : Geli - R, H | Canum : - nium R - nem H [sic infra] | simillimumque sui : suique simillimum H | 3. cognorat : - oue - R | conjuncte : - jucte A | extremam

: usque add. H.

^{5.} uorsuram B: uers - pleriq, usur - H | faenore: fe - A, B foe - R, H \parallel sineque : sine H \parallel 6. opinionem : - ne B \parallel 7. sensus eius Bosius : sensim is [is om. H] A, B, R, H \parallel optimatibus familiaribus eius Roth : famil. deest in libris eius deest in libris praeter A. R. Paris. fund. grae. 1863 | autem Schott:sui iudici [- o - io H] add. libri | alii : caeteri H.

- 4. Antonius autem, etsi tanto odio ferebatur in Ciceronem ut non solum ei, sed etiam omnibus eius amicis esset inimicus cosque uellet proscribere multis hortantibus, tamen Attici memor fuit officii et ei, cum requisisset ubinam esset, sua manu scripsit ne timerel statimque ad se ueniret : se cum et illius causa Canum de proscriptorum numero exemisse. 5. Ac ne quod periculum incideret, quod noctu fiebat, praesidium ei misit. Sic Atticus in summo timore non solum sibi, sed conjunctim* etiam ei quem carissimum habebat, praesidio fuit. Neque enim suae[solum] a quoquam auxilium petiit salutis, ut appareret nullam seiunctam sibi ab eo uelle fortunam. 6. Quodsi gubernator praecipua laude fertur qui nauem exhieme marique scopuloso seruat, cur non singularis eius existimetur prudentia qui ex tot tamque grauibus procellis ciuilibus ad incolumitatem peruenit?
- 11. Quibus ex malis ut se emersit, nihil aliud egit quam ut quam plurimis quibus rebus posset esset auxilio. Cum proscriptos praemiis imperatorum uulgus conquireret, nemo in Epirum uenit cui res ulla defuerit, nemini non ibi perpetuo manendi potestas facta est; 2. quin etiam post proelium Philippense interitumque C. Cassi et M. Bruti L. Iulium Mocillam praetorium et filium eius Aulumque Torquatum ceterosque pari

11. malis : rebus H emersit : - crit Gif, A - crat B, H ut quam Grasberger : quam deest in libris \parallel facta est : fuit H \parallel 2. Philippense : phill - A \parallel filium cius : c. f. A . Aulumque :

A. que [A. q. R] R, H.

^{4,} etiam omnibus Gif. A:o. e. R omnibus om. B, $H \parallel$ illius causa Mon. 433:om. R causa om. pleriq. \parallel Canum: gelium canium R. \parallel 5. coniunctim — salutis L. Havel: etiam ei quem caris. [ka - A] hab. praesidio [- dium Gif. 1 m.] fuit neque suae solum a quo, aux. pet. salutis sed coniuncti [Gif. A 0 , R, 0 , 0] Paris. 5831- etim rell.] libri appareret: - rent A 0 6. scopuloso: procell - R \parallel peruenit: euasit H.

fortuna perculsos instituit tueri atque ex Epiro iis omnia Samothraciam supportariiussit. 3. Difficile est omnia persequi et non necessarium. Illud unum intelligi uolumus, illius liberalitatem neque temporariam neque callidam fuisse. 4. Id ex ipsis rebus ac temporibus iudicari potest, quod non florentibus se uenditauit, sed afflictis semper succurrit; qui quidem Seruiliam, Bruti matrem, non minus post mortem eius quam florentem coluerit. 5. Sic liberalitate utens nullas inimicitias gessit, quod neque laedebat quemquam neque, si quam iniuriam acceperat, non malebat obliuisci quam ulcisci. Idem immortali memoria percepta retinebat beneficia; quae autem ipse tribuerat, tam diu meminerat, quoad ille gratus erat qui acceperat. 6. Itaque hic fecit ut uere dictum uideatur:

Sui cuique mores fingunt fortunam hóminibus.

neque tamen ille prius fortunam quam se ipse finxit, qui cauit ne qua in re iure plecteretur.

12. His igitur rebus effecit ut M. Vipsanius Agrippa, intima familiaritate coniunctus adulescenti Caesari, cum propter suam gratiam et Caesaris potentiam nullius condicionis non haberet potestatem, potissimum eius deligeret affinitatem praeoptaretque equitis Romani

^{2.} instituit Lambin: - erit $libri \parallel$ ex: in $R \parallel$ supportari: subp - B imp - $H \parallel$ iussit Lambin: - erit $libri \parallel$ 3. necessarium R: - ria $rell. \parallel$ temporariam: trapaciam H 4. uenditauit: uendica - $H \parallel$ semper: $om. H \parallel$ florentem: - te $R\lambda \parallel$ 5. quod neque: q. non $H \parallel$ obliuisci: ulcis - $RF\lambda$ ulcisci: obliuis - $RF\lambda \parallel$ retinebat: ten - $H \parallel$ tribuerat: - ret $H \parallel$ 6. cuique: quoique $H \parallel$ fingunt: funguntur H fortunam: - na $H \parallel$ hominibus $Gif. A, B, H: om. R, V \parallel$ ille prius Gif. : p. i. rell. \parallel fortunam: - na (?) Gif. \parallel ipse: - sum $H \parallel$ iure; om. H.

^{12.} Vipsanius : - span - H inpsanus $R \parallel$ condicionis : - tion - A, $B \parallel$ deligeret B : dil - A, R, H.

filiam generosarum nuptiis. 2. Atque haru n nuptiarum conciliator fuit (non est enim celandum) M. Antonius, triumuir rei publicae constituendae, cuius gratia cum augere possessiones posset suas, tantum afuit a cupiditate pecuniae, ut nulla in re usus sit ea nisi in deprecandis amicorum aut periculis aut incommodis. 3. Ouod guidem sub ipsa proscriptione perillustre fuit. Nam cum L. Saufei equitis Romani, aequalis sui, qui complures annos studio ductus philosophiae Athenis habitabat habebatque in Italia pretiosas possessiones. triumuici bona uendidissent consuetudine ea qua tum res gerebantur, Attici labore atque industria factum est ut eodem nuntio Saufeius fieret certior se patrimonium amisisse et recuperasse. 4. Idem L. Iulium Calidum, quem post Lucreti Catullique mortem multo elegantissimum poetam nostram tulisse aetatem uere uideor posse contendere neque minus uirum bonum optimisque artibus eruditum; quem post proscriptionem equitum propter magnas eius Africanas possessiones in proscriptorum numerum a P. Volumnio, praefecto fabrum Antonii, absentem relatum expediuit. 5. Quod in praesenti utrum ei laboriosius an gloriosius fuerit, difficile est judicare, quod in corum periculis non secus absentes quam praesentes amicos Attico esse curae cognitum est.

^{1.} filiam gen.: generosi filiam H filiam generosam V 2. est: om H triumuir: Π uir H constituendae Lambin: deest in libris possessiones posset: posset p. R afuit: aft - A abt - B, R, H || incommodis: com - H 3. ipsa: illa $R\lambda$ Saufei: - eii A, B, H, Sant - R habitabat Ath: A. A. A A then is om. A, B, H eodem nuntio [- cio H]: habet post certior [- cior A clarior $R\lambda$] H 4. Calidum: Calli B, H - dium Gif, A, R uere: mini add, H numerum — Vol.: numerum publio Vol. R 5. est Fleckeisen: fuit libri non secus — amicos: non solum prae. sed etiam abs. am. H.

13. Neque uero ille uir minus bonus pater familias habitus est quamciuis. Nam cum esset pecuniosus, nemo illo minus fuit emax, minus aedificator. Neque tamen non in primisbene habitauit omnibusque optimis rebus usus est. 2. Nam domum habuit in colle Quirinali Tamphilianam, ab auunculo hereditaterelictam, cuius amoenitas non aedificio, sed silua constabat ; ipsum enim tectum antiquitus constitutum plus salis quam sumptus habebat; in quo nihil commutauit, nisi si quid uetustate coactus est. 3. Vsus est familia, si utilitate iudicandum est, optima, si forma, uix mediocri. Namque in ea erant pueri litteratissimi, anagnostae optimi et plurimi librarii, ut ne pediseguus guidem guisguam esset qui non utrumque horum pulchre facere posset, pari modo artifices ceteri, quos cultus domesticus desiderat. apprime boni. 4. Neque tamen horum quemquam nisi domi natum domique factum habuit, quod est signum non solum continentiae, sed etiam diligentiae. Nam et non intemperanter concupiscere quod a plurimis uideas continentis debet duci, et potius industria* quampretio parare non mediocris est* diligentiae. 5. Elegans, non magnificus, splendidus, non sumptuosus ; omnisque diligentia munditiam, non affluentiam affectabat. Supellex modica [non multa] ut in neutram partem conspici posset. 6. Nec praeteribo, quamquam nonnullis leue

^{13.} ille uir minus B,H: minus om. Gif. A m. i. u R. \parallel 2. colle: ualle θ , F, Paris. \$534, Paris. fund. grae. 1863 ... salis libri: hune locum aliqui corruptum esse suspicati sunt : commutauit : imm - H \parallel 3. pueri: om. H \parallel anagnostae: -ghno-H - gostae A, B Agnagnostae R \parallel facere pos.: p. f. H \parallel apprime B,R \parallel 4. intemperanter: imper-A \parallel 5. omnisque Gif.: -nis [s erasa] A-ni rell. munditiam: - ciam A, B, R \parallel supellex: suppe-A supplex H \parallel modica Cobet: non multa add. pleriq. multa non modica V non mod, non mult. alat.

uisum iri putem, quod quom in primis lautus esset eques Romanus et non parum liberaliter domum suam omnium ordinum homines inuitaret, scimus non amplius quam A terna milia A aeris peraeque in singulos menses ex ephemeride eum expensum sumptui ferre solitum. 7. Atque hoc non auditum, sed cognitum praedicamus; saepe enim propter familiaritatem domesticis rebus interfuimus.

14. Nemo in conuiuio eius aliud acroama audiuit quam anagnosten, quod nos quidem iucundissimum arbitramur ; neque umquam sine aliqua lectione apud eum cenatum est, ut non minus animo quam uentre conuiuae delectarentur; 2. namque eos uocabat quorum mores a suis non abhorrerent. Cum tanta pecuniae facta esset accessio, nihil de cotidiano cultu mutauit, nihil de uitae consuetudine, tantaque usus est moderatione ut neque in sestertio uiciens, quod a patre acceperat, parum se splendide gesserit neque in sestertio centies affluentius uixerit quam institueral, parique fastigio steterit in utraque fortuna. 3. Nullos habuit hortos, nullam suburbanam aut maritimam sumptuosam uillam, neque in Italia, praeter Arretinum et Nomentanum, rusticum praedium omnisque eius pecuniae reditus constabat in Epiroticis et urbanis possessionibus. Ex quo cognosci potest usum eum pecuniae non magnitudine, sed ratione metiri solitum.

^{6.} quod quom nos : cum libri — terna [tria H] milia : nos suspicali sumus hunc locum corruptum esse | ferre : fere B,H $\|$ 7. hoc : om. H.

^{14.} conuiuio : - iis R anagnosten : anaghnostem [- gost-A, B] A, B, H- stae [per compend.] R incundissimum : iocond - [- cund - λ] A, λ 3. Arretinum R: Arrent - Gif. Aret - B, H Arêt - A [lineola erasa] Nomentanum : Momen - B, H reditus A, R: reddi - rell. "usum eum : e. u. H.

- 15. Mendacium neque dicebat neque pati poterat. Itaque eius comitas non sine seueritate erat neque grauitas sine facilitate, ut difficile esset intellectu utrum eum amici magis uererentur an amarent. Quidquid rogabatur religiose promittebat, quod non liberalis, sed leuis arbitrabatur polliceri quod praestare non posset. 2. Idem in tuendo quod semel annuisset tanta erat cura ut non mandatam, sed suam rem uideretur agere. Numquam suscepti negotii eum pertaesum est; suam enim existimationem in ea re agi putabat, qua nihil habebat carius. 3. Quo fiebat ut omnia Ciceronum, Cátonis, [Marci Q.] Hortensi, Auli Torquati, multorum praeterea equitum Romanorum negotia procuraret. Ex quo iudicari poterat non inertia, sed iudicio fugisse rei publicae procurationem.
- 16. Humanitatis uero nullum adferre maius testimonium possum, quam quod adulescens idem seni Sullae fuit iucundissimus, senex adulescenti M. Bruto, cum aequalibus autem suis Q. Hortensio et M. Cicerone sic uixit ut iudicare difficile sit, cui aetati fuerit aptissimus. 2. Quamquam eum praecipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quintus carior fuerit aut familiarior. 3. Ei rei sunt indicio praeter eos libros in quibus de eo facit mentionem, qui in uulgus sunt editi, xvi uolumina epis-

^{15.} uererentur: uenerare - R ueneren - H || an: quam H || quidquid R: quic - rell. || 2. tuendo Rutgersius: nitendo libri || annuisset Gif. A: admisisset B, R amisi - H || pertaesum: - tes - A, B - tens - H || ea re: eo H || 3. Ciceronum: - nis R || Catonis Heusinger: Marci Q. [Marci q. Gif. A M. que R Marii et H] add. pleriq. M. Catonis et B || Auli A, B: A. R om. H || Torquati: om. H.

^{16.} Sullae fuit Fleckeisen: S. - erit libri fuerit S. $H \parallel$ et M.: et om. $H \parallel$ sie uixit Fleckeisen: sie - erit libri se iunxerit $H \parallel$ 2. ei Quintus: eius Q. $H \parallel$ 3. ei: eius $H \parallel$ libros: - beros $A \parallel$ sunt editi; e. s. H = 1 iam s. e. $H \parallel$ XVI Manutius: XI libri.

tularum, ab consulatu eius usque ad extremum tempus ad Atticum missarum; quae qui legat, non multum desideret historiam contextam eorum temporum. 4. Sic enim omnia de studiis principum, uitiis ducum, mutationibus rei publicae perscripta sunt ut nihil in eis non appareat et facile existimari possit prudentiam quodam modo esse diuinationem. Non enim Cicero ea solum quae uiuo se acciderunt futura praedixit, sed etiam quae nunc usu ueniunt. cecinit ut uates.

- 17. De pietate autem Attici quid plura commemorem ? cum hoc ipsum uere gloriantem audierim in funere matris suae, quam extulit annorum nonaginta, annis septem et sexaginta se numquam cum matre in gratiam redisse, numquam cum sorore fuisse in simultate, quam prope aequalem habebat. 2. Quod est signum aut nullam umquam inter eos querimoniam intercessisse aut hunc ea fuisse in suos indulgentia, ut quos amare deberet irasci eis nefas duceret. 3. Neque id fecit natura selum, quamquam omnes ei paremus, sed etiam doctrina; nam principum philosophorum ita percepta habuit praecepta ut iis ad uitam agendam, non ad ostentationem uteretur.
- 18. Moris etiam maiorum summus i nitator fuit antiquitatisque amator, quam adeo diligenter habuit cogni-

^{3.} consulatu: consol - $A \parallel$ ad Atticum: om. H desideret R, H: - rat A, B, V, S eorum: illorum R 4. uitiis ducum: om. H 1. quodam: quo A. futura: om. H nunc A, B, s, l, R: non B¹, H.

^{17.} audierim: - iuerim H annis Nipperdey: cum pleriq. om. A, H cum esset B, R septem et sexag, se: sep. et. sex. om. H, inter et et se locus albus in $S \parallel$ redisse: - iis - R 2. intercessisse: habet post unquam H 3. omnes ei: e. o. H nam, B, H, S: et add. A, R \parallel principum A in rasura, pleriq.: - ium A¹, V¹.

^{18.} summus : sumus A ! imitator f. : f. immit - H

tam ut eam totam in eo uolumine exposuerit quo magistratus ordinauit. 2. Nulla enim lex neque pax neque bellum neque res illustris est populi Romani quae non in eo suo tempore sit notata et, quod difficillimum fuit. sic familiarum originem subtexuit ut ex eo clarorum uirorum propagines possimus cognoscere. 3. Fecit hoc idem separatim in aliis libris, ut M. Bruti rogatu Iuniam familiam a stirpe ad hanc aetatem ordine enumerauerit, notans quis a quoque ortus, quos honores quibusque temporibus cepisset ; 4. pari modo Marcelli Claudi de Marcellorum, Scipionis Corneliet Fabi Maximi de Fabiorum et Aemiliorum. Quibus libris nihil potest esse dulcius iis qui aliquam cupiditatem habent notitiae clarorum uirorum. 5. Attigit poeticen quoque *, credimus, ne eius expers esset suauitatis. Namque uersibus qui honore rerumque gestarum amplitudine ceteros populi Romani * praestiterint exposuit ita 6. ut sub singulorum imaginibus facta magistratusque eorum non amplius quaternis quinisque uersibus descripserit, ut uix credendu r sit tantas res tam breuiter potuisse declarari. Est etiam unus liber Graece confectus de consulatu Ciceronis.

19. Haec hactenus Attico uiuo edita a nobis sunt. Nunc, quoniam fortuna nos superstites ei esse uoluit,

^{1.} ordinauit Vossius: ornau - $libri \parallel 2$. ex: om. $H \parallel uirorum$: om. $H \parallel 3$. quis Wölfflin: qui $libri \parallel$ quibusque: quibusue $B \parallel$ cepisset: coep - R, $H \parallel 4$. Claudi $A \parallel$ et Fabi: et om. $H \parallel$ de Fabiorum nos: de deest in $libris \parallel$ quibus: quoque quibus θ , $RF\lambda \parallel 5$. poeticen quoque Fleckeisen: qu. poeticen [- cae A^{-1} - cam A s. l., R] $libri \parallel$ expers: exsp - $A \parallel$ populi R. Fleckeisen: R. p. $libri \parallel$ praestiterint nos: - runt $libri \parallel 6$. ut m ix Fleckeisen: quod m is m is m is m. m.

^{19.} haec hactenus $W\"{o}lffin$: haec om. pleriq. habel post edita R.

reliqua persequemur et, quantum potuerimus, reruni exemplis lectores docebimus, sicut supra significauimus, suos cuique mores plerumque conciliare fortunam. 2. Namque hic contentus ordine equistri quo erat ortus, in adfinitatem peruenit imperatoris Diui filii, cum iam ante familiaritatem eius esset consecutus nulla alia re quam elegantia uitae, qua ceteros ceperat principes ciuitatis dignitate pari, fortuna humiliores. 3. Tanta enim prosperitas Caesarem est consecuta ut nihil ei non tribuerit fortuna quod cuiquam ante detulerit, et con iliarit quod nemo adhuc ciuis Romanus quiuit consequi. 4. Nata est autem Attico neptis ex Agrippa, cui uirginem filiam collocarat. Hanc Caesar uix anniculam Ti. Claudio Neroni, Drusilla nato, priuigno suo, despondit ; quae coniunctio necessitudinem eorum sanxit, familiaritatem reddidit frequentiorem. 20. Quamuisante haec sponsalia non solum cum ab urbe abesset numquam ad suorum quemquam litteras misit quin Attico mitteret, quid ageret, in primis quid legeret quibusque in locis et quamdiu esset moraturus, 2. sed etiam cum esset in urbe et propter infinitas suas occupationes minus saepe quam uellet Attico frueretur, null is diestemere intercessit quo non ad eum scriberet, cum modo aliquid

^{1.} persequemur : pros - H , potuerimus : pote - H || sicut - significauimus : om, H || 2. namque : nam R || Diui filli Gif. A, B : di. Iulii R, H diui Iulii fillii ed. Rom. 1490 || humiliores : - re $R\lambda$ || 3. Caesarem B, H : Caesarum eum Gif, A0, R Caesarem eum λ || conciliarit : - auerit H quod Gif, H: quam A, B, R || nemo adhuc Gif: om, A, B, R, H || A est autem : a. e. R est post neptis habel H || collocarat : - uit H || Ti. H: Tib. A, B Tyberio R || Drusilla : - ilia A, B - ila R.

20. ante haec : antehae H || abesset A2 m, plerig: esset A1 || ad : 1 || ad : 1 || ad : 1 || ad : 2 || ad : 2 || ad : 2 || infinitas suas Gif. : s. i. rell. || dies : tamen add. $R\lambda$ || intercessit cod. Schotti: - erit rell. || scriberet : - pserit H || cum modo Leid. : quo mo A quo non rell.

de antiquitate ab eo requireret, modo aliquam quaestionem poeticam ei proponeret, interdum iocans cius uerbosioris eliceret epistulas. 3. Ex quo accidit, cum aedis Iouis Feretrii in Capitolio, ab Romulo constituta, uetustate atque incuria detecta prolaberetur, ut Attici admonitu Caesar eam reficiendam curaret. 4. Neque uero a M. Antonio minus absens litteris colebatur, adeo ut accurate ille ex ultumis terris quid ageret curae sibi haberet certiorem facere Atticum. 5. Hoc quale sit, facilius existimabit is qui iudicare poterit quantae sit sapientiae eorum retinere usum beniuolentiamque, inter quos maximarum rerum non solum aemulatio, sed obtrectatio tanta intercedebat, quantam fuit incidere necesse inter Caesarem atque Antonium, cum se uterque principem non solumurbis Romae, sed orbis terrarum esse cuperet.

21. Tali modo cum vii et lixx annos complesset atque ad extremam senectutem non minus dignitate quam gratia fortunaque creuisset (multas enim hereditates nulla alia re quam bonitate consecutus est) tantaque prosperitate usus esset ualetudinis ut annis triginta medicina non indiguisset, 2. nactus est morbum, quem initio et ipse et medici contempserunt; nam putarunt esse tenesmon, cui remedia celeria faciliaque propone-

^{2.} requireret: - isierit $H \parallel$ quaestionem p. ei: e. q. p. $R \parallel$ proponeret: - osuerit $H \parallel$ eins uerbosioris A: uerbosiores e. $H \parallel$ 3. aedis: - des $H \parallel$ ab: a $H \parallel$ 4. uero: om. B, $H \parallel$ a: ab $R \parallel$ accurate: adc - $H \parallel$ ex ultumis [Roth ulti - Manutius] terris Manutius: exul tum [cum B, H] his terris A, B, H exul cum litteris $RF \parallel$ curae: quid curae $R \parallel$ facere: - ret R, $V \parallel$ 5. aemulatio: - ula $H \parallel$ intercedebat: - cedat $H \parallel$ atque: et $H \parallel$ uterque: utraque $A \parallel$ sed: etiam add, H.

^{21.} consecutus est *Fleckeisen*: est *deest in libris* \parallel esset *Lambin*: est *libri* \parallel ualetudinis: ualit - B, R [sic infra] \parallel 2. tenesmon *Gif.* A, H: the - B tenas - R

bantur. 3. In hoc cum tres menses sine ullis doloribus praeterquam quos ex curatione capiebat consumpsisset. subito tanta uis morbi in imum intestinum prorupit ut extremo tempore per lumbos fistulae puris eruperint. 4. Atque hoc priusquam ei accideret, postquam in dies dolores accrescere febresque accessisse sensit, Agrippam generum ad se accersi iussit et cum eo L. Cornelium Balbum Sextumque Peducaeum, 5. Hos ut uenisse uidit, in cubitum innixus : « Quantam » inquit « curam diligentiamque in ualetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim, cum uos testes habeam, nihil necesse est pluribus uerbis commemorare. Quibus quoniam, ut spero, satisfeci me nihil reliqui fecisse quod ad sanandum me pertineret, reliquum est ut egomet mihi consulam. Id uos ignorare nolui, nam mihi stat alere morbum desinere. 6. Namque his diebus quidquid cibi sumpsi, ita produxi uitam ut auxerim dolores sine spe salutis. Quare a uobis peto, primum ut consilium probetis meum, deinde ne frustra dehortando impedire conemini. »

22. Hac oratione habita tanta constantia uocis atque uultus ut non ex uita, sed ex domoin domum uideretur migrare, 2. cum quidem Agrippa cum flens at que osculans oraret atque obsecraret ne ad id quod natura cogeret

22. uocis : oris H 2. cum quidem : quumque H | Agrippa eum : e. A. H.

^{3.} imum Ascensius : unum libri . per - puris Gif. A, B, H: f. putris p. 1. $R \parallel$ eruperint A, B, H: - rit (?) Gif. erumperent R 4. ei : illi R accrescere : ader - H accessisse : adc - H | accersi Gif. A, B, R : arcessi Voss. I adcersiri H et: om. R Sextumque: Sex. que A Peducaeum: - ceum libri 5. necesse est : est om. A. H ' pluribus uerbis : om. H 6.namque: nam H quidquid cibi: quibus quicquam cimbi H | impedire Git., Leid. : om. rell.

ipse quoque sibi acceleraret *** et quoniam tum quoque posset temporibus superesse, se sibi suisque reseruaret, precis eius taciturna sua obstinatione depressit.

3. Sie cum biduum cibo se abstinuisset, subito febris decessit leuiorque morbus esse coepit. Tamen propositum nihilo setius peregit itaque die quinto postquam id consilium inierat, pridie kal. Aprilis Cn. Domitio C. Sosio consulibus decessit. 4. Elatus est in lecticula, ut ipse praescripserat, sine ulla pompa funeris, comitantibus omnibus bonis, maxima uulgi frequentia. Sepultus est iuxta uiam Appiam ad quintum lapidem in monumento Q. Caecili, auunculi sui.

FRAGMENTA

1. Verba ex epistula Corneliae Gracchorum matris ex libro Corneli Nepotis de Latinis historicis excerpta.

Dices pulchrum esse inimicos ulcisci. Id neque maius neque pulchrius cuiquam atque mihi esse uidetur, sed si liceat re publica salua ea persequi. Sed quatenus id fieri non potest, multo tempore multisque partibus ini-

^{2.} accelerate: adce - H post hoc verbum locum album, fere dimidium versum, habent A, B || depressit: repraess - H ||, 3. setius A:-cius rell. || inierat:-erit H || Aprilis A, B R:-lium H || 4. Appiam: Apiam A || monumento: moni-H || sui:om. H.

Explicit A Aemilius probus de Illustribus ducibus exterarum gentium explicit R.

Verba — excerpta Gif. lestibus Sauarone et Pelauio: Verba ex epistola Corneliae Graeorum matris ex eodem libro Cornelii Nepotis excerpta A Verba Corneliae Graechorum matris ex cornelii nepotis libro excerpta R.

^{1.} pulchrius : - crius $A \parallel$ quatenus : - tinus A.

mici nostri non peribunt atque uti nunc sunt erunt potius quam res publica profligetur atque pereat.

Eadem alio loco.

2. Verbis conceptis deierare ausim, praeterquam qui Tiberium Gracchum necarunt, neminem inimicum tantum molestiae tantumque laboris, quantum te ob has res, mihi tradidisse, quem oportebat omnium eorum quos antehac habui liberos partis [corum] tolerare atque curare ut quam minimum sollicitudinis in senecta haberem, utique quaecumque ageres, ea uelles maxime mihi placere atque uti nefas haberes rerum maiorum aduersum meam sententiam quicquam facere, praesertim mihi cui parua pars uitae superest. Ne id quidem tam breue spatium potest opitulari, quin et mihi aduersere et rempublicam profliges ? Denique quae pausa erit ? ecquando desinet familia nostra insanire ? ecquando modus eireihaberipoterit? ecquando desinemus et habentes et praebentes molestiis # desistere? ecquando perpudescet miscenda atque perturbanda re publica? Sed si omnino id fierinon potest, ubi ego mortua ero, petito tribunatum; per me facito quod lubebit, cum ego non sentiam. Vbi mortua ero, parentabis mihi et inuocabis deum parentem. In eo tempore non pudet te corum deum preces expetere, quos uiuos atque praesentes relictos atque desertos habueris? Ne ille sirit Iuppiter te ea perseuerare

^{2.} Eadem —— loco : Verba eiusdem alio loco ad C. Gracchum filium R.

Tiberium : Tyb - R Gracchum : - ccum A inimicum : om. (?) Gif. tantum mol. : tantae mol. A has res : eas r. R || partis : corum add. libri || ageres : agens A || superest : om. A || adversere Gif. : - sés A - ses R || quae || pausa : quae || p. A || ecquando Gif. A : et quando R || desistere : nos suspicalisumus hunc locum corruptum esse || per me Gif. A : om. R || lubebit A : lib - Gif. (?) R || sirit Gif. A : sinat R || Luppiter A.

nec tibi tantam dementiam uenire in animum. Et si perseueras, uereor ne in omnem uitam tantum laboris culpa tua recipias uti in nullo tempore tute tibi placere possis.

3. Cornelius Nepos in libro de historicis Latinis de laude Ciceronis.

Non ignorare debes unum hoc genus Latinarum litterarum adhuc non modo non respondere Graeciae, sed omnino rude atque inchoatum morte Ciceronis relictum. Ille enim fuit unus qui potuerit et etiam debuerit historiam digna uoce pronuntiare, quippe qui oratoriam eloquentiam rudem a maioribus acceptam perpoliuerit, philosophiam ante eum incomptam Latinam sua conformarit oratione. Ex quo dubito, interitu eius utrum res publica an historia magis doleat.

4. Idem.

Locuples ac diuina natura, quo maiorem sui pareret admirationem ponderatioraque sua essent beneficia, neque uni omnia dare necrursus cuiquam omnia uoluit negare.

5. Nepos Cornelius ad... Ciceronem ita scribit.

Tantumabest utego magistram esse putem uitae philosophiam beataeque uitae perfectricem, ut nullis magis existimem opus esse magistros uiuendi quam plerisque, qui in ea disputanda uersantur. Video enim magnam partem eorum, qui in schola de pudore et continentia praecipiant argutissime, eosdem in omnium libidinum cupiditatibus uiuere.

INDEX NOMINVM

Ace Dat. 5. 1, 5. Alexander Magnus Eum. 1. 6; Acheron Dion. 10. 2. 2. 1 sq. et 4; 3. 1; 4. 4; 6. Actaei Thras. 2. .1. 1-3; 7. 1 sq.; 8. 2; 13. 1-3. Adimantus Alc. 7. 1. Reg. 2. 1; 3. 1. Alexander Pheraeus Pel. 5. 1 Admetus Them. 8. 3. Aegates insulae Ham. 1. 3. sq., 4. Aegiae Reg. 2. 1. Alexandrea Reg. 3. 4. Aegos flumen Lys. 1. 4. Alc. 8. Alpes Hann. 3. 4. 1. Con. 1. 2. Alpici Hann. 3. 4. Aegyptius Paus. 3. 2. Iph. 2. 4. Amphipolis Cim. 2. 2. Chabr. 2. 3; 3. I. Aegyptia Amyntas Iph. 3. 2. Eum. 1. 4. classis Chabr. 2. 3. bellum Reg. 2. 1. Andocides Alc. 3. 2. Dat. 3. 5. Aegyptus Chabr. 2. 1. Dat. 4. Anicia Att. 2. 1. Antigenes Eum. 5. 1; 7. 1. 1; 5. 3. Ag. 8. 2, 6. Eum. 3. Antigonus Eum. 5. 2, 7; 7. 1; 8. 1, 4; 9. 1, 3, 5; 10. 2-4; Aemilii Att. 18. 4. L. Aemilius Paulus (cons. 216) 11. 3; 12. 1, 4; 23. 1, 3 sq. Reg. 3. 1 sq. Hann. 4. 4. L. Aemilius Paulus (cons. 182) Antiochus Hann. 2. 1; 7. 6; 8. Hann. 13. 1. 1-3; 9.1. Antipater Eum. 2. 2; 3. 3; 4. 3 Aeolia Con. 5, 2, Aeolis Milt. 3. 1. 5. 1. Phoc. 2. 3. Afri Lys. 3. 2. M. Antonius Att. 8. 5 sq.; 9. 2 Africa Lys. 3. 3. Timol. 2. 4. sq. et 6; 10. 1, 4; 12. 2, Reg. 3. 5. Ham. 2. 2, 4 sq.; 4; 20. 4 sq. 4. 1. Hann. 3. 3.; 7. 1; 8. 1. Apollo Milt. 1. 2. Them. 2. 7. Cat. 1. 4. Paus. 1. 3. Apollocrates Dion. 5. 6. . Africanus, cf. Cornelius. Africanae possessiones Att. 12. 4. Appenninus Hann. 4. 2. Appia via Att. 22. 4. Agamemnon Ep. 5. 5 sq. AGESILAUS XVII Con. 2. 2 sq. Apulia Hann. 4. 4. Chabr. 1. 2; 2. 3. Timoth. 1. Arcades Ep. 6. 1 sq. Arcadia Alc. 10. 5. 3. Reg. 1. 2. Archias Pel. 3. 2. Agis Ag. 1. 4. Agnon Phoc. 3.4. Archinus Pel. 3. 2. Agrippa, cj. Vipsanius. Arete Dion. 1. 1; 4. 3.; 8. 4 ALCIBIADES VII Thras. 1. 3. Argi Them. 8. 1, 3. Reg. 2. 2. Alcmaeon Ep. 6.2. Argilius Paus. 4. 1 et 4 sq.; 5. 1.

Argiui Ep. 6. 1 sq. 2. 2, 4. Dion. 8. 1. Iph. 1. 1; Ariobarzanes Timoth. 1. 3. Dat. 2. 1, 4; 3. 4. Chabr. 1. 1, 3; 2. 5; 5, 6; 10, 1, 2. 1-3; 3. 1; 4. 1, 3. Timoth. 1. 1 sq.; 2. 1 sq.; 3. 1. Ep. ARISTIDES III. Aristomache Dion 1. 1; 8. 4. 4. 5; 6. 1, 3. Ag. 4. 1, 5. Armenii Dat. 8. 2. Phoc. 1. 1; 2. 4; 4. 2 sq. Att. Arretinum praedium Att. 14. 3. 2. 3; 4. 3, 5. Arsideus Dat. 6. 1. Attica Milt. 4. 2. Them. 10. 5. Artabanus Reg. 1. 5. Alc. 4. 7. Thras. 2. 1. Timoth. Artabazus Paus. 2.5; 4. 1. 2. 2. Ep. 6. 3. Artaphernes Milt. 4. 1. Attici Thras. 3. 1. Timoth. 2. 2. Artaxerxes (I) Macrochir Them. Ep. 6. 1, 3, cf. Pomponius. 9. 1; 10. 2. Reg. 1. 3 sq. Augustus, cf. Iulius. C. Aurelius. Cotta (cons. 200) Artaxerxes (II) Mnemon Con. 2. 2; 3. 1. Iph. 2. 4. Chabr. Hann. 7. 1. 2. 3. Dat. 1, 1;5, 1,; 7, 1; L. Aurelius Cotta Att. 4. 5. 8. 6. Ep. 4. 1. Ag. 2. 1. Reg. 1. Automatia Timol. 4. 4. 3 sq. Autophrodates Dat. 2, 1:7, 1: Artemisium Them. 3. 2, 4. 8. 1, 5 sq. Asia Milt. 3. 1 sq et 4; 4. 1 sq. Babylon Eum. 2. 1. Reg. 2. 1. Them. 5. 1-3; 9. 1-3; 10. 2. Lys. 2. 2. Alc. 5. 6; 9. 3; Cn. Baebius Tamphilus Hann. 10. 1. Con. 2. 2 sq.; 4. 4. Ag. 13. 1. 2. 1 sq; 3. 6; 4. 3. Eum. 3. 2; M. Baebius Tamphilus Hann. 6. 1; 8. 2. Hann. 8. 4; 12. 1; 13. 1. 13. 2. Att. 4. 1; 6. 4. Bagaeus Alc. 10. 3. Aspendii Dat. 8. 2. Balbus, cf. Cornelius. Aspis Dat. 4. 1 sqq.; 5. 1. Barca Ham. 1.1. Athamanes Timoth. 2. 1. Bithynia Hann. 12. 2. Athenae Milt. 1.5; 3.6; 6.3; Bithynii Hann. 11. 4. 7.4. Them. 3.4; 6.4; 7.3 sq. Bizanthe Alc. 7. 4. et 6; 8. 2. Ar. 3. 1, 3. Cim. Blitho, cf. Sulpicius. 2. 5. Alc. 3. 2; 4. 7; 5. 7; Boeoti (Boeotii) Alc. 11. 3. Con. 9.4; 10.1;11.2. Thras. 1.5. 2. 4. Chabr. 1. 1. Ep. 8. 3; Con. 4. 5. Dion. 3. 1. Chabr. 9. 2 sq. Ag. 4. 1, 5. 3. 1, 4. Timoth. 3. 4; 4. 2-4. Borni, cf. Orni. Ep. 4. 5. Pel. 1. 3; 2. 1, 5; Brutus, cf. lunius. 3. 2. Phoc. 2. 5; 3. 1, 4. Att. Byzantii Timoth. 1. 2. 2. 2, 6; 4. 2; 12. 3. Byzantium Paus. 2. 2 sq. Alc. Atheniensis Praef. 4. Milt. 1. 5. 6. 1.4; 2.3, 5; 4.1, 3; 5.1 sq. Cadmea Ep. 10. 3. Pel. 1. 2; et 5; 6, 2; 7, 1; 8, 1, Them. 1.1; 2.3, 6; 3.2; 6.1-3, 5; 3. 3.

7. 4; 8. 3, 5 sq. Ar. 1. 1;

2. 1-3. Cim. 1. 1 sq.; 2. 2;

3. 1 sq.; 4. 1. Lys. 1. 1 sqq.; 2. 2. Alc. 1. 1; 3. 1, 6; 4. 7;

5. 3; 8. 1 sq. et 6; 9. 1; 10;

1. Thras. 1. 1. Con. 1. 1-3;

Cadusii Dat. 1. 2.

Caesar, cf. Iulius.

Callias Cim. 1. 3 sq.

O. Caecilius All. 5. 1 sq.; 22.4.

Caesarianum bellum Att. 7. 1.

Callicrates Dion. 8. 1 sqq.

Calliphron Ep. 2. 1. Callistratus Ep. 6. 1. Camisares Dat. 1. 1 sq. Cannensis pugna Hann. 5. 4. Canus, cf. Gellius. Capitolium Att. 20. 3. Cappadoces Dat. 8. 2. · Cappadocia Dat. 1.1; 4.1; 5. 6; 7. 1. Eum. 2. 2; 13. 4. Captiani Dat. 8. 2. Capua Hann. 5. 1. Car Milt. 2. 5. Dat. 1. 1. Caria Ag. 3. 1, 5. Cardaces Dat. 8, 2, Cardianus Eum. 1. 1. Carthaginiensis et Carthago, cf. Karth. Cassandrus Eum. 13. 3. Phoc. 2. 4; 3. 1 sq. C. Cassius Att. 8. 1, 5; 11. 2. Cataonia Dat. 4. 1. Cato, cf. Portius. Catullus Att. 12. 4. Catulus, cf. Lutatius. C. Centenius Hann. 4. 3. Cethegus, cf. Cornelius. CHABRIAS XII Timoth. 4.4. Ep. 4. 5. Chalcioicos Paus. 5. 2. Chalcis Timoth. 3. 5. Chaones Timoth. 2. 1. Chares Chabr. 3. 4. Timoth. 3. 1, 3. Phoc. 2 3. Charon Pel. 2. 5. Chersonesus Milt. 1. 1, 4, 6; 2. 4; 3.6; 8.3. Chius Chabr. 4. 1. Cicero, cf. Tullius. Cilices Dat. 8. 2. Cilicia Thras. 4. 4. Dat. 1.1; 4. 1, 4. Ciliciae portae Dat. 7. 2. Cimon, Miltiadis pater Milt. 1.1 CIMON, Miltiadis filius V Praef. 4.

Cinnanus tumultus Att. 2. 2.

Citium Cim. 3. 4.

Clastidium Hann. 4. 1.

Cinnanae partes Att. 2. 2.

C. Claudius Marcellus (cons. 50) Att. 18. 4. M. Claudius Marcellus Hann. 5. 3. Cat. 1. 2. M. Claudius Marcellus (cons. 196 et 183) Hann. 7. 6; 13. 1. C. Claudius Nero Cat. 1. 2. Ti. Claudius Nero Att. 19. 4. Cleon Halicarnassius Lys. 3. 5. Clinias Alc. 1. 1. Cnidus Con. 4.4; 5. 2. Colonae Paus. 3. 3. CONON IX Chabr. 3. 4. Timoth. 1.1;4.1. Conon minor Timoth. 4. 1. Corcyra Them. 8. 3. Timoth. 2.1. Corcyraeus Them. 2. 3. Corcyraeum bellum Them. 2. 1. Corinthius Timol. 1. 1, 3; 2. 1 sq. Corinthium bellum Ag. 5. 1. Corinthus Dion 4.1; 5.1. Iph. 2. 1. Ag. 5. 1, 3. Timol. 2. 2; 3. 1. Cornelia Gracchorum mater Fragm. 1. L. Cornelius Balbus Att. 21. 4. P. Cornelius Cethegus Hann. 13. 1. L. Cornelius Merula Hann. 8. 1. P. Cornelius Scipio (cons. 218) Hann. 4. 1 sq.; 6. 1. P. Cornelius Scipio Africanus maior Hann. 6. 1. Cat. 1. 3; P. Cornelius Sulla Att. 4. 1 sq; 16. 1. Cornelius Scipio (Q. Metellus cons. 52) Att. 18. 4. Coronea Ag. 4.5.Cotta, cf. Aurelius. Cotus Iph. 3. 4. Timoth. 1. 2. Crateros Eum. 2. 2; 3. 3; 4. 1 sqq. Creta Praef. 4. Hann. 9. 1. Cretenses Hann. 9. 2; 10. 1. Crinissus Timol. 2, 4, Crithote Timoth. 1. 3. Critias Alc. 10. 1. Thras. 2. 7.

Elis Alc. 4. 4.

Elpinice Cim. 1.2, 4.

Cyclades Milt. 2. 5. Cyme Alc. 7. 1 sq. Cyprius Cim. 2. 2. Con. 4. 2. Cyprus Paus. 2. 2. Cim. 3. 4. Chabr. 2. 2; 3. 4. Cyrenae Ag. 8. 6. Cyrenaei Hann. 8. 1. Cyrus maior Reg. 1. 2. Cyrus minor Alc. 9.5. Con. 2.1. Cyzicenus Ep. 4. 1. Cyzicus Timoth. 1. 3.

Dareus Hystaspi filius Milt. 3. 1 sqq.; 4. 1. Reg. 1. 2.

Damon Ep. 2. 1.

Drusilla Att. 19. 4.

Dareus Nothus Alc. 5. 2. Darius, cf. Dareus. DATAMES XIV. 2 sq. Datis Milt. 4. 1; 5. 4. Decelea Alc. 4. 7. Delphi Milt. 1. 2. Them. 2. 6. Paus. 1. 3. Delphicus (deus) Paus. 5. 5. D. (oraculum) Lys. 3. 2. Delus Ar. 3. 1. Demades Phoc. 2. 2. 1. Ag. 2. 1. Demaenetus Timol. 5. 3. Demetrius Phalereus Milt. 6. 4. Phoc. 3. 1 sq. Demetrius Poliorceles Reg. 3. Demosthenes Phoc. 2. 2 sq. Dercylus Phoc. 2. 4. Fabii Att. 18. 4. Diana Hann. 9. 3. Dinon historicus Con. 5. 4. Diomedon Ep. 4. 1 sqq. Hann. 13. 1. DION X Timol. 2. 1. Dionysius maior Dion. 1. 1, 3, 5; 2. 1, 4. Timol. 2. 2. Reg. Att. 18. 4. 2. 2. Dionysius minor Dion. 1. 1; 2. 5; 3. 1, 3; 4. 2; 5. 1 sqq. Timol. 2. 1-3; 3. 3. Dionysius musicus Ep. 2. 1. Dodona Lys. 3. 2. Flamininus, cf. Quintius. C. Flauius Att. 8. 3. Dolopes Cim. 2. 5. Fregellae Hann. 7. 2. Cn. Domitius Att. 22. 3.

Q. Ennius Cat. 1. 4. EPAMINONDAS XV Praef. 1. Iph. 2. 5. Pel. 4. 1 sqq.; 5. 2. Ag. 6. 1. Ephesus Them. 8. 7. Ag. 3. 2. Epirotes Timoth. 2. 1. Reg. 2. 2. Epiroticae possessiones Att. 14. 3. Epirus Eum. 6. 1. Att. 8. 6; 11. 1 89. Eretria Mili. 4. 2. Eretriensis Paus. 2. 2. Eryx Ham. 1. 2, 5. Etruria Hann. 4. 2. Euagoras Chabr. 2. 2. Euboea Milt. 4. 2. Them. 3. EUMENES Cardianus XVIII. Eumenesrex Pergamenus Hann. 10. 2 sqq.; 11. 1 sqq. Eumolpidae Alc. 4. 5; 6. 5. Euphiletus Phoc. 4. 3. Europa Milt. 3. 1, 4; 4. 1. Them. 2. 4; 5. 3. Chabr. 2. Europaeus Eum. 3. 2. Eurybiades Them. 4. 2. Eurydice Iph. 3. 2. Eurysthenes Ag. 1. 2; 7. 4. Fabiani Iph. 2. 4. Q. Fabius Labeo (cons. 183) Q. Fabius Maximus Cunctator Hann. 5. 1 sq. Cat. 1. 2. Q. Fabius Maximus (cons. 45) Falernus ager Hann. 5. 1. Feretrius Att. 20. 3. Flaccus, cf. Valerius. C. Flaminius Hann. 4. 3.

Fuluia Att. 9. 2, 4. L. Furius Hann. 7. 6. Galba, cf. Sulpicius. Gallia Hann. 3. 4. Q. Gellius Canus Att. 10. 2, 4. Geminus, cf. Seruilius. Gongylus Paus. 2. 2. Gortynii Hann. 9. 1, 4. Gracchus, cf. Sempronius. Graecia Praef. 5. 7. Milt. 3. 3; 4. 1; 6. 3. Them. 2. 4, 6; 3.2;4.5;5.3;7.4,6;8.2; 9. 4; 10. 4. Ar. 1. 5; 2. 2 sq. Paus. 1. 2; 2. 4. Lys. 1. 3. Alc. 9. 3. Con. 4.4; 5. 2. Iph. 2. 1, 3. Chabr. 1. 3. Dat. 8. 2. Ep. 2. 3; 5. 4, 6; 8. 4; 10. 4. Pel. 2. 4. Ag. 2. 1; 4. 7; 5. 2 sq. Reg. 1. 3. Fragm. 4.

Graecus Milt. 3. 4. Paus. 4. 4. Alc. 2. 2. Iph. 2. 4. Ep. 1. 2. Graeca ciuitas Alc. 7. 4. G. gens Reg. 1. 1. G. lingua Milt. 3. 2. Alc. 2. 1. Dion. 1.5. G. sermo. Hann. 13. 2. historici G. Dion. 3.2 Graecae litterae Praef. 2. Pcl. 1. 1. Hann. 13. 3. G. res. Cat. 3. 2. urbes G. Alc. 5. 6. Graece Att. 4. 1; 18. 6.

Graii Praef. 3. Them. 9. 2. Alc. 7. 4. Eum. 1. 5. Hann. 3. 4. Graius saltus Hann. 3. 4.

Grynium Alc. 9. 3,

Hadrumetum Hann. 6. 3 sq. Haliartus Lys. 3. 4. Halicarnassius Lys. 5.; 3. Halicarnassia Them. 1. 2. HAMILCAR XXII Timoth. 4. 5. Reg. 3, 5, Hann. 1, 1; 2, 3, Hammon Lys. 3. 2. Hannibal Hamilcaris

pater Hann. 1. 1.

HANNIBAL XXIII Timoth, 4.5. Reg. 3. 5. Ham. 3. 1, 3; 4. 3. Cat. 1. 2.

Hasdrubal Ham. 3. 2. Hann.

Hasdrubal frater Hannibalis Hann. 3. 3. Cat. 1. 2.

Hellespontus Them. 5. 1; 9. 3. Paus. 2. 1. Alc. 5. 6. Timoth. 3. 1. Ag. 4. 4. Eum. 3. 2 sq.; 5. 1.

C. Heluius Cat. 1. 3. Hephaestio Eum. 2. 2. Heraclides Dion. 5. 1; 6.3, 5.

Hercules Ag. 1. 2. Hann. 3. 4. Hetaerice ala Eum. 1. 6.

Hicetas Timol. 2. 3. Hilotae Paus. 3. 6.

Hipparinus Dionis pater Dion.

Hipparinus Dionysii filius Dion. 1. I.

Hippo *Ham.* 2. 4. Hipponicus Alc. 2. 1.

Hispania Ham. 3. 1; 4. 1 sq. Hann. 2. 3; 3. 1-3. citerior Cat. 2. 1. Hispaniae Cat. 3. 4.

Hister Milt. 3. 1. Histiaeus Milt. 3. 5.

Homerus Dion. 6.4. Dat. 2. 2. Q. Hortensius Att. 5. 4; 15. 3; 16. 1.

Hystaspes Reg. 1. 2.

Iason Timoth. 4. 2. Iones Milt. 4. 1.

Ionia Milt. 3. 1. Alc. 4.7; 5. 6. Con. 2. 1; 5. 2. Dat. 2. 5.

Iphicratenses Iph. 2. 4. IPHICRATES XI. Chabr. 4. 3.

Timoth. 3. 2, 4; 4. 4. Ismenias Pel. 5. 1.

Italia Alc. 4. 4. Dion. 5. 4, 6. Ham. 4. 2. Hann. 1. 2; 2. 1; 3. 3 sq.; 5. 4; 8. 1; 10. 1. Cat. 3. 4. Att. 4. 2; 8. 6; 9. 2; 10.1; 14.3.

Italicus Timol. 2. 4. I. ciuitas Cat. 3. 3. Italicae res Cat. 3. 2.

C: Iulius Caesar Att. 7.3; 8.1, 3.

C. Iulius Caesar adulescens (Octavianus) Att. 12. 1; 19. 2-4; 20.3, 5.

L. Iulius Calidus Att. 12. 4.

L. Iulius Mocilla Att. 11. 2. Iunia familia Att. 18. 3. M. Iunius Brutus Att. 8.1 sqq.; 9. 3; 10. 1; 11. 2, 4; 16. 1; 18. 3. D. Iunius Brutus Athinus Att.

D. Iunius Brutus Albinus Att. 8. 1.

Iuppiter Lys. 3. 2 sq. Hann. 2.3. Att. 20. 3. Fragm. 2.

Karthaginiensis Dion. 1. 5. Timoth. 4. 5. Timol. 2. 4. Ham. 1. 1-3; 3. 3. Hann 1. 1; 7. 1 sq et 4; 8. 1. Karthago Ham. 2. 1 sq et 4.

Hann 2. 3; 3. 1; 7. 4, 6.

Labeo, cf. Fabius.

Lacedaemon Praef.4. Milt. 4.3. Them. 7. 1. Paus. 5. 1. Cim. 3. 3. Lys. 3. 3. Alc. 4. 5.

Lacedaemonius Milt. 4.3; 5.4. Them. 3. 1; 4. 2; 6. 2 sq.; 7. 2 sqq.; 8. 2 sqq. Ar. 2.2 sq. Paus. 1. 1, 4; 2. 6; 3. 4, 6; 4. 3; 5. 1. Cim. 3.2 sq.; Lys. 1.1 sqq.; 3.1.5. Alc. 4.7; 5. 3,5;6.2;8.1 sq.;9.3 sqq.; 10. 2; 11. 4. Thras. 1. 5; 3. 1. Con. 2. 2. 4; 4. 1 sqq. Iph. 2. 3, 5. Chabr. 2. 3. Timoth. 2. 2. Ep. 5. 6; 6. 4; 7. 3; 8. 3 sq.; 9. 1; 10. 3. Pel. 1. 2 sq.; 2. 3; 3. 3. Ag. 1. 1 sq.; 2. 1, 3; 4. 1; 6. 1; 7. 1 sq. Reg. 1. 2. Hann. 13. 3. Laco Alc. 10. 2. Timoth. 1. 3. Pel. 1. 2; 4. 2. Ag. 2. 3, 5; Laconice Timoth. 2. 1. Lamachus Alc. 2. 1. Lamprus Ep. 3. 1. Lampsacus Them. 10. 2. Laphystius Timol. 5. 2 sq. Latinus sermo Att. 4. 1. philosophia L. Fragm. 4. L. litterae Fragm. 4. Latine Att. 4. 1.

Lemnii Mili. 1. 4.

Lemnus Milt. 1. 4 sq.; 2. 4 sq. Lentulus, cf. Cornelius. Leonidas Them. 3. 1. Leonnatus Eum. 2.4. Leotychides Ag. 1. 2, 4. Lesbus Chabr. 3. 4. Leucosyri Dat. 1. 1. Leuctra Ep. 8. 3. Ag. 6. 1. Leuctrica pugna Ep. 6.4; 10. 2. Pel. 2. 4; 4. 2. Ag. 7. 1. L. Licinius Lucullus (cons. 74) Att. 5. 1. Ligures Hann. 4. 2. Longus, cf. Sempronius. Lucani Hann. 5. 3. Lucretius Att. 12. 4. Lusitani Cat. 3. 4. C. Lutatius Catulus Ham. 1. 3. 5. Lyco Dion. 9. 6. Lycus Alc. 5. 4. Thras. 1. 1. Lydi Dat. 8. 2. Lydia Con. 2. 1. Dat. 2. 5. LYSANDER VI Alc 8. 1 sq. et 5 sq.; 10. 1. Con. 1. 2; 4. 5. Ag. 1. 5. Lysimachus Aristidis pater Ar. Lysimachus rex Thraciae Eum. 10. 3; 13. 3. Reg. 3. 1 sq. Lysis Ep. 2. 2. Macedo Iph. 3. 1. Eum. 1. 2 sq. 3. 3 sq.; 7. 1; 10. 2; 13. i. Phoc. 3. 1. Reg. 2. 1. Macedonia Eum. 2. 4; 4. 4; 6. 1 sqq. Phoc. 3. 2. Macrochir Reg. 1. 3 sq. Magnes Dat. 5. 6. Magnesia Them. 10. 2-4. Mago Hann. 7. 1, 3 sq.; 8. 1 sq. Mamercus Timol. 2. 4. Mandrocles Dat. 5. 5. L. Manlius Torquatus Alt. 1.4;4.5. A. Manlius Torquatus Att. 11. 2; 15. 3.

Mantinea Ep. 9. 1. Marathon Milt. 4. 2. Marathonia pugna Milt. 6, 2. Them. 2. 6. uictoria Them. 6. 3. M. tropaeum ib. 5. 3. Marcelli Att. 18. 4. Marcellus, cf. Claudius. Mardonius Ar. 2. 1 sq. Paus. 1.2. C. Marius filius Att. 1. 4; 2. 2. Massagetae Reg. 1. 2. Maximus, cf. Fabius. Media Eum. 8. 1. Medica uestis Paus. 3. 2. Medus Paus. 1. 2: 3. 2. Eum. 8. 4. Meneclides Ep. 5. 2, 5. Menelai portus Ag. 8. 6. Menestheus Iph. 3. 4. Timoth. 3.2. Mercurius Alc. 3. 2. Messena Pel. 4. 3. Messene Ep. Micythus Ep. 4. 1, 3 Milesius Milt. 3. 5. MILTIADES I Them. 8. 2. Cim. 1. 1, 4, Minerua Paus. 5. 2. Ag. 4. 6. M. Minucius Rufus Hann. 5. 3. Q. Minucius Hann. 8. 1. Mithridates Dat. 4.5;10. 1 sqq. 11. 2 sqq. Mithrobarzanes Dat. 6. 3-5. Mnemon Reg. 1. 3 sq. Molossus Them. 8. 3. Munychia Thras. 2. 5. Mutina Att. 9. 1.

Myus Them. 10.3.

Naxus Them. 8. 6.
Nectenebis Chabr. 2. 1. Ag. 8. 6.
Neocles Them. 1. 1 sq.
Neontichos Alc. 7. 4.
Neoptolemus Eum. 4. 1.
Neptunus Paus. 4. 4.
Nicanor Phoc. 2. 4 sq.; 3. 4.
Nicias Alc. 3. 1.
Nilus Eum. 5. 1.

Mycale Cim. 2, 2,

Mytilenaei Thras. 4. 2.

Nisaeus Dion. 1. 1.
Nomentanum praedium Ait.
14. 3.
Nora Eum. 5. 3.
Numidae Hann. 6. 4.

Oedipus Ep. 6. 2.
Olympia Praef. 5. Alc. 6. 3.
Olympias Eum. 6. 1.
Olympiodorus Ep. 2. 1.
Olynthii Timoth. 1. 2.
Olynthus Pel. 1. 2.
Onomarchus Eum. 11. 3 sq.
Orchomenii Lys. 3. 4.
Orestes Ep. 6. 2.
Orni Alc. 7. 4.

Pactye Alc. 7. 4. Padus Hann. 4. 1; 6. 1. Pamphylium mare Hann. 8. 4. Pandantes Dat. 5. 3. Paphlago Dat. 2. 3 sq.; 8. 2. Paphlagonia Dat. 2. 2; 5. 6. Paraetaci Eum. 8. 1. Parii Milt. 7. 4. crimen Parium Milt. 8. 1. Parus Milt. 7. 2, 5. Patroclus Dat. 2. 2. Paulus, cf. Aemilius. PAUSANIAS, dux Spartae IV, Ar. 2. 2 sq. Pausanias, rex Spartae. Thras. Pausanias Macedo Reg. 2. 1. Pax Timoth. 2. 2. Sex. Peducaeus Att. 21. 4. Pelopidas XVI Ep. 7.3; 10.1, Peloponnesius Lys. 1. 1. Con.

1 sq. Pel. 1. 3. Peloponnesus Them. 6. 2. Dion 4. 3; 8. 1; 10. 3. Timoth. 2. 1. Ep. 7. 3. Ag. 4. 5. Reg. 2.

5. 1. Peloponnesium bellum

Alc. 3. 1. Thras. 1. 3. Con. 1.

Perdiccas, rex Macedoniae, Iph. 3. 2.

Perdiceas, tutor regum, Eum. 2. 1, 3 sq.; 3. 1 sq.; 5. 1. Pergamenus Hann. 10, 2; 11.7. Pergamenae naues Hann. 11. Pericles Alc. 2: 1. M. Perpenna Cat. 1. 1. Persae Milt. 3. 1, 4 sq.; 5. 5. Them. 10. 1. Paus. 1. 2, 4; 2. 2; 3. 2. Alc. 11. 5. Con. 3. 2. Chabr. 2. 3. Dat. 10.1. Pel. 4. 3. Ag. 4. 1 sq.; 5. 2. Eum. 8. 2. Reg. 1. 2, 4. rex Perses Them. 8. 2. Alc. 4. 7; 9. 5. Chabr. 3. 1. Persicum bellum Them. 2. 4. Persicae res Con. 5. 4. Persis Them. 10. 1. Eum. 7. 1; 8.1. Peucestes Eum. 7. 1. Phalereus Milt. 6. 4. Phoc. 3. 1 sq. Phalericus portus Them. 6. 1. Pharnabazus Lys. 4. 1, 3. Alc. 9. 3; 10. 1 sq et 6. Con. 2. 1. sq.; 3. 2; 4. 1 sq et 5. Dat. 3. 4 sq. Pherae Con. 1. 1. Pheraeus Pel. 5. 1. Phidias Att. 3. 2. Phidippus Milt. 4. 3. Philippense proelium Att. 11.2. Philippus, Amyntae filius, Iph. 3. 2. Timoth. 3. 1. Eum. 1. 4, 6; 6. 3; 13. 1. Phoc. 1. 3. Reg. 2. 1. Philippus V rex. Mac. Hann. 2. 1. Philippus Arrhidaeus Phoc. 3. 3. Philistus Dion. 3. 2 sq. Philocles Alc. 8. 1, 4. Philostratus Dion. 9. 2. PHOCION XIX. Phoebidas Pel. 1. 2. Phoenices Cim. 2. 2. Con. 4. 2. Phryges Dai. 8, 2. Phrygia Alc. 9. 3; 10. 3. Dat. 2.5; 8.6. Ag. 3.2. Eum. 5.3.

Phyle Thras. 2. 1.

Piraeus Them. 6. 1. Alc. 6. 1. 3. Thras. 2. 5. Con. 4. 5. Phoc. 2. 4 sq.; 3. 4; 4. 1. Pisander Atheniensis Alc. 5. 3. Pisander Lacedaemonius Con. 4.4. Pisidae Dat. 4. 4; 6. 1 et 6 sq.; 8, 2, Pisistratus Milt. 8. 1. Pittacus Thras. 4. 2. Plataeae Ar. 2. 1. Paus. 1. 2 sq. Plataeenses Milt. 5. 1. Plato Alc. 2. 2. Dion 2, 2 sq.; 3.1,3. Poecile Mill. 6. 3. Poeni Ham. 1.2; 2. 3. Hann. 7. 7; 8. 2; 10.1. Poenicum bellum Ham. 1. 1; 4.3. Cat. 3.3. Polybius Hann. 13. 1. Polymnis Ep. 1. 1. Polyperchon Phoc. 3. 1-3. Cn. Pompeius Att. 7. 1, 3. T. Pomponius Atticus XXV Praet. 1. Hann. 13. 1. Cal. 3, 5, Pontus Hann, 10, 1, M. PORTIUS CATO Censorius XXIV. M. Portius Cato Vlicensis Att. 15. 3. Procles Ag. 1.2. Propontis Alc. 9. 1. Proserpina Dion. 8. 5. Prusia Hann. 10. 1; 12.1, 3. Ptolemaeus Eum. 3. 2; 10. 3; 13. 3. Reg. 3. 1, 4. Ptolemaeus Ceraunus Reg. 3. 4. Pydna Them. 8. 5. Pylaemenes Dat. 2. 2. Pyrenaeus saltus Hann. 3. 3. Pyrrhus Reg. 2. 2. Pythagoreus Ep. 2. 2. Pythia Milt. 1. 3. Them. 2. 6. T. Quintius Flamininus Hann. 12. 1 sq. vos

Quirinalis collis Att. 12. 2.

Rhodanus Hann. 4. 1; 6. 1. Rhodii Hann, 8, 4; 13, 2, Roma Hann, 5, 1:7, 2 sag.: 12. 1. Cat. 1. 1. Att. 4. 4; 20. 5. Romanus Praef. 6. Iph. 2. 4. Eum. 1. 5; 3. 4. Ham. 1. 3; 2. 2.sq.; 3. 1; 4. 3. Hann. 1. 2 sq.; 2.1 sqq.; 5.1 sq.; 7.1, 5; 10. 1-3; 12. 4; 13. 4. Att. 19. 3. populus Romanus Milt. 6. 2. Reg. 2. 2. Hann. 1. 1; 7. 2. Cat. 3. 3. Att. 18. 2, 5. eques R. Att. 5. 1; 8. 3; 12. 1, 3.; 13.6; 15.3. ciuitas R. Att. 3. 1. stirps R. Att. 1. 1. res Romanae Att. 4. 5. R. nomen Hann. 7. 3.

Romulus Att. 20. 3. Rubrum mare Hann. 2. 1. Rufus, cf. Minucius.

Sabini Cat. 1. 1.
Saguntum Hann. 3. 2.
Salaminia uictoria Them. 6. 3.
Salamis Them. 2. 8; 3. 4; 5. 3;
9. 3. Ar. 2. 1.
Samothracia Att. 11. 2.
Samus Alc. 5. 3 sq. Timoth. 1.
2; 3. 1 sqq.
Sardes Milt. 4. 1. Con. 5, 3. Ag.
3. 5.
Sardinia Cat. 1. 4.
Sardiniensis triumphus Cat.

Sardiniensis triumphus Cal. 1. 4. L. Saufeius Att. 12. 3.

Scipio, cf. Cornelius. Scyrus Cim. 2. 5. Scythae Mill. 3. 1, 3.

Scythissa Dat. 1. 1. Seleucus Eum. 5. 1; 10. 3; 13. 3. Reg. 3. 1-4.

Ti. Sempronius Longus Hann.
4. 2.

Ti. Sempronius Gracchus (cons. 215) Hann 5. 3.

Ti. Sempronius Gracchus tr. pl. Fragm. 2.

Sena Cat. 1. 2. Seruilia Att. 11. 4. Cn. Seruilius Geminus Hann. 4.4.

Sestus Timoth. 1. 3. Seuthes Alc. 8. 3. Iph. 2. 1.

Sicilia Alc. 4. 3; 5. 3; 6. 2. Dion. 2. 2; 5. 3, 5 sq.; 8. 1; 10. 3. Timol. 1. 1; 2. 1, 4; 4.3; 5.

1, 4. Ham. 1. 1 sqq. Cal. 1. 2. Siculi Timol. 3. 1, 4. Reg. 2. 2.

Sigeum Chabr. 3. 4. Silenus Hann. 13. 3. Socrates Alc. 2. 1. sq. Socraticus Ag. 1. 1. Sophrosyne Dion. 1. 1. Sosilus Hann. 13. 3.

C. Sosius. Att. 22. 3.Sparta Paus. 2. 3 sq.; 3. 3. Iph. 2. 5. Ep. 6. 4; 8. 4. Pel. 4. 3.

Ag. 1. 2; 4. 2; 6. 1; 8. 7. Spartani Pel. 2. 4. Reg. 1. 2 Spinther, cf. Cornelius. Stesagoras Milt. 7. 5.

Stesagoras Mill. 7. 5. Strymon Cim. 2. 2. Sulla, cf. Cornelius. Sullanae partes Att. 2. 2.

P. Sulpicius (cons. 200) Hann.
7. 1.

Sulpicius Blitho Hann. 13.1. Ser. Sulpicius Galba Cat. 3. 4. P. Sulpicius Rufus tr. pl. Att. 2.

1 sq.
Ser. Sulpicius Rufus Att. 2. 1.
Susamithres Alc. 10.3.

Syracusae Dion. 2. 2; 3. 2; 5. 3, 5 sq.; 6. 5. Timol. 2. 1; 3.

1 sqq.
Syracusanus Alc. 3. 1. Dion 1.

1; 3. 3; 9. 6. Timol. 1. 1; 5. 3 sq.

Syria *Hann.* 7. 6; 8. 4. Sysinas *Dat.* 7. 1.

Tachus Ag. 8. 2.
Taenarum Paus. 4. 4.
Tamphilus, cf. Baebius. Tamphiliana domus Att. 13. 2.
Tarentinus Ep. 2. 2.
Tarentum Dion. 2. 2. 2.

Taurus Con. 2. 3. Dat. 4. 4. Eum. 3. 2. C. Terentius Hann. 4. 4.

Thasii Cim. 2. 5. Lys. 2. 3.

Thasus Lys. 2. 2.

Thebae Alc. 4. 4; 11. 3. Chabr. 1. 1. Ep. 4. 1; 5. 2; 6. 2; 7. 5; 8, 4.; 10. 3 sq. Pel. 1. 2; 2. 2, 5; 3. 2; 4. 1, 3.

Thebanus Lys. 3. 4. Iph. 2. 5. Ep. 1.1; 2. 1; 4.2; 5. 1-3; 6. 1; 8. 3 sq. Pel. 1 1-3; 3. I; 5. 1 sq. Ag. 6. 2.

THEMISTOCLES II. Ar. 1. 1 sq.;

Theopompus Alc. 11. 1. Iph. 3. 2.

Theramenes Alc. 5, 4; 6. 3. Thermopylae Them. 3.1; 4.1. Hann. 8. 3.

Thessalia Timoth. 4. 2 Pet. 5. 1 sq. et 5.

Thraces, Thracia, cf. Threces, Threcia.

THRASYBULUS VIII Alc. 5. 4; 6. 3; 7.1.

Threces Milt. 1. 2. Cim. 2. 2. Alc. 8. 3; 9. 2; 11. 4. Iph. 2.1; 3.4.

Threcia Alc. 7. 4 sq.; 9.1. Chabr. 3. 4.

Thressa Iph. 3. 4.

Thucydides Them. 1. 4; 9. 1; 10. 4. Paus. 2. 2. Alc. 11. 1.

Thurii Alc. 4. 4.

Thuys Dat. 2. 2 sqq.; 3. 1 sqq.

Tiberis Hann. 2. 8. Timaeus Alc. 11. 1.

TIMOLEON XX.

Timoleonteum gymnasium Timol. 5. 4.

Timophanes Timol. 1. 3. TIMOTHEUS XIII Iph. 3. 3. Chabr. 3. 4.

Tiribazus Con. 5. 3 sq.

Tissaphernes Alc. 5. 2. Con. 2. 2; 3.1; 4.1. Ag. 2.3 sqq.; 3. 2, 5.

Tithraustes Con. 3. 2. Dat. 3. 5. Torquatus, cf. Manlius.

Trasumenus Hann. 4. 3. Trebia Hann. 4. 2; 6. 1. Troas ager Paus. 3. 2.

Troezen Them. 2. 8.

Troicum bellum Dat. 2. 2. M. Tullius Cicero Att. 1. 4; 4.

4; 5. 3 sq.; 9. 3; 10. 1, 4; 15. 3; 16. 1 sqq.; 18. 6. Fragm. 3. 5.

Q. Tullius Cicero Att. 5.3; 6.4; 7. 3; 15. 3; 16. 2.

Tusculum Cat. 1. 1.

Valerius Catullus Att. 12. 4. L. Valerius Flaccus Cat. 1. 1; 2. 1, 3.

Venusia Hann, 5. 3. Vettones Ham. 4. 2.

M. Vipsanius Agrippa Att. 12. 1; J9.4; 21.4; 22.2.

Volso, cf. Manlius. P. Volumnius Att. 9.4; 10. 2; 12. 4.

Vtica Ham. 2. 4.

Xenophon Ag. 1. 1. Xerxes Them. 2.4; 4.1; 9.1. Ar. 1. 5. Paus. 2. 2. Ag. 4. 4. Reg. 1. 3 sq.

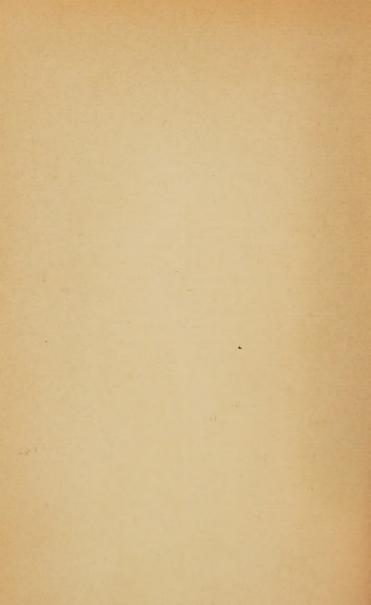
Zacynthii Dion. 9. 3. Zama Hann. 6. 3.

TABLE DES MATIÈRES

	Pages
Introduction	1
Sigles	3
Préface	4
I Miltiade	6
II — Thémistocle	14
III — Aristide	23
IV — Pausanias	25
V Cimon	30
VI — Lysandre	34
VII — Alcibiade	37
VIII — Thrasybule	49
IX Conon	53
X — Dion	57
XI — Iphicrate	65
XII — Chabrias	68
XIII — Timothée	71
XIV — Datame	75
XV — Epaminondas	85
XVI — Pélopidas	95
XVII — Agésilas	99
XVIII Eumène	107
XIX — Phocion	120
XX — Timoléon	123
XI — Les rois	128
XXII — Hamilcar	131
XXIII — Hannibal	134
XXIV — Caton	146
XXV — Atticus	149
Fragments	169

Date Due

8783 E N 352 G

E.

